Hazırlayan:
YAŞAR NABİ

ROMEN HİKÂYELERİ ANTOLOJİSİ

VARLIK YAYINLARI

ROMEN HİKÂYELERİ ANTOLOJİSİ

Hazırlayan:
YAŞAR NABİ

VARLIK YAYINEVİ
Ankara Caddesi, İstanbul

BÜYÜK ESERLER KİTAPLIĞI : 140

Varlık Yayınları, sayı : 1415
İstanbul'da Ekin Basımevi'nde basılmıştır
Ağustos, 1968

ION SLAVICI

(1848-1925)

Klâsik Romen edebiyatının başlıca temsilcilerinden biri olan Ion Slavici, aralarında *Mara* gibi bir şaheser de bulunan birçok roman ve hikâye yazmıştır. Ayrıca filoloji, eğitim ve politika konularında denemeleri de vardır. Romanya'da gerçekçi köy edebiyatının yaratıcısı sayılır. *Babasının Yavrusu, Ormanların Kızı, Scormon, Komşular* gibi kısa ve uzun hikâyelerinde köy hayatını gerçekçi bir gözle anlatır. Kahramanları, Balzacvari iyi ve kötü karakterlere ayrılır. Ahlâk öğüdü ve tez yazılarında açıkça kendini belli eder. Bunun yanında ruh tahlillerinde de başarı göstermiştir ve bugün de eserleri okunabilmektedir.

AFACAN

Sanda, elinde iplik, ufak kapıdan sokak başına kadar uzanan bölme boyunca —kaç defa?— gidip gelmişti. Sarma çıkrığı ve yün yumağı orada, kapının yanındadır. Sanda ipliğin ucunu tutup bölmenin ilk kazığına bağlıyor, sonra, bu ipliği parmakları arasında kaydırarak kazıktan kazığa, dönemeçteki desteğe kadar gidiyor, orada, ipliği tekrar büküyor ve gene geriye dönüyor. Çıkrık uzun gıcırtılarla ağır ağır dönmekte ve ipliği sarmaktadır. Bazan gıcırtı duruyor ve iplik kaymaz oluyor. Sanda koşuyor, iplikleri çözüyor ve tekrar işe koyuluyor. Bez böyle dokunur. Çünkü yanyana çakılmış kazıkları ve birbirinin içine geçmiş dal kırıkları örgüsüyle bölme, dokuma makinelerinin âlâsıdır. Bölmenin hemen yakını pekleştirilmiş toprak, ötesi meyve ve çiçek bahçesidir.

Bölme boyunca uzayan sarmaşıklar yer yer kazıkların ucuna kadar tırmanmaktadırlar. Bu yüzden Sanda'nın ipliği yeşil yapraklar arasında kayboluyor ve çiçekler arasında gizlenen arıları kovuyor. Örümcek kollu çıkrık kullanışlı olmaktan uzaktır. Kış için diyecek yok. Ama şimdi, Marta ana çocukları toplayıp ağıla gitmiş, Stan baba da odun yükleyip çıkmış olduğu için Sanda yalnızdır, yapayalnız. Hem sonra sokağa çıkmağı da sever o. Gelip geçenler için olduğu kadar orda türküler daha bir rahatça yükseldiği için. Hava sıcaktır. Ama genç kız alışmıştır, dona da, sıcağa da. Kollar açık, etek kuşağa sıkıştırılmış, başında yazma... Gökten yağan ateşi duymuyor bile; ipliği geriyor, yumağı açıyor ve... gençlik, her şey kolay geliyor ona.

Sokağın ortasında, uzun tüylü bir köpek, sürüklenircesine ağır ve şaşkın yürümektedir. Dönemece birkaç yüz adım kala, birden Sanda'yı gördü, durdu, başını kaldırdı,

kulaklarını dikti ve hafif hafif havlamağa başladı. Sanda elinde ipliği, dönemece vardı. Köpek durdu, canlandı ve gözlerini Sanda'ya dikip ona doğru atıldı.

Bölme boyunca iplik bükmekle uğraşan bir genç kız için, tüylü bir köpek, hoş bir görünü değildir; üstelik hayvan ona usulca yaklaşmaz da, âdeta saldırırsa. Sanda bir çığlık attı, sonra, korkudan olduğu yerde çakılıp kaldı; yüzü balmumu gibi renksizdi ve bakışlarını köpekten ayıramıyordu.

Ama köpek, ayaklarını germiş, kuyruğunu sallaya sallaya ve kesik havlamalarla, bir kara-yılan gibi sürünürcesine onun ayaklarının dibine varmıştı. Orada, toprağın üstünde yassıldı, gözlerini ürkek kıza dikip, korkak havlamalarla ve kuyruğunu durmadan sallayarak öylece kaldı.

Sanda kendine geldi. Bu köpeği bir yerde görmüş gibiydi; ama nerede ve ne münasebetle? İşte bunu bir türlü hatırlamıyordu.

Yüzü birdenbire aydınlandı.

"Afacan!" diye haykırdı sevinçle, eski bir dostu görmüşçesine.

Köpek, bu sözü duyunca ayaklarını onun dizlerine koydu, bacaklarına sarıldı, keyifli havlamalarla onun etrafından dolanmağa, ellerini yalamağa başladı.

"Afacan! Sevgili Afacan!" dedi kız okşamak için ona doğru eğilerek. "Nasıl da cılız, zavallı! Pascu nerede?"

Bu adı duyunca köpek gene ve daha kuvvetli havladı; sonra başını kaldırıp ulumağa başladı.

Sanda bir an acıyarak baktı ona.

"Zavallı köpek! Nasıl da uluyor," dedi üzgün üzgün. "Sus Afacan!" diye devam etti, gözleri dolu dolu. "Kimbilir, belki de askerde ölmüştür. Zavallı köpek! Sonbaharda gideli üç yıl olacak."

"Orduda mı öldü acaba! Orada dayak var derler, yiyecek de iyi değilmiş. Heyhat! Hiç haber alan yok. Baş-

kalarından haber alındı. Ama, onun kimsesi yok, açlıktan nefesi kokan şu zavallı hayvandan başka."

Bunlar aklına gelince Sanda etrafına bakındı. Afacan onun dizleri dibinde büzülmüştü. Okşamağa başladı.

"Afacan! Efendisiz mi kaldın?"

Afacan kalktı, genç kızın gözlerinin içine bakarak ayaklarını onun dizlerine koydu.

Sanda anılarını topladı. Pascu gideli üç yıl olmuştu. Onu, ancak ara sıra anmıştı. Yeryüzünde kimsesi yoktu onu düşünecek. Keşke daha çok düşünmüş olsaydı. Ama askere çağrıldığında Sanda henüz gençti, çok genç ve bilinçsiz. O ise, her zaman iyi davranmıştı Sanda'ya. Kışın ağıla vardığı ve mısırları kırmak için geceyi orada geçirdiğinde... veya ilkbaharda, koyunlar kuzulayınca, ona ilk kuzulardan en güzelini getirirken... Kimbilir? Belki de... Ya! öyle! Onun için her şeye katlanmağa hazırdı. Şimdi nerede olduğunu, ne yaptığını, nasıl olduğunu ve ne düşündüğünü merak ediyordu. Görmek istiyordu onu, hiç değilse görmek.

Afacan, ayaklarını onun omuzlarına dayadı.

"Afacan!" dedi acımaklı, sonra, onu başından yakaladı, ve, gören olup olmadığını anlamak için etrafına korkuyla bakarak öptü. Sonra birden doğruldu, avluya geçti, eve girdi ve mısır unundan yapılmış bir parça mamaliga ile geri döndü.

"Al Afacan, ye!" dedi, parçayı ona uzatarak.

Köpek kokladı.

"Ye Afacan, ye! Zavallıcık, ne kadar da zayıf. Tüy kalmamış üstünde. Ye Afacan!"

Afacan yiyeceği korkuyla aldı, ön ayakları arasında tuttu. Genç kız onun yanına oturdu ve yemeden önce son tereddütlerini yenmeğe çalışan köpeğe hoşnutlukla bakmağa başladı.

"Afacan, Pascu nerede?"

Köpek yiyeceği bıraktı, tekrar havlamağa başladı.

"Öldü, biliyorum öldü! Köpekler her şeyi duyarlar, insanlardan da fazla."

Marta ana kapıdaydı, Sanda'yı yere oturmuş, yabancı bir köpeği okşar görünce şaşmış kalmıştı.

"Ne yapıyorsun orada kızım?"

"O öldü anne! Biliyorum ki öldü! Köpek uluyor."

"Ölen kim?"

"Pascu. Bu köpek, onun köpeği."

"Hangi Pascu?"

"Çoban Pascu."

"Ha! hatırladım, şu sarışın oğlan," diye cevap verdi Marta ana. "Peki nereden biliyorsun sen?"

"Köpek uluyor, ana. Bak. Afacan, nerede Pascu?"

Marta anayı görünce köpek çekilmiş ve iki kadının etrafında dolanmıştı. Durdu, başını kaldırdı.

"Nerede Pascu?" diye tekrarladı Sanda.

Köpek ulumağa başladı.

Ana-kız acımaklı gözlerle, yalnızlığına ağlayan köpeğe bakıyorlardı.

"Evet, hayra alâmet değil," dedi sonunda Marta ana. "Tanrı günahlarını affetsin. İyi oğlandı. Onun gibi peynir yapan birini daha bulamadık. Zavallı köpek, nasıl da uluyor."

Pascu'nun öldüğünü Marta anadan da duyunca, Sanda, bu kez, ölmemiş olabileceğini kanıtlamak istedi. Belki de hayvan, efendisini özlediği için öyle uluyordu. Ama annesinin de gözyaşlarını sildiğini görünce, bir şey daha eklemek istemedi ve onun peşi sıra eve girdi.

Biraz sonra Sanda gene bölme boyunca gidip gelmeğe başladı, hiçbir şey olmamış gibi. Afacan sarma makinesinin yanında yatmış, artık efendisi bildiği genç kızı bakışlariyle izliyordu. O da, sarma makinesinin önüne her varışında, ayakları altında yuvarlanan köpeği okşamak için eğiliyordu.

"Zavallı köpek! Nasıl seviniyor."

O günün izleri ancak ertesi sabah belli oldu.

"Neyin var kızım?" diye sordu annesi, tasalı.

"Hiç, ana."

"Balmumu gibi solgunsun!"

"Bilmem!" dedi Sanda ve mamaligasını köpeğe götürdü.

Sanda her gün, biraz daha içine kapanık, dalgın ve düşünceli oluyordu. Akşamları Afacan'la dışarda oturmağı seviyordu. Hayvan, Pascu nerede dendiği zaman ulumuyordu artık; etrafına bakınıp havlamakla yetiniyordu; onu bekliyordu sanki.

"Kimbilir, belki de ölmemiştir," diye düşündü Sanda. Gizli bir ses onun yaşamakta olduğunu söylüyordu sanki; ve bu sesi duydukça ürperiyordu.

Afacan'ı her gördüğünde içinde o ses yükseliyor ve bunu korku izliyordu.

Birkaç hafta sonra, Marta ana, elinde mamaliga ile geldi.

"Afacan!"

Köpek ortalarda yoktu.

"Afacan!"

Gene çıkmadı.

"Kız, gel buraya, çağır şu köpeği."

Genç kız çağırdı, annesi çağırdı, herkes çağırdı ama nafile. Bugün, yarın, öbür gün. Afacan gitmişti. Nereye? Kim bilebilirdi..

Sanda ondan kurtulmuş olduğuna sevinebilirdi; ama birdenbire köy ona bomboşmuş gibi geldi.

★

Üç vadi ile üç tepe, genç olanlar için çok sayılmaz; bu yolu yürek şenliğiyle geçenler, rastladıkları pınarlarda su içmek için bile durmazlar Macinis'e varıncaya kadar.

Nehir vadiyi aşmakta, köy evleri, tarla ve bahçeler boyunca seyrek uzamaktadır. Sürü, ta yukarıda, doruk-

ta, yeşil ve bereketli otlakta otlar. Ağıl, iki vadiye birden bakan noktada, haçın tam yanında kurulmuştur. Yaşlı, gür yapraklı bir ceviz ağacı ağıla gölge verir.

Koçlar kavgacıdır, koyunlar semiz ve kuzular delişmen; ama çoban sabırlıdır. Kavalını alır. Fakat nafile, şarkısında eski sihir kalmamıştır.

"Afacan, yakala!"

Afacan sıçrar ve toslaşan iki koçun arasına atılır; onları sağa sola savurur; sonra savaşın sona erdiğine iyice emin olmak için başını dikip bekler. Ve hepsinin de tekrar otlamağa başladığını görünce, uyanıklığını onlara tekrar hatırlatmak için bir iki daha havlar ve ağır ağır efendisinin yanına döner. Orada, yere uzanır, başını ön ayakları üstüne koyar ve gözlerile Pascu'nun bütün hareketlerini izlemeğe başlar. Ara sıra, bir tehlike seziyormuşçasına kulaklarını diker, irkilir, başını kaldırır veya homurdanır.

Pascu onu görmemektedir. Kendini yalnız hissetmektedir. Askerdeyken sık sık anmıştı dağı, sürüyü ve Afacan'ı. Genç çağının şafağında dostları olmuşlardı onlar. Ama şimdi, döneli, eski yaşamına karşı bir bıkkınlık duymaktadır. Sürüsünü otlatmağa çıkardığından bu yana dört hafta geçmiş olduğu halde, koca çıngıraklı koça hâlâ bir ad takmamıştır. Kimbilir belki zamanla, günler peşpeşe gelip geçtikçe, her şey eski düzenine girer.

Afacan başını diker, ayağa kalkar, kulaklarını sivrilterek bakınır, sonra, bir çizgi gibi, hendek, çalılık demez koşar, kaybolur.

Kör şeytan, nereye gidebilir bu hayvan? Afacan! Afacan!

Afacan'ın cevap verecek vakti yoktur.

Pascu da yerinden kalkar ve onun gittiği yöne bakar.

Ak ve düzgün, dar patika vadi boyunca yılankavi yükselmektedir. Ta aşağıda, yolun, böğürtlen çalıları arasında kaybolduğu yerde Pascu, bir kadının acele adımlar-

la gelmekte olduğunu görür. Afacan ona doğru koşmuştur; şimdi delişmence etrafında dolanmakta, yerlerde yuvarlanmakta, havlamakta, hoplamaktadır. Sonra geriye, Pascu'ya döner.

"Ne oluyor Afacan? Kim o?"

Konuşabilseydi cevap verirdi. Ama sevinçle havlamakta, sıçramakta, Sanda'dan Pascu'ya, Pascu'dan Sanda'ya koşmakta ve aralarındaki mesafe gittikçe kısalmaktadır; kız yaklaşıncaya, gençler karşı karşıya gelinceye kadar.

Yanakları alev alev Sanda, Pascu'nun önünde durur.

Ah! Keşke yola koyulmamış, oraya varmamış olsaydı. Keşke orada olmasaydı.

Pascu onu görür ve hatırlar. Evet, Sanda'dır bu, Stan babanın kızı. Onu eski haliyle görür gibi olur. Şimdi —Tanrı beni korusun— şimdi, böyle, olduğu gibidir. Ona bir şeyler söylemek ister, ama söyleyecek bir şey bulamaz.

"Florea, Boutuc'un oğlu söyledi döndüğünü," dedi Sanda nefes nefese.

Pascu bu sözleri ancak duymuştur.

"Öyle, işte döndüm. Florea da geldi," cevabını verdi kekeleyerek. "Güzel bir sürüm var. 46 koç, 62 koyun, 80 kuzu."

"Ne güzel sürü!"

"Otlak da iyi, hayvanları otlatmağa âdeta kıyamıyor insan. Bak! bu koç benim, çobanlık hakkım. Gel sana göstereyim." Sürüye doğru yollandı, Sanda da onun peşinden. Afacan sürüyü toplayarak önlerinden koşuyordu.

"Sürün pek büyük."

"Büyüktür. Hiç böylesi olmamıştı. Bak şuna, ya öteki, hele şu koç ve yanındaki, diye devam etti dağınık koyunları göstererek. Sürünün onda biri benim."

Sanda arkasından yürüyor ve ona kaçamaklı bakışlarla bakıyordu. Genç adam durup ona döndüğü zaman ikisi de, karşılaştıkları andaki gibi kaldılar.

"Ben eve dönüyorum!" dedi Sanda.

"Eve mi dönüyorsun?"

"Evet, gidiyorum!"

Pascu onun peşinden yürüyordu.

Bu kez duran Sanda oldu.

"Peki nereye gidiyordun?" diye sordu Pascu.

"Hiç... bu taraflara."

"Elindeki mendilde ne var?"

Sanda bir pakete baktı, bir Pascu'ya. Gözleri buğulandı. Afacan bir gözyaşı damlasının yanaklarında kaydığını gördü ve kesik kesik havlamağa başladı. Hayra alâmet olduğunu anlamıştı.

"Sana üzüm getirmiştim!" dedi Sanda gözyaşlarını silmeden. "Zavallıcık bizdeydi." Devam edemedi.

Nasıl oldu bilinmez... Pascu da anlamadı. Sanda'yı kollarında buldu.

Afacan durmuş onlara öyle bakıyordu, hareketsiz.

★

Bir sonbahar sonra, üç tepe ve üç vadi ötede, bir ıhlamurun gölgesinde bir salıncak kuruldu. Afacan bunun yanında uzanmış, anlaşılmaz sözler mırıldanıp elleriyle oynayan çocuğa dikkatle bakıyordu.

(Çeviren : Ayda DÜZ)

ION LUCA CARAGIALE

(1852 - 1912)

Romanya'nın klâsik yazarlarındandır. Kendine özgü bir ustalıkla kaleme aldığı yapıtları, evrensel klâsik edebiyat içinde Romen ulusal nesrinin ve dram yazarlığı evriminin belli bir aşamasını teşkil eder.

Henüz genç yaşlardayken ünlü dramları kendi dillerine çevirmekle edebiyata başladı. Gazetecilik yaptı. Mizah dergileri yönetti; *Timpul* (Zaman) gazetesinde çalıştı. Hayatını kazanmak için birçok işlere girdi çıktı.

Ion Luca Caragiale, Romen toplumunun, yaşadığı çağdaki pek çeşitli görünüşlerini anlatan çok zengin ve değişik yapıtlar yarattı: Mizahî şiirler, yergi yazıları, makaleler ve özellikle; denemeler, hikâyeler, komediler.

Çeşitli yabancı dillere çevrildi onun yapıtları, dünya sahnelerinde oynandı: *Fırtınalı Bir Gece, Kayıp Mektup.*

1904 yılından itibaren Berlin'de oturduysa da, Caragiale, ölünceye kadar kendi ülkesindeki ilerici edebî çevrelerle sıkı ilişkisini devam ettirdi.

DÜŞKÜNLÜKLER ZİNCİRİ

Benim de bir düşkünlüğüm var. Ben de nihayet bir insanım! Üzerimde sahibolduğunu bildiği sonsuz etkiyi hiçbir zaman kötüye kullanmadığını çok iyi bildiğim nazik dostum Matmazel Mari Popescu'nun istekleri benim için o ölçüde severek boyun eğdiğim emirlerdir. Bakalım bu defa da benden ne istiyor?

"Sevgili dostum,

Sizin profesör Costica İonescu ile çok iyi dost olduğunuzu, sizin hiçbir şeyinizi geri çevirmediğini biliyorum. Eğer Lise X da dördüncü sınıfta okuyan öğrencisi Mitica Georgescu'ya Lâtince dersinden bir 7 numara elde edebilirseniz sonsuz derecede minnettarının olurum. Aksi halde çok yakın bir akrabam olan bu çocuk bir üst sınıfa geçemiyecektir. İki senelik olduğuna göre bu durum çok iyi bir aile olan ailesi için bir felâket, benim için de büyük bir üzüntü olacaktır.

En içten sevgilerimle.

Mari Popescu"

Ey karşı konulamaz güzellik, emretmekte ne kadar da ustasın sen! Ve bu defa talih ne kadar da yardımcı oldu. İonescu'nun da bir düşkünlüğü var: o da nihayet bir insandır. Beni çok sever, hiçbir isteğimi geri çevirmez. Hemen bir arabaya atladım, lâtince profesörü İonescu'ya koştum.

— Dostum Costica, isteğimi geri çevirmiyeceğine emin olduğum için sana geldim. Arkadaşlığına ne kadar güvenebileceğimi biliyor, bu defa da bir an bile şüphe etmek istemiyorum ki, bu beni son derece ilgilendiren bir

mesele olduğuna göre de, anlıyorsun değil mi, sen ki bana daima hiçbir zaman inkâr edilemeyen bir sevgi göstermişsindir, diyebilirim ki...

— Anladım, dedi İonescu. Dolambaçlı yollardan gitmeye değmez. Herhalde çapkın öğrencilerden biri için bir ricada bulunmaya geldin!

— Bu çapkın bir öğrenci değil Costica. Çok iyi bir aileye mensup bir çocuk bu. Bir akrabam benim...

— Kimbilir hangi haylazın biridir!

— Yanılıyorsun dostum Costica. Bu çocukların en iyisidir. Yalvarırım, beni boş çevirme. Sana istediğimi geri çevirmiyeceğine emin olduğum için geldim. Arkadaşlığına ne kadar güvenebileceğimi biliyorum. Hele bu sefer beni son derece ilgilendiren bir mesele söz konusu olduğuna göre de bir an bile şüphe etmek istemiyorum ki...

— Haydi, bırak bütün bu saçmalıkları! Seni çok sevdiğimi bilirsin. Böyle saçmalıkların aramızda yeri yok. Kaç not vermemi istiyorsun şu cenabete?

— 7, dostum Costica.

— Ya hiçbir şey bilmezse aptal?

— Kabul edelim ki hiçbir şey bilmedi. Bildiğime göre bu hiçbir şey bilmeden geçenlerin ne birincisi ne de sonuncusu olacaktır. Yalvarırım Costica, eğer çocuk sınıfta kalacak olursa bu durum çok iyi bir aile olan ailesi için bir felâket, benim için de büyük bir üzüntü olacaktır.

— Hay Allahım! Bir arkadaşın ricaları da ne kadar dayanılmaz şeylerdir! Bu ricaları yapan da bir tek sen değilsin. Pekâlâ, kabul. Bu defa da yine senin dediğin gibi yapacağım ve küçük haylaza 7 numara vereceğim.

— Teşekkür ederim Costica. Altın gibi bir kalbin var senin!

— İsmi ne?

Matmazel Mari Popescu'nun mektubunu bulmak üzere hemen ceplerimi karıştırıyorum. Mektup cebimde yok.

Costica'ya:

— Bir saniye bekle, dedim.

Ok gibi dışarı fırladım, bir arabaya atladım, eve koştum. Orada da mektubun izine bile rastlamadım. Uçarcasına Matmazel Popescu'nun evine gittim.

— Çok nazik dostum, işler yolunda gidiyor. Profesörden arzu ettiğiniz notu kopardım. Yalnız bana şimdi öğrencinin ismi lâzım. Çocuğun ismi neydi?

— Mektubumda ismini size yazmıştım.

— Ne yazık ki mektubunuzu diğer kâğıtlarımın arasında kaybetmişim. Onu aramakla vakit kaybetmemek için size geldim. Çocuğun ismi neydi?

Sevgili küçük dostum:

— Hiç hatırlamıyorum vallahi, diye cevap verdi. Size söyleyebileceğim tek şey şudur: Çok iyi arkadaşım olan ve kendisine çok bağlı olduğum, hiç bir ricasını geri çeviremediğim Madam Protzescu çok iyi dostum olduğunuzu, hiçbir isteğimi reddetmediğinizi, sizin de profesör Costica Ionescu ile çok yakın arkadaş olduğunuzu, sizi çok sevdiğini, onun da hiçbir isteğinizi geri çevirmediğini bildiğinden, bana size yazmam ricasında bulunmuştu.

— Şu halde ne yapacağız? dedim.

— Madam Protzescu'ya gidin, size salık verebilmem için bana salık verdiği çocuğun ismini sorunuz.

— Saygılarım! Kaçıyorum.

Var kuvvetimle Madam Protzescu'nun evine koştum.

— Madam Protzescu, dedim, buraya gelmemin sebebi şu. Bana ricada bulunması, benim de profesör Costica'ya ricada bulunmam için Matmazel Mari Popescu'ya bir çocuk hakkında ricada bulunmuşsunuz...

— Evet, hatırlıyorum.

— İsmi nedir?

— Mari mektubunda size yazmadı mı?

— Yazdı, ama mektubu kaybettim. Matmazel Popescu da çocuğun ismini unuttuğu için öğrenmek için beni size gönderdi.

— Ben, doğrusu ben de hatırlamıyorum. Çünkü çocuğun ismi bir kâğıt parçasına yazılıydı, ben de onu Mari'ye bıraktım. Fakat onu Diaconescu'dan öğrenebiliriz. Evi hemen şurada. Mari'nin beni ne kadar sevdiğini, sizin de Mari'yi hiç kıramadığınızı, profesör Costica'nın da sizin hiçbir isteğinizi geri çevirmediğini bildiği için bana bu işi yapmam için o ricada bulunmuştu.

— Öyleyse ne yapacağız? dedim.

— Bir saniye bekleyiniz, Diaconescu'yu çağırtayım. Yakında oturuyor.

Çok fazla beklemedim, Madam Diaconescu geldi. O da çocuğun ismini bilmiyordu. Kâğıt parçasını arkadaşı madam Protzescu'ya vermişti.

— Şimdi ne yapacağız?

— Madam İconomescu'ya gidin hemen!

Madam İconomescu'ya koştum. Oradan da madam Sacalarescu'ya. Sonra da Piscopescu'ya... Nihayet yeri buldum. Çocuk, madam Piscopescu'nun yeğeniydi. Kızkardeşi madam Dascalescu'nun oğlu Mitya Dascalescu.

Hiçbirimiz birbirimizi kırmıyoruz. Ne madam Piscopescu madam Dascalescu'yu, ne madam Sacelerescu madam Piecopescu'yu, ne madam İconomescu madam Sacelarescu'yu, ne madam Diaconescu madam İconomescu'yu, ne madam Protzescu madam Diaconescu'yu, ne matmazel Popescu madam Protzescu'yu, ne de dostum Costica beni. Costica İonescu'nun evine koşuyorum.

— Dostum Costica, sakın beni boş çevirme... İsteğimi reddetmiyeceğinden emin olduğum için sana geldim. Arkadaşlığına ne kadar güvenebileceğimi biliyor, bundan bir an bile şüphe...

— Haydi, dostum, bırak şu saçmaları bir yana...

— Söz verdiğin gibi şu çocuğa 7 numara vermeni rica ederim.

— Kime yahu?

— Mitica Dascalescu'ya.

— Mitica Dascalescu mu? Bu isimde bir öğrencim olduğunu hatırlamıyorum.

— İmkânsız.

— Bir bakalım hele!

Defterlerini karıştırdı.

— Hayır, küçük sınıflarda Mitica Dascalescu adında hiçbir öğrencim yok. Yanılmış olacaksın. Yüksek bir sınıfta olmalı o.

Koştum, bu sefer dosdoğru madam Piscopescu'ya.

— Madam Piscopescu, yeğeniniz hangi sınıfın imtihanını verecek?

— Altıncı sınıfın.

— Ha, dedim, iyi!

Hızla İonescu'ya döndüm.

— Mitica Dascalescu altıncı sınıfta, dedim.

— Öyleyse benim sınıfımda değil, Georgescu'nun sınıfında. Georgescu'yu tanır mısın?

— Hayır! Sen de tanımıyor musun? Senin meslektaşın.

— Tanıyorum, çok iyi arkadaşız onunla. Hiçbir şeyimi reddetmez.

— Öyleyse, çok rica ederim, beni ortada bırakma. Arkadaşlığına güvenebileceğimi biliyor ve...

— Daha konuşacak mısın? Araban daha burda. Beni çabuk Georgescu'ya götür.

Geldik, ben İonescu'yu arabada bekledim. Birkaç saniye sonra geri döndü.

— Şansın varmış, dedi, tam zamanında gelmişim. Bir çeyrek geç kalmış olsaydık kâğıtlarını alıp notları listeye geçirmek için okula gidiyormuş. Senin çocuk imtihanda 3 almış.

— Ya şimdi?

— 7 oldu.

Kendi kendime:

— İşte, birkaç dakikalık bir gecikme insanın başına ne işler açabilir! Bir çocuğun başına ne felâketler getirebilir! dedim.

Mitica Dascalescu kendisini o kadar çok seven annesi Dascalescu'ya, onun da dostu olan Piscopescu'ya, Piscopescu'nun da dostu olan Sacelarescu'ya, onun da dostu olan İconomescu'ya, onun da dostu olan Diaconescu'ya, onun da dostu olan Protzescu'ya, onun da dostu olan ve sonsuz derecede sevdiğim güzel Popescu'ya rağmen az daha üçüncü yıl aynı sınıfta okuyacaktı.

(Çeviren : Faik BAYSAL)

A. BRATESCU VOİNEŞTİ

(1868 - 1946)

A. Brătescu-Voinesti'nin bellibaşlı kısa ve uzun öyküleri iki büyük ciltte toplanmıştır: *Adalet Dünyasında* (1906), *Karanlık ve Aydınlık* (1912). İkisi de erdem timsali kahramanlarla kişilendirilmiştir. Ne var ki bunlar yaşamın gereksindirdiği olaylara göğüs germe gücünden yoksundur.

İşte gerçek dram bu dengesizlikten doğmaktadır. Karakter anlatımında büyük bir ustalığı olan yazar, sâkin, objektif tutumuyla melodrama kaçmaz. Erdem timsali kahramanları, bön sayılacak kadar iyi yürekli, dürüst ve cömerttir. Hepsi de tüm bir enerji yoksunluğu gösterirler. Yapıtları şiir ve destan havasından yoksunsa da, dürüst ve tarafsız olarak gözler önüne serdiği keskin, ama yumuşaklıkla işlediği gözlemleriyle güclenmiştir.

PALAVRACI NİCULAİTA

Manga köylüğü Magureni köyünün bir parçasıdır. Niculaita Gropescu bu köyden Andrei Gropescu'nun oğluydu. Kendisi ölçülü hareketlerle yumuşak yumuşak konuşan, duygulu bir gençti. Yalnız, oldukça utangaçtı.

İlkokulda —Magureni okulunda okumuştu— hep sınıf birincisi olurdu. Ananın, babanın göğsünü kıvançla kabartırdı bu. Nasıl kabartmasın!.. Yabana atılır şey miydi yani, Ermiş Peter gününde çiçeklerle bezenmiş okulda, "Niculae Gropescu, sınıf birincisi, şeref listesine geçti" denildiğini duymak, ya da başöğretmeni çocuğun kara saçları üzerine bir defne dalı taç oturturken, belediye başkanını ona kucak dolusu kitap verdikten sonra, yanağını okşarken görmek ,sonra da köy sokaklarında dolaşmak, sen, anası, bir yanında, babası öte yanında, ortanızda da oğlunuz, tüm köy halkı dizilmiş seyrediyor sizi. "Tanrı bağışlasın, daha iyi günlerini görün," diye mırıldanıyorlar bir yandan da.

Niculaita ilkokulu bitirince, öğretmeni, Bay Irimescu, "Böylesine çalışkan bir çocuk öğrenimine devam etmelidir, yoksa çok yazık olur doğrusu," deyince, Andrei Gropescu bunun üzerine düşünmeğe başladı. Ermiş Peter gününden Eylüle dek. Bu arada herkese akıl danıştı.

Öğretmen öyle demişti. Andrei Gropescu'nun da aklı hep aynı şeye takılıp kalıyordu. Kendisi ve karısı Stana'nın çalışa çabalıya ellerine geçenin, Niculaita on bir, üç yaşlarında ikiz kızlar ve biri de daha memede dört çocuklu bir aileyi geçindirmeğe yetmediğini düşüne taşına yorgunluktan ve sıkıntıdan bitkin düştüğü sıralarda.

Toprak ağası çiftçi, Bay Epaminoda, çok okumanın insanın yüreğini kararttığını söylemişti. Hem masraflı

bir işti, hem de insanın çiftçiliği hor görmesine sebep olurdu. Papazın oğlu Ghitica'yı örnek göstermişti. İlkokuldan sonra altı yıl daha okumuş ve liseyi bitirmişti. Sonunda, bir baltaya sap olamaz, garip bir kişi dönmemiş miydi köye? Hep köylüler onu dillerine sakız etmemişler miydi? Andrei de aynı kanıyı paylaşıyordu onunla, dar imkânlarını ve Niculaita'nın kendisine yardım edebileceği aklına geldikçe. Ne kadar işe yaramazsa yaramasın, hiç yoktan iyiydi. Oğlan öyle güçlü kuvvetli değildi ama çok becerikliydi, hem dedesi Sardu Gropescu'ya çekmişti. Marangozluk geliyordu elinden. İhtiyar ölünce, marangozluk takımlarını tavan arasına atmışlardı. Her yere burnunu sokan Niculaita, —dede öldüğünde dört yaşında bir farecikti— günün birinde onları da bulup çıkardı. Anasının bütün azarları fayda etmedi: "Çabuk aşağı in, in diyorum sana, haylaz; baban oraya çıktığını anlarsa kemiklerini kırar," gibi engel olma çabalarına karşılık, marangoz takımlarını ele geçirdi. Çocuk bahçe kapısının direklerini yapan ihtiyarı hayal meyal hatırlıyordu. Artık sık sık tavan arasına kaçıp dedesinin takımlarıyla oyalanıyordu.

Böyle oynarken oynarken, birtakım şeyler yapmağa başladı. El emeğiyle bir tabure, kargaları ürkütmek için bir de kaynana zırıltısı - karşı yamaçtaki kiraz ağaçlarına dadanmıştı hain kuşlar. Günün birinde at arabasının arka parçası kayboldu. Baba yerine konulacak parçayı nereden bulacağını düşünürken çocuk, "Ben yaparım," diye atıldı. "Hem de tıpkısını". Hemen işe koyuldu. Avludaki eski tahta parçalarını kesip biçerek, ilkin düşey çubukları çıkardı. Sonra da çapraz konulanları, bunları birbirine yapıştırarak kaybolandan daha güzelini yaptı. Ana, baba, komşular gözlerine inanamadılar, ağızları açık kaldı.

Evet, babanın geçim sıkıntısı en büyük yardımcısını kaybetme korkusu ve çocuğun marangozluğa karşı hevesi, Bay Epaminonda'nın öğütlerinin bir yana atılmasına yol

açtı. Böylece Niculaita çiftçiliğe atılmak üzere köyde kaldı.

Çocuk buna öyle pek üzülmedi. Çünkü toprağı seviyordu, sonra marangozluk yapmaya da bayılıyordu. Tarlalarda, köydeki çocuklarla birlikte öküz güderken bir yandan onlarla oynar, bir yandan da kırlardaki otları, böcekleri incelerdi, büyük bir dikkatle. Ondan öğrenmişti bütün çocuklar pamuk ipliğinin ucuna bir parça balmumu bağlıyarak çekirgeleri, örümcekleri, gizlendikleri delikten çıkarmayı.

Çocuklar onun yanında kalmazlardı uzun süre, oyun oynamağa giderlerdi. Niculaita tek başına seyrederdi, kendilerinden altı yedi kat büyük yükleri yuvalarına taşımaya çalışan karıncaları. Bazen de yere uzanıp bir çekirgeyi gözlerdi saatlerce. Amacı o şakrak sesi nasıl çıkardığını öğrenmekti.

Böylece, yıllar birbirini kovaladı. Altı yıl geçti araden. Çocuk artık on yedi yaşında bir delikanlıydı. Yakışıklı, yumuşak huyluydu ama çok utangaçtı...

Artık marangozluktaki ustalığı iyice gelişmişti. Sundurmanın altına yığılı direkleri o yontmuştu. Bunlarla evin önüne çit çekecekti. Tanrının yardımıyla bu işe gelecek yıl başlıyacaktı. Bir ucundan çürümeğe başlayan verandanın kirişini de kendisi değiştirmişti. Anasının örekesinin üstündeki süsler de onun elinden çıkmıştı. Parmağınız ağzınızda kalırdı, tahta kovasını görseydiniz komşu Pirvu Miu'nun kızı Salomia'nın. Çarşıdan almıştı kovayı, Aziz Eliah gününde, sonra da oturup üstünü bir güzel bezemişti... Sözün kısası harikaydı!

Gördüğünüz gibi, delikanlı mutlu bir genç örneği olabilirdi, eğer kendisine hakkı olan mutluluğu vermenin bir yolu bulunabilse, bir de Nicuaita günümüzdeki olayların ters zincirlenmesinden doğan acılığı taa ileklerine kadar duymasa...

Niculaita'nın içindeki bu eziklik, öteki çocuklarınkine hiç benzemiyor, araştırıcı kişiliğinden ileri geliyordu.

Küçüklüğünden beri bu, onun başına hep dert açmıştı. Anasının ipek böceklerinin nasıl koza ördüklerini gözlemek için gününü onların başında geçiriyor diye kaç kez babası kulaklarını çekmişti. Böcekler yüzünden çok dayak yemişti. Göz kulak olması gereken öküzler otlaktan çıkıp ekin tarlalarına daldılar diye, kaç kez yediği kızılcık sopasıyla daldığı düş dünyasından gerçeğe dönmüştü. İşittiği azarlar da cabası!

"Heyt! Oğlan nerelerdesin? Gene çıkmışsın göklere, aramızdan ayrılanların ruhlarıyla berabersin yine. Baksana! Öküzlerin mısırlarımı çiğniyor!"

Ne ana babanın azarları, ne de baba cereme verdikçe yediği sopalar yola getirebilmişti onu.

Bütün bunlara katlanıyordu. Ama onu çileden çıkaran etrafındakilerin alaylarıydı. Çünkü yavaş yavaş herkesin eğlencesi oluyordu.

Kırlarda dolaşırken kara-sarı çizgili bir balarısının kendisinden çok iri bir örümceğe saldırdığını, onu yendiğini ve bacaklarının arasına sıkıştırıp uçup gittiğini görmüştü. Hem de iki kez. Bu çarpışma öylesine etkilemişti ki onu, önüne gelene söylemekten kendini alamamıştı.

"Olabilir," demişti kimisi. Babası azarlamıştı çocuk bunu anlattığında. "Ben öteye beriye para cezası öderken demek sen bunlarla uğraşıyorsun? Koca sersem seni!" Niculaita'nın bu gözlemini dinleyen delikanlılar inanmadılar böyle bir şeye. "Uyduruyorsun," dediler. "Uyduruk bu kuşkusuz, hiç arı örümcek yakalıyabilir mi?"

Başka bir kez de, durup dururken, yılan sokmuş gibi birden yerinden sıçradı. Az ötede oynayan çocuk'ara seslenerek hepsini başına topladı. Ne olduğunu sorduklarında, büyülenmişçesine anlattı onlara, —rahibe denilen türden— bir çekirgenin, nasıl büzülüp nişan aldığını, sonra ileri atılarak, kendisinden çok kocaman bir çekirgeyi yakaladığını ve yemeğe başladığını.

"Nerde, oğlum nerde?"

"Şuracıkta."

"Nerede?"

"Nah işte şurda, deve dikeninin dibinde. Biraz sola doğru." Çocuklar eğildiler, aramak için, ama çekirge filân yoktu. Sonra içlerinden biri:

"Haydi, çocuklar gelin gidelim," dedi. "Marin'in şu Frusina'yla ilgili hikâyesinin sonunu dinliyelim. Aman canım, Niculaita'nın ne olduğunu bilmez misiniz, yani? Oğlum, sen de gidip Papas Alecu'ya kendini okutsan iyi edersin."

"Vallahi de, billâhi de..."

"Sus, sus durup dururken yemin etme."

Bir gün bir tabureye oturmuş çakısıyla elindeki sopayı yontarken gözüne bir şey ilişti. Kedisi dereotlarının arasında nişan almış, tetikte bekliyordu. Beş altı adım ötede, yere dökülmüş mısır ununu gagalıyarak ötüşen serçelerin üzerine atlamak için. Kediyi büyük bir ilgiyle gözlemeye koyuldu. Hayvan ağzını hafifçe açıyor ve serçelerin ötüşlerini andıran bir ses çıkarıyordu. Açık ve seçik olarak duymuştu bunu. Yem arayan kuşları kedi yanına çekmeğe çalışıyordu. Kedinin bacaklarını iyice gerdiğini gördü, kuşlar yaklaşınca birden atıldı. Pençeleriyle kıskıvrak yakalayıverdi birini.

Akşam üstü, bahçe kapısına yaslanmış dururken, o gün gördüklerini anlattı, çevresindekilere. Pirvu Miu, kızı Salomia, Salomia'nın anası Manda, Grigore baba ve bir komşu daha vardı.

"Oğul garip şeyleri de hep sen işitip görüyorsun. Nasıl iş bu böyle?" diye Grigore baba gülümsedi anlamlı anlamlı. "Ben, bu yaşa geldim, yetmiş dördümdeyim, kedilerin serçe gibi öttüğünü hiç duymadım."

"Başka kedileri bilmem ama bizimkisi kuş gibi cıvıldıyor Grigore amca. Şimdi senin sözlerini nasıl duyuyorsam onu da öyle, kulağımla işittim."

"Sus sus oğul, sana ad takacaklar sonra. Hiç anlamazsın bile nasıl olduğunu, bakarsın biri "Palavracı Ni-

culaita" deyiverir. Ondan sonra da ömrün boyunca öyle anılırsın."

Salomia'nın kahkahaları çınlattı ortalığı. Unutmamak için de duyduğunu durmadan tekrarlıyordu. "Palavracı Niculaita..." Bundan böyle koskoca köyde "Palavracı Niculaita" diye anılmağa başladı. Çocukların kendisini böyle çağırması çok üzüyordu onu. Üstelik bir de papazın oğlu Ghitica, "O da bir şey mi Niculaita yavrum! Daha başka neler gördün bakalım?" diye alaylı alaylı bir soru sorup, sonra, herkesin kahkahaları arasında kendisinden naklen bir çekirgenin, karga yakalayıp yediğini anlatmaz mı! Artık Niculaita'nın hiçbir şeye güveni kalmamıştı. Öyle ya Ghitica, altı yıl eğitim görmüş aklı başında bir gençti!..

Günler geçtikçe, zamanını "saçma sapan şeylere ve kilise kulesindeki baykuşlara" harcadığı için anasından babasından işittiği azarlar, şunun bunun kuşkuları, ötekinin berikinin alayları yüzünden çocuk gittikçe daha sessizleşiyor, içine kapanıyor ve utangaçlaşıyordu...

Niculaita'yı en çok üzen, Salomia'nın güzel gözlerindeki şüpheci bakıştı. Akranlarını kolayca atlatıp yanlarından uzaklaşıyordu. Köylüler bir hanın önünde toplandılar mı, o yalnızca dans edenleri seyretmekle yetinirdi, katılmazdı aralarına. Çocuklar da zorlamazdı onu. Keseriyle, çapasında bulmuştu, çevresindekilerinin alaylarının ağusuna karşı dermanı - öyle bir derman ki içindeki tüm burukluğu silip süpürüyordu. Ama yine o dermanın gücü yetmiyordu kızın alaycı gülüşünün açtığı yarayı iyileştirmeğe. İçini öylesine hoplatan bir gülüştü ki. Sonra herkes gibi, bir kez görebilmek için haftada bir gün hanın önünde dikilmesi gerekmiyordu, çünkü pek yakınındaydı sahibi, bahçe çitinin ötesinde, günün hemen her saatinde karşısındaydı. Pazar günleri bu gülüşe bir de Stan Pasalan'ın oğlu Petrica'nın şakalarıyla, alayları ekleniyordu. Oğlanın Salomia'nın peşinde dolaştığı açık seçikti. Grigore baba olayından bir süre sonra, bir öğle üstü Niculaita

öğretmenini görmeğe gitti. Adam korulukta erik topluyordu. İlkin, gidişinin nedenini açıklıyamadı utancından. Öteki çocuklarla birlikte erik toplamağa koyuldu. Sonunda, eve geç kalmak korkusuyla, öğretmenle tek başına kalır kalmaz, bütün gücünü toplıyarak, "Afedersiniz efendim," dedi. "Siz okumuş bir kişisiniz, çok şey bilirsiniz..."

"Peki, ne demek istiyorsun?" diye sordu Irimescu daha önce hiçbir şeycikler olmamış gibi.

"Bir sürü şey biliyorsunuz. Tabiî efendim, siz okumuş bir kimsesiniz çünkü, söyleyin bakalım, kediler serçeler gibi cikliyebilir mi?"

"Serçe gibi ciklemek mi?"

"Evet, evet. Bizim kedi boğazından serçe cıvıltısı çıkarıyor da."

Öğretmen dikkatle baktı yüzüne. Niculaita'nın dili çözülmüştü. Konuşuyordu bir yandan.

"Ne düşünüyordum biliyor musunuz? Kedilerin kuş cıvıltısını nasıl çıkardıklarını uzun uzun anlatan bir kitabınız vardır, kuşkusuz. Onu bana verirseniz, karşılık olarak ben de çitinizi onarırım... ya da başka bir iş görürüm."

"Hiçbir kitap bu türlü saçmalıkları yazmaz, Niculaita."

Eve dönerken çok üzgündü, gerçekten çok üzgün... Ah, öğretmenin, onları kazan bir kitabı olsaydı... Salomia'ya götürecekti hemen onu. Kendi gözleriyle görsün diye. O zaman kız gülemiyecekti, kuşkusuz, Grigore baba kendisine o adı taktığı zamanki gibi. Tatlıydı bu gülüş ama yüreğine bıçak gibi saplanıyordu.

Ertesi gün, yaptığı çardağı bitirdikten sonra, daha önce serçeleri gördüğü yere biraz mısır unu döktü. Kızkardeşlerini gezmeye göndermişti. Kediyi getirdi. Gürültü etmesin diye kardeşi İlie'yi yanına oturttu. Beklemeğe koyuldu, elindeki çubuğu yontarak. Çok geçmeden, serçeler hoplıya sıçraya dolaşmağa başladılar. Kedi onlar gibi

cıvıldamaz mı!.. Hemen seslendi, daha doğrusu fısıldadı balkonda çamaşır seren Salomia'ya.

Dönüp baktı kız. Niculaita yüzükoyun kıpırdamadan yattığı yerden fısıldadı:

"Çite gel, çite... Ama yavaş yavaş! Çok yavaş." Salomia gürültü yapmış olacak ki serçeler hep birden havalanıverdi.

"Gördün mü ürküttün kuşları. Kaçtılar... İşin yoksa, kapıdan gir, gel buraya. Dereotlarının arasındaki kediye bak.. Az sonra kuşlar gibi cıvıldamağa başlar..."

Kız da bunu çok merak ediyordu. Hemen bahçeye girdi. Çocuk ona bir tabure verdi, kendisi de yanına iliştı. Bir bacağı dışardaydı. Burada kardeşi İlie'yi sımsıkı tutuyordu. Uzun bir türe böyle kaldılar, yanyana. Bir iki serçe geldi ama kedi uyukluyordu... Kıpırdamadan böylesine yakın otururlarken, Niculaita'nın burnuna yonca ve papatya kokuları geldi, yayılıyordu etrafa Salomia'nın o altın sarısı saçlarından ve göğsünden. Bu on altı yaşındaki kızın göğsünden gelen koku, çocuğun o zamana dek tahta üzerine oyduğu tüm çiçeklerinkinden daha hoştu, öğrenmek için günlerini geçirdiği böceklerin tüm sırlarından daha büyüleyiciydi. Mutluluk içinde yüzüyordu. Sağ kolunu kızın beline dolayıverdi. Salomia kediyi gözlerken bir yandan da Petrica'yı düşünüyordu. Ne kadar güçlü kuvvetli, akıllı bir çocuktu. Niculaita'nın bu hareketi üzerine birden şaşkın şaşkın çocuğa döndü. Kolunu belinden çekerek, kahkahalar atmağa başladı.

"Demek beni bunun için buraya çektin. Palavracı Niculaita seni," diye söyleniyordu, uçar adımlarla evine giderken. İşte bunu unutturmak için bezedi o tahta kovayı. Üstündeki çiçekleri hep kıpkırmızı bir demirle dağlıyarak yapmıştı. Kızın o inançsız, küçümseyen gülüşünün bağrını deldiği gibi. Buna karşılık Salomia da ona bir kemer hediye etmişti. Hiçbir özelliği yoktu ama Niculaita için tek sözcükle eşsizdi.

Bir gün Niculaita arabaya odun yükleyip kasabaya

indi. Ekim başında babası öküzlerin yem paralarını çıkaramadıkları kanısına varmıştı. O yıl çok az mısır almışlardı tarladan. Hepsini sırtında kasabaya götürüp satmıştı, erikleri de. Çift sürmeğe gelince, Tanrı acıyıp biraz yağmur gönderene dek, bütün çabalar boşunaydı, çünkü toprak taş kesilmişti...

Bunun üstüne, adam da tutup üç dönümlük ağaçlı toprak almıştı Bay Frim'den. Frim ormanlarla örtülü topraklarını, ağaçları kesilmek üzere satarak, temizletiyordu. Baba ne zamandır kurar dururdu, en azından öküzlerin çekebileceği kadar, odunu yükleyip arabaya pazara götürmeyi ya da Niculaita'yı yollamayı. Böylelikle epeyce para geçecekti ellerine. Bir gece öncesi çocukla birlikte arabaya bir tondan fazla odun yüklemişlerdi. Dökülmesin diye, her zamanki gibi yine zincirle sıkıştırmışlardı, her yandan. Şafağa iki saat vardı daha. Niculaita gocuğunu sırtına geçirdi. Anası, ocak başından seslendi: Yakanı kaldır, boynunu iyice ört. Çok soğuk. Babası dördüncü kez tembihledi:

"Sakın odunları on bir *lei*'den aşağı vermeyesin. Bir para eksik almam. Dikkat et seni kandırmasınlar. Biraz safsın da."

Ortalık zifiri karanlıktı ama Niculaita hiçbir şeyden korkmaz, yalnızlıktan sıkılmazdı. Hemen tüm yol boyunca —sekiz mil kadar vardı— odunların tepesinde oturdu, ıslık çalarak, sonbahar ayazında pırıl pırıl parıldayan yıldızlardan ayırmıyarak gözlerini. Yıldızları severdi. Nur içinde yatsın, Çoban Isaia, birçoğunun adını belletmişti ona da. Doğuya doğru ilerlerken. ufukta, dolunay belirdi ve yükselmeğe başladı. Ardından da sabah yıldızı. Daha sonra, ince kızıl bir şerit belirdi. Göğün yüzü yavaş yavaş açıldı. Yıldızlar peşpeşe kaybolana dek. İnce şeritin belirdiği yerin sağında ışınlar fışkırdı altınsı pırıl pırıl, Salomia'nın saçlarının renginde.

Kasabaya vardığında, güneş tepeye yükselmişti. Sınırdaki hancı oduna ne istediğini sordu,

"On bir lei," diye cevapladı Niculaita.

O sırada, elinde bir sürü odun bulunduğundan almak niyetinde olmıyan hancı mala şöyle bir göz attı:

"Değer doğrusu," dedi. "Meşe odunu." Genci dikkatle süzdükten sonra, şöyle öğütledi.

"On beş lei iste, delikanlı. Pazarlık yapmaya pay kalsın."

Niculaita odunu üç gün önce pazara çıkarsaydı, daha oracıkta kapışılırdı. Ticaret alanındaki acemiliğine bir de havanın oyunu eklenmişti. Düne kadar acı bir rüzgâr ortalığı kasıp kavurmuştu. Ama o gün, hava birden ısınıvermişti. Niculaita bile sırtından gocuğunu çıkarmak zorunda kalmıştı. İşte odunların değerini düşüren de buydu. Oduna alıcı çıkmasına çıktı ama, biri sekiz lei, başkası on, başka biri de on lei altı bani verdi. Niculaita odunu satmağa yanaşmıyordu, bu yüzden kasabayı bir baştan bir başa dolaştı öğleye kadar.

"Türk müsün be adam, fiyatta uyuşmaya bir türlü yanaşmıyorsun?" diye çıkıştı bir fırıncı. Sonra "Haydi," dedi. "Yık odunu avluya." "Ama on bir lei'den bir para aşağı olmaz," dedi Niculaita. Arabayı boşalttıktan sonra kütükleri birbiri üstüne yığıp odunları düzeltti. Fırıncı, çocuğun avcuna on buçuk lei saydı.

"Biz on bir lei üzerinde anlaşmıştık, efendim."

"Sen Türksün değil mi? Ya dediğime gelirsin ya da yükle git odunlarını." Niculaita parayı geri verdi. Bir şey olmamış gibi sakin sakin başladı kütükleri arabaya doldurmağa. Hiç acele etmiyordu. Bir gece öncesi, ormanda olduğu gibi rahat rahat odunları sıralıyordu.

Çocuğun bu serinkanlılığı fırıncının çok hoşuna gitmişti kuşkusuz. Başladı kahkahalar atmağa. Bir yandan da on bir lei çıkararak uzattı. "Pacala'nın (1) ta kendisisin galiba," dedi.

---

(1) Romen halk öykülerinde körükörüne inadı kişilendiren bir karakter.

Niculaita parayı deri kemerine soktu. Öküzleri koştu ve evin yolunu tuttu. Adam kâğıt para verseydi iyi olurdu diye düşündü. Dün akşam hemen hiç uyumamıştı. Giderken sızıp kalabilir, bu yüzden parayı kaybedebilirdi. Yolda gözleri hep bir kâğıt parçası araştırıyordu, parayı sarmak için. Çok geçmeden buldu da. Adliye binasının önünde yarım sayfalık bir kâğıt iliştı gözüne. Alıp koynuna koydu. Kasabadan çıkınca arabaya kendisi de atladı. Kâğıdı ikiye böldü, sonra tekrar ikiye. Parayı deri kemerinden çıkardı. İki paket yaptı. Birinde beş lei, ötekinde altı lei vardı. Parayı tekrar deri kemerinin cebine yerleştirdi, dikkatle. Bir yandan da öküzleri daha hızlı yürütmek için uğraşıp duruyordu. Daha sonra, gökyüzü bulutlarla kaplanıp, rüzgâr esmeğe başlayınca, gocuğunu giydi. Giyinirken, göğsüne soğuk soğuk bir şeyin değdiğini farketti. Bulduğu yarım sayfanın öteki parçasıydı bu. Çıkardı, baktı. El yazısıyla yazılmıştı. Okunaklıydı. Hemen okumağa koyuldu: 327 nci madde uyarınca,

"Sokaklarda ya da ana yollarda bir şey bulan bir kimse, onu bulduğunu inkâr ederse, bu kötü hareketinden ötürü 15 günden üç aya kadar hapis cezasına çarptırılır."

"Ne tuhaf!" diye söylendi Niculaita kendi kendine. "Yolda bir altın bulsam, benim sayılmaz mı o? Çaldım mı yani? Buldum, sonra tutup onu başkasına niye vereyim?"

Kâğıdı baştan okudu: "Bulduğunu inkâr ederse," kısmına gelince, hemen elini kemerine götürdü. Koyduğu paketleri aradı, yerli yerinde duruyordu.

Okuduklarının anlamı kafasında şimşek gibi çakıverdi. Bir şeyini kaybeden kişi, onu alabilmek için çalışmıştı kuşkusuz. Belki de ormanda, tıpkı kendisiyle babası gibi. Kimbilir, bu arada babasının başına gelenlerle o da karşılaşmıştı. Koca bir kütük altında kalmıştı ayağı. Ya da adam o gün tıpkı kendisi gibi kasabaya inmişti. Şu da mümkündü pekâlâ: Adam tüm parasıyla bir altın almıştı. Salomia gibi bir kıza armağan etmek için. Boynun-

daki altınların arasına katsın diye. Bu arada babasının bir sözü geldi aklına. "Haydan gelen huya gider." Söz verdi kendi kendine, para dolu bir çanta bulsa bile doğruca ya komisere ya da jandarma kumandanına götürüp teslim edecekti. Sonra da olduğu yerde uyuya kaldı.

Kimin aklına gelir bu düşüncenin böylesine tez gerçekleşeceği? Bundan tam dört gün sonra, kendi kendine kurduğu şartlarla karşılşıvermez mi!.. Mısır tarlasındaydılar hepsi evcek. Mısır saplarını biçiyorlardı. Bir ara baba:

"Niculaita, dedi, hani samanlığın kapısını onaracaktın? Elini bile sürmemişsin. Karanlık basmasına daha dört saatimiz var. Haydi sen eve git de bir yeni kapı takıver oraya."

"Peki, olur."

"Hepimiz burdayız. Nasıl olsa bu işi bitirir, ortalık kararmadan arabaya yükleriz sapları."

"Doğru," dedi çocuk ve evin yolunu tuttu. Çabuk varmak için ağanın erik korusundan geçen kestirmeden gitmeğe kalkıştı. Yolun kıyısında upuzun göğe yükselen taş haçın arkasında çitten atlıyarak soldaki yola geçti. Ana caddeye paralel, ayak izlerinin açtığı daracık bir geçiti tutmuştu. Yerde kara deriden bir cüzdan ilişti gözüne. Eğilip aldı. Açınca ne görsün, bütün gözleri tıklım tıklım kâğıt para dolu değil mi! Ömründe o kadar parayı bir arada görmemişti hiç. Atalarının da gördüğünü sanmıyordu. Etrafına bakındı. Bu konu üzerinde düşünmeden yoluna devam etti. Eve gitmiyordu. Bir çitten daha atladı. Jandarma karakolunun yolunu tutmuştu. Yürürken, o sırada aklına gelene kendisi de gülüyordu.

"Cüzdan elimde olmasa, gidip bir sürü para bulduğumu söylesem, yine uyduruyorsun derler."

Günün o saatinde, köydeki tüm yetişkinler işlerinin güçlerinin başındaydı. Çocuklara rastladı, yolu üstünde.

Bu yüzden, kimseye açamadı sırrını. Karakola vardı, kapıyı açıp içeri girdi. Sağdaki odada jandarma başçavuşu tek başınaydı. Divanın üstüne uzanmış gazete okuyordu. Arka odalardan birinden adamın karım dediği kadının sesi geliyordu. İş görürken söylediği şarkı duyuluyordu.

"Bu amansız hıçkırıkla yüreğini parçalar..."

"Ne var?" dedi başçavuş gazetesinden başını kaldırarak.

"Beni buraya getiren şey, efendim, eve giderken —babam samanlığın kapısını onarayım diye eve yollamıştı da— ağanın erik korusundan geçtim, haçın yanındaki çitten atladım, yürürken yerde kara bir şey gözüme iliştı. İşte bunu buldum. İçi kâğıt para dolu bir cüzdan. Ben de tutup buraya getirdim. Nasıl olsa kaybeden size başvuracak."

Başçavuş ilkin genci tepeden tırnağa süzdü, sonra gözlerini cüzdana çevirdi. Bir süre bir çocuğa bir de elindekine baktı durdu. Uzun bir sessizlikten sonra sordu:

"Yanında kim vardı?"

"Hiç kimse."

"Kimseye söyledin mi?"

"Hayır, hiç kimseye. Bu binanın arkasındaki kestirmeden doğruca buraya geldim."

Jandarma başçavuşu bir süre sustu, düşündü. Sonra,

"Bak dinle Niculaita, adını doğru söyledin değil mi?"

"Evet, efendim."

"Sahibi çıkıncaya dek bunu kimseye açma emi. Birisi cüzdanın nasıl olduğunu senin ağzından kaparak buraya gelip onun kendisine verilmesini isterse ne yaparız? Gerçek sahibini nasıl buluruz sonra? Sakın kimseye söylemiyesin. Anana babana bile. Anladın mı?"

"Evet efendim."

"Aferin sana, bulduğun şeyi alıp buraya getirmen çok güzel bir davranış doğrusu. Dürüst bir delikanlısın sen. Ben de buna karşılık, cüzdanın sahibine, seni mükâfatlandırmasını söyleyeceğim."

Niculaita kapıya yöneldi. Eşiğe vardığında, çavuş, yazacağı raporu düşünerek çocuğu durdurdu.

"Soyadın neydi senin?"

"Gropescu, Niculae Gropescu."

"Okuman yazman var mı?"

"Var."

Onbaşı yalnız kalınca, cüzdanı önüne boşalttı ve başladı saymağa, tam üç defa saydı. 5400 lei. Hep yüz lei'lik para vardı cüzdanda. Tabakasını çıkardı. Bir sigara sardı ve düşünceli düşünceli tüttürmeğe koyuldu. Bir şey şimşek gibi çaktı kafasında. Haç çıkardı şaşkınlıkla. Eline kalemini aldı. Yazmağa başlamadan önce sandalyesine iyice yerleşti, arkasına yaslandı ve içeri seslendi.

"Steluta!"

Kadın şarkı söylüyordu yine. İşitmedi onu.

Adam yerinden kalktı. Eşikte durup bağırdı.

"Steluta!"

"Ne var?" dedi kadın diktiği blûzdan başını kaldırarak.

"Gelsene biraz."

Jandarma onbaşısı kadına olanları başından sonuna anlattıktan ve parayı gösterdikten sonra, bir süre ikisi de sustular. Sonra bayan Steluta hemen parayla alınabilecek ipekli elbiseler, süslü şapkalar kurmağa başladı.

"Tanrım, niye ben bulmadım şunu sanki?"

Sustu. Bu defa da, komiserin karısıyla, Irimescu'nun karısının tavırları geldi gözlerinin önüne. İkisi de tepeden bakıyordu kendisine. Sonunda,

"Bunu bulan, şu Palavracı Niculaita dedikleri oğlan değil mi?" dedi. Bir süre daha sustuktan sonra da, "Para bulduğunu kimse görmedi mi demiştin?"

Gözgöze geldiler. Adam bir şey söylemedi.

Bu sırada Niculaita işe koyuldu. Eski kapının çivilerini kerpetenle sökerken bir yandan da, olanları hiç değilse, anasına, babasına açması gerektiğini düşünüyordu.

"Ne yapıyorsun, Niculaita?"

Genç çocuk başını kaldırdı. Salomia'nın sesini duyunca mutluluktan gözleri ışıl ışıl parıldadı. Bir ağaç kütüğüne çıkmış, kollarını da parmaklık çite dayamıştı. Rüzgâr, altın sarısı saçlarını kabartıyordu. Gölgeler altındaki duru suları andıran yeşil gözleri gülümsüyordu alaycı alaycı.

"Samanlığın kapısını onarıyorum," diye cevapladı Niculaita. Bir yandan da şöyle düşünüyordu: "Yoo! Ona da söylemiyeceğim. Yine bana inanmaz. Sonra gidip ona buna yayar, beni maskara eder elâleme. Sahibi ortaya çıkınca başkalarından öğrensin."

Paranın sahibi çoktan ortadaydı. Köy meydanındaydı. Kadınlarla çocuklar etrafını almışlardı. Çok kısa bir süre önce köye varan atlıydı sahibi. Salomia üstünde durduğu ağaç gövdesinden çocukların bir atlıya doğru koşuştuklarını görmüştü. Yere atladı, bahçe kapısına koştu.

"Meydanda bir şeyler oluyor. Baksana çocuklar koşuşuyorlar," diye söylenerek.

Niculaita işini bıraktı. Kapıya yürüdü. Olay yerinden gelen bir kadın durumu aydınlattı.

"Bir tüccar, içi para dolu cüzdanını kaybetmiş. Bulan var mı diye soruyor."

Niculaita hemen oraya seğirtti. Çocukları yararak adamın yanına ulaştı ve koluna dokundu:

"Cüzdanınız nasıldı?"

"Siyah deriden, bir köşesi çizilmişti. Şöyle ortadan katlanan bir cüzdan. İki gözlü..."

Niculaita birden açıkça:

"Az önce ben buldum onu," dedi. "Şu kocaman haçın yanında. Götürüp jandarma başçavuşuna teslim ettim."

Tüccar sevinçten deliye döndü. Ne diyeceğini bilemedi. Kadınlar şaşkınlıktan haç çıkarırlarken o, dürüst delikanlıyla birlikte jandarma karakolunun yolunu tuttu. Peşlerinde de bir sürü çocuk.

Magureni'de alışılmamış bir kaynaşma vardı. Köy

halkı karakola dolmuştu. Olayı yerinde incelemek için gelen savcıyı bekliyordu. Bu karmaşık, şaşırtıcı bilmeceyi çözümliyecek yetkilileri gözlüyorlardı. Çok tuhaf bir şeydi doğrusu! Önceki gün, salıydı, akşam çanı saatlerinde, Colefescul orman bölgesinin ağaçlarını kesen, bay Nita Andrescu köye inerek her önüne gelene içinde 5400 lei bulunan bir çanta bulup bulmadıklarını soruşturmağa başlamıştı. Sabahleyin ovaya inerken, yolda düşürdüğünü söylüyordu. Manga bucağından kadınlara sorarken, Gropescu'nun oğlu, Niculatita, Palavracı dedikleri oğlan ortaya fırlayıp yol üstündeki haçın yanında bulduğunu ve karakola götürüp jandarma başçavuşuna teslim ettiğini söylemişti. Ama başçavuş böyle bir şey olmadığını ileri sürmekteydi. Delikanlının dedikleriyle jandarmanın tutumu çelişmektedir. Bu durum karşısında parasını kaybeden adam, tutup mahkemeye başvurur. Savcı beklenmektedir, büyük bir ilgiyle.

Sonunda savcı göründü. Yanına başkâtibi de almıştı. Jandarma yüzbaşısının da ona eşlik etmesi gerekiyordu ama Bükreş'te bulunduğundan katılamamıştı. Savcı başçavuşun odasına yöneldi. Paranın sahibi de orada bekliyordu. İçeri girer girmez, canı sıkıldı. Çünkü ne başçavuş yerindeydi, ne de parayı bulduğunu ileri süren çocuk vardı. Emirler verdi, sağa sola. Hemen ikisi de getirilsin diye. Bu arada, kendisi soruşturmasına başçavuşun kâtibiyle, vergi memurundan başladı.

"Bu işe ne diyeceğimi bilemiyorum, efendim," diyordu jandarma kumandanı. "Önceki günden beri aramızda durmadan hep aynı konuyu tartışıyoruz. Başçavuş yalan mı söylüyor? Kimbilir? Para oldukça fazla —5400 lei—... para şeytanın avukatıdır... Kimbilir? Sonra düşünüyorum da insan, bu adamı, kafadan çatlak bir gencin dediklerine bakarak hapse de atamaz doğrusu."

"Kafadan çatlak da ne demek oluyor?" diye sordu savcı. Jandarma subayının kâtibi cevapladı bu soruyu:

"Görüyorsunuz ya, efendim, bu çocuk... nasıl söyliyeyim... biraz..."

"Adı ne?"

"Niculaita Propescu, ama ona herkes Palavracı Niculaita der."

"Neden öyle diyorlar?"

"Ad takmışlar."

Savcının gittikçe aklı karışıyor, bir yandan da sabrı tükeniyordu. Tekrar sordu:

"Bu adamları çağırmağa kim gitti?"

"Haberci. Bakın, başçavuş göründü bile. İsterseniz önce onu sorguya çekin."

Kapı açıldı, jandarma başçavuşu içeri girdi. Şapkasını çıkarıp sol eline aldı, kılıcının kabzasına yakın tutuyordu. Topuklarını birbirine vurarak savcının taa gözlerinin içine baktı:

"Günaydın, efendim," dedi.

Savcı, üst yetkili, çok eskiden tanıdığı bu güçlü kuvvetli, kara gözlü, yakışıklı genç adamı tepeden tırnağa süzdü. Üç sırmalı giysisi çok yakışmıştı, doğrusu.

"Şu paradan ne haber, Albescu?" diye sordu ona.

Jandarma gülümsedi, hafifçe. İçinden, ah Steluta, sen ne kusursuz bir öğretmensin, diye söylendi ve cevapladı yüksek sesle:

"Bunu ben yaptım sanıyorsanız, ortada bir..." Savcı bir olayın soruşturmasını yapıyordu. Gevezeliğin sırası değildi şimdi. Sorguya çekilen kişi sorulara kısa açık cevaplar vermez, işi gevezeliğe dökerse, lâfı kesmek gerekirdi. İki yıllık çalışmasından bunun en iyi yol olduğunu öğrenmişti. Yoksa bu işin sonu gelmezdi bir türlü.

Bu yüzden de başçavuşun sözünü keserek, ona soru sormağa başladı.

"Kısa cevaplar verir misin, lütfen. Paranın sahibi geldiğinde neredeydiniz?"

"İşimin başında."

"Anderscu'yu içeri çağırın."

Andrescu girdi. Savcı ona da sordu.

"Geldiğinizde jandarma neredeydi?"

"Görüyorsunuz, efendim... Delikanlı bana cüzdanın nasıl olduğunu sorunca ona siyah, bir köşesinde çizik bulunduğunu söyledim..."

"A! Bağışlayın beni, ama dün odama geldiğinizde cüzdanı çocuğun tarif ettiğini söylememiş miydiniz? Şimdi de tam aksini ileri sürüyorsunuz... Bakın rapor burada..."

"Görüyorsunuz, efendim..."

"Ne görüyorum be adam? Lütfen kısa cevaplayın soruları. Cüzdanı siz mi ona tarif ettiniz, yoksa o mu size?"

"Ben ona."

Bu sırada kâtip, çocuğun da geldiğini söyledi. Savcı, çocuğu çok merak ediyordu. Hem jandarmayı hem de paranın sahibini dışarı gönderdi. Çocuğun içeri alınmasını söyledi. Çocuk girdi. Upuzun bir surat, geniş bir alın, iki kara göz. Bir tuhaf parıltıyla yanıyorlar. Nöbetten midir nedir? Derli toplu bir çocuk!

Haberci geç kalmalarının nedenini şöyle açıkladı:

"Gelmemek için direndi. Zorla tutup getirdim."

"Neden gelmek istemedin, delikanlı?"

Niculaita omuzlarını silkti... Salıdan bu yana neler olmamıştı neler... Niculaita'nın anlamlı sözcüklere dökemiyeceği bir sürü şey. Özellikle gencin iç dünyasındaki şeyler! Titreşen, bir görünüp sonra şimşek gibi kaybolu veren ışıltılı şeyler.

Önceki gün, jandarma karakoluna, parayı kaybeden adamla birlikte gelmişti. Peşlerinde bir sürü de meraklı vardı. Jandarma komutanı da aralarındaydı, galiba, belki de yanılıyordu. Neyse, gülerek, "İşte, sahibini getirdim, efendim." demişti. Jandarma şaşkın şaşkın bakarak, "Ne sahibi?" diye sormuştu. Çocuk gözlerini iyice açıp baktı. Gerçekten jandarma başçavuşuyla konuştuğundan kuşkusu kalmasın diye ve sonra dedi ki: "Haçın yanında bulduğum cüzdanın sahibi... Hani az önce getirip size teslim

etmiştim ya..." Jandarma başçavuşu, "Düş mü görüyorsun, oğlum?" diye cevaplamıştı. Niculaita ilkin etrafındaki insanlara bakmıştı. Sonra da çimdiklemişti kendi kendini. Uyuyup uyumadığını anlamak için. Sonra yine, "Az önce," diye söze başlamıştı yine, "Hani Steluta hanım, verandada şarkı söylerken..." Bunun üstüne avaz avaz haykırmıştı adam, "Deli misin nesin sen, çocuk?" İşte o zaman, Niculaita başının içinde bir şeyin patladığını duymuştu. Yeniden konuşmağa çalışmıştı, ama kimseye hakaret etmeyi aklının ucundan bile geçirmeden. "Bir kimsenin davranışı söylediği sözlere uymalıdır. Ya da sözlerine göre davranmalıdır, efendim." Jandarma onbaşısı elinin tersiyle çenesine öyle bir tokat atmıştı ki ağzından kan boşanmıştı hemen... Sonra olanları hatırlamıyordu, anasıyla, Paraschiva nineyi buldu başucunda gözlerini açtığında. Paraschiva nine kem göze karşı birtakım dualar okuyup okuyup üflüyordu. Pirvu Miu'yla Grigore baba hemen yanıbaşında durmuşlar babasıyla konuşuyorlardı... Grigore baba sordu:

"Anasına da sana da hiçbir şey açmamıştı değil mi?"

"Neden koşup ilkin sana söylemedi bunu"

Hemen Pirvu atıldı: "Baksana onlar tarladaymış. Haydi geri dönüp söylemek ters geldi diyelim, bense bir türlü anlıyamadım, neden kızıma söylemedi? Çünkü onunla konuşmuş." Pirvu başını bahçe çitine çevirip sordu: "Öyle değil mi Salomia?" Çitin öte yanındaki kütüğün üstüne çıkmış duran kız korkulu bakışlarla, "Evet" dedi. Bunun üstüne çocuk ayağa fırladı ve olanca gücüyle haykırdı:

"İşte bu ellerimle tuttum onu diyorum size. Yalanım varsa ikisi de taş olsun." Sonra yine kendini kaybetti. Geçen olaylara daldı. Önceki gün jandarma komutanı yazmanıyla birlikte gelmişti. Onlara cüzdanı bulduğu ve çitten atladığı yerleri göstermiş, ilkin hangi yolu tuttuğunu, sonra ne tarafa döndüğünü anlatmıştı.

Niculaita için bütün bu olayların bir anlamı vardı.

İçinde yaşamış, gözüyle görmüş ya da kulağıyla işitmişti. Ama kişilerin kuşkulu tutumları ve kendisine karşı gösterdikleri güvensizlik yüzünden içindeki gerçekle, düşseli birbirinden ayırma duygusunun nasıl yavaş yavaş kaybolduğuna bir türlü akıl erdiremiyordu. Sonra jandarmanın öylesine öfkelenmesine de bir anlam verememişti. Açıkçası adam kendine hâkim olamamış... Ondan sonra da çocuk birkaç saat kendini toparlıyamamıştı. Parayı bulup bulmadığına kesin bir karar verememişti. Habercinin eşliğinde karakola giderken bir yandan hep kafasını toparlayıp olanları ta başından gözünün önünde canlandırmağa çalışıyordu.

"İşitmiyor musun çocuk? Neden buraya gelmek istemedin?" diye sormuştu savcı ikinci kez.

"Şey!.."

" 'Şey' de ne demek. Bir adama karşı dâva açılmasına sebep oldun, benim, bir savcının, buralara kadar gelip bu olayı araştırmasına sebep oldun. Adam gönderip çağırttım, karşılık olarak sen gelmemek için direniyorsun. Bütün bunların anlamı ne, söyler misin?"

"Şey..."

"Peki, adın ne senin?"

"Niculaita Gropescu."

"Herkes sana Palavracı Niculaita demiyor mu?"

Niculaita bunun üzerinde hiç düşünmemişti. Ama bir gerçekti bu. Herkes ona Palavracı Niculaita diyordu.

"Sağır mısın, sözlerimi işitmedin mi? Herkes sana Palavracı Niculaita demiyor mu?"

"Olabilir."

"Olabilir ne demek? Düpedüz öyle diyorlar işte. Hem de büyük, küçük herkes. Acaba neden bu adı taktılar sana?"

"Şey!"

"Yine başladık mı? Neyse, zaten bunu burada keseceğiz. Şimdi parayla ilgili ne biliyorsan anlat bakalım."

Çocuk kızardı bozardı. Karmakarışık aklını toparla-

mağa çalıştı. Her şeyi ta başından almak istiyordu, yolda gelirken tasarladığı gibi. Elini alnına götürdü, yutkundu. Savcı kendini bekliyordu...

"Görüyorsunuz, efendim... fırıncı verince..."

"Hangi fırıncı?"

"Bir hafta önce on bir lei'ye odunları sattığım fırıncı."

"Bu fırıncı da nereden çıktı? Bizim işimizin fırıncıyla ne ilişkisi var?"

"Anlatacağım."

Niculaita, olanca gücüyle karmakarışık düşüncelerini toparlamağa çabalarken, derin bir sessizliğe gömülüverdi yine. Savcı, gözlerini çocuğa dikmiş onun titreyen ellerine, yabansı bakışlarına bakıyordu. İyi yürekli bir kimseydi, acırdı herkese, artık karşısındakinin durumunu da anlamağa başlamıştı. Jandarma kumandanının ve yazıcısının gözlerini araştırdı. Sonra yumuşak bir sesle:

"Devam et," dedi.

"Fırıncı parayı verince... Babam odunları satayım diye kasabaya yollamıştı, işte o zaman... Yıldızları seyretmiştim yolda giderken..."

Niculaita yine sustu.

"Peki sonra?" diye savcı konuşturmağa çalıştı.

"İlkin adam bana on buçuk lei vermeğe kalkıştı, sonra... O adı bana takan papazın oğlu Ghitica. Bir balarısının bir örümceği yakalıyacağına inanmamıştı da ondan..."

Artık savcı kesin bir kanı edinmişti. Hiçbir kuşkusu kalmamıştı. Her şey gün gibi meydandaydı. Daha fazla zaman harcamamak için çocuğun sözlerini kesip dışarda beklemesini söyledi. O çıkınca da ötekilere dönüp:

"Zavallıcık," dedi.

"Dediğim gibiymiş, değil mi efendim?" diye atıldı yazman. Savcı durakladı. Derin düşüncelere daldı. Dün akşam bu konu kulüpte konuşulurken Mitica Ionescu adlı bir avukat şöyle bir fikir ileri sürmüştü: "Belki de adam para filân kaybetmemiştir. Yalnızca, iflâs ettiğini kabul

ettirme çabasıdır bu..." Savcı, benzeri bir sürü olayla karşılaşmıştı. Daha birkaç gün öncesi Daradan dâvası görüşülmüştü... Peki ama çocuk neden bu işe kendiliğinden karışmıştı? Kimbilir kadının biri bir yolcunun cüzdanını kaybettiğini ve bulanı aradığını söylemiştir. Dün bunu, paranın sahibi de ağzından kaçırmamış mıydı? Az önce dediği gibi kendisi tarif etmişti cüzdanı. İyice düşünüp taşındıktan sonra savcı kumandana,

"Dalgeni hastanesi burdan ne kadar uzakta?" diye sordu.

"İki buçuk mil."

"Arabacıya söyleyin atları koşsun. Birini gönderin, vereceğim mektubu doktora götürsün. Ayrıca, ona kendisini burada beklediğimi, acele gelmesini de söylesin." Çabuk çabuk bir şeyler karaladı. "Sayın Doktor... Hemen arabaya atlayıp gelin. Tuhaf bir vakayla karşı karşıyayız burada. Yalancı mani, hayaller görme, saçmalama illetine tutulmuş biri var. Tüm sorumluluğu ben üstüme alamıyorum. Bu konuda sizin gibi yetkili bir kimsenin bana yardım etmesi gerekiyor. Mutlaka gelin, yakında görüşmek umuduyla. Nineta'yla ilgili çok komik bir şey de anlatacağım."

Baba mısır saplarını yığıyordu. Ana avluyu süpürüyor, ikide bir balkona göz atıyordu. Papaz Alecu geliyordu. Her tarafın tertemiz olması gerekiyordu. Konu komşu, ana babaya bir de papazı çağırmalarını salık vermişlerdi. Gelip çocuğu okuyacaktı. Uta ninenin tütsüleri fayda etmemişti. Kadının tatlı sözleri onu deliye çevirmişti.

"Niculaita, yavrucuğum, o parayı sil at kafandan. Büyü filân olmasın... Hayal gücünün işi..." Büyü, hayal gücü... yerin dibine batsın tümü de. Niculaita balkonda oturmuş, başı ellerinin arasında, şakakları zonkluyor. Hem doktor hem de savcının ellerini neden ağzına soktuklarını cevaplamağa çalışıyor.

Bunu oradakilerin hiçbiri anlamamıştı ki Niculaita anlasın.

Doktor savcının mektubunu alır almaz Vilbert adlı tıpla ilgili kitabını da yanına koydu. Yol boyunca, çocuklarda çok rastlanan sahte maniyle ilgili bölümü okudu. Okuduklarına göre bu dertten kurtulmak mümkündü ama ilerlemiş bir ruh dengesizliğinin belirtileri görülmezse...

İhtiyar Grigore ile birlikte, karakola gelen başka birtakım tanıkları dinledikten ve çocukla da konuştuktan sonra şöyle bir sonuca varmıştı: Bütün bunlar deliliğin ilk belirtileriydi. Anlamsız, birbirini tutmayan tümceler, hafif ateş, birtakım hayaller görme, tuhaf yaratıklar, örneğin kuş gibi öten bir kedi - hep bellibaşlı ip uçlarıydı... Ana babaya çocuğa çok iyi davranmalarını tembihledikten sonra, onu tekrar çağırttı. Bu konuda yapılması gereken son bir deneme daha vardı. O geldi aklına. Çocuğun ağzını açtırdı, işaret parmağıyla damağına dokundu. Sonra savcıya dönüp: Bakın, şuraya parmağınızı değdirin. Biraz sola doğru. Damakta sert bir şişlik yok mu? "Evet, var," diye cevapladı savcı. Bu son belirti, doktorun okuduğu kitaptan aldığı cümlelerle desteklenince, artık savcının kafasında en ufak bir kuşku kalmadı. Arabaya binerken, doktoru çağırtmakla ne kadar yerinde bir iş yaptığından ötürü kendi kendini tebrik ediyordu. Öte yandan parayı kaybeden adamın üzüntüsü, ağlayıp sızlaması da içine çok dokunmuştu. Jandarma komutanı, başçavuşu ve yazmanı bir kenara çekerek etrafta toplananlar duymasın diye fısıldamıştı onlara şu sözleri: "Ne olur, ne olmaz, gözlerinizi dört açın. Her zamankinden fazla para harcamağa başlıyanları kaçırayım demeyin."

Niculaita balkonda oturmuş, derin düşüncelere dalmıştı. Kafası ellerinin arasındaydı. Birden yerinden fırladı. Paraları sardığı kâğıdın yarısını gocuğunun cebinde bıraktığı gelmişti aklına. Bununla parayı gerçekten bulduğunu kanıtlıyabilecekti. İçeri seğirtti. Ceplerini, karıştırdı. Aradı taradı bir türlü bulamadı. Avluya çıktı yine. Başladı bacılarına bağırıp çağırmağa, küçük İlie'nin parmaklarına vurmağa:

"Neden ceplerimi karıştırdınız? Niye? İşlerime burnunuzu ne sokarsınız?"

Küçük ağlamağa başladı. Anne-babayı yardıma çağırdı. Herbiri bir koluna yapıştı Niculaita'nın. Delikanlı alabildiğine küfrediyordu. Gözleri bulanmıştı. Biraz direnip ellerinden kurtuldu. Bitişik evin balkonunda Salomia korkuyla izliyordu bunu, haç çıkararaktan.

Papaz Alecu Niculaita'yı işte bu durumda buldu. Rahip ömründe ilk kez böyle bir şeyle karşılaşıyordu. Boynunu sımsıkı sarıp okumağa başladı.

"Tanrıya dua edelim. Tanrıların Tanrısına, Efendilerin Efendisine. Ateş kütlelerin yaratıcısı, bedensiz güçlerin yapıcısı. Gökyüzünde ve yeryüzünde her ne varsa hepsinden yüce, kişioğlunun görmediği ve göremiyeceği Tanrı..."

Niculaita derin derin içini çekti ve "Bırakın beni," diye söylendi acı acı. Ana baba çocuğun yanından ayrıldılar. Niculaita balkonda bir yere oturdu. Rahibin sözlerinden bir kısmı kulağına çarpıyordu. Gerisi yumuşak bir mırıltı şeklinde kaybolup gidiyordu. "Lânetler sana, kötü ruh... Adonia... Eloi... Lânetler sana... Sodom ve Gomoralılar... kükürt ateşiyle yandı kül oldu... lânetler olsun sana... kork ve git, git..."

Niculaita uyuyamadı. Hava almak için bahçeye çıktı. Gecenin geç saatleriydi. Ürpertici bir rüzgâr esiyordu. Gökyüzü cam gibi açık, dupduruydu. Ağanın korusundaki erik ağaçlarının ötesinde ay batıyordu. Acaba yıldızların böyle göz kırpmasının nedeni rüzgâr mıydı? Niculaita komşunun bahçe duvarının dibinde bir yere oturmuştu. Bitişikteki evin kapısı açıldı ve bir gölge başladı kendine doğru gelmeğe. Bu Salomia'ydı. Kör bile olsa onu tanırdı, yalnızca ayak sesinden. Evle bahçe duvarı arasından geçti. Koruluğa doğru yürüyordu. Kendisinden iki adım ötedeydi kız.

"Salomia!" diye seslendi bu adı şarkılaştırırcasına.

Kız bir çığlık atarak duvara sarıldı âdeta. Durduğu yerden korkulu korkulu bakıyordu ona:

"Salomia, korkma... Bak, ben deli filân değilim, Salomia. Sana bir zararım dokunmaz, korkma Salomia..."

Gözleri irileşmişti kızın korkudan, bakışlarında alay değil korku okunuyordu. Titrek bir sesle,

"Çekil Niculaita, senden korkuyorum... korkuyorum" dedikten sonra koşarak koruluğa daldı. Bir saat sonra Pircu Miu'nun korusunun alt ucunda yan yana oturmuş fısıldaşan iki gölge Salomia ile Stan Pasalan'ın oğlu Petrica'dan başkası değildi.

"Yapma," dedi kız. "Yoksa bozuşuruz. Ne demek bu yani? Bu kadar sıkılır mı insan? Demirden mi yapıldım ben?"

"Yoo, demir filân değilsin. Etten kemiktensin. Şu minicik vücudun kanlı canlı et... Sevmek, okşamak istiyorum doyasıya. Ama ne zaman seni kollarımın arasına alsam içime bir korku doluyor. Seni elimden alacaklarmış gibi geliyor hep. Kaçırmıyayım diye sımsıkı sarılıyorum sana. Bir çıkın yapmak için seninle..."

"Dinle!"

"Ne var?"

"Duymadın mı?"

"Neyi?"

"Birisi içini çekti."

İkisi de dinlediler nefes almadan, ama hiçbir şey işitmediler rüzgârdan başka.

"Kuruntudan sana öyle gelmiş."

Gerçekte kuruntu değildi bu - Kadınların kulağı daha keskindir. İçini çeken adam, uzaklaşıyordu oradan çabuk çabuk. Kulağına gelen sözcüklerin etkisine kapılmış gidiyordu. Bu sözcükleri kimbilir kaç kez duymuştu. Nerede? Okulda mı? Kilisede mi? Kafasının bir köşeciğinde uyuklayan o sözcükler birkaç saattir meydana çıkmışlar, kulağında çınlayıp duruyorlardı: "Gelin bana, koşun, çalışanlar, yükü ağır olanlar, bende rahatlık bulursunuz."

Bu sözcükler geliyordu kulağına haçın bulunduğu tepecikten. Haça vardı sonunda. Kemerini çıkardı belinden. Öptü, ağlıyarak. Bir yukarı baktı, bir de sağa sola. Yıldızlar göz kırpıyordu. Buz gibi bir rüzgâr çıkmıştı. Ne çekirge vardı ne de ağustos böceği. Soğuktan tümü kırılmıştı. Tuttuğun yolda, Tanrı yardımcın olsun Niculaita. Bağışlasın kusurunu...

Bir haftaya kalmaz, Niculaita'nın ömründe görmediği böcekler, hep bir şeyler soruşturan o güzel kara gözlerini yiyip bitirirler. Geride kalanlar da görüşlerine göre değerlendirecekler davranışlarını. Kendilerince söz açacaklar ondan.

Bay Epaminonda, Eflâtun'la Aristo'nun bu değerli torunu, ortakçıya, o topraklarda bir gencin kendini astığını gazetelerde okuduğunu söyliyecek:

"Evet, Andrei Gropescu'nun oğlu, aklı pek yerinde değildi, zavallıcık. Hatırlıyor musun, eli yüzü düzgün bir çocuktu. Bir kez, Saint Peter gününde sınıf birinciliği ödülleri dağıtılırken... karımla konuşuyorduk. O da çocuğun delirmesine çok okumanın sebep olduğunu söylüyor. Bir kimseyi babasının fasulye tarlasından alıp ona bir sürü şey öğretmek kanını baştan başa ağular."

Ortakçı derin derin düşündükten sonra şöyle cevaplar onu, kuşkusuz: "Doğru söylersin."

Salomia bitişik bahçeye bakınca yokluğunu duyacak onun kuşkusuz. Kiminle vakit geçirecek, Petrica'yla buluşma vakti gelene dek?

Andrei, Niculaita'nın babası sundurmanın altına yığılı kalaslara bakınca, yarım kalan çardak gelecek aklına. Sandu'nun takımları yine tavan arasına kaldırılacak.

Niculaita'nın anası balkonda otururken başını elleriyle yumruklayarak inleyecek:

"Ah, o ne iyi yürekli, ince ruhluydu, hiç kimseyi incitmezdi... Bir tavuk kes desem yüreği götürmezdi de beni Grigore babaya yollardı. Yere batası dünya! Her şey kökünden çürük..."

Dünyadaki her şeye çürük demekle haksızlık ediyordu doğrusu. Bu sıfatla olsa olsa kendisini tanımlıyabilirdi. Ortalıktaki kötülükler için dünya mı suçlanmalıydı? Kaldı ki son iki bin yılda yeryüzünün düzeldiği de söylenebilir. Çünkü şimdi artık insanlar kendilerine benzemiyor diye tutup adamı çarmıha germiyorlar. Buna karşılık büyük bir kötülük yapmadan, üstelik de acıyarak, içleri kan ağlıyarak, onun kendi kendisini çarmıha germesine sebep oluyorlar. İşte bu da bir gelişme, iyiye doğru bir gidiştir.

(Çeviren : Gülen OLUT)

MİHAİL SADOVEANU

(1880 - 1961)

Pek ünlü bir Romen yazarıdır. Yapıtları, 120 cilde ulaşan niceliği yanında, sanat niteliğiyle de büyük etkiler yapmıştır. Onun, "Sadoveanu üslübu' diye özellikle anılan, renkli, oynak, şiirli anlatımı, halk dilinin modern bir bireşimidir.

Yapıtları, Romen tarihindeki çeşitli kahramanlıklarla aynı çağdaki şehir yaşantılarını ya da köyler dünyasının dramatik olaylarını birlikte çevreler. *Anlutei Hanı*, hikâyeleriyle (1928), *Balta* romanı (1933) dizesinde, halkın moralini ve ruhunu derinliğine işler.

Yiğitlerin Kaynağı (1915), *Yengeç Burou* (1929), *Altın Dal* (1933), *Jderi Kardeşler* (1935-1936), gibi romanları ulusunun uzak geçmişinden dramatik sahneler anlatır.

Mihail Sadoveanu, Romanya Büyük Millet Meclisi Başkanlığı yapmış, Romanya Sosyalist Cumhuriyeti Akademisinin üyesi, aynı ülkenin Yazarlar Birliğinin onursal başkanı olmuı, Uluslararası Lenin Barış Ödülünü kazanmıştır.

BİR ESKİ ÖYKÜ

Güzel bir sonbahar günü, Baiceni'nin uzak bağlarına doğru yol alıyorduk. Güneş kızgın değildi. Tatlı ve parlaktı güneş, bazan ormanların taze, bazan da biçilmiş buğdayların kuru kokularını getiren hafif bir yel esiyordu.

Yaşlı, yıllar boyu ün yapmış bir avukatla birlikteydim. Elâstikî yayları olan geniş arabasına kurulmuştuk, "ne kadar da eski" diyordu Stefan Leu. İki kır at çakıltaşlı yolda nallarını çınlatıyor, ne hızlı, ne de yavaş gidiyorduk. Yaşlı arabacı, Stefan Leu ile aynı yaştaydı.

İki pırasa püskülünü andıran bıyıklariyle arabacı, durmadan atlarına, "canavarlar"ına bağırıyordu. Yol düzgünleşince sessizleşiyor, yokuş çıkarken onları cesaretlendiriyor, inerken de okşuyordu.

İhtiyar, yanımda, düşünceli ve güleç, görüntüleri seyrediyor. Yaklaşıyorduk gideceğimiz yere. Avukat Leu, oraya evim diyordu. Araba yolculuğumuz rahattı; yanımızda, içi leziz yiyecekler dolu bir sepet vardı. İkimiz de aynı düşüncedeydik: kentten geçmemek.

— İlie, diye bağırdı Stefan oturduğu yerden, eve gitmeyeceğiz.

Arabacı, dizginleri salladı ve başını eğdi, anlamıştı. Uzun ve hafif meyilli bir yamacı tırmanıyorduk. Kenti, solda, arkamızda bırakmıştık. Birdenbire, tepeler arasında, sağımızda bir düzlük göründü. Aralarında birkaç bodur erik ağacının yükseldiği dikenli çalılarla kaplı, insan ayağı girmemiş bir yer. Ötede, bir tepenin yamacında, yanan otlar arasında, tahta iki haç yükseliyordu.

Yolun hemen yanından birden keklikler havalandı ve çalılıkta kayboldular. Çalıların, erik ağaçlarının üzerinde

semiz ve tombul keklikler uçuştu, açık kanatları hafif bükülmüş, tahta haçlara doğru indiler.

— Haçlar? diye mırıldandım. Sanki bir mezarlık var orada!

— Evet, dedi ihtiyar, mavi gözlerini ve ak sakalını bana çevirerek. Fakat bilinen bir mezarlık değil... Burada, darağacı kurulmuştu... Burada ünlü Gavril'i, bir kadını asarken görmüştüm... Çok iyi hatırlıyorum... Sonra gerçek hıristiyanlar bir iki ağaççık ve iki haç diktiler oraya. Zamanla insanlar uğramaz oldu. Birkaç yıl içinde hiçbir şey kalmayacak ortada...

Bu işkence yerine dikkatle bakıyordum. Sık çalılık sessiz ve hareketsizdi.

— Anlatacağım bu öyküyü, dedi yaşlı Stefan Leu, çok ilginçtir çünkü. O zaman delikanlıydım, hükûmetin küçük bir memuruydum. Her şeyi kendim gördüm bizzat.

"Dinleyin. Asılan bu kız, ana-babası tarafından, biraz yaşlı, oldukça zengin, kentin belediye başkanı olan bir bekâr ile evlendirilmişti. Kendisi istemiyordu onu. Karşı koydu, ama bir şey yapamadı. Bir başkasını sevdiğini söyledi. Babası iyice patakladı onu ve sonunda nişanını büyük bir törenle yaptılar!...

"Evet! Her şeyi sonradan öğrendim. Siz ne tahmin edersiniz? Bir yıl olmuş olmamıştı ki, Belediye Başkanı —adı Gheorghe Timofte idi— karısı ile birlikte St. Elie panayırından, tepelerin ardındaki ormandan dönerken, çalılıktan bir çoban fırladı arabaya ve üzerine çullandı. Kadın da saldırdı, çobanın baltasını alarak Başkanın kafasına indirdi. Sonra neler oldu bilmem, fakat onu öldürdüler.

"Arabayı ve ölüyü orada bırakarak kaçtılar, iki hafta boyunca dağlarda dolaştılar. Sonra hükûmet kuvvetleri onları dağda, ormanın kıyısındaki bir kulübede yakaladı. Kentte yargılandılar. Önce, soruşturma yapıldı. Bu soruşturmada ben de küçük bir memur olarak bulundum.

Gayet iyi hatırlıyorum. Yaşlıyım bir hayli, böyle bir şey görmedim bir daha.

"Yargıç, önce Anitza'yı çağırdı - Anitza, ölenin karısı.

"Evet, bu, hoş ve açıkgöz, genç bir kadındı, yirmi yaşlarında var yoktu, kalın ve çatık kaşlarile, karayağızdı. Konuşurken burun kanatları hafifçe titriyordu. Kahverengi uzun bir hırka, kırmızı etek giymişti; başında yeşil bir örtü ve ayaklarında sarı pirinçle süslü küçük deri kunduralar vardı.

"Durdu ve yargıca dikti gözlerini, sağ elini gözlerine götürdü ve sonra ellerinin parmaklarını birbirine geçirerek öylece durdu.

Yargıç, yaşlı Gîtzu, —epey önce öldü o da— uzun uzun süzdü onu, güzel ve alımlı buldu herhalde, kara ve zeki gözleriyle böyle bir kızın adam öldürebileceğine inanmaz göründü.

— Söyle, Anitza, gerçeği söyle bana, kocanı sen mi öldürdün?

— Size doğruyu söyleyeyim, Efendi, ben öldürdüm.

— Niçin öldürdün onu? Sana ne yaptı?

Bir an çevresine bakındı, sonra sağ avucunu gene gözlerine kapadı.

— Onu öldürdüm, efendim, çünkü onunla yaşayamıyordum.. Başkasını seviyordum.

Burun kanatları hızla titriyordu. Belki ağlayacaktı, çünkü kirpiklerini hızlı hızlı kırpıştırıyordu.

— Peki, öyleyse neden evlendin onunla?

— Ben mi? Ben evlenmek istemedim ki. Evvelce İonotza Spaturu'yu sevdiğimi söyledim ben. Ama, annemle babam dinlemediler bunu. Beni yatırıp kırbaçladılar. Başka ne yapabilirdim? Beni öldüreceklerini, boğazlıyacaklarını söylediler.. O zaman "Allah yardımcım olsun!" dedim kendi kendime ve Gheorghe Timofte ile evlendim. Spaturu, kin ve utançla çobanlığa başladı.

— Ya sen, kocanla güzel güzel geçinmedin mi?

Yere bakıyordu.

— Söyle, Anitza, güzel güzel geçinmedin mi? Ne oldu da yaptın bunu?

— Ayağınızı öpeyim, diye mırıldandı kadın. Ona katlanamadım. Katlanamadığımdan bir evde birlikte yaşamak istemedim. Çirkin ve yaşlıydı. Geceleyin öksürüyordu. Dayanamıyordum. Katlanamadım...

— Katlanamadın mı? dedi yargıç.

— Adalete sığınırım, dedi Anitza. Yalnız düğün gecesi katlanabildim. O zaman sarhoştum.. Öyleydim.. Hiçbir şey bilmiyordum. Sonra kendi kendime söz verdim ve ayak diredim. Bu yüzden beni dövmeğe başladı Timofte. Karısı değil miydim? O zaman dedim ki: "Bırak beni, boşa, yoluma gideyim serbestçe, başkasını seviyorum!" O da diyordu ki: "Karımsın, seni öldüreceğim, gel yanıma yoksa!" Yanına gitmek istemiyordum!

Hep susuyorduk. Yargıç, sabit bakışlarla bakıyordu, Anitza yaşlı ve kara gözleriyle çevresine bakınıyor ve ellerini sıkıyordu.

— Sonra, nasıl oldu bu iş? Gerçeği söyle. Baltayı Spaturu mu indirdi? Söyle gerçeği!

— Yok, vuran Spaturu değildi... İonotza'yı panayırda gördüm ve sanki bir başdönmesine tutuldum... Timofte'ye dedim ki: "Şimdi hemen gidelim evimize." İstemedi. Bir süre daha kaldık. Sonra, akşama doğru, eve dönmek için yola koyulduk. Gidiyor, gidiyorduk; ormana gelince İonotza Spaturu arabaya atladı ve Timofte'nin üzerine çullandı. O zaman, "Bırak onu İonotza!" diye bağırdım. Baltayı iki elimle yakaladığım gibi kocama vurdum. Onu öldüren benim!

— Vuran sen misin? Doğru söyle! Bir insanın kafasını kıracak güç var mı sende? Onu Spaturu öldürdü tabiî, değil mi?

— Hayır, sayın yargıç, onu öldüren benim. Kafasına baltayı indiren ve onu öldüren benim...

Kesinlikle konuştuktan sonra haç çıkardı ve bakışlarını sertçe çevirdi yargıca.

— Peki, sonra? dedi yargıç.

— Sonrası.. Hepsi bu.. Sonra, İonotza ile yoluma devam ettim. Onu, bu dünyada her şeyden çok seviyordum ve onunla kaçtım.

İşte şu anda, atlar yavaş yavaş yokuşu çıkarken Avukat Stefan Leu devam ediyordu konuşmasına. Her şey birden değişti. Çoban, güzel bir delikanlı, çam yarması gibi, giriverince içeri, Anitza ellerini uzattı ona doğru ve haykırdı:

— Söyle onlara İonotza, sen de söyle gerçeği! İşte, geldin. Benim, baltayla vuran benim, değil mi?

Anitza kara gözleriyle onu süzüyor, şaşkın, burun kanatları titrek, İonotza Spaturu gözyaşlarını siliyor, yere bakıyor.

Anitza'nın idamına karar verilirken o da on yıl küreğe mahkûm edildi. Hüküm buydu. Gavril Buzatu gelip darağacını hazırlayınca kentten ve köylerden bütün halk bir panayır gibi toplandı buraya. İğne atsan yere düşmezdi. Miğferli askerler, tüfekleri kasaturalı, düzeni sağlıyordu. İhtiyarları, Anitza'nın anası ile babasını da gördüm o arada. Zavallılar, oradaydılar. Baba, temiz gömleğiyle kürklü üstlüğünü giymişti bayrammış gibi. Karısı etekliydi ve başına bir örtü başlamıştı. Anitza, ilmeğin altına götürülünce ağlamağa başladılar. Bir tek kızları vardı. O da buradaki kadınların ve kızların hepsinden güzel ve inceydi.

Papaz gelip kutsadı onu. Şimdi bile, uzun hırkası, kırmızı eteği, yeşil başörtüsü ve sarı pirinç süslü ayakkabıları ile Anitza'yı görür gibiyim. Halka döndü ve ellerini kaldırdı. Şunları söyledi: "İyi insanlar, beni bağışlayın." Kalabalıktan bir ses yükseldi: "Seni Tanrı bağışlasın!" İhtiyar ana babası inlemeğe başladılar: "Anitza, Anitza, ne yaptın? Dünyada bu utanılacak şeye nasıl attın bizi?"

Döndü ve onları gördü. Cellât yağlı kayışı hazırlarken titremeğe başladı. Sonra, kinle haykırdı. Lânetler yağdırıyor, "Tanrı tanığım olsun ki öldüremezsiniz beni, dünyaya azap için getirdiniz beni," diyordu.

Sonra, tam bir sessizliğe gömüldü. Acı bir sesle bağırmağa başladı: "Ben yaşamadım ki bu dünyada, mutlu olamadım."

Ellerini gözlerine götürdü. Gözleri yaşardı. Herkes taş kesildi. Sesi bir alev gibi dolaşıyordu tepemizde. Cellât boynuna geçirdi ipi.

Elleri sarktı. Artık kımıldamıyordu. Çevreye bakıyordu sanki.

Ve ip gerildi.

İhtiyar Stefan Leu sustu. Yavaşça:

— Dur! dedi.

Arabanın koltuklarına yerleştik yeniden. Arkamızda, sessiz düzlük, unutulan mezarın yanında çalıları, ağaçları ile tepeler arasında uzanıyordu. Güz başlangıcının sessizliği ve hüznü içinde, hareketsiz kanatlariyle bir akbaba süzülüyordu gökyüzünde.

(Çeviren: Muzaffer UYGUNER)

ION AGİRBICEANU

(1882 - 1963)

Ion Agirbiceanu Romen yazınında, Birinci Dünya Savaşı öncesi ve savaş içi devrinde Romen toplumunu gerçekçi bir kalemle anlatışıyla Slavici'nin izinden yürüyen bir yazar olarak sivrilmiştir. Yazılarının temeli onları erdemliğe çağırma ilkesine dayanırsa da anlatımı, öğütlemenin aşırı kuruluğu ile bozulmamıştır. Skeçleri ve kısa öyküleri vardır.

Kasabadan (1906), *İki Aşk* (1910), *Karanlıkta* (1910), *Popa Adamı* (1920), *Minik Yeşil Araba* (1921), *Hayal Kırıklığı* (1924). Romanları: *Başmelekler* (Archangels) (1914), en önemli yapıtı: *Et Yasası* (1926), *Ölüm Yasası* (1927).

Yazıları baskı altındakilere ve zavallılara karşı derin bir anlayış ve içtenlikle doludur.

Laklaklaga, Fefeleaga en güçlü kısa öyküsü, Romen edebiyatının temel direklerinden biridir.

LAKLAKLAGA

(Fefeleaga)

Sabahleyin, şafakla yollara düşerdi. Atını peşine katarak, daha doğrusu yularından çeke çeke sürükleyerek. Boylu poslu, iri kemikli bir kadındı. Çiçek bozuğu yüzü iyice esmerleşmişti, güneşten, rüzgârdan. Geniş adımlar atarak yürürdü. Üstü irili ufaklı tümseklerle kaplı kazık gibi sert potinlerinin takırdısı yankılardı yollarda. At da peşinden giderdi boynunu öne uzata uzata. Bir deri bir kemik vücudunu sürükliyerek. Derin yarıklarla oluklu sırtına, tam ortadan iki yana sarkan, bir heybe vurulmuştu. Hayvan yürürken, heybenin gözleri sallanır altlarındaki koyu renkli benekler meydana çıkardı. At süt beyazdı ama heybelerin altındaki kıllar sürtünmekten dökülmüş, derisinde yaralar açılmıştı. Bunlar iyileşince de yerleri meşin gibi sert kalmıştı. Hayvan, o tanıdık potin seslerinin ninnisine kapılır, uykulu uykulu izlerdi kadını hep. Koca kafası ne sağa dönerdi ne de sola. Kadın onunla pek ilgilenmez, alabildiğine yürürdü. Yalnız arada sırada durur, kendi kendine söyleniyormuşcasına:

"Deh, Bator! Deh!" derdi. Böylece köyün sokaklarından geçip Dealul Bailor'a götüren tepeye tırmanırlar. Sonra, yokuş inerlerken gözden kaybolurlardı. Yamaçtan aşağı kıvrıla büküle giden bu yol, incecik çakıllı bir keçi yoluydu. Kadın burada atı yavaşlatırdı.

"Hey Bator! Hoop! Peşimizden Tatarlar kovalamıyor ya!.." diyerek. Gerçekte, yokuşu inmek Bator için ölümden beterdi. Tüm kemikleri derisini delip dışarı fırlıyacakmış gibi olurdu. Heybeler hoplamağa başlar, minik tah-

ta eyerden ha kurtuldular ha kurtulacaklar. Bator, olanca gücüyle basardı yere, gözlerini durmadan kırpıştırırdı bir yandan da çoktan sönmüş korları alevlendirmek istercesine.

Tepenin eteğine varınca bir çakıl yığınının yanında dururlardı. Kadın tahta leğenini çıkarır başlardı heybeleri doldurmağa. Yolda çoğunluk çocuklarla karşılaşırdı. Katırlara yüklü heybelerin üstüne kurulmuş, ıslık çala çala yokuş aşağı koşturan çocuklarla. Onlar da çakıl için gelirlerdi. Geçerlerken kadını selâmlarlardı.

"Çok yaşayın mutluluk içinde" diye karşılık verirdi onlara yulara asılarak. Genç atlar kişner, bağırırdı neşeli neşeli yanlarından geçerken. Oysa Bator'un adım atacak gücü yoktu dizlerinde. Başı öne eğik, çevresindekilere tüm kayıtsız yürümeğe çabalardı durmadan. Hiçbir şeyi duymazdı, sahibinin potinlerinin sesini bile. Toprağı topuklarıyla yoklıyarak basardı. Yokuşun çetin yerlerini iyi bilirdi. Buralara gelince, iyice kasılır, kırlaşmış, geniş burun deliklerinden hırıltılı hırıltılı solurdu.

"Hoop, Bator! Koca moruk haydi yavaşla biraz. Tatarlar kovalamıyor ya bizi!.." derdi kadın o zaman. Buna can atan hayvan, dururdu, demirci körüğü gibi oflaya poflaya. Bu sırada kadın heybeleri düzeltir, dökülmek üzere olan çakılları yerleştirirdi. Sonra da daha ne kadar yolları kaldığını anlamak için başını kaldırıp bakardı.

Böylece, dura dinlene tepeye ulaşırlardı. Ondan sonra yürümek oldukça kolaylaşıyordu. Köye varınca, getirdiği çakılı bir gün bir eve boşaltır, ertesi gün öbürüne; bazen de aynı yere taşırdı haftalarca.

Kadının adı Maria'ydı. Ama ona Laklaklaga derlerdi. İnsanlar böyledir, takılacak bir ad ararlar hep. Köy çocukları onu, kum taşırken görürlerdi, bir elinde Bator'un yuları. Artık buna alışmışlardı. Maria hayvanın sırtına yükleyerek getirdiği çakıldan insanların ne kadar altın elde ettiklerini hiç düşünmemişti bile ama Bator tepeye

binbir güçlükle tırmanırken o hep kendi kendine şöyle söylenirdi:

"Bu zavallı ihtiyar'ın, sırtında taşıdığı kumlar üst üste yığılsa bir tepe olur, kuşkusuz." Bir defada getirdiği çakıla 10 cruceri veriyorlardı. İyi havalarda yollar düzgünken günde 5 - 6 sefer yapardı. Böylece haftalığı üç "zloti"yi bulurdu.

"Yaşamak için bu kadarı yeter de artar bile" diye düşünürdü kendi kendine.

Bir zamanlar hali vakti yerindeydi onun da. Herkes ona Maria Dinului derdi. Dinu'nun Maria'sı. Şimdiki gibi Bator'la birlikte gidip gelirdi yine. Kocası Dinu, bir madende çalışırdı. Kayaları oyar, barut ya da dinamitle havaya uçururdu, öteki madenciler gibi. Onun da haftalığı üç dört zloti'yi bulurdu.

O günlerde beş çocukları vardı. Tümü de cılız mı cılız. Evde yiyecek içecek bol olmasına boldu ya çocuklar yine de yoksul görünüşlüydüler. Dinu'nun kötü bir öksürüğü vardı. Madenden toz toprak içinde terden sırsıklam dönünce başlardı öksürmeğe. Bir yandan da çocukları azarlamağa girişirdi. Varını yoğunu önlerine döktüğü yavrularını böyle bir deri bir kemik görmek çileden çıkarırdı onu. Kadın, çocuklardan yana olurdu hep. Onları kucaklar, derileri pul pul dökülen bembeyaz yanaklarından öper öperdi.

"Bırak uğraşma şunlarla," diye çıkışırdı kocasına. "Şimdi ne faydaları dokunacak sana? Büyüyüp çalışmağa başlayınca sen gör onları nasıl güçlü kuvvetli olacaklar!.."

"Sen umudunu kesme emi! Büyüdüklerini göremiyeceksin, kadın!" Ama Dinu, kendisi, hepsinden önce göçüp gitti öbür dünyaya. Kadın çok üzüldü ama gönlünce ağlıyamadı, uzun uzun yas tutamadı ona. Ölüyü kaldırmak için harcamıştı evdeki tüm parayı. Dinu gömülünceye dek, üç gün kadar, dinlendi Bator. Artık kadın, vücudundaki tüm kemikleri sayılabilecek kadar sıska beyaz

atı, yeryüzündeki tek desteği olarak görüyordu. Köyde her şey yine Dinu'nun sağlığındaki gibiydi. Herkes hiçbir şey olmamış gibi işlerine koyulmuştu. Maria'yı kocasını toprağa verildiğinin ertesi günü görmüşlerdi yine yollarda atıyla birlikte. Ağzı karanın biri, "Hah Laklaklaga (1) geliyor işte," demişti. Böylece Laklaklaga kalmıştı adı.

İnsanlara güveni yoktu. Hiç kimseden de en ufak bir yardım istememişti. Yüce bir güce inanırdı oldum olası. Şimdi de, Dinu öldükten sonra, tüm umutlarını Bator'a bağlamıştı. Dinu gözlerini yumunca içi acıdan kaskatı eve kapandığında, ölüyü ne kadar çok sevdiklerini göstermeğe gelenlere bundan böyle güvenemiyeceğini iyice anlamıştı. Artık, tüm desteği işte, orada, kapının yanında kaygusuzca geviş getiren kocaman beyaz attı. Ölü evde durduğu sürece Laklaklaga ne zaman bahçeye çıksa, Bator, bir yandan ağzını oynatıp başını sallarken,

"Üzülme, üzülme elimizden geleni yapacağım, kuşkusuz," der gibiydi. Günler geçtikçe sabahtan akşama dek potinlerini sürükliyerek köy sokaklarında Bator'unu yularından çeke çeke dolaştırıp dururken Dinu'yu da unutmağa başlamıştı. Başka bir erkek filân yoktu arada. Uzun bir süredir tüm yaşamı önemli bir nokta etrafında merkezlenmişti: Geçim derdi. Her gün durum aynıydı, pazarları bile, haftalar birbirini kovalıyordu. O hep eline geçen parayla, işleri yolunda yürütmeye uğraşıp duruyordu. Bunun da üstesinden geleceğine inanıyordu, Bator yanında olduktan sonra. Çok önceleri, birtakım mutlu düşler de kurardı. Gençliğinde, içinde sıcak sıcak bir şeyler de kıpırdanmıştı ya bir kez işe koşulmuştu. Bundan, ömrü boyunca da kurtulamıyacağını çok iyi biliyordu. Artık iyi günler umuduyla yaşamak çok saçmaydı, üstelik tüm yaşamını zehirlemekten başka ne işe yarardı ki!..

---

(1) Atın sırtındaki küfeler ağzına kadar doluyken, hayvanın ve kadının yavaş yavaş gidişlerinden esinlenerek ve bunu yansıtmak üzere yapılmış bir sözcük. Aslında Fefeleaga.

Birkaç kişi kocaya varmasını öğütlemişti:

"Ne bekliyorsun," demişlerdi. "Kocarsan yüzüne bakan bulunmaz. Kimse almaz seni sonra."

"Şeytanın anasını alsınlar," demişti Laklaklaga bu iyi niyetli kişilere düşman düşman bakarak.

Başı önünde, yuları çekerdi bir yandan da. "Deeh, deh yukarı Bator, yavrum, deh, yukarı" deyip dururdu. Ama içinde acı bir burkulma da yok değildi.

"Yeryüzünde kişiler neden hâlâ yaşıyorlar?" düşüncesini bir türlü kovamıyordu aklından. Bu soruyu omzunu silkmekten başka türlü cevaplıyamamıştı. Bu yüzden de durmadan kafasını kurcaladığını anlıyor ve rahatsız oluyordu. Sabahları bazen, Bator'un sırtına heybeleri yüklerken, hayvanın da kendi kendine aynı şeyi sorup sormadığını merak ediyordu. Hayvancağız kör olmasaydı soruşturan bakışlarını yüzüne dikerdi kuşkusuz. Kocasının ölümünden beş yıl sonra yalnızca iki çocuğu sağ kalmıştı. Biri kız öbürü oğlan. Ötekiler hep on beşine basınca ölmüşlerdi. On beş yaşın eşiğinde dimdik bir engel çıkıyordu çocuklarının karşısına sanki. Bunu aşmak sevdasından kendilerini alamıyorlar, sonra da düşerek boyunlarını kırıyorlardı. Doğrusu komşuları seviniyordu. Tanrı kadının sırtındaki yükü hafifletiyor diye ama gel bir de Laklaklaga'ya sor!..

Oğulları büyüyüp yetişiyordu ama hastalıklı olduklarından, analarına yardım edemiyorlardı. Birisi bir yerde uşaklık bulmuştu ama çok geçmeden kovmuşlardı. İşe yaramıyor diye. Bütün bunlara karşılık içi yanıyordu Laklaklaga'nın her biri göçüp gittiğinde. Kimseye içini dökmez, yakınmazdı. Evde birinin öldüğünü bile anlamazdı kimsecik şu iki belirti olmasa: Çocuğun ölümünden iki üç gün öncesi Bator, bahçe kapısının direğine bağlanır, orada tembel tembel durup geviş getirirdi. Ölü toprağa verildiğinin ertesi sabahı Laklaklaga şafakla yola düşerdi, atını yularından çeke çeke.

Evdeki derin sessizliğe aldırış etmez, bahçeye çıkıp atla konuşurdu.

"Nasılsın bakalım, ihtiyar?" Vücudu tüm kemik olan at, kocaman kafasını sallardı.

"Telâş edecek ne var? Dünya böyle işte!" dermişçesine. Hayvan yanılmıyordu! Dünya gerçekten de öyleydi. Laklaklaga bunu daha iyi anlıyordu her çocuğunun ölümünde, ev bir yandan tenhalaştıkça. Özellikle pazarları acısı yüreğine çöküyordu. Haftalığını hep o gün toplardı. Geçim derdi olmayan zenginler, kadının kimsesi yok diye borçlarını günü gününe ödemeye aldırış etmezlerdi. Hiç tam parasını vermezlerdi zaten. Hemen herkesten hem de oldukça fazla, alacağı vardı. Parasını verseler de vermeseler de Laklaklaga'nın ertesi hafta yine geleceğini biliyorlardı. Zira Bator'dan başka türlü faydalanamazdı. Kadın olduğu için aradan bir hafta geçince, alacağını unutacağını da hesaba katıyorlardı. Unutmasına unutmuyordu ya, insanların o bir parçacık hakkının üstüne yatmağa çalıştıklarını görünce, hiç sesini çıkarmıyordu. Parasını hiç vermezdi bazısı da. Bu tutum karşısında yüzü, etrafını küçümsiyen bir gülüşle buruşurdu. Daha çok, iri aralıksız yağmur damlaları ile delik deşik olmuş küçük iki gri kaya parçasını andıran, toprak renkli, çiçek bozuğu yanaklarda beliren bu tuhaf gülüşün anlamı çok derindi.

Parasını pazarları topladığından kiliseye pek gidemezdi. Ama varlıklı köylülerin de uğradıkları yoktu oraya. Meyhanede oturup kadehleri birbiri ardınca yuvarlamakla vakit öldürüyorlardı, çoğunluk. Bu adamların paralarını içkiye harcadıklarını gördükçe, kimbilir belki de kendisine vermeleri gereken paraydı bu, gözünde beş paralık değerleri kalmıyordu. Bu arada kendisini onlardan iyi bir insan, ve daha dindar bir Hıristiyan olarak görüyordu. Parasını vermemek için oyalama yoluna başvuranların yüzlerine haykırırdı:

"Ben neyim? Bir hiçim hiç. Ama kimse beddua et-

miyor bana; Tanrıdan bul demiyor. Ya sen? Tüm köy halkı lânetliyor, Tanrı belânı versin diyor" Bir kez bunları söyledi mi, o adamdan para da almazdı artık. Hemen eve gider, atın önüne bir tutam ot atıp ona,

"Nasılsın bakalım, ne haber koca moruk," derdi. Hayvan burnunu samana daldırarak,

"Adam sen de, kişi oğlu böyledir işte," dermişçesine başını sallardı.

Koskoca bir hafta, Bator'la, kocası Dinu'nun ruhu bu sıska hayvanın vücuduna girmişçesine engin bir mutluluk içinde çalışırdı. Günlerin nasıl geçtiğini anlamıyordu bile. Kendisi için zaman şu demekti: Çocuklarından birinin ölümü ile onun arkasındakinin göçüp gitmesi arasındaki süre. Yalnız bir tek kişi kalmıştı hayatta. Son ölüyü üç yıl önce toprağa vermişti. Kadın da at da yaşlanmıştı artık. Kadının saçları kül rengine dönmüştü koyun postu gibi. Çiçek bozuğu suratı derin çizgilerle buruş buruş olmuştu. Çenesi gittikçe sivrileşiyordu. İçeriye göçmüş ağzına doğru dönmüştü. Atsa tamtakır kemik kalmıştı. Heybelerin altındaki toprak renkli iki yama genişlemiş; kaburgalarının üstünde ve sırtında bir tutam tüy kalmıştı. Alt dudağı sarkmıştı aşağıya, görünmez bir yükün ağırlığı altındaymışçasına.

Köydeki nineler hep bir şeyler fısıldaşırlardı kadınla ilgili. Kulaklarına bir sürü dedikodu gelmişti. Bir iki muska derdine dermandı kuşkusuz. Çocukların birbiri ardından gitmesi, hem de hep ayni yaşta, kötü ruhların, cinlerin işinden başka bir şey olamazdı.

Öyle okuyup üflemenin faydasına inanmazdı, Laklaklaga. Kadınlar haç çıkarırlardı onun bu inançsızlığı karşısında ama o sakin sakin hepsinin ağzının payını verirdi:

"Yeryüzünde şeytan, cin, peri, ne gezer. Kötü yürekli, ahlâksız kişiler şeytanın ta kendisidir," derdi.

Ne muska, ne büyü, bu türlü şeylere başvurmamıştı hiç. Evdeki son ölüden tam dört yıl, iki ay on üç gün

sonra kızı da uçtu elinden. O da on beşine basmak üzereydi. Ötekilerden daha fazla hastalıklı değildi. Küçüklüğündeki gibi yüzünden pul pul beyaz tozlar da dökülmüyordu artık. Hastalığı topu topu on beş gün sürdü.

Bu son yavrusunun ölümünü Laklaklaga tam bir gün konu komşuya duyurmadı. Kız son nefesini verince bir mum yakıp başucuna koydu. Bahçeye çıktı. Bator'u direğinden çözdü. Yularından tutarak, kuru ot dolu samanlığa götürdü ve bağlamadan orada bıraktı. Ata hiçbir şey söylemedi. Yalnızca şöyle bir başına baktı, elinde olmaksızın. Göz kapakları açıktı hayvanın, göz çukurlarının üstünde duruyorlardı, hiç kıpırdamadan. Gözlerin yerindeki bu iki yara, şimdiye dek kendisine böylesine ürpertici gelmemişti. İçeri girdi. Tahta karyolanın üstüne oturdu. Bütün gün öylecene durdu, kıpırdamadan, bir heykel gibi. Ne ağladı, ne de yas tuttu. Son yavrusunu öpmedi bile. Bütün gün yalnızca oturdu, başı nasırlı avuçlarına gömülü. Kocaman bir düğüm yükseliyordu boğazında. "Kişi oğlu neden yaşar?" sorusu aklından geçtikçe. Bu kez omzunu silkmiyordu. Düşünceleri öylesine bir kör düğüm olmuştu ki, buna cevap bulacak durumda değildi. Şimdiye dek sürdüğü yaşam gözlerinin önünde canlanmıştı. İlkin kara bir atın sonra da Bator'un yularını çeke çeke geçen günleri. Göklere yükselen Dealul Bailor tepesini görüyordu, bir devin ağzındaki dişler gibi sipsivri kayalar; gelip geçenlerin aştığı yol ve bu iğri büğrü geçitte ilerlemeğe çalışan kadını, kendisini Bator'un yularına asılmış yürüyen Laklaklaga'yı görüyordu. Bir düş görüyormuş gibiydi. O tepeyi kaç kez aştığını saydığını farketti. Kırk beş yıllık sürede, kaç yük çakıl taşıdığını bulmağa çalışıyordu. Sonra düşünceleri geçen yılların pazarlarına kaydı. Kaç pazar kilisede bulunmuştu kaçına gidememişti. Gidemediği zaman kimlerden para toplamıştı. Ne kadardı bu? Kimlerle çekişe çekişe pazarlık etmişti? Sonra yine Bator belirdi gözlerinin önünde. Kendisi önde o arkada tırmanmağa çalışıyor tepeyi, kemik-

leri çivisi düşmüş bir nal gibi takırdıyarak. Sırtındaki yükle yokuş yukarı çıkarken görüyor, inerken görüyor onu. Ön ayaklarını kaymasın diye, destek yaparak.
Açık seçik görüyor her şeyi, hayvanı güçlendirici sözlerini de duyuyor uzaktan,

"Yavaş, ihtiyar, yavaş! Acelemiz ne? Tatarlar kovalamıyor ya peşimizden! Yavaş yavaş!" Büyük bir güçlükle kocasınınkinden son kızının ölümüne dek evden her ölü çıkışı arasında geçen süreyi bulmağa çalıştı. Kimbilir kaç kez o tepeye tırmanmıştı!.. Hepsi bir ipe dizilse yeryüzünün öbür ucuna uzanması işten değildi.

Ama artık her şey bitmişti. İlk kez, çalışması, kendisini köle etmesi için, ortada hiçbir neden kalmadığını görüyordu. Çocuklarının sonuncusu ölünceye dek neden didinip durduğunu anlıyamamıştı. Şimdi, Paunita, başucundaki mumun titreşen ışığı altında upuzun yatarken, her şeye çocukları için katlandığı dank demişti kafasına. Çektiğini yalnızca kendisi biliyordu! Ama hiçbir şeyi istemiye istemiye yapmamıştı. Doğrusu yıllardır seve seve canla başla çalışmıştı. İlkin beşi, sonra dördü, sonra üçü, sonra ikisi, sonunda biri için. Onlar birer birer aradan eksildikçe bağrındaki yara derinleşiyordu ama içindeki çalışma gücü boyun eğmiyordu buna. Toplu iğne başı kadar iki yaş, kuru gözlerini nemlendirdi. O gece papaza gitti. Ev halkının sonuncusuna karşı olan görevini yerine getirmek için. Ertesi sabah kalkar kalkmaz samanlığa koştu. Bator'u yularından tutup dışarı çıkardı. Hayvan heybelere doğru seğirtti. Kadın durdurdu onu.

"Dur: Bator, koca moruk seni! Bundan böyle çakıl yüklenmek yok!" Hayvanı yularından tutup bahçe kapısına yöneldi. At, sırtında heybelerin yokluğunu farkederek geriledi, gelip kapıda durdu.

"Deeh, yavrum, deeh! Bugün işe gitmiyoruz. Artık bitti!.. Seni pazara götürüyorum satmağa. Biliyorsun

Paunita da öldü ihtiyar! Ona bir çelenkle, bir de kefen alalım, süt gibi bembeyaz, yaa dostum!" Kupkuru gözlerinde yaşlar birikti yine.

Konuşa konuşa kasabaya vardılar. Kadın hayvanı gülünç denecek kadar az bir fiyata sattı. At, yularını bir yabancının tuttuğunu sezmişti. Tanımak için kokladı yeni sahibini. Sonra başını Laklaklaga'dan yana çevirerek, kişnedi uzun uzun, yıllardır ilk kez.

Kadının gözleri doldu, o gün üçüncü olarak. Birden koskoca bir ömür boyu kendisine yardım eden bu hayvanı satmakla işlediği günah şimşek gibi çaktı kafasında. Ama her şey boşunaydı. Artık Bator'la görülecek hiçbir işi kalmamıştı. O yalnızca birbirini kovalayan ölümler zincirini anımsatmaktan başka bir şeye yaramıyacaktı. Evet, teker teker toprağa verdiklerini... Şimdi iyice anlıyordu ne için çalıştığını canını dişine takarak. Atla olan dostluğu insanlarla olana yakın bir şeydi. Çocuklarına bakmak için kendisine el uzatmasından ileri geliyordu. Bu bir deri bir kemik, iri beyaz hayvanı çocukları kadar çok seviyordu. Bu son kez de Bator koşmuştu imdadına yine. O olmasaydı Paunita ne süslü bir tabuta konulabilir ne de bembeyaz kumaşlarla kefenlenebilirdi.

Laklaklaga, almayı kararlaştırdığı şeyleri alıp meydana döndüğünde hayvanı dar bir sokakta, bir direğe bağlı buldu. Yanına gitti ve boynunu okşadı. At kişnedi yine.

"Bator, üzülme. Çok daha iyi günler bekliyor seni. Bak şimdi ben gidiyorum. Gitmek zorundayım daha doğrusu. Paunita'yı hazırlamak için."

Kambur kambur ağır potinlerini sürükliyerek caddeye çıktı. Bir yandan da Bator'un parasıyla aldığı o güzel şeyleri eve taşımak için bir taşıt arıyordu gözleri.

(Çeviren : Gülen OLUT)

LİVİU REBREANU

(1885 - 1944)

Hikâyeci, romancı ve dram yazarı. *Ion, Asılmışlar Ormanı, Ayaklanma* adlı romanları birçok yabancı dile çevrilmiş ve onu iki dünya savaşı arasındaki dönemde ünlü yazarlar arasına katmıştır.

Birinci Dünya Savaşından önceki yıllarda hikâyeleri ve oyunlariyle dikkat çekti.

Edebî yeteneği daha ilk romanıyla meydana çıkmıştır. *İon* adlı romanında, Transilvanya'daki bir köyün kendi yapısı içinde hareketli yaşantısı duygulu ve eksiksiz olarak ve tarafsız bir gözlemle anlatılır. *Asılmışlar Ormanı*, vicdanî bir çekişmenin dile gelişi ve yazarın savaşa karşı bir tepkisidir. *Ayaklanma* romanı ise, Romanya'da 1907 yılında meydana gelen büyük köylü ayaklanmasının âdeta bir olgular defteridir. Rebreanu, bu şaheserinde, kendi açısından gözlemleriyle toplum ruhunu pek ustaca tasvir etmiştir.

AHMAKLAR

Evden çıkarken, Nicola Tabara'nın eşiğe ayağı takıldı, az kaldı sırtındaki heybeyle birlikte boylu boyunca yere uzanacaktı.

Karısı, korkudan kısılmış bir sesle:

"Dikkat et dostum," dedi. "Dikkat et da ayağın sürçmesin, hiç iyi sayılmaz."

Nicola'nın canı sıkılmıştı:

"Sen susacak mısın, şom ağızlı!" diye mırıldandı, karanlıkta tereddütlü adımlarla avlunun ortasına kadar ilerliyerek. "Ne diye sürçsün ayağım?" dedi sonra, daha anlaşılır bir sesle. "Biz dönünceye kadar, sizler bir sakarlık yapmıyasınız da... Köpeklerin meyve bahçesine girip biçilmiş otları darmadağın etmemesine göz kulak ol!.."

Bir şeyler daha geveledi, sonra eskimiş hasır şapkasını kaldırdı, dua edercesine haç çıkardı ve sakin bir sesle,

"Tanrı yardımcımız olsun!.." dedi.

Sonra şapkasını giydi, bir iki defa öksürdü ve biraz ötede uykulu gözlerle kendisini bekleyen oğluna döndü:

"Haydi oğlum, yola, geç kalmayalım!.."

Kadın eşikten fenerle onları aydınlatıyordu:

"Evet, öyle öyle, acele edin," diye ekledi. "Bir aksilik çıkmasın... Tanrıya emanet olun!.."

Fakat Nicolo onu duymadı. Avludan aceleyle çıkmış, gecenin zifiri karanlığına gömülmüş evlerin arasında beyazımtırak bir şerit gibi uzayan sokağa doğru sert adımlarla ilerliyordu. Oğlu, birinin üstlerine çullanmasından korkuyormuş gibi kulak kabartıp sağı solu kollayarak, yorgun bir tay gibi sendeleye sendeleye peşinden yürüyordu.

Gara giden sokağın başında, isli bir sokak feneri sarımtırak bir ışık saçıyordu. Pervazların gölgesi kocaman bir elin parmakları gibi uzuyor ve hemen karanlıkta kayboluyordu.

Nicola sokak fenerinin altında bir an durarak nefes aldı:

"İşte yetiştik," dedi.

"Ya geçtiyse?" diye mırıldandı oğlu, bir şey söylemiş olmak için.

"Hadi canım! Düdük sesini duyardık!" dedi ihtiyar bilgiç bilgiç, ve tekrar yola düzüldü.

Garda in cin yoktu. Bir pencere camında, gece lâmbasının solgun ışığı kıpırdıyordu. Üç çift ray, titrek bir aydınlığın altında gümüşten çizgiler gibi parlıyordu.

"İyi yetiştik," diye mırıldandı Nicola Tabara, ağır adımları altında rıhtımın çakıllı kumlarını gıcırdatarak. "Şimdi istediği zaman gelsin, aldırmam..."

Tren vaktine kadar sığınabilecekleri bir yer bulabilmek için, karanlıkta dolaşmağa başladılar. Oğul daha cesurdu, bekleme salonunun kapısına yaklaştı ve elini yavaşça tokmağın üstüne koydu. Kapı kilitliydi. Solda kapının yanında bir sıra ilişti gözüne, dikkatle yokladı eliyle, oturayım mı, oturmıyayım mı diye kendi kendine soruyordu sanki. Kısa bir tereddütten sonra, eşiğin önündeki taşa yığıldı. İhtiyar heybelerini sıranın üstüne bıraktı ve oğlunun yanında büzülüverdi.

"Bakıyorum, daha erken," diye sızlandı oğlu, biraz sonra, sakin bir sesle.

"Olabilir... Ne yapalım, bekliyeceğiz!" diye cevap verdi Nicola, yorgun.

Sonra, sustular.

Dalgın bir tavırla öteye beriye bakıyorlar, taşın üstüne iyice yerleşiyorlar ve onları kayışlarla sıkan varmış gibi, zaman zaman inliyorlardı.

Hava biraz açılmıştı. Bulutların kara anaforu arasından, üstüne yıldızlar serpiştirilmiş mor lekeler be-

lirdi. Ve karanlık dağılmağa başladı. Kara boşlukta, her yönde bozuk, belirsiz çizgiler titreşiyordu. Karşı tepelerin yeleleri, ufkun külrengi atkısı üzerinde dev bir testere gibi yarık yarık çiziliyordu; onların üstünde, Somes yamaçlarındaki ihtiyar kavakların yaprakları, tehditçi eller gibi yükseliyordu. (Suyun şırıltısı, dertli insanların anlaşılmayan sızlanmaları gibi yorgun, havada dolaşıyordu.)

Oğul, taşın üstünde daha da büzüldü; kollarını, burnuna değen dizginlerine sarmıştı. Homurdandı:

"Daha geldiği yok."

"Yok ya!" diye cevap verdi Nicola, geniş deri kuşağında piposunu arıyarak. Yaktı ve umursamaz, kayıtsız bir tavırla içmeğe, ve zaman zaman dişleri arasından uzağa tükürmeğe başladı.

Kurşunî hangarlarıyla gar, karanlıktan sıyrılıyordu. Kamçılayıcı sonbahar rüzgârı mısır tarlaları içinde ıslıklar çalarak esiyor ve damlardaki kiremitleri öfkeyle silkeliyordu.

Söğütlerin gerisinde kaybolan yolda, hamalın, dal kırıklarıyla yapılmış harap kulübesi de ortaya çıktı; kıpkırmızı, ağlamaklı, sefaletten feri kaçmış gözlerle uyanmış gibiydi.

Kentten yana, birden boğuk iniltilerle karışık sürtünen ayak sesleri duyuldu. Oğul başını kaldırdı, dinledi ve kısık bir sesle:

"Bir gelen var," dedi.

Çit'in kapısı uzun uzun gıcırdadı. Asma filizi gibi bükülmüş, yüzü kuru mantar gibi kırışmış, ihtiyar bir kadın yolculara yaklaştı.

"Gecikmiş değilim ya, efendiler?" diye sordu kaygıyla.

"Yok, ana, yok," diye mırıldandı Nicola çubuğunu azı dişlerinin arasında tutarak. "Yolculuk nereye?.." diye ekledi kısık bir sesle.

İhtiyar kadın, yorgun bir hayvan gibi nefes nefese, sıranın üstünde büzülmüştü.

"Beclean'a kadar," diye cevap verdi cırtlak bir sesle, yanaklarını gömleğinin kollariyle silerek. "Yakın... Ah! zavallı ben, öyle koştum ki!.. Geç kalırım diye korkuyordum, Allah korusun; kilisenin orada iken, şu uğursuz trenin sesini duydum gibi geldi bana. Of! kanter içinde kaldım... Siz de mi bekliyorsunuz?"

"Biz de bekliyoruz ama geleceği yok."

"Uzağa mı gidiyorsunuz?"

"Yo, hayır... Salva'ya kadar..."

"Ne yaparsın? Şu uğursuz dünyada yaşamak istiyorsan çabalayacak, ite kaka kendine bir yol açacaksın... Ah! işte öyle. Ne etmeli?"

Üçü de gene sustular; birbirlerine söyliyecek bir şeyleri olmayan köylülerin yaptıkları gibi, ara sıra iç çekiyor ve inliyorlardı.

Biraz sonra, bekçinin kulübesinden yeşil bir fener çıktı. Titrek ışık durmadan sallanıyor, kayboluyor, tekrar ortaya çıkıyordu.

"Eh! artık geç kalmaz," diye sevindi delikanlı.

Fener gittikçe büyüyordu. Çok geçmeden taşıyıcısının sakallı, kara silûeti de seçilmeğe başlandı.

"Tanrı bize iyi bir gün versin," dedi Nicola, ağır ve kendi halinde. Ayağa kalkarak ona yol verdi.

"Yolunuz açık olsun,' 'diye homurdandı adam kısaca.

"Hemen gelir mi dersiniz beyim?" diye sordu kadın, hamala doğru bir adım giderek. Adam, anahtarı kapının kilidine sokamadığı için öfkeden küfrediyordu.

"Ne söylüyorsun be, kocakarı? Kafamı şişirmeğe mi geldin? Kesin sesinizi, bakalım!" diye çıkıştı. Hamalın ekşimiş ruhu, kendisinden daha zayıflara kafa tutabilmenin zevkiyle alevlenmişti.

Gar yavaş yavaş canlanıyordu. Lâmbaların saçmağa başladığı soluk ışıklar salonlarda ve rıhtımlarda bekleşen ahalinin kırışık suratlarında oynaşıyordu. Yan sokaklardan gittikçe artan telâşlı ayak sesleri geliyordu. Zaman zaman havayı, bir arabanın çıkardığı tekerlek gürültüleri

deliyor, yaklaştıkça artıyor ve yorgun beygirlerin solumaları, gelenlerin fısıltılı konuşmaları arasında ansızın kesiliyordu...

Bekleme salonu hıncahınç dolmuştu. Yüzleri zayıf, elmacık kemikleri çıkık, sakal ve bıyıkları ürpermiş köylülerle, traş olmuş, batılı giysileri kirli ve delik deşik işçiler itişip kakışıyorlardı.

Birden yandaki odadan, gar şefi yarı uykuda sırtında kalın bir kaput ve asık bir suratla çıktı, kapıyı çarparak büroya girdi. Beş dakika erken uyandırdı diye karısıyla dalaşmıştı ve şimdi de çatacak adam arıyordu. Bir fısıldaşma salonu yıldırım hızıyla dolaştı: "Bilet veriliyor! Bilet satan adam geldi!.. Haydi bilete!" Fakat şef hâlâ yarı kapalı gözlerle ve canı sıkkın dolaşıyordu; sonra durdu, mafsallarını çatırdata çatırdata birkaç kere gerindi, duvardaki saata bir göz attı ve perona doğru telâş'a yürüdü; orada, iki büklüm olmuş, titreşen ve tepinen yolcuları gözden geçirdi.

Nihayet gişe açıldı ve aceleyle atılan paralar pis mermerin üstünde şakırdamağa başladı. Nicola ve oğlu da, büzülmüş nemli avuçlarının içinde parayı sıkarak parmaklığa doğru koştular. Ama iri yarı bir memur yollarını kesti ve onlara çıkıştı:

"Hey! Bu itişme de ne oluyor! Sıranızı beklerseniz patlar mısınız?.."

Nicola'nın yakasına yapıştı ve sertçe geriye itti, sonra, iyi giyimli bir beye döndü ve gülümseyerek eğildi:

"İlerleyin efendim, lütfen ilerleyin!.."

... Uzun, boğuk bir düdük sesi, uzaktan havayı deldi.

"Geliyor, geliyor!" diye homurdandılar adamlar, kaygılı ve umutsuzca gişeye doğru yığılarak.

"Lütfen beyim, bize de Salva'ya kadar iki bilet verin, çünkü tren bizi orada ekecek!" diye ısrar etti Nicola Tabara, kolunu ve mangırlarını parmaklığın gerisinden ve başkalarının omuzları üzerinden uzatarak.

"Hırlama be, ahmak!" diye sövdü şef, homurtuyla.

Ve onlara sert ve küçümser bir bakışla bakarak, gişeyi hızla kapadı.

Köylüler şaşkın, bakıştılar.

"Artık vermiyecek galiba!" dedi birkaç ses dehşet içinde; tombul ve ağzıbozuk bir kadın avazı çıktığı kadar bağırıyordu.

"Canın cehenneme e mi! Adam, adam doğmamış ki!"

Şef telefona kadar gitmişti, biraz sonra gişeye döndü.

Şimdi tren karnını yerlere sürte sürte yaklaşıyordu. Tekerleklerin yırtıcı gıcırtısı, lokomotifin bitkin soluması, gittikçe artan boğuk bir gürleme içinde kayboluyordu. Sonra hızla gara girdi ve birden durdu. Trenin şefi önce indi ve tiz bir sesle haykırdı:

"Nasaud... bir dakika!"

Aceleci birkaç yolcu, rıhtımı dolduran ve vagonlara doğru telâşla saldıran ahalinin arasında bir yol açmağa çabalıyarak indiler.

"Nereye gidiyorsunuz alık herifler!" diye kükredi trenin şefi, nereye bineceklerini bilmeyip öteye beriye deliler gibi koşuşan köylülere. Hayır, oraya değil! Daha uzağa, arkadaki hayvan vagonlarına."

Trenin şefi böylesine nükteli olabildiği için çalım satıyor ve sırıtıyordu. Ara sıra da, gözlerini ondan ayırmayan ve dudaklarında dalkavuşça bir gülümsemeyle onu dinleyen bodur bir beye anlamlı bakışlarla bakıyordu.

Gişede kalabalık kalmamıştı. Ancak birkaç sıska ihtiyar köylü; onlar da, kor üstündeymişler gibi itişiyorlar ve çabalıyorlardı. Nicola, oğlu ve peşlerini bırakmayan ihtiyar kadın parmaklığın bir köşesinden öbürüne durmadan koşuyorlar, kâh çatık kaşlarla onlara karşılık veren memura, kâh gözüne iliştikçe keskin bir horgörüyle onları tepeden tırnağa süzen şefe yalvarmaklı bir edayla bakıyorlardı. Nihayet gişenin önüne vardılar:

"Salva'ya iki tane," dedi Nicola, bitkin, elindeki kirli paraları beyaz mermer levhanın üzerinde sayarak.

"Bir daha aklın başına gelmiş olur, dangalak," diye alay etti şef ve biletleri ona fırlattı.

"Bağışla beyim, bağışla, kusurumuza kalmayın," diye kekeledi ihtiyar boynunu bükerek. "Tanrı bizi öyle yaratmış, budala, şaşkın ve beceriksiz; zavallı bizler... Ama siz daha hoşgörü sahibi olmalısınız, çünkü, elbet siz bilgili ve..."

"Haydi açıl, sefil. Defol da duymayım saçmalarını! Herkesi tiksindiriyorsunuz ve sizi gördükçe midem bulanıyor," dedi şef çatlak bir sesle ve burnun buruşturdu; bundan sonra gişeyi çarparak kapattı, nefretle tükürdü yere.

Nicola Tabara bir an hareketsiz kaldı, başını yavaşça, şaşkınlık ve kararsızlık içinde salladı, sonra peşinde oğlu ve ihtiyar kadın olduğu halde çevik adımlarla ilerledi. Perona vardıkları zaman tren şefinin keskin sesini duydular:

"Binelim!"

Üçü de öne, lokomotife doğru seğirttiler, sonra, yarı yolda fikir değiştirip geriye döndüler.

"Bin yahu, binsene! Ahmak!" diye gürledi tren şefinin kaba sesi.

Nicolo, kapısında birkaç köylünün kafası görülen merdivenlere doğru atıldı. Var gücüyle tokmağa asıldı; ama kapı açılmadı. Tren uzun uzun düdük çaldı, gıcırdamağa ve buhar salmağa başladı.

"Atlayın, atlayın yahu!" diye haykırdı gene tren şefi, kollarını ve bacaklarını sallayarak.

İhtiyar telâşla indi ve başka bir kapıya doğru atıldı; tren boğuk bir homurtuyla yola çıkmıştı bile. O esnada tren şefi, bir eşek arısı gibi Tabara'nın üstüne atıldı, omuzuna yapışıp ensesine bir yumruk indirdi ve ittiği gibi merdivenlerden aşağı yuvarladı... Oğlu ve ihtiyar kadın beride, kazık gibi duruyorlar ve korkulu gözlerle onlara bakıyorlardı.

Nicola Tabara lök gibi yığıldı, yüzü çakıllı kumlara

gömüldü, ağzından ve burnundan kan fışkırdı. Epey zaman öylece, ölü gibi kaldı. Beyni uğulduyor, kanayan ruhu ona, yüzündeki yaralardan da fazla acı veriyordu. Sonra sendeleyerek, usulca kalktı. Kanını gömleğinin ucuyla sildi; uzaklaşan ve şafağın sisine gömülen trene hüzünlü bir bakışla baktı. Ruhu bir yığın acı düşünceyle kabardı fakat çatlak dudaklarından bir iniltiden başka bir şey çıkmadı.

"Allah'tan bulun!"

Top top bulutlar arasında, doğuda, kiraz rengi bir ışık serpintisi belirmişti ve canlanıyordu. Tabara, heybelerini sırtladı ve başı eğik, kalbi altüst, böğürtlen çalılarile dolu patikada ağır ağır ilerlemeğe başladı. Oğlu ve ihtiyar kadın sessiz ve düşünceli onun peşinden yürüdüler. Bulutların kara anaforundan kurtulan kan kırmızı bir güneş başını gururla dikmişti ve geçenlerin yüzüne erguvani huzmeler gönderiyordu.

(Çeviren : Ayda DÜZ)

CEZAR PETRESCU

(1892 - 1961)

Verimli bir yazar olan Cezar Petrescu, çağdaş Romen romanının gelişmesine büyük katkılarda bulunmuştur. Yazın alanına, yayımcı ve kısa öykücü olarak atıldı. Basılmış kitapları elli cildi bulur. Yazıları mesleğinin damgasını taşır: Cezar Petrescu her şeyden önce bir gazetecidir. Gerçeği doğrudan doğruya verme, herkesce benimsenecek konuları işleme, ele aldığı olaylardaki zenginlik ve canlı çeşitlilik bellibaşlı özellikleridir.

Petrescu'nun birkaç kısa öykü kitabı yayınlanmıştır: *Bir Çiftçinin Mektubu, Kavak Geçidi, Düş-Adam,* v.b. Çeşitli romanları vardır: *Toplanan Bulutlar, Fantastik Senfoni, Zafer Yolu, Kral Dromichete'nin Hazinesi, Meçhule Gidiş, Greta Garbo, Apostol, Sobolia Sığınağı, John Poorman'ın Savaşı,* v.s.

DOSTUM JAN

Cevap yerine arkadaşım, biraz şaşkın, biraz acıma dolu bir bakışla baktı. "Aman bu da ne aptal!" diyecekti kuşkusuz. "Lokmasını yutmak üzere olduğundan vazgeçti söylemekten. Yerine bıçak tutan eliyle anlamlı bir hareket yaptı. Sonra çatalını tabağındaki tavuğun etine sapladı. Yenik düşmüş bir hasmın göğsünü yararcasına, düşmanca parçaladı kaburgayı. Beyaz, ince etler çıktı meydana, iplik iplik. İstasyon büfesinde gürültüden durulmuyordu. Garsonlar masalar arasında koşuşuyorlar, konuşmalarla meydana gelen gürültü, acı tren düdükleriyle duyulmaz oluyordu zaman zaman. Dışarıda, tipi karları savurarak, iyice beyazlara bürünmüş pencerelere yığıyordu. Karküreyen demiryolu üzerinde güçlükle ilerliyordu. Perona gelince pencerelerden dökülen ışığın önünü kesti, masal kitaplarından çıkma dev bir canavar gibi.

Demek daha hayli bekleyecektim, bir, belki de iki saat kadar. Beş dakikada bir saatime göz atarak ölçtüğüm, böylesine ağır geçen bu uzun zamanı düşününce ürktüm. Doğrusu akreple yelkovan hiç kıpırdamıyor gibiydi. Komşu masalarda ne hararetli bir gürültü vardı. Tanrım!.. Bir panayırı ya da mezat yerini andırıyordu. Tek eksiği ikide bir trampet çalınmamasıydı. Bükreş hattı açılmıştı. Bir ekspres, kalkmak üzereydi. Lokomotif sık sık pofurduyordu. Her yanda, masalarda, banklarda, köşelerde, meze, içki dolu camekânların önünde son dakikada akla gelip söyleniveren öğütler duyuluyordu.

"Dokuzdan önce Bakanlıkta ol!"

"Horovitz'e telefon et. Pazartesiye varır!"

"Altmış beş bin, bir kuruş eksik olmaz."

"Bay Tache'nin mektubunu unutma."

"Sekiz vagon..."

"Yaz bir yere: Evrak numarası 435/16 Tarih 7 Eylül."

"Kendisini evde bulamazsan Bayan Videpol'larda ara."

Sesler birbirine girmiş, daha yüksek perdeden ve acele çıkmağa başlamıştı. Sayılar söyleniyor, önemli kişilerin adları fısıldanıyor, sonra yine eski tona dönülüyordu. Böylece lokantadaki kaynaşma, bir borsa, panayır, ya da mezadın cehennem gürültüsünü andırıyordu.

Bir köşede eski püskü kara giysili bir kadın, boynuz biçimindeki içi kuru bir çöreği çiğniyordu, isteksiz isteksiz.

Dostum silip süpürdüğü tabağı öne itti. Bardağındaki şarabı son damlasına dek süzdü, yassı gümüş bir tabakadan, parlak yaldızlı harflerle süslü bir sigara çekip uzattı ve bana döndü, sorumu da şimdi cevaplayacaktı.

"Siperlerde içtiğimiz andlar mı? Hadi canım sen de! Kimin umurunda. Bugün tekini hatırlayan var mı dersin? Eski defterleri karıştırmanın anlamı ne?"

Yüzüne baktım, dosdoğru. Kızaracağını, vücudundaki tüm kanın yüzüne hücum edeceğini sanmıştım.

En son, beş yıl öncesi buluşmuştuk kendisiyle. Siret kıyılarındaki kerpiç bir kulübede. Yağmurlu bir sonbahar ikindisiydi. Üniformalarımız yer yer kurumuş çamurla kaplı, sakallar bir karış, bakışlarımız camsı. Bir isyan yeli esiyordu başımızda. Yeryüzünü alt üst ederek ölenlerin öcünü almağa yemin ediyorduk durmadan.

O kerpiç kulübede oturup kıvrıla büküle yükselen geniz yakıcı sigara dumanlarına bakarak, sırtımızdan üniformaları atar atmaz, ilerde kuracağımız, tüm kötülüklerden arınmış yeryüzünün düşlerini kurardık.

Biz, ülkenin dört bir yanından toplanmış yedek subaylardık, günlük defterlerini çözümlemeğe çabalayan sıradan kişiler. Hiç düşünmezken, aklımızın ucundan bile

geçmezken "Kahraman" oluvermiş kimseler. En ateşlimiz de oydu. Çünkü en gözü pek olanımızdı.

İşte bakışlarım altında kızaracağını ummanın nedeni buydu. İçinde sözünden dönenlerin pişmanlık duygusunun uyanmasını bekledim. İnkâr ettiklerini kabul edenlerin pişmanlığını.

Ama, arkadaşım oralı değildi, sigarasının yaldızlı ucunu dişleriyle çiğnerken bakışlarıma meydan okuyordu. İlkin gözlerini yere indiren de ben oldum.

İşte bu başarıdan sonra da alaycı bir sitemle sordu. "Duyduğuma göre edebiyata atılmışsın. Üzüm bağlarınla uğraşmak sana daha yararlı olmaz mıydı, dostum? Geçenlerde Sandu, bağlarının bozulduğunu söylemişti." Kızardığımı anladım. Vereceğim ters karşılığı da bulup söyleyemedim.

Kar gibi beyaz masa örtüsünün üstünde duran elimi tuttu, hafifçe sıktı, sesi birden yumuşaklaştı. "Ah biz ne zavallı şeytancıklarız... Acınacak kişileriz doğrusu. Ötekilerden daha iyi ya da daha kötü olduğumuzu mu sanıyorsun?"

Elimi etli avucundan kurtardım. Bu aşağılık, acındırıcı hava da ne demek oluyordu? Kendisi yeryüzünde son hızla yükselmek isteyen bir kimseydi, hepsi bu kadar! Ama beş yıl öncesi, gözleri, içindeki ateşle çakmak çakmak yanıyordu. Siperlerin dikenli telleriyle, top güllelerinin alt üst ettiği mevziler arasında insanüstü bir varlık gibiydi. Düşünmeden, âni bir şey yapmasından korkuyordum doğrusu. El bombalarımızı yanımıza alıp eve getireceğimize söz vermemiş miydik, birbirimize? Ama onların bize ne türlü yararlı olabileceğini bilmiyorduk. Sonra herhangi bir eyleme de girişemezdik. Çünkü hazırlıklı değildik, plânımız yoktu. Hangi yolu tutacağımızı seçmemiştik daha. Çoğumuz bu kararsızlıkla döndü evine barkına. Tutup bombaları kuyuya attı, tıpkı büyük bir tutkuyla bağlı olduğumuz kararlarımızı unutuşumuz gibi. Dediğim gibi, dostum Jan en ateşlimizdi.

Şimdi karşımda oturan şu adama bir bakın! Elma yanaklı, giysileri son moda, pahalı, kürk paltosunu atıvermiş sandalyenin üstüne, bir Karun kayıtsızlığıyla. On beş dakikadır hep "birleşik hisseler", "primler", "ödemeler", "bonolar" dan söz etmişti. Anlamadığım, akıl karıştırıcı sözlerdi bunlar. Yalnızca onun eskisinden çok değişik bir yolda, hem de kararlı adımlarla yürüdüğünü göstermekten başka hiçbir anlamı yoktu benim için bunların. Öyleyse hakkı olmayan bu duygudaşlığı uyandırmak için bu iki yüzlülüğün ne gereği vardı şimdi?

Dostum hayat öyküsüne devam etti, hiç istifini bozmadan.

"Bir kez durakladım ömrümde. O da erlerden İon İon' un önünde... Savaş biteli iki yıl olmuştu. Batış! zafer! Büyük Romanya! O gün şimdi gibi gözlerimin önünde. Siperlerde içtiğimiz kutsal andları unuttu mu diye kendimden kuşkulandığım, kendime kızdığım son gündü. Hah! Hah! Hah! İşte unutulan o kutsal andlar ve senin son kez yazmağa başladığın çoktandır aklımızdan çıkıp giden görevler! görüyorsun ya dostum her şey benim doğru, seninse yanlış düşündüğünü kanıtladı. Şimdi artık İon İon'un önünde bile yüzüm kızarmıyor..."

Gözleri boşlukta ve anılarında, benim bilmediğim bir şeyi görüyor gibiydi. Sonra, acı bir gülüş ve dudaklarında şimdiye dek rastlamadığım bir kasılmayla sözlerine devam etti.

"Bir sabah çıkageldi, evden ayrılmak üzereydim. Durmadan çalan telefona bile aldırış etmiyordum. Tam pardesümü giyerken hizmetçi, "Biri sizi bekliyor bir saattir galiba," diye hatırlattı. İçeri almasını söyledim. Gelen adamdan çok hayalete benziyordu. Bir deri bir kemik! Gözler çukura kaçmış, yüzünün derisi elmacık kemikleri üzerinde gerilmiş, burnu kısık, bir hayalet ama ercе bir güçle topuklarını birbirine vurdu.

"Allah ömürler versin, efendim. Beni tanımadınız kuşkusuz!"

Doğru söylüyordu, hatırlayamamıştım, kim olduğunu ama, "Allah ömürler versin, efendim" sözünden hemen, bizim eski bölükten birisi olduğunu anlamıştım. Onu kırmamak için bir yalanla cevaplamağa kalkıştım.

"Nasıl unuturum, seni hemen görür görmez tanıdım, doğrusunu istersen sen biraz değişmişsin de." Bir yandan da onu asker urbasıyla gözlerimin önüne getirmeğe çalışıyordum. Adam başını iki yana salladı. İnanmamıştı bana, yalan söylediğimi sezmişti. "Görüyorum ki unutmuşsunuz beni efendim. İon İon'um, zavallı teğmen Octav'ın emireri. Allah rahmet eylesin."

"Bu sözler üstüne artık hatırlamamak elimde değildi. İon İon, koskoca bir kış o kerpiç kulübede bize bakmıştı. Bizim kesimde demlediği nefis çaylarla ve soğuk gecelerde hazırladığı biberli şaraplarıyla ün salmıştı. Ayrıca bunların yanında bir de Octav'a karşı köpek sadıklığını andıran, aşırı bağlılığı da vardı. Birden o anılar canlanıverdi gözlerimin önünde. Saldırı sabahı Octav'ın vücudunu paramparça edip, her uzvunu bir yana savuran o şarapnelle, yüzüme gelen o sıcacık beyin parçaları, sonra, o iki parmağı, kendimi biraz toparladığımda o bembeyaz, kanı çekilmiş parmakları... Her şey geçmişe öylesine güzel gömülmüş, öylesine kökünden unutulmuş, öylesine sımsıkı mühürlenip gözden kaybolmuştu ki!.. Nasıl olmasın, kişi yaşamı yine eski yatağında akıp duruyordu. Başkent yine barlar, kahveler, eğlenceler, göz kamaştırıcı arabalar, atlar, otomobiller, her tarafta pahalı meyve ve sebzelerle dolu vitrinlerle kucağını açmıştı herkese. Er İon İon beni üç yıl geriye götürmüştü; caddeler, barlar, dolup taşan vitrinler, evimde elimin altındaki tüm konfor birden kayboluverdi.

"Yalnızca o saatin anısı hâlâ taptazeydi. İçimi kara düşünceler kaplamıştı.

"Er İon İon'u bir sandalyeye oturttum ve kendisini

beni gelip görmeğe zorlayan dertlerini anlatmasını söyledim. Şimdi artık iyice hatırlamıştım. O gün onu öldü sanmıştık. Akşam da adını kayıp listesine eklemiştik.

"Er İon İon meğer ölmemiş o zaman. O gün olanları ancak şimdi öğreniyordum. Vurulup Octav'ın yanına düşmüş. Başarısız birkaç karşı saldırıdan sonra, akşam üstü biz siperlerimize çekilince kendine gelmiş, çevresindekiler hep bulanık. Vücudunu yoklamış eliyle. Bakmış kolu bacağı yerinde, kıpırdayabiliyor da, kırık çıkık hiçbir şeyi yok, kan kaybından öldürecek yara da almamış. Gözlerinin önündeki bulutlar sıyrılmış, birden o günkü olaylar bütün çıplaklığıyla canlanıvermiş, ateş kesilmişti. Tel örgüleri yer yer delinmiş siperler pek uzak değildi. Şansı biraz yardım ederse sürüne sürüne varabilirdi oraya. İlkin Octav'ın parçalarını toplayarak paltosunun cebinde siperlerimize getirmeyi düşünmüş, yüzyıllar öncesinden günümüze dek gelen geleneklere göre gömülsün diye. Kar yağıyordu o gece. Kuşbaşı parçalar yavaş yavaş yeryüzüne dökülüyordu. Alnını kara gömerek ateşini düşürmüş, gücü biraz yerine gelmiş. Hemen teğmenin cebinde bulduğu mektupları almış. Ayrıca, âni ölümün değerlendirdiği ufak tefek şeyleri de toplamış, dirsekleri üzerinde sürüne sürüne emekliyerek... Ondan sonrasını bilmiyordu. Vuruluvermiş bir kurşunla. Ya bizim siperlerden ya da düşmanınkinden. Çok sonra, gözlerini açınca bir Alman cankurtaranında bulmuş kendini. İlkin sevinmiş: Sıcacık bir yer, yatak yumuşak, biri yarasını sarıyor, okşarcasına. Doktor, dostça konuşuyor kendisiyle, bilmediği bir dilde. Sesinden belli oluyor. Ne dediğini anlamıyor ama kalın çerçeveli gözlüklerin arkasındaki, yumuşak, dost bakışı görüyor. Şaşırıyor bütün bunlardan. Oysa böylesine ilgi ummuyordu. Savaş kaskatı yapmıştı içini. İnsanların, akıl almaz zalimliklerine, vahşiliklerine, tüm insanlık duygularını unutmalarına alışıktı! İşte doktor, hastane, savaşın gerektirdiği şartların dışında kalmış tek tük şeylerdendi.

"Korkunç günler gelmiş çok geçmeden. Hastaneden sonra kamp hayatı başlamış. Diş gıcırdata gıcırdata geçen, tutsaklık günleri. İlkin siper kazmışlar, sonra maden açmağa girişmişler. Sonra da geri hatta demiryolu döşemeğe koyulmuşlar. Üç yıl, kara vagonlarla bir siperden ötekine, düşman ülkesinin bir ucundan ötekine taşınıp durmuş, neler gelmiş başına neler... Günlerce aç susuz dolaşmak mı ararsınız, dipçik sopası mı, artıklarla karın doyurmak mı, dişleri soğuktan birbirine vura vura donmuş topraklar üstünde geceleri geçirmek mi!.. İşte bu arada gözleri çukura kaçmış, ayakları gövdesini taşıyamaz olmuş. Barış görüşmelerinin başladığının ve anlaşma imzalanması hazırlıklarına girişildiğinin haftasında, çeşitli kurullar ve komisyonlarca sıkı aramalardan geçirildikten sonra, bir tren vatanına getirmiş onu. Daha bir sürü arkadaşıyla birlikte. Tümü de yaşadıkları kötü günlerin izini taşıyarak. Bir deri bir kemik, evine koşmuş, karısının, çocuklarının özlemiyle. Bu arada, teğmenin cüzdanını, mektuplarını tutup bana getirmiş. Günlerce muska gibi göğsünde taşıdıktan sonra. Zeki bir kimse değildi. Okuması yazması da pek yoktu, emanetleri eliyle teslim etmek istemiş. Teğmenin karısını nerede bulacağını kestirememişti. Bu işi bana bırakıyordu.

"Er İon İon 'cüzdan'la kâğıtları bana verdi."

"Eski püskü kahve renkli bir cep defteriydi bu. Köşeleri yuvarlaklaşmıştı. Geçen bir sürü kötü olaydan, terden rengi bozulmuş deri kaplı bir tılsımdı bu. Yaprakları hep ayrılmış, kaptaki teğmenin markası da kırılmıştı.

"Öteki parçası bende," dedi cebinden titizlikle katlanmış bir mendil çıkarıp arasından gümüş harflerin öteki parçasını çekip aldı ve bana uzattı.

"Er İon İon görevini tamamladığı kanısındaydı. İçi rahatlamıştı. Kalktı, gitmek için. Halıya takıldı. Tökezledi. Elini bana uzatmağa cesaret edememişti.

"Yalnız kalınca, günlük yaşantımdaki koşuşturmanın ne kadar boş olduğu dank dedi kafama. Telefonu fişten

çıkardım, biri beni kandırmasın diye, kendimi dinlemek istiyordum.

"Ne kadar da çabuk unutuvermiştim Octav'cığı! Ama, o zaman, aylarca o manzara gözlerimin önünden silinmek bilmemişti... Ömrüm boyunca her adımda bana eşlik edeceğini sanmıştım.

"Vurulmadan önceki gece, kulübede iskambil oynamıştık. Onunla şarkı söyleyip, abuk sabuk şakalar yaparak eğlenmiştik. Sonra dirseklerimizi masaya dayayıp çenelerimizi avuçlarımızın içine alarak geç vakitlere kadar oturmuştuk. Gelecekteki vatanımızla ilgili göz kamaştırıcı, gerçekle ilişkisi olmıyan düşler kurarak. Yurda dönüşümüzde kuracağımız vatandı bu. Şimdi çok iyi hatırlıyorum o masayı. İon İon yapmıştı onu. Kulübenin toprak tabanına soktuğu dört kazığın üstüne bir kapı oturtarak. İkimiz de ertesi gün nasıl bir şeyle karşılaşacağımızı bilmiyorduk, elbette. Harp bu...

"Kesimimizde on beş gündür ateş kesilmişti. Artık dinlenelim diye bizi geri hatta göndereceklerini bile umuyorduk. Buna göre plânlar kuruyorduk. İskambili bitirince, ötekiler yerlerine çekildikten uzun süre sonra, biz oturup konuştuk. Emir eri İon İon kaynar çay getirdi bize. Havuç ve ağaç yapraklarından yapılmış çay. Savaş çayıydı bu. Octav yine bana Bükreş'te, ileri hat gerisinde bıraktığı karısı Lia'dan söz açtı.. Bir haber alamamıştı uzun süredir. Çok da özlemişti onu. Bir yıllık evlilikleri boyunca en ufak bir geçimsizlikleri olmamıştı. Şimdi beş parasız kalmıştı kadın orada. Kimbilir ne türlü sıkıntılara göğüs germişti. Her devirde geçerli savaş yasasının gerekleriyle de karşılaşmıştı belki de. Düşman onbaşılarının, erlerinin küstahlığına, etrafındakileri küçümseyen davranışlarına da katlanmak zorunda kalmıştı. Az önce İon İon'un getirdiği cep defterinden, karısının resmini çıkarıp, dizlerinin üstüne koymuş, bakmış bakmıştı, uzun bir süre, çenesi avuçlarının arasında, gözleri dolu dolu... Hemen ertesi gün, soluk resmi çıkaran o el-

ler, derin bir coşkuyla yaşlanan o gözler, içinde binbir umut, düşünce, tutkunun çarpıştığı beyin - her şey, her şey birdenbire, parça parça olmuş, yerlere saçılmıştı. Toz toprağa karışmış, korkunç bir kan deryası ve et kemik yığınına dönüşüvermişti. Homeros'un İliada'sından başlayarak, her devirde geçerli olan, savaş yasası gereğince. Bütün bunları nasıl unutabilirdim? Nasıl unutup da yine eskisi gibi gülüp eğlenmeğe devam edebilirdim? Nasıl çalgı dinliyebilirdim? Kadınlara istekli istekli nasıl bakabilirdim? Nasıl eskisi gibi birtakım plânlar kurmağa devam edebilirdim, hiçbir şey olmamışçasına, yaz tatilimi istediğim yerde, gönlümün dilediğince geçirmemi sağlıyacak, parayı kazanmamı sağlıyan avukatlık mesleğinin aşağılık hileleri, oyunları dışında evimden hiç ayrılmamışçasına.

"Ya! Er İon İon gerçekten insandı ama ben değildim.

"Tam üç yıl, türlü türlü sıkıntılar içinde bile unutmamıştı. En yakın dostum olan adamdan kalan bir iki ufak tefeği göğsünde taşımıştı, paha biçilmez bir hazineymişçesine. Böylesine yüksek değer verdiği o andaçları bana getirmek için, evine ayak basar basmaz, daha teri kurumadan belki de ağzına bir lokma bir şey koymadan trene, ya da arabaya atlamıştı... Yani, hayvanın ta kendisiydim ben... Tanık olduğum bir olay geldi aklıma. Savaş yeni başlamıştı. Daha siperlere girmemiştik. Bir uçağın attığı bomba, arabalardan birinin atına raslamıştı. Tekerleği onarmak için, ölü atı ayak altından kaldırmamız gerekiyordu. Öteki atın kılı bile kıpırdamadı. Yavaş yavaş ilerdeki hendeğe yürüdü ve hiçbir şey olmamışçasına otlamağa koyuldu. Ölü arkadaşının yanından geçerken dönüp bakmadı bile. O yalnızca, çenelerini oynatıyordu kayıtsız kayıtsız. O zaman çok etkilemişti bu beni! Demek atların soyluluğunu anlatan tüm öyküler kurt masalı, yalan, baştan sona uydurmaydı! Gülünç kızgınlığım arasında duygusuz hayvanı tekmelemekten de ken-

dimi alamadım. Arkadaşının ölüsünün yanında karnını doyuran o aşağılık attan daha mı az hayvandım yani? Arada gerçekten bir fark var mıydı?

"Sonra aklıma acıklı savaş anılarımın andaçlarını sakladığım çekmece geldi. Octav'ın kanıyla, beyin parçalarını yüzümden sildiğim mendil de oradaydı.

"Bir daha görmek istedim. Karıştırdım çekmeceyi, mektuplar, düğmeler, mermi kovanları, siperde çekilmiş bir resim geçti elime. Sonra buldum. Buruşuk kirli bir bez yumağıydı. Kan, barut, kül lekeleriyle kirlenmişti."

"Birden onu dudaklarıma bastırmak geldi içimden. Anılarına saygısızlık ettiğim için, Octav'dan af dilemek için açtım. Bezin üstüne yapışıp kurumuş koyu renkli parçacıklar, öyle pis duruyordu ki içini bulandırıyordu insanın. İşte paramparça olmuş bir beyinden arta kalan buydu. Birden, birkaç beyaz pervane fırladı havaya parmaklarımın arasından. Mendilde yuva yapmıştı bunlar anlaşılan. Ürktüm. Bez yere düştü. Ne acıydı bütün bunlar!

"Uzun bir süre sonra, paltomu giydim. Er İon İon'un verdiği görevi yapmak üzere çıktım, Octav'ın mektuplarıyla cep defterini yanıma alarak.

"Yolda hep, kadını çok uzun bir süredir arayıp sormamakla işlediğim suçu hafifletecek birtakım nedenler araştırıp durdum, tüm avukatlık güç ve hünerlerimi kullanarak. Kadının çok üzüldüğü besbelliydi. Ne zaman gitsem, gözleri ağlamaktan kızarmış, şişmiş buluyordum onu. Kocasıyla geçirdiğimiz her saati, ta son dakikaya dek, anlatmamı isterdi. Evde hep ağır bir yas havası esiyordu. Kapılar usulca açılıp kapanır, hizmetçiler fısıltıyla konuşurlar, parmaklarının ucuna basarak yürürler, perdeler sımsıkı örtülü olurdu. Lia, sırtından kara giysileri çıkarmak bilmiyordu. Her defasında biraz daha sararıp solduğunu, günlük yaşamdan gittikçe uzaklaştığını görüyordum. Unutamıyordu bir türlü. Ölümden sonra da devam eden bu bağlılık çok etkilemişti beni doğrusu. Ya-

vaş yavaş ve içgüdüsel olarak, korkaklığıma yenilip, o eve gitmekten kaçınmağa başladım. Yaşam kavgasına yenildim yine. Gülmek, eğlenmek, neşelenmek, düşüncelerimi dile getirmek zorundaydım. Çünkü gücüm kuvvetim yerinde ve sapsağlamdım. Perdeleri hiç açılmayan ve ölümü anımsatan o evde rahatsız oluyordum. Kendimi insafsızca suçladığım, yabanıl bir bencillikle yavaş yavaş, kendi kendime, uzaklaştım oradan, "Anıların kubbesi" diye adlandırdığım Octav'ın evinden. Şimdi bütün bunları Lia'ya nasıl anlatırdım? Nasıl yüzüne bakardım onun? Götürdüğüm andaçlar kimbilir ne derin yaraları tazeliyecekti... Acısını hafifletmek için ne bulup ne söylerdim ona?

"Demir parmaklıklı bahçenin minik kapısını açtım. İlk kez o acı haberi vermeğe geldiğim zamanki endişeyle. Perdeler örtülü değildi.

"Evin görünüşü değişmişti. Ferah, rahat bir havası vardı. Etrafıma şaşkın şaşkın bakındım. Lia'nın oradan taşınmış olabileceğini düşünmekten kendimi alamadım.

"Kapıyı gözleri pırıl pırıl, genç bir kız açtı. Matem havasına bürünmüş o ihtiyar, hastalıklı kadın kayboluvermişti. Holde, paltomu çıkarırken, kulağıma piyano sesi geldi. Afallamıştım. Yine etrafıma bakındım, şaşkın şaşkın. İçerde de hayli değişiklik vardı .Her yanda çiçekler, canlı, parlak renkler, bol ışık. Az kalsın tanıyamıyacaktım orayı. Epeyce sonra, o da büyük bir güçlükle bütün bunların nedenini buldum. Durum son derece basitti: Burası da yaşama gücüne yenilmişti. Birden görevimin büsbütün güçleştiğini anladım. Kapanmağa yüz tutmuş bir yarayı deşmekti işim.

"Octav'ın karısı saklamadığı bir sevinçle karşıladı beni.

"Karşılaşmamızdan beri gözlerimi ayıramıyordum ondan. Ne büyük değişiklikti bu! Yanaklar pembe pembe, dudaklar kankırmızı, gözleri afacan afacan parıldıyor. Yolda rastladığım zaman, elimde olmıyarak, yolumu de-

ğiştirip, içgüdülerime uyarak karşılaşmaktan kaçındığım o karanlık, kederli yüz, yepyeni ve güven dolu bir anlam kazanmıştı. Onu böyle gençleştirenin de ne olduğunu buldum. Saçının biçimini değiştirmişti. Arkaya doğru fırçalamıştı hepsini, tüm alnı ortaya çıkmıştı. Bir pansur açılmış, içeriye ışık seli dolmuş gibiydi.

"Birden acemileşiverdim. Şimdiye dek duyduğum suçluluktan ileri gelen acemilikten bambaşka bir şeydi bu. Havadan sudan söz ettikten sonra, kurnazca, farkettirmeden, oraya gidişimin nedenine geçmeğe çalışıyordum. Birden Lia, açık bir kayıtsızlıkla, tiyatrolarda hangi yeni oyunların oynandığını sordu. Gazetelerin La Scala'dan geldiğini yazdığı yeni sanatçıdan, gelecek ayın ilk pazarı başlıyacak olan at yarışlarından söz açtı.

"Gözlerim Octav'ın resmini aradı. Eskiden nereye baksam, görürdüm onu. Duvarlarda, masalarda, sehpalarda, kapağı hiç açılmayan piyanonun üstünde... Ama resimler yok olmuştu. Üstümdeki yükten kurtulmak için, tepeden inme tam o konuya geçecekken, odanın öbür ucundaki kapı açıldı, içeri bir adam girdi. Kendi evindeymişçesine kararlı yürüyordu bu iri yarı sarışın. Durgun mavi gözlerle bakıyordu etrafına. Güzel, ama kafası boş bir hayvanın gözleri.

"Lia, neşeyle yerinden fırladı. Yanakları alev alev.

"Kocam! Kusurumuzu bağışlarsın değil mi? Telâştan davetiye göndermeyi unutmuşuz... Zaten, burda değildik. Geziye çıkmıştık. Daha döneli bir hafta kadar oldu.

"Aptal aptal bakıyordum, şaşırmış.

"Allahtan, Octav'ın yerini alan bu adam kibar bir konuşmaya girişmeyi görevi saydı da kendimi biraz toparlıyabildim. Son günlerdeki havaların iyiliğinden, paranın değerinin düşmesinden, at yarışlarından, gelecek olan ses sanatçısından söz ediyordu. Savaş, savaşta ölenler diye bir şey olmamışçasına yeryüzünden...

"Sakin sakin konuşuyordu, sözleri hep kesin karar-

lardı. Spora düşkün olduğunu, özel permiyle, dışardan yeni model bir araba getirteceğini söyledi.

"Ülke otomobil sporunda yeni bir çığır açacak olan serüvenlere girişeceğiz. Cesaret, tüm gerekli olan şey. Bir başlayabilsek. Ülkemiz genişledi! Yurt dışındaki ünlü turistik bölgelerle boy ölçüşecek kadar manzarası güzel bir sürü yerimiz var şimdi. Savaşın bu konuda büyük yararı oldu! Büyük Romanya'daki bütün yolları, dağları, geçitleri gidip gözlerimizle göreceğiz. Değil mi Lia?

"Ve karısının bembeyaz elini okşadı, dudaklarına götürdü. Uzun uzun öptü, balaylarını uzatan yeni evli bir çifte yaraşır bir şekilde.

"Birden gözlerimin önünde öbür adam canlandı. Etleri darmadağın olmuş, yanağıma gelip yapışan sıcacık beyin parçaları, kaputumun kıvrımları arasında bulduğum kanı çekilmiş, iki beyaz parmak. Büyük Romanya daha siperlerdeki bir düşten başka bir şey değilken... başka çeşit bir Romanya, çok başka bir düşte.

"Artık görevimi yapmanın hiçbir anlamı kalmamıştı. Gitmek üzere kalktım. Lia kabul gününe çağırdı beni, perşembeleri dörtten yediye dek.

"Sokağa çıkınca, kararsızlıkla durdum. Cebimdeki mektup destesi dağlıyordu içimi, Bir ara onları da acı andaçlarımı sakladığım çekmeceye koymayı düşündüm. Ama sonra aklıma Octav'ın kızkardeşi geldi. Babasının üzüntüsünü anımsadım. Ne zaman oğlunun adı geçse gözleri yaşarırdı ihtiyarın.

"Onlar unutmamıştı elbette. Ancak onlar saklıyabilirdi bu kanlı andaçları gereken kutsal değeri vererek.

"Gittiğimde Octav'ın kızkardeşine merdivende rastladım. En üst basamakta durmuş, eldivenlerini ilikliyordu. Dışarı çıkmak üzereydi.

"Bu ne sürpriz! Bizi unuttun sandık, Jan!"

"Orası konuşulacak yer değildi. Birlikte aşağı indik.

"Babam kulüpte, oyun oynuyor! diye bilgi veriyordu kendileriyle ilgili. Bu yıl işi çok iyi! Buğdaya umdu-

ğumuzdan çok fazla para veriyorlar. Mahsul de bol oldu Neme lâzım, savaşın büyük yararı oldu ülkemize. Bambaşka bir yaşam var şimdi Romanya'da, Büyük Romanya'da!

"Yanyana yürüyorduk. Güzel bir kızdı. Boyu uzamış, oldukça incelmişti. Gelip geçen dönüp bir bakıyordu arkasından, Kararlı, çevik adımlarla yürüyordu. Çekici bir dişiydi. Göze çarpan bir güzel ama insanı rahatsız edici.

"Birkaç adım gittikten sonra, o da at yarışlarından, uzun süredir beklenen ses sanatçısından, son oyunlardan söz açtı. Bulaşıcı bir hastalık mıydı neydi bunlar? Hem de hemen aynı sözleri söylüyordu. Hep aynı heyecan. Büyük Romanya'ya hep aynı tutkuyla bağlılık, minnettarlık, çok neşeliydi. Bembeyaz boğazından kahkahalar yükseliyordu, bir yandan altın renkli pabuçlarına bakarken. İlk kez giyişiydi anladığıma göre.

"Durdu. Alışık bir tavırla paltomun yakasını düzeltti. Tatlı tatlı gözlerimin içine bakarak, "Bil bakalım?" dedi.

"Ne demek istediğini anlamamıştım.

"Bil bakalım, bu kız sana ne söyliyecek?"

"Omuz silktim. Şöyle bir tepeden tırnağa süzdüm. Doğrusu incecik beline, dişice parlayan iri parlak gözlerine, diş macunu reklâmlarındaki gibi bembeyaz minik dişlerine hayran kalmaktan kendimi alamadım. Kız ne kadar değişmişti yedi yılda. Octav'ın çalışma odasına gelirdi o zaman. Dizlerime oturur, nasıl boyayacağını sorardı defterlerindeki haritaları. O zamanki küçücük Romanya'nın haritasını! Octav'ın kardeşi şaşırmıştı, neden söyliyeceğini bulamadığıma.

"Bu kız nişanlanıyor! Ama ne nişanlı. Sen de görsen sen de seversin değil mi? Yakışıklı, sporcu! Rudolph Valentino sanırsın!"

"Birden Allahaısmarladık deyip ayrıldım ondan. Düşmancasına.

"Gözlerinin bir süre beni kovaladığını sezdim. Şaşır-

mış, üzülmüştü. Anlıyamamıştı. Nasıl anlasın ki! O da unutmuştu. Yalnız o mu? Herkes, herkes unutmuştu. Cebimdeki mektup destesi gittikçe ağırlaşıyordu.

"Bir süre, sokaklarda dolaştım, amaçsız, bomboş.

"İnsanlar koşturup duruyor. Caddeler gün ışıklarıyla yıkanıyor. Çingeneler kar altından topladıkları taze çiçekleri satıyorlar. Arabalar gidiyor Şise'ye, hızlı hızlı. Şehir gürültüden inliyor. Baharın ilk günlerinden biri, kadınlar yazlık giysilerini ilk kez giymişler, karşı konulmaz, yakıcı, öldürücü bir gençlik güzelliğe bürünmüşler gibi.

"Baktım, geçenleri sayıyor, kim olduklarını bulmağa çalışıyorum. Birisi kardeşini yitirdi, öteki kocasını ya da nişanlısını, o batakta, et kemiğin toprakla bir olduğu yerde. Hepsi, hepsi de unutmuşlar.

"Evde, Octav'ın mektuplarını çekmeceme kilitledim. Er İon İon'a verdiğim sözü tutamadım. Sen olsan başka türlü mü yapardın? Söylesene verir miydin onları? Sen ki kendinde beni azarlayacak gücü bile bulamadın... A! Bak! Benim trenim kalkıyor. Haydi hoşçakal!"

Dostum pahalı kürk paltosunu giydi. Yerlere kadar eğilen bir garson kapıya kadar uğurladı onu. Bir komisyoncu peşinden seğirtti. Şapkası elinde ezilip büzülerek bir şeyler söyledi. Bir kadının kırmızı dudakları aralandı onu görünce. Siperlerde arkadaşım olan bu güçlü kuvvetli adamın çekiciliğine dayanamamıştı kuşkusuz. Oturdum, ekmek kırıklarını masanın üstüne yuvarlıyarak toplar yapmağa başladım. Büyük Romanya'nın kar gibi bembeyaz, cömert ekmeğinden.

Bu adam, sadece iki yüzlünün biri miydi? Yoksa bir filozof mu? Bu acı yalnızlığımda ne türlü cevaplıyacağımı bilemiyordum.

(Çeviren : Gülen OLUT)

ZAHARIA STANCU

(1902 -)

Romanya Akademisi Üyesi, Milli Tiyatro Müdürü ve Yazarlar Birliği Başkanı Zaharia Stancu, çağdaş Romen edebiyatının başta gelen temsilcilerinden biridir.

Edebiyat alanına savaş içi devresinde, şiirleriyle atılmıştır. Şiirlerini *Yalın Şiirler* (1925), *Ak* (1932), *Kızıl Ağaç* (1940), *Sihirli Ot* (1941), *Dumanlı Yıllar* (1944), *Bir Tayfun* (1937), *Topraktaki Adam* (1941) adlı romanları ve bunlardan başka sayısız makale ve taşlamaları vardır.

1948 de çıkan *Yalınayak* adlı romanıyla Stancu, otobiyografik romanlar serisini başlattı. Burada yüzyılın ilk yarısında Romen sosyal yaşamının genişlemesine bir kesitim vermektedir. Yine bu seriden olan *Av Köpekleri* (1952), *Kökler Acıdır* (5 cilt) 1958 de başlamıştır. *Ölümle Oyun* (1962), *Deliorman* (1963) bunlar arasındadır.

Romancı olarak Zaharia Stancu anılarının lirizmi, yumuşaklığı, toplumcu gözlemlerinin kesinliği ve anlatım gücüyle dikkati çekmektedir.

Eserleri birçok dillere, bu arada *Ölümle Oyun* Türkçeye (Varlık) çevrilmiştir.

LEYLÂK ZAMANI

Bastonuma dayanarak, soluya soluya demiryolunun geçtiği tümseğe vardım. Tepeye tırmandım. Sonra da yine bastonuma abana abana, soluk soluğa aşağı indim.

"İflâhın kesilmiş," dedi Cuculet. "Boyunduruğa mı koşuldun?"

"Ya," dedim, "nefesim tükendi. Gerçekten de... bir değil, bir sürü boyunduruk çektim ben!"

"Bense, tarla kuşu gibiyim. Canlı, dipdiri. Ne kadar yürürsem yürüyeyim hiç yorulmam."

"Senin yaşındayken, ben de yorulmak bilmezdim."

"Çok zaman önce miydi bu?"

"Oldukça!"

"Ben senin yaşına gelince, sen yine aramızda olacak mısın?"

"Hayır, Cuculet. O zamana ben çoktan yeryüzünden ayrılmış olurum.."

Çocuk içini çekti. Sonra,

"Üzüldüm," diye fısıldadı.

"Niye üzüldün?"

"Bilmem. Nasıl diyeyim. Acıma gibi bir şey.."

"Bak, ben hiç üzülmüyorum. Ne olacak, ben hayattan payımı aldım. Elimden gelenleri yapmağa çalıştım."

Bahçe kapısında, akrabalarım bana ve kızkardeşime iyi geceler dilediler.

"Yarın yine görüşürüz."

"Yoo! Yarın olmaz!" dedi kızkardeşim. "Görmüyor musun pek iyi değil! Bırakın yarın dinlensin."

"Peki, nasıl istersen..."

Dağıldılar. Herkes kendi evinin yolunu tuttu. Cuculet de uzaklaştı. Küçücük, kararlı adımlarla. Kürklü kas-

ketinin arkaya itmiş, sopası koltuğunun altında, yeryüzü kendisininmiş gibi salınıyor. Kimbilir, belki de öyledir!

Köyün üstünde, yükseklerde yıldızlar ışıldıyor.

"Bir şeyler ye de yat," dedi kızkardeşim. "Yolculuk bir hayli sarsmıştır seni."

"Yolculuk mu?.. Yalnızca yolculuk mu?"

Sokak kapısının önündeki balkonda bir kadın duruyor. Duvara dayanmış. Hiç kıpırdamadan, taştan bir heykel gibi hareketsiz bekliyor.

Kızkardeşim seslendi:

"Sen misin Filimona?"

"Evet, benim... Geldim ki..."

"Ha! Evet! Ama yarın gelsen daha iyi olur. Dur! Ya da yarın değil, öbür gün, gel. Kardeşim..."

"Bırak kalsın," dedim kızkardeşime. "Madem gelmiş! İçeri al. Nasıl olsa sabah olmadan uyuyamıyacağım. Yıllardır şafak sökene dek, gözlerime uyku girmiyor.."

"Birisi ilendi, uykuların kaçsın diye besbelli."

"Belki de."

"İnan ki, ben değilim. Sana ne ilendim, ne de kötülüğünü istedim."

Bastonumu bir köşeye bıraktım. Şapkamı çıkardım. Paltomu bir yere koydum, yatağın ucuna oturdum. Oda aydınlık, sıcacıktı. Filimona da bir sandalyeye oturdu. Ayağında asker postalları vardı. Kara bir eteklik giymişti. Başıyla omuzlarını örten şal da kapkaraydı. Kızkardeşim ona ters ters bakıyordu. Beni kızdırmaktan çekinmese, kalkıp gitmesini çoktan söylerdi.

Filimona bana dedi ki:

"Eskiden, yıllar öncesi, ortalık bu kadar aydınlık olunca sabaha dek oturup okurdun. Yaz geceleri, dolunay zamanı, ay ışığında okumayı da çok severdin."

"Doğru! Ay ışığında okurdum ya. Gözlerim sağlamdı, o zaman."

"Şimdi değil mi?"

"Değil ya! Artık gözlüksüz okuyamıyorum."

Gümbürdeyerek bir tren geçti. Ev sarsıldı. Camlar bir iki saniye sallandı.

Kızkardeşim,

"Ben gidip yemeği hazırlıyayım," diye kalktı. "Kocam neredeyse gelir."

Filimona ile yalnız kaldık. Gözlerim ayaklarındaki postallara takılmıştı.

"Postallarıma bakıyorsun, değil mi? Bunları kışın giyerim. Küçük oğlumdan, Floricel'den aldım. Biliyorsun, öbür ikisinin cenazesinde bile bulunamadım. Birisi öldürüldü. Rusya'da mı, Tanrı bilir nerede? Öteki de Macaristan'da öldü. Floricel'i, bacakları kesilince eve yolladılar. Daha doğrusu, eve yollamadılar da beni Turnu'ya çağırdılar, hastaneden alıp eve getireyim diye. Öküz arabamla gittim oraya. Arabayı ot doldurmuştum. Hastaneye yaklaşınca, öküzleri salıverdim. Kendim içeri girdim. Hastanenin önünde kocaman bir bahçesi vardı. Akasya ağaçlarının altında da bir sürü oturulacak sıra. İyileşme devresindeki erler bu sıraların üstüne yayılmıştı. Güneşlenmeğe çıkmış böcekler gibi.

" 'Kimi arıyorsun, anacığım?"

" 'Küçük oğlumu, erdir kendisi."

" 'Adı neydi?"

" 'Floricel Lazu."

" 'A! Şu bizim Lazu! Büyük koğuşta."

" 'Ne tarafta?"

" 'Bir dakika, anacığım. Dur, ben sana yolu göstereyim."

"Yerinden kalktı. Topallıya topallıya önüme düştü. Taa kapıya dek götürdü."

" 'Koğuş burası. İçeri gir. Hemen oğlunu göreceksin."

"Onu buldum. Buldum ama... Yüzü çarşaf gibi bembeyazdı. Upuzun yatıyordu."

" 'Nasılsın, iyi misin?"

" 'İyiyim."

"Üstüne kalın bir battaniye örtmüşlerdi. Genç bir doktor yaklaştı."

" 'Lazu'nun annesi misin?"

" 'Evet, annesiyim."

" 'Peki hanım, onu eve götürebilirsin. Taş arabasıyla mı geldin yoksa faytonla mı?"

" 'Taş arabasıyla."

" 'Güzel. Haydi git sen öküzlerini koş, biz de oğlunu arabaya kadar getiririz."

"Öküzleri arabaya koştum. Hademelerden biri oğlumu sırtında getirip arabaya yatırdı. Otların üstüne. Başka biri de bir çıkın getirdi. İçinden işte bunlar çıktı.

" 'Postallarımı da çıkına koydun mu, Oprea?" diye sordu oğlum.

" 'Evet, onları da koydum. Bana bıraksan iyi olurdu. Artık senin için çok gereksiz bunlar."

" 'Anama vereyim demiştim. Kışın karda çamurda yalın ayak dolaşmasın."

"Oğlumu alıp eve getirdim. Hastanede ona kısacık, kayışlı koltuk değnekleri vermişlerdi. Değneklere dayanıp, ortalıkta sürüne sürüne dolaşır, çekirge gibi zıplardı. Mutluydum. Oğlum geri dönmüştü ya!.. Sakat olmuş, ne çıkar!"

Tanrım! Şu insanoğlu ne tuhaf bir yaratık!.. Sakat olmasına karşılık, gençti. Güçlü kuvvetliydi. Mielu'nun dul karısı, gelinimle işi pişirdi, çok kısa bir sürede."

" 'Floricel, oğlum, çok büyük bir günah işliyorsun. O senin öz kardeşinin karısıydı. Sonra çocukları da var. Hem de üç tane."

" 'Neresi günah bunun. Kardeşimse kardeşim. Öldü gitti. Olup biteni nereden duyacak..."

" 'Ama Floricel, bütün köy halkı seni kınıyor. Gülüyorlar sana."

" 'Gülüyorlar mı? Güleceklerine, ağlasınlar."

"Buna karşılık ne yapabilirdim ki... Olan bitene göz yumdum. Daha sonra da kendini içkiye verdi. Evde eli-

ne geçirdiği parayı cebine atıp, meyhanenin yolunu tutuyordu. Körkütük sarhoş olana dek içiyor, içiyordu. Sonra da, etrafındakilere sataşıp kavga çıkarıyordu. Jandarmalarla da kavgaya tutuştuğu oluyordu."

" 'At sinekleri!" diye bağırırdı onlara. "Gençsiniz, gücünüz kuvvetiniz yerinde. Neden cepheye gitmiyorsunuz? Gidin Rus topları bacaklarınızı uçursun da görün!"

"Bir akşam eve dönmedi. Biraz bekledim. Sonra aramağa çıktım. Sabahleyin, onu koruluktaki böğürtlenler arasında buldum. Sopayla kafasını paramparça etmişlerdi.

Gelinim, Mielu'nun karısı, evden kaçtı. Sonradan Bükreş'te bir zenginin evine hizmetçi girdiğini duydum. Çocuklarının hepsini bana bırakmıştı. Büyütüp yetiştireyim diye. Büyüttüm, büyüttüm ama binbir güçlükle..."

Kayınım demirci Samnita işten döndü. Benzi sarı, mavi gözleri uçuk, sakalı kesilmiş, kısacık; elleri kocaman, parmakları küt, kalın.

"Hoş geldin, kardeşim."

"Hoş bulduk," dedim.

"Yemeğe gelmiyor musun?" diye sordu kızkardeşim.

"Hayır. Tokum. Ben oturup Filimona ile biraz çene çalayım."

"Filimona ile çene çalmaktan, sigaranın birini söndürüp ötekini yakmaktan acıkacak vaktin kalmıyor ki!.."

"Haklısın. Çok içiyorum. Şu alışkanlığımı bir türlü bırakamadım gitti."

Filimona'ya baktım. O da bana bakıyordu. Elleri bozulmuştu. Nasırlı ve kabaydı. Alnı kırış kırıştı. Avurtları da çökmüştü ama dudakları dolgundu, yine eskisi gibi. Rüzgârdan mosmor kesilmişti onlar da.

"Burası çok sıcak."

Şalını başından çıkardı. Sandalyesinin arkalığına astı. Başına da bir eşarp örtmüştü. Kara bir eşarp.

"Ya, hayli sıcak oldu," dedim.

"Sen de odayı duman doldurdun."

"Gerçekten de dumandan göz gözü görmüyor."

"Bilmem hatırlıyor musun o günleri? Savaş sonrasıydı. Bir haftalığına eve gelmiştin..."

"Evet. Hem de çok iyi."

"İlkbahardı. Leylâklar çiçek açmıştı."

"Şimdi iyice gözümün önüne geldi. Leylâk zamanıydı ya Fili.."

"Gittikten sonra bana hiç yazmadın."

"Doğru, sana hiç yazmadım."

"Bir tek sözcük bile..."

"Evet Fili, tek bir sözcük bile yazmadım."

"Sonra da ben hastalandım. Yoo! Hayır! Sen yazmadın diye değil tabiî. Durumunu çok iyi anlıyorum. Taşlardan kurulu o kentte yazacak zamanın yoktu elbette."

"Gerçekten de yoktu, Fili."

"Hastalığımın ne olduğunu bilmiyorum. Yeryüzüyle tüm bağlarım kesilmiş gibiydi. Çıldırmak üzere olduğumu çok iyi anlıyordum. Bondar'ı hatırladın mı?"

"Hangisi?"

"Bondar, jandarma onbaşısı."

"Şu uzun boylu, soluk benizli adam mı?"

"Ha, ta kendisi... Terhis olmak üzereydi. Pitesti civarındaki bir köyün yerlisiymiş. Benimle evlenmek istediğini söyledi. Beni de köyüne götürmek istiyordu. Gitmeğe karar verdim. Artık buralarda oturmaktan usanmıştım. Hep aynı tarlaları ya da dağları görmekten bıkmıştım. Evlerimizin bile görüntüsü tiksinti veriyordu bana. Ötemi berimi topladım, bir çıkın yaptım. Bir gece, trenle buradan kaçtık. Gece yarısından sonra Pitesti'ye vardık."

"Burada ineceğiz," dedi. "Bu gece otelde kalırız."

" 'Yalnız bana dokunmıyacaksın. Söz mü?"

" 'Elbette. Yarın, eve varır varmaz, hemen evleniriz."

"Beni bir otele götürdü. İstasyonun yanında pis bir yer. Tanrım! Meğer başıma neler gelecekmiş neler... Ne-

lere katlanacakmışım! Ulu Tanrım! O zaman ölüverseydim keşke..."

"Ne çare ki Fili, insan istediği zaman ölemiyor. Hiç kimse vakti gelmeden gidemiyor.."

"Bazıları istedikleri zaman ölebiliyorlar ama. Kendileri son veriyorlar hayatlarına. Üstelik öyle büyük bir güçlüğü de yok bu işin. Boynuna bir ilmik geçiriyorsun, hepsi o kadar. Bu düşünce benim de aklımı kurcalamadı değil ama uygulayamadım bir türlü. Kaldı ki, görüntü de hiç hoş değil. Bir sürü yabancı seni görecek. Hem de, bir çiviye asılmış sallanırken. Dilin dışarı sarkmış..."

"Doğru Fili. Gerçekten de çirkin bir görüntü."

"Ölüm geliyor sonunda. Hem de kendi kendine."

"Geliyor, Fili, herkese..."

Sözlerim üzerinde düşünceye daldı. Yüzü karardı. Sonra fısıltıyla konuşmağa başladı:

"Peki sen, sen neden böyle mutsuzsun? Büyük başarılara ulaştığını duydum. Kendine iyi bir ad yapmışsın. Nen var öyleyse?"

Bir sigara daha yaktım. Bugün kimbilir kaç tane içtim? Sıcak, acı dumanı ciğerlerime doldurdum. Gülmeğe başladım. Hem de kahkahalarla. Kalktım. Ellerim arkamda odada bir aşağı bir yukarı dolaşmağa başladım. Kızkardeşim elinde bir tepsiyle içeri girdi.

"Böyle kahkahalarla gülmene çok sevindim doğrusu. Bu kaçık sana kimbilir ne türlü şeytanlıklardan söz ediyordu."

Filimona da gülümsedi.

"Ona çevremizde dilden dile dolaşan öykülerden birkaçını anlattım," dedi.

"Hımm! Anladım," dedi kızkardeşim.

Sonra,

"Size yiyecek bir şeyler getirdim," dedi. "Bir şişe de şarap. Neşelenin biraz. Yanılmıyorsam, bir zamanlar birbirinize tutkundunuz."

"Saçma," dedi Filimona. "Elâlemin uydurması..."

Kızkardeşim odadan çıktı. Demirci kocası bitişikte onu bekliyordu. Soğuk et, tatlı ev ekmeği yedik. Biraz şarap içtik. Filimona ağzını eliyle sildi.

"Biliyor musun," dedi. "Bu bizim ilk kez başbaşa yemek yiyişimiz."

"Doğru, bak bunu hiç düşünmemiştim. Gerçekten de öyle Fili."

Filimona'nın kadehini doldurdum. Sonra da kendiminkini.

"Sağlığına, Fili. Bol şanslar!"

Kadehimi yere koyduğumu ve şunları söylediğimi farkettim:

"Haydi, Fili, bir daha içelim."

Duvarlar hafif hafif sallanıyormuş gibi geldi. Resimdeki Aziz George, gözlerini bana dikmişti. Kutsal Ana da. Kucağındaki Bebek de...

"Bana neyin var diye sordun değil mi, Fili? İstediğim her şeyi elde edip edemediğimi... Doğrusu, dilediğim her şeye kavuştum. Mutluyum. Mutlu..."

Filimona sert sert sözümü kesti.

"Sanmam. Hiç de mutlu bir kimseye benzemiyorsun."

"Belki de görünüşe aldanıyorsun. Ama inan bana. Gerçekten mutluyum."

"Otelde Bondar, salam sosis, şarap getirtti. Beraber yedik içtik. Bilirsin o zamanlar daha çok toydum."

"Biliyorum, Fili."

"Adamakıllı sarhoş oldu. Sözünde durmadı. Sabahleyin uyanabildim ancak. Yapayalnızdım. Gitmişti. Her şeyimi de alıp götürmüştü. Aşağı inip otel kâtibine sordum:

" 'Benimkini gördünüz mü? Hani dün akşam beraber geldiğim adamı?"

" 'Evet, kızım. Borcunu ödeyip gitti."

" 'Peki, şimdi ben ne olacağım?"

" 'Nerelisin?"

' 'Şeyli..." Başladım hüngür hüngür ağlamağa.

" 'Ağlama," dedi kâtip. "Ağlamakla hiçbir şeyi düzeltemezsin ki."

" 'Şimdi ben ne yapacağım? Nereye gideceğim?"

" 'Düşündüğün şeye bak! Böyle bir şey ilk kez senin başına gelmiyor ya... Nicelerini gördük. Sen de öteki kızların yaptığını yaparsın olur biter. Şimdi, bizim otel sahibine derdini anlatırız. Mr. Fotache, bak, işte geliyor."

"Kabak kafalı, göbekli bir adam merdivenlerden iniyordu. Upuzun sarkık bıyıkları vardı."

" 'Bu kızın nesi var?"

" 'Dün akşam bir adam getirdi onu buraya. Hergele, bu sabah kaçıp gitmiş. Bence... burada kalsa..."

"Mr. Fotache beni şöyle bir süzdü. Dudaklarını büzdü:

" 'Hımm. Hımm!" dedi. "Vücudu fena değil. Oldukça genç. Kılığı da düzgün. İşimize yarar belki."

"Yeniden ağlamağa başladım.

" 'Madam Clara'yı çağır," dedi Mr. Fotache.

"Madam Clara uzun burunlu, sıska, kuru bir yaratıktı."

" 'Baksana, Madam, burada tutmağa değer mi?" diye sordu Domnu Fotache.

" 'İyi mal! Yalnız bir şey var, Domnu Fotache. Kendisiyle hayli uğraşmam gerekecek. Çok ham! Biliyorsun müşterilerimiz de oldukça titiz. Çiftçi Georgel, çiftçi Costachel, hele o müdür eskisi...

" 'Merdivenleri yıkarım," dedim. "Odaları silip süpürür, bahçeyi temizlerim."

" 'Bahçemiz yok ki, bizim," dedi D. Fotache.

"Tanrım! Sana başımdan geçen her şeyi anlatmak zorunda mıyım?"

"Hayır, Fili. Her şeyi anlatman gerekmez."

Duvarların sallantısı durdu. Artık Aziz George da eskisi gibi dik dik bakmıyor, Meryem Ana da. Kucağındaki tombul Bebek de..

"Bir ay sonra, oradan kaçmayı başardım. Bütün gücümü toplayıp eve döndüm."

" 'Herkesin diline düştün," diye çıkışıyordu annem. "Köyde hep senin lâfın ediliyor. Şimdi artık kim seninle evlenir."

" 'Elbet, bir köşede, iyi yürekli bir hıristiyan kalmıştır."

"Öyle biri çıktı mı bari?"

"Birkaç hafta sonra, kafadan çatlak Onu Lazu evlenme teklif etti. Ben de kabul ettim. Daha evimize varır varmaz bana:

" 'Kız değilsin, herhalde?" dedi.

" 'Öyle," dedim.

" 'Peki neden?"

" 'Sen de çok iyi biliyorsun ya... Bondar..."

" 'Yalnızca o mu yani?"

"Cevap vermedim. Üstüme yürüdü ve beni dövdü. Hem de pestilimi çıkarıncaya dek. Onunla beş yıl oturdum. İşittin mi? Tam beş yıl! Bu beş yıllık sürede üç defa ona katlandım. Üç oğlum oldu. Tanrı Onu, Lazu'yu yanına çağırdı. Sonra da..."

Sustu. Çukura kaçmış iri kara gözlerini bana dikti. Bir parça et aldı. Isırdı. Sonra, ekmeğin kabuğundan dişleriyle kopardı.

"Et güzel olmuş. Ekmek de çok lezzetli. Kardeşin çok güzel ekmek pişiriyor doğrusu."

"Evet," dedim. "Ne var ki, buğday da iyi öğütülmüş. Fırının sıcaklığı da yeterliymiş."

"Öyle ya!" dedi Filimona, "lezzetli ekmek pişirmek için her şeyin yerli yerinde olması gerekir. Ama sen hiç kendinden sözetmedin. Hayatın nasıl geçti, anlatmadın."

"Çok iyi," dedim. "Gerçekten çok iyi. Etraftan duymadın mı?"

"Duymaz olur muyum hiç... İnsanlar her şeyi nereden de öğreniverirler!"

"Ne kadar dinç kaldığımı farketmedin mi?"

"Gözümden kaçmadı. Geleliberi hep sana bakıyorum. Anlaşılan artık baston kullanıyorsun."

"Evet. Arasıra bastonuma dayanarak yürümek zorunda kalıyorum. Özellikle yorulduğum zamanlar."

Kızkardeşim usulca içeri süzüldü.

"Bir şişe şarap daha getirdim. Konuşmanız uzun sürecek anlaşılan."

"Evet," dedim.

"Peki öyleyse, size iyi geceler. Samintha erken yatmamızı istiyor."

"Allah rahatlık versin."

İçtik. Kadehleri peşpeşe yuvarladık.

"Bol şanslar," diyordu Filimona.

Ben de kadehimi kaldırıyordum ve tokuşturuyorduk.

"Sana da Fili."

"Benim şansım mı? Can düşmanıma öylesini dilemem."

Bir tren daha geçti. Camlar yeniden sarsıldı.

"Geceyarısı oldu," dedi Filimona.

Saatime baktım.

"Geceyarısı Fili."

"İlk kez böyle konuşa konuşa geceyarısını ettik."

"Ama yalnız bir kez, Fili."

"Ben gideyim artık. Sen de yatarsın herhalde."

"İlkin seni evine bırakayım..."

"Yoo! Ben yolu biliyorum. Ama istiyorsan..."

Şalını aldı, başına örttü. Omuzlarını sardı.

Bastonuma dayana dayana adım atabiliyordum. Filimona ile birlikte çayırlıkta yürümeğe başladık. Gökyüzü her zamanki gibi karanlık ve yükseklerdeydi. Yıldızlar pırıl pırıldı. Filimona ne düşündüğümü sezmişti.

"Evet," dedi. "Gerçekten de gökyüzü o gökyüzü, yıldızlar o yıldızlar. Her şey tıpkı o zamanki gibi. Düşünsene, bastığımız toprak bile o toprak."

"Gökyüzü yaşlanmaz ki, Fili."

"Toprak da yaşlanmaz, dostum."

Kocaman, yepyeni bir yapının önünden geçtik. Ay pencerelere vurmuştu. Işıl ışıldı camlar.

"Kimin eviydi bu Filimona?" diye sordum. "Hatırlıyamadım birden."

"Ev değil. Okul. Hatırlıyamazsın elbette. Geçen yıl yapıldı."

Kocaman bir bahçeye geldik. Ortasında yine az öncekine benzer bir yapı. Kelle şekeri gibi bir çatı.

"Tracalie'nin evi değil mi bu?" dedim.

"Tracalie! Demek unutmadın!' '

"Evet, unutmadım."

"Şimdi Lungu diye biri oturuyor orada. Stanicut'lu. Tracalie'nin ortanca kızıyla evlendi."

"Peki Tracalie ne oldu?"

"O mu? Kilisenin yanında bir tepe var ya, onun altında."

Bir köpek uyandı. Çitten atladı. Havlamağa başladı. Peşimize takıldı. Bastonumla kovmağa çalıştım.

"Hoşşt! Haydi git," diye bağırdı Filimona.

Köpek onun sesini tanıdı. Sustu. Yerine döndü.

"Geldik," dedi.

"Kapı bu muydu?"

"Evet, yine o kapı."

Ay doğmuş, gökte iyice yükselmişti. Hava gri-mavi renkteydi. Başım zonkluyordu. Yumruklarımı şakaklarıma dayadım. Olanca gücümle bastırdım.

"Fili, leylâklar açmış, galiba!"

"Evet, çiçekteler," dedi. "Dün akşam açmağa başladılar. Ne o? Sen yeni mi farkettin?"

"Evet, şimdi, Fili."

Onu kollarımın arasına aldım. Vücudunu benimkine dayadı. Yüzünü yukarı kaldırdım. Isırdım etli, kuru, acı dudaklarını. Gök dönmeğe başladı. Yıldızlar kımıldadı. Ay kıpırdadı. Toprak ayağımın altından kayar gibi oldu. Filimona kollarımdan kurtuldu. Şöyle fısıldadığını duydum:

"Şaşkın budala! Şimdi neye yarar artık? Ne anlamı var ki!"

"Haklısın, Fili. Hiçbir anlamı kalmadı."

Bahçe kapısı açıldı ve kapandı. Köyde tek başıma aylak aylak dolaşmağa başladım. Köpekler beni tanımıyordu. Bu yüzden havlıyorlar, kimisi de üstüme saldırıyordu. Durdum. Durdum ve bastonumla onları kovaladım.

(Çeviren : Gülen OLUT)

ALEXANDRU SAHIA

(1908 - 1937)

Sosyal adalet uğrunda büyük bir şevkle savaşmış bir Romen yazar ve gazetecisidir. İşçi kitlelerinin gerçeğe uygun yaşantıları, fabrikalarda ve tarlalarda çalışanların yorgun hallerinin tasvirleri, Romen edebiyatında ilk defa olarak onun yapıtlarında görünür. Yazar, savaş korkularına ve toplumdaki kötülüklere karşı çıkacaktır.

Hikâyeleri arasında en üstünleri: *Limanda İsyan, Canlı Fabrika, Haziran Yağmuru, Babanın Savaş Dönüşü, Maraşestlilerin Kan Çölünde* ve *Köksüz İşsizlik*'dir.

Hikâyelerinden, yergi yazılarından, makale ve röportajlarından özel olarak seçilenleri, 1960 yılında, *Seçilmiş Yazılar* adıyla bir ciltte toplanmıştır.

HAZİRAN YAĞMURU

Haziran güneşi yakıp kavuruyor ortalığı. Otlar yer yer sararmış. Toprak çatlamış. Ekinlerin sapları incecik, başaklar cılız, cansız. Tarlalardaki karasaban olukları binlerce mavi peygamber çiçeği, turna gagasıyla aydınlanmış, pırıl pırıl.

Mayıs ortalarında bir iki kısa sağnak gelip geçmişti ama o zamandan beri bir damla bile yağmur düşmemişti.

Baragan ovaları pek yaslı görünüyordu. Ialomita suyu usul usul akıyor, kupkuru iki yamaç arasında. Tuna'ya doğru emekliyor.

Arasıra bir at kişniyor. Sıcaklık bunaltıcı. Her taraf kupkuru. Gökyüzü camsı, masmavi. Çok uzaklarda bir tek bulut var. Bataklığın üstünde, Baragan ovasının bitiminde yükseliyor.

Petre Magaun işini bıraktı. Şöyle bir doğrulunca bütün kemikleri çıtırdadı. Doğudan esen meltem gömleğinin sırtını havalandırdı. Terden sırsıklamdı hep üstü başı. Sağ avucu yemyeşil olmuştu orağın sapındaki boyadan. Orağını bir buğday demetine sapladı. Sonra, iki eliyle yerdeki otlara asıldı; bir tutam kökledi. Avuçları arasında ezdi onları ama yeşil boya derisine öylesine işlemişti ki, çıkmak şöyle dursun, yerinden bile kıpırdamadı. Boncuk boncuk terler, alnından yanaklarına süzülüyor ve boynundan pamuklu gömleğinin önüne damlıyordu.

Boylu boslu sırım gibiydi, Petre Magaun. Tavus kuşununkini andırıyordu boynu, ince, uzun. Beline bir ip bağlamıştı, kuşak yerine. Yalınayaktı. Çalışırken hep pantolonunun paçalarını sıvardı dizlerine dek. Bu yüzden herkes bilirdi sağ bacağının değnek gibi kupkuru olduğunu. Savaşta bir mermi parça parça etmişti etlerini.

Bacağının, kurt oymuş bir kütük gibi oluşunun nedeni buydu işte.

Yanı başında Ana çalışıyordu. Karnı sipsivri öne çıkmış, nerdeyse çenesine değecek. Güçlükle hareket ettiği besbelliydi. Semiz ördekleri andırıyordu yürürken. Adımlarını açık açık atıyor, inliye tıslıya, paytak paytak gidiyordu.

Ana da yalınayaktı. Şişman ayakları çatlamıştı, derin derin. Topukları iğ gibi iki yana kaymıştı. Sol eliyle buğdayları tutmuş sağ eliyle yavaş yavaş kesiyordu. Sert vuruşlarda gözlerini kapıyordu hep. Çünkü gebeliğinin dokuzuncu aydındaydı, doğum ayında.

Tepesinde düğümlediği çevreyle, ağzını da iyice örtmüştü. Samanlardan ya da yerden kalkan toz dokunuyordu kendisine.

İkide bir kırpılmış ekin saplarının üstüne uzanıveriyordu, sırtüstü. Tıpkı yorgunluktan tükenmiş hayvanlar gibi. Gözleri ıslaktı, karnında koskocaman, biçimsiz bir şişlik...

Petre Magaun süzdü karısını dikkatle. Korkunç şişmanlamıştı. Ekin biçmek için eğilince burnu, tüm yüzü kayboluyor, karnına gömülüyordu. Birkaç kucak ekin biçince de gözlerini mendilinin ucuyla siliyordu. Petre'ye ağlıyormuş gibi geldi.

"Ağlıyor musun, Ana?" diye sordu.

Ana sesini çıkarmadı.

"Ağlamıyorsun değil mi?"

Ana elleriyle dizlerine dayandı. Sonra yavaş yavaş çekti onları yukarı, kalçalarına doğru. Karnı her hareketinde biraz daha beliriyordu. Başındaki çevreyi gevşetti. Soluk soluğa cevapladı kocasını:

"Neden ağlıyacakmışım, sanki?"

"Ağlıyorsun sanmıştım da..."

"Nedense çalışmak güç geldi. Çok tuhaf! Sanki ilk kez böyle olmuşum gibi..."

Lisandru Lucea öküzünü bir kazığa sıkıca bağlamış-

tı ama hayvan atlıya sıçrıya komşu tarlayı ayıran hendeğe kadar gelmişti. Ekinlere dalmak üzereydi.

Magaun o yana seğirtti, Hayvana söve saya orağını salladı.

"Allah belânı versin, mendebur hayvan! Yer mi kalmadı gidecek? Yüzlerce dönümlük tarlam varmış gibi... Hepsi bu bir karış işte..."

Birden Lisandru Lucea'nın sesi duyuldu. Kendisi de ekin biçiyordu.

"Bana bak, herif! Öküzüme vurmağa kalkışma. Kov gelsin buraya."

Etraf sessizliğe gömüldü yine. Petre Magaun hırslı hırslı biçiyordu ekinleri. Birkaç kişinin keseceği başak sapını, bir defada kocaman elleriyle avuçlayıveriyordu. Onun yanında, Ana'nın yaptığı iş gözükmüyordu bile. Çok gerilerde kalmıştı, Ana. Petre iyice ilerleyince, dönüp Ana'ya yardım etti, kendisiyle aynı yere getirmek için. İkisi de susuyorlardı. İkide bir orak ekinlere takılınca, Petre patlıyor, sayıp sövüyordu, da Ana'nın hiç sesi soluğu çıkmıyordu. Bir ara kocasına döndü, ondan kuvvet almak için. Derin derin içini çekti. Gözleri kocaman kocamandı. Mutsuz, mutsuz.

Ovaya ağır bir sessizlik çökmüştü. İnsan bunu gözle bile görebiliyordu havada, sıcaktan titreşen havada. Topraktan sıcaklık fışkırıyordu, yakıcı, kavurucu. Mısır sapları bu yüzden öyle çabucak kırılıveriyordu. Koçanlar vakti gelmeden sararmış, kıvrılmışlardı kuru hunicikler biçiminde.

Köylüler durmadan çalışıyorlardı yine de. İnsan yalnız sırtlarını görebiliyordu, tavlalarda hem elleri hem de ayakları üstünde ilerlerlerken. Arada bir, doğrulup şöyle bir göz atıyorlardı gökyüzüne. Serçeler gelip geçiyorlardı, eğik başaklara çarpa çarpa.

Bataklıklar üzerinde ak bir bulut parçası oluşuyordu. Birkaç duman sütunu da kaybolmak üzereydi. Kuraklık salgın gibi yayılmaktaydı. Her şeye bulaşarak. Du-

yabiliyordu insan onu, masmavi saydam gökyüzünde, hayvanların bağrışmasında, her sapta, her kökte, kupkuru toprakta. Duvar gibi sağır, bunaltıcıydı. Ölüm gibi suyu, canlılığı yutuvermişti.

Petre Magaun karısına baktı. Karnı durmadan inip kalkıyordu.

Kendi kendine düşündü:

"Bu haliyle Ana da burada! Bu ne hayat! Birbiri ardısıra çocuk doğurmak... Tıpkı köpekler gibi!"

Sonra karısına sordu:

"Gününe ne kadar vardı?"

"Bilmem, Petre. Ne desem yalan. Ama daha vakit var. Öbür hafta belki de." Yattığı yerden gülümsedi, gözleri gökyüzünde.

"Öyleyse, haydi kalk, Ana, bitirelim şunu."

Ana doğruldu. Ama artık ekin biçemiyordu. Yalnız başakları birbirine dolaştırıyor, arkasında karmakarışık bir iz bırakıyordu.

Petre onları da biçti, kızmadan. Sonunda,

"Ana," dedi. "Haydi sen arabaya git. Dinlenirsin biraz. Orası gölgelik, serin. Bu kadar iş sana zor geldi. Bana bakma, ben her şeye dayanırım. Bir de çocuk burada, ortalıkta doğuverirse, bütün köyün diline düşeriz."

"Pöh! Köy mü? Kim aldırır öyle şeye.. Sanki tarlada doğuran ilk kadın ben miyim? Erkekler istedikleri kadar gülsünler. Nerde vaktimiz dolarsa orda doğururuz biz. Tanrının emri bu, kişioğlunun değil..."

Sarı çevresinin ucuyla sildi yüzünü. Sonra önlüğünü çekiştirip düzeltti karnının üstünde. Arabanın yolunu tuttu.

Toprak yakıyordu tabanlarını, cayır cayır. O da boylu boslıyru. Magaun kadar vardı. Geniş adımlar atıyordu. Gebeliğinden paytak paytak yürüyordu. Gidiyordu kendisiyle birlikte gölgesi de, dev gibi upuzun, biçimsiz. Yerdeki ekin saplarının üstüne düşüp bir süre karartıyordu onları.

Az sonra arabanın altına uzandı. Orası da pek gölgelik değildi. Vücudunun yarısı, belden aşağısı, güneşte kalmıştı.

Doğum çok yakındı herhalde. Bıçak gibi sancılar vücudunun her yanına yayılıyordu. Bu onu bir uyarmaydı, bu işin her dakika olabileceğine. Bir kez daha başına gelmişti bu. Ama yalnız bir kez. O zaman mısır biçiyorlardı. Yağmur da çiseliyordu.

Doğum sancısından oldum olası korkardı. Çocuğun hemen oracıkta doğuvermesini istemiyordu doğrusu. Bir soğuk ter boşandı. Bacakları serinledi. Umutsuzluk içinde, sol eliyle arabanın tekerleğine asıldı. Sağ eliyle de yerdeki kırpık ekin saplarına tutunmuş köklüyordu onları. Kıpırdamadan yatıyordu, gözlerini gökyüzüne dikmiş. Soluk almaktan bile çekinerek.

Yükseklerde iki tarla kuşu birbirlerini kovalıyorlardı. İki koyu noktacık kadar. Ötüyorlardı bir yandan da. Yeryüzünde, bir mısır tarlasında, bir bıldırcın örtüyordu. Ot şilte az ötede seriliydi. Gidip üstüne uzansa çok iyi olacaktı ama kıpırdamaktan bile korkuyordu. Kaldı yine olduğu yerde.

Bir kurbağa hoplayıverdi, sırtı ıslak ıslak. Taa yanağına dek. Durup baktı kadının yüzüne, ağzı açık. Fıldır fıldır dönüyordu gözleri, ak benekli çenesi saat gibi atarken.

Ana çok hasta olduğunu duyuyordu içinden. Hep ağrıları dindirme yollarını araştırıyordu ama bir şeycikler gelmiyordu elinden. Üstelik iyicene de sıklaşmıştı sancıları. Boşalmış bir yay gibi kıvrıldı, inliyerek. Arabanın tekerleğine iyice sarıldı tek koluyla. Birden dizlerinde keskin bir sancı... Sanki bacaklarını kalçalarından kanırıp kopardılar. Sonra yine birden serinledi, ferahladı. Yüreğine sular serpildi. Gözleri sevinçten yaşardı. Tekerleğe dolanmış kolları gevşedi. Sol elindeki tozu silkeledi.

Dizleri üstünde doğruldu. Gözleri yine kocaman kocamandı. Daha da üzgün. Titrek, kanı çekilmiş elleriyle

uzandı, güdük ekin saplarının üstünden almak için yavrusunu.

Bebeğin kıpkırmızı etine toz toprak, saman yapışmıştı. Ayağa kalktı. Yüzünü gün ışığına çevirdi, bebeğini hafif hafif sarstı. Bir ağlama duyuldu. Bağrına bastı onu, delicesine öperek. Samanı, toz toprağı eliyle silkti. Önlüğünü çıkardı, yavrusuna bir kundak yapıverdi. Arabanın arkasına yerleştirdi. Hasırı da tepesine örttü gölge versin diye.

Sonra hiçbir şey olmamış gibi, eteğini düzeltti. Erkeğini aramağa çıktı, çalışmak, ona yardım etmek için.

Petre Magaun terden sırsıklam olmuştu. Sudan yeni çıkmış gibiydi. Arkasında bir sürü buğday demeti yığılmıştı. Karmakarışık.

Daha da ısınmıştı boğucu hava. Toprak morlaşmıştı nerdeyse. Baragan ovalarının bir yerinde cehennem ateşi yanıyordu sanki, cayır cayır.

Ana iyicene yaklaşmıştı ama Petre'nin ona aldırış ettiği yoktu. Orağı elinde bir süre bekledi bir şeyler söylemesini. Oysa Magaun işine devam etti, büyük bir tutkuyla. Orağın kıvrımına giren kocaman demeti bir vuruşta kesip atıveriyordu.

"Petre," dedi Ana, "Bak kurtuldum ben."

Magaun başını çevirdi doğrulmadan. Sesi titrekti kadının. Dudaklarında buruk bir tat vardı.

"Ya, Petre, kurtuldum!"

Adam orağını bıraktı. Sırtını dikleştirdi.

"Ne yapalım, bir kez daha olmuştu böyle, güzün yağmurlu bir günde." Petre bir şeyler söylemek istiyordu, hiç değilse gönlünce küfretmek. Orağını kaptı, yine koyuldu ekin biçmeğe.

"Oğlan mı, Ana?" diye sordu.

"Evet, Petre, erkek."

O devekuşununkini andıran boynu biraz daha uzadı. Yüz kasları gülecekmiş gibi kasıldı.

"Peki, neden geldin öyleyse?" dedi.

"Bir şeyim yok, iyiyim. Kuş gibi hafifim."

Ana geride kaldı yine. Petre obur kurtlar gibi ilerlemişti bu kez de. Başaklardan çenesinin altı gıdıklanıyordu. Bir kısmı da yapışıp kalmıştı orada.

Ilık bir rüzgâr esiyordu, Rusya tarafından. Hindibaları, devedikenlerini, şeytan arabalarını önüne katmış, dört bir yana savuruyordu.

Petre, buğday demetlerini yere koyarken, karısına şöyle bir baktı. Önlüğü yoktu belinde. Etekliğinin önü sarkmıştı. Uzaktan bile, buğday saplarını büyük bir güçlükle tuttuğu besbelliydi. Ekinleri biçmek için havaya kaldırdığı orak titriyordu elinde. İç parçalayıcı bir görünüydü bu doğrusu.

Ana birden doğruldu, gözleri korkulu korkulu.

"Bir şeyler oluyor bana, Petre," dedi. "Gideyim, iyi değilim."

"Peki, Ana, sen git. Gelme bir daha. Çocuğa göz kulak ol, karıncalar yakmasın canını uyurken. İyice sar, ısınsın yavru."

Petre tek başına kaldı yine. Ana bebeği bıraktığı arabaya doğru gidiyordu. Dudaklarının kanı çekilmişti.

Daha oraya varmamıştı ağrılar tekrar başladığında. Bu kez daha da kuvvetliydi. Tekerleğin dibine kıvrıldı, korkuyla. Elinde şişe bir çocuk yaklaştı arabaya. Su arıyordu. Onu görünce birden tabanları yağladı, koşarken tökezledi bir iki kez.

Lisandru Lucea'nın öküzü tarlaya dalmıştı yine. Boynuzlarını daldırmıştı ot yığınına.

Ana içinden,

"Eyvah! Ya Petre görürse..." diye söylendi.

Yine doğum sancıları sarmıştı her yanını. Kıskıvrak olmuştu tekerleğin etrafında. Çığlığı andıran bir inilti ve sonra sonsuz bir rahatlık. Bir ağlama duyuldu. Ana semen yerinden fırladı. Gülerek aldı ekin saplarının üstünden ikinci yavrusunu da.

Kavurucu haziran güneşi altında, hiç gölgesiz tarlalarda, iki bebenin viyaklaması ta uzaklardan duyuluyordu. Ana kulak kabarttı, arabadakinin bağrışlarıyla karışan, yeni doğanın soluk alma çabalarına.

Bir çift kelebek sokuldu yanlarına. Ana siper oldu yavrusuna.

Çok geçmeden koca harman yerinde Petre Magaun'un karısı Ana'nın iki oğlan doğurduğunu duymıyan kalmamıştı. Maviliklerden bir sürü ebe sökün etmişti. Bebeleri yıkamışlardı kuyu suyuyla, göbeklerini de bağlamışlardı eteklerinden yırttıkları kırmızı paçavralarla.

Petre de çıkıp gelmişti, işini bırakıp. Tarlanın öbür başında bir kalabalık görünce Ana'ya bir şey oldu sanıp seğirtmişti oraya. Arabanın okuna yaslanmış duruyordu, gözleri boşluğa dikili. Etrafında olup bitenlere tüm yabancı.

Upuzun kolanlı atlar yayılıyordu ötelerde. Bir aşağı bir yukarı gidip geliyorlardı, otlamaktan çok. Ekinleri biçilmiş tarlaları baştanbaşa çiğnemişlerdi de bir sap ota raslamamışlardı, hiçbir yerde. Etrafı koklayıp hırlıyarak dört bir yanı toz dumana katıyorlardı.

"Senin atlar da kemik yığını, Petre. Bir iki damla yağmur düşmezse hepimizin hali yaman olacak." dedi Antonie Lungu.

Petre o yana yürüdü.

"Yaşamak değil bu," dedi. "Cehennemin ta kendisi. Yedi çocuk, iki de bu yeni doğanlar, etti mi dokuz, iki de biz, tam on bir boğaz. Diyelim ki ufaklar şimdilik boğaz sayılmasın, yine de dokuz başız. Tüm malım mülküm bu işte, bir dönüm kadar. Üstelik daha ne yol vergisini ödedim ne de otlak."

"Aman Petre sallanma, çabuk ol. Yoksa malına mülküle el koyarlar. Kaç kişinin başına geldi bu. Yataksız, yorgansız bıraktılar adamları."

"Söylemesi kolay, nasıl çabuk olayım, be adam?"

"Ne bileyim ben, bir şeyler sat işte."

"Peki, ne satayım, satılacak nem var ki?"

Birden bulutlar kapladı gökyüzünü, kara kapkara bulutlar. Baragan ovalarının bitimi kanısını veren yerden, bataklıklardan yükselerek. Durmadan başkaları ekleniyordu onlara. Tuna'nın buharı gibi yayılıyordu bulutlar. Bu yeniler hem daha koyuydu hem de yere daha yakın. Güneş de kararmıştı. Yüzünde hiç neşe kalmamıştı. Sıcaklık iyicene çökmüştü ovanın her yanına. Kavurucuydu ama arada sırada serinlik belirtileri de olmuyor değildi.

Durmadan gök gürlüyordu. Bulutlar alçaldıkça alçalıyordu. Toprak ateş gibiydi.

"Ben gidiyorum, Petre," dedi Antonie. "Bak, yağmur! Şükür geliyor, geliyor!"

Ana, çocukları kucağında tek başına kalmıştı arabada. Köylü kadınlar sarsıntıdan rahatsız olmasın diye, altına ot doldurmuşlardı. İyicene yükselmişti oturduğu yer. Sözün tam anlamıyla oraya tünemişti. Meryem Ana'yı andırıyordu bu haliyle.

Gök gürlemeleri sıklaşmıştı.

Gümbürtü gittikçe artıyordu. İlk damlalar düştü. Kocaman, kocaman. Ağır. Petre çabuk çabuk atları çözdü, eyerledi. Âletlerini arabanın içine attı. Etrafı bir iki kez dolaştı, harmanda bir şeyler unutmasın diye.

"Rahat mısın, Ana?" diye sordu.

"İyiyim, Petre. Yalnız yavaş sür."

Atlar kendiliklerinden ileri atıldılar. Petre'nin de içi rahatlamıştı.

"Yağmur kokusunu aldılar, besbelli," diye düşündü. "Onun için böyle seğirtiyorlar."

Yağmur köy tarafından geliyordu. Hem de son hızla, yayılarak. Kalın, camsı bir örtü gibi.

Atlar kişnedi, kulaklarını dikerek. Petre hasırı arabanın üstüne çekti. Ana'yla bebeklerin üstüne gelen kısma hafif eğim vererek.

İlkin, meltem gibi hafif bir rüzgâr esti, biraz yağmur çiseledi. Sonra birden boşanıverdi. Yağmur öne

geçmişti. Baragan ovalarına yayılıyordu son hızla. Petre de eğik hasırın altına giriverdi ama upuzun bacakları dışarda kalmıştı, yağmur altında. Ana bebeklerin üstünde iki büklüm olmuştu. Onları yağmurdan iyicene korumak için. Kollarında tutuyordu onları, sırtları kalçasına dönük olarak. Arabanın her sarsılışında, "Yavaş, Petre, yavaş!" diye bağırıyor, sonra yavrularını elinden geldiğince havaya kaldırıyor ve sallıyordu kaygılı kaygılı.

Atlar kendiliklerinden yürüyorlardı. Yoldan sert bir toprak kokusu yükseliyordu, geniz yakıcı. Sular yolun çukurluklarını doldurunca hendeklere akıyordu.

Tüm otlar, dikenler, baldıranlar hendeklerde başlarını kaldırmışlar, dimdik. Yıkanıp paklanmışlar, taptaze hayat dolu.

Ekinleri biçilmiş, kuru çorak tarlada bile, güdük ekin sapları dikelmiş ,tertemiz fırça gibi.

Hasırdan geçen su arabanın arkasını ve samanı ıslatmıştı. Ana yavrularına iyicene sarılmıştı, ıslanmasınlar diye. İkide bir dudaklarını burunlarına değdiriyordu, canlı olup olmadıklarını anlamak için. Ilık bir nefes dudaklarını yalayıp geçince içi rahatlıyordu.

Petre örtü altından çıktı. Yağmurda kalmaya razıydı, çünkü içerde ağır küflü, doğum kokan bir hava vardı.

Ana'ya şöyle bir baktı. Kadının gözleri dolu doluydu. Yağmurdan sırsıklam olmuştu başındaki sarı çevre. Kafasına yapışmıştı iyicene. Yüzünde bir damla kan kalmamıştı. Bakışları çarpıklamıştı.

Magaun gözlerine sıcak sıcak bir şeylerin hücum ettiğini farketti. Gerçekten ağlıyor muydu? Yoksa başından yağmur suyu mu süzülüyordu? Ne olduğunu kendisi de pek anlıyamadı.

Hızlı hızlı geride bırakıyorlardı sağda soldaki tarlaları, şapırdayan yağmur altında, dipdiri, kapkara tarlaları. Haziran yağmuruydu bu.

Atların hızını kesiyordu koşumlar. Hayvanlara büyüktüler, sonra durmadan parıldayan ıslak sağrılarına

sürtünüyorlardı. Atlar az daha hızlanmışlardı, çünkü Magaun küreklerinin arasına kamçıyla vuruvermişti hafifçe. Arabaya yeni bir sarsıntı demekti her vuruş. Bu yüzden Magaun kulağını dayıyordu hasıra, korka korka. Ana bağırıyor mu diye. Ama çoktandır onun da sesi soluğu çıkmaz olmuştu.

Uzaklarda bir yere yıldırım düştü, gökkubbenin doğu yarısını apaydınlık yaparak.

Bardaktan boşanan yağmur altında köy, cansız gibiydi. Dingilleri yaş olduğundan gıcırdıyordu araba. Bahçe kapısından avluya girdi.

Magaun hemen yere atladı. Balkonda bir çocuk sürüsü. Analarının hasır altında olduğunu anlamışlardı da, neden hâlâ ortaya çıkamadığına bir türlü akıl erdirememişlerdi. Petre arabanın arkasına seğirtti. Seslendi komşularına:

"Vasil, ihtiyar, Maria abla, tez gelin Ana'ya yardım edin de arabadan insin. İkiz doğurdu."

Komşular koşuştu. Dışarı fırladılar göz açıp kapayıncaya kadar yalınayak, başlarında çuval parçaları. Ana'nın iki büyük kızı arabaya yaklaştı, ne olduğunu anlamadıklarını söylüyordı, bağrışarak. Petre bebekleri birer birer çıkardı hasırın altında. Mariana'ya verdi onları. Kız minikleri kocaman kara atkısının bir ucuyla sarıp içeri koştu. Ana uzun bir süredir bebelerin üstüne eğilmekten öylecene, iki büklüm kalmıştı, kaskatı. Götürüp uzattılar yatağına, camın yanında, bebelere yakın.

Yedi çocuk da geride kalmıştı. Kimisi balkonda, kimisi kapı ağzında. Korkmuşlar ağlaşıyorlardı. İçeriye girmeğe cesaret edemiyordu hiçbiri. Kir pas içindeydiler. Üstleri başları dökülüyordu. Petre'nin onları görecek gözü yoktu. Bağrışmalarına bile aldırış etmiyordu, ama yemek vakti gözlerinin önünden gitmiyordu bir türlü. Masa başında tam dokuz baş. Kurt gibi aç hepsi de. Çok kısa bir süre sonra da on bir olacaklar.

Dışarda, tarlalarda, yağmur yalnız bir karış topra-

ğa yağıyor, onun için. Oysa başkalarının kendisinden yüz kat fazla yeri var. Gündelikçi bile çalıştırıyor herkes.

Küfretti kaderine. Yağmur altına çıktı yine, atları çözmek için. Başıboş bıraktı onları, istedikleri gibi gezsinler diye.

Bir ördek bağırdı mutsuz mutsuz. Eşini yitirmiş.

Petre'nin bacağı sancıyordu. Merminin etsiz bıraktığı bacağı. Ağrısı taa kemiğine işliyordu.

İki komşusu, Vasil'le Maria belirdiler kapı eşiğinde, başlarında çuvallar.

"Kızma, be komşu, kızma. Ne de olsa erkek evlât be. Allah bağışlasın."

Petre, teşekkür etmek istemişti onlara ama çoktan uzaklaşmışlardı yanından. Artık yağmur dinmek üzereydi. Arasıra bir iki damla düşüyordu. Akasya ağaçlarının dalları sallanıyor, yuvalarındaki serçeler uyanıyordu.

Çocuklar yine balkona sıralanmışlardı, yedisi de. İçerde Ana cama dayamıştı yüzünü, balmumu gibi sapsarıydı.

Petre bahçenin ortasında tek başına duruyordu. Haziran yağmurunun çamuruna dalmıştı bileklerine dek.. Canı içeri girmek istemiyordu. Bir at kişnedi. Aç, aç bağırışı, akasya dallarının üstüne asılı kaldı bir süre, çocukların da gözleri önünde.

Magaun bahçeden çıktı. Antonie Lungu'yla konuşmağa gidiyordu. Vergi yüzünden o gün kaç kişinin malına el konduğunu öğrenmek için.

Ana'yla, bir sürü çocuk Petre'nin nereye ve neden gittiğini bilmiyorlardı.

Avluda, çitin gerisinde öbür atlar da kişnedi. Petre yolun ortasına yürüdü sersem sersem. Gerçekten de gözleriyle görüyordu, at kişnemelerinin akasya dallarında asılıp kaldığını. Anlamağa çalışıyordu bunu. Kendi kendine söylendi:

"Hay şeytan hay! Nasıl oluyor bu? Sesler kendilerini nasıl dallara asıyorlar?"

Artık karanlık açılıyordu, külrengi adımlarla. Ortalıkta çıt çıkmıyordu. Bulutlar aralanmıştı. Köylülerin pencereleri kızıl bir parıltıya bürünmüştü.

(Çeviren : Gülen OLUT)

MARİN PREDA

(1922 -)

Evrensel değerdeki yapıtlarıyla Romen ulusal edebiyatını zenginleştiren yazarlardandır.

Daha savaş sıralarında deneme ve makaleleriyle dikkati çekti. 1946 yılında, her parçası titiz bir çalışma ürünü bulunan, ilk hikâye kitabı *Toprakta Buluşma* yayınlandı. 1955 de kendi köyünün savaş öncesi görünümünü gerçekçi bir açıdan anlatan *Morometler* romanı çıktı.

Marin Preda'nın yapıtlarının çoğu, halk dilinin renkliliği içinde, onların davranış tarzları ve her türlü inanışlarıyla köy ve köylü dünyasını yansıtır.

Aynı ustalıkla dize halinde hikâyeler, konularını gerçek hayattan alan minyatür romanlar yazdı ki, aralarından, *Desfaşurarea* (1959), *Yayılma* (1959), *Gözüpeklik* (1959) sayabiliriz.

Devlet edebiyat ödülünü almıştır.

Romanya Yazarlar Birliği Yönetim Kurulu üyesidir.

KIRLARDA DÖĞÜŞ

Yaz ortasıydı. Birden koyu renkli ,uzun saplı mısır ormanlarından iki atlı, peşlerinden gelen birer atla düzlüğe fırladılar. İlk anda bu iki atlının birbirlerini kovaladığı, ya da tez bir işin peşinde olduğu sanılırdı, ama onlar sadece birbirleriyle yarışıyorlardı. Atları başabaş gelince hızlarını kestiler. Atlarını otlaktan getiren iki delikanlıydı.

Bir tanesi, "Bırak da yürüsünler, Teican'ın oğlu," diyerek bindiği atın burnunu hafifçe kamçısıyla okşadı. "Sana eve varmadan anlatacağım bir şey var; bırak yürüsünler."

Öteki de, "E, anlat bakalım," diye cevap verdi.

"Dur bekle biraz, Teican'ın oğlu. Beraber olduğumuz bütün bir gün sana anlatmak istedim ama nedense yapamadım. Sana bir şey soracağım, Achim'i biliyor musun? Hani şu Achim'lerin Achim?"

"Achim'lerin Achim'i mi? Bilmez olur muyum canım o koca eşeği? Değirmen vadisine yakın bir yerde oturur. Niye sordun?"

"Dinle bak, Teican'ın oğlu, sana söyliyeceğimi sakın kimseye açma."

"Eşeklik etme be, Dugu!"

Dugu devam etti: "Bilirsin döğüşten hoşlanmam, Teican'ın oğlu ama, birine çıtlatırsan tepelerim seni."

"Buraya bak, sana kimseye söylemiyeceğime söz versem de gene inanmayacaksın besbelli, onun için sus anlatma gitsin."

"Peki peki, bak dinle. Bir gün ormana atları otlatmağa gitmiştim. Otların üzerine uzanıp uyuyakalmışım. Uyandığım zaman atlar ortada yoktu. Aldırış etmedim,

eve gideceklerini biliyordum; hep öyle yaparlardı. Kalkıp arkalarından gittim. Uyuyakaldığımı anlıyacaklar diye köyün içinden geçmeğe utandım. Aptallar gibi atların izlerini takip edip köyün kenarından Değirmen vadisine vardım. Geçen haftaydı, ikindiyi biraz geçmişti, boğucu bir sıcak vardı. İhtiyar söğüdün dibinden ırmağa dalıp serinlemek iyi olur diye geçiriyordum içimden. Biliyorsun kuyunun olduğu yerde. O kısımda nehre girmek pek kimsenin aklına gelmez. Su sığdır. Terimi kurutmak için en iyi çare buydu. Söğüt ağacının yakınındaki kıvrıma yaklaşırken ayak sesleri duydum, gelenin kim olduğunu anlamak için durdum. Kimi görsem beğenirsin? Etek görünce çitin arkasına gizlenmiştim ve hiç kıpırdamadım. Hey, dinliyor musun beni, Teican'ın oğlu?"

"Eee, devam et," diye öteki atını arkadaşına yaklaştırdı.

"Bir kız, ya işte bir kız. Belki tanırsın, Palicilerin Drina. Bahçenin arkasından geldi, kıyıda durup güneşi seyretti. Bilirsin onu değil mi?"

"Bilirim tabiî. Çok genç, on sekiz yaşında var yok. Galiba ilk defa bu yıl dansa gelmişti."

"Tamam işte, ta kendisi. Evleri ırmağa yakın, güneşin batışına doğru onun da yıkanmağa geldiğini hemen anlamıştım. İşte onun için çitin arkasından kıpırdamadım. Ne gördüm tahmin edersin? Saçlarını çözdü, sonra tepesine bir düğüm yaptı. Aman ne güzel saçlardı onlar. Hiç böylesini görmemiştim. Şimdi yıkanacak diye düşündüm. Gülme sakın bana, ama yüreğim küt küt atmağa başladı; ordan kaçmak istedim. Bilmiyorum niçin korkü duymuştum... Ne dersin bu işe, Teican'ın oğlu?"

"Ne bileyim ben? Peki sonra ne oldu?"

"Anlıyorsun ya Teican'ın oğlu, bundan önce ben hiçbir kızla yalnız kalmamıştım."

"Aldırma," diye arkadaşı aceleyle kesti. "Hem ne zararı var? Devam et."

"Daha da geriye çekilerek onu soyunurken seyrettim.

Blûzunu ve eteğini çıkarttı, Allahaşkına niye kızlar bu kadar çok etek giyerler? Yüreğim o kadar çok çarptı ki nefessizlikten az kalsın boğuluyordum. Sen hiç bir kızı soyunurken seyrettin mi, Teican'ın oğlu? Benim bu ilkiydi ve gün ışığında vücudu parlıyordu... Çok güzeldi, sonra suya girdi. Zevklendiğini hissediyordum. Gülüyor, etrafındaki suları çırpıyordu. Korkuyor gibiydi de, o neden dersin?"

Teican'ın oğlu, "Kimden korkuyordu?" diye sordu.

"Allah bilir.. Suda uzun uzun kaldı. Sonra çıkıp giyindi. Giyinikken görünüşü başkaydı. Orada öyle şaşkın bir süre kaldım. Sonra eve yollandım. Babam beni görünce, "Neyin var senin, kocakafa, nerde uyuyakaldın?" demesin mi? Ben de ormanda, dedim. "Dua et ki atlar akıllı, yoksa şimdi kaçacak delik arayacaktın" dedi. O gece nem vardı bilemedim. Sersemlemiş gibiydim, yattım. Bütün gece Drina'yı nehrin kenarındaki haliyle gördüm. Birkaç kere kan ter içinde uyandım. Başım ağrıyordu. Babam, "Neyin var senin kuzum? Kavga falan mı ettin? Git biraz su iç," dedi. Ama rüyamda ne gördüm, biliyor musun?"

"Biliyorum," diye Teican'ın oğlu güldü. "Zarar yok, sonra ne yaptın?"

"Sonraki yaptıklarım pek o kadar iyi değil. Birkaç gün etrafta dolaştım, sonra ırmak kenarındaki haliyle onu görmeğe devam ettim. Biliyorsun bu zamana kadar hiçbir kızı sevmemiştim. Bunun nesi vardı bilmiyorum ama bu kızdan çok hoşlanmıştım. Gidip evine onu dışarı çağırıp konuşmağı düşünmeğe başlamıştım. Kızı düşündükçe ondan daha da hoşlanıyordum. Ama hemen gittiğimi sanıyorsan yanılıyorsun. Nerdeee? Düne kadar gidemedim nedense. Nihayet karar verdim, benimle konuşmak istemezse ne yapacağıma o zaman karar verecektim. Dün gece gittim nihayet. Ama dinle bak, şu şeytanın işine. Bunu hiç hesaba katmamıştım. Islık çalarak yavaşça yürüdüm. Ormana gelmeden evlerinin önündeki köprüyü geçtim.

Parmağımı ağzıma koyarak uzun bir ıslık çaldım. Yüreğim deli gibi çarpıyordu. Evden ses seda çıkmadı. Gene ıslık çaldım. Gene bir şey olmadı. Ev karanlıktı. Biraz daha bekleyip yeniden çaldım. Birinin dışarı çıkacağını biliyordum. Babası çıkacak olsaydı hiçbir şey söylemeden gidecektim. Dansta da konuşabilirdim onunla. Sabırsızlanmağa başlamıştım. Babası değil de kendisi çıkmadı mı? Yavaşça bahçe kapısına gelip açtı. Beni görünce irkilip geri çekildi.

"Kim o?" diye seslendi.

"Benim."

"Achim, sen misin?" diye gene korkuyla sordu. Sonra kapıyı acele kapayıp bahçeye kaçtı. Ayaklarının ucuna basarak çitin üstünden baktı. Yavaşça sordum. Artık korkum kalmamıştı, yüreğim de deli gibi çarpmıyordu.

"Neden kapadın bahçe kapısını?"

Kapının arkasından sordu, "Kimsin sen?"

"Dugu, yukarı tepeden Meretu'nun oğlu."

Bir şeyler söyleyecekti galiba, birden koca bir şeklin yanımda ansızın belirdiğini gördüm.

Bana, "Kimsin sen, eşek herif?" diye gürledi. "Ne istiyorsun?" Sonra birden kıza seslenip, "Kapının dibinde ne arıyorsun? Sana ıslık çalmadım ki," dedi.

"Anladın mı şimdi işleri, Teican'ın oğlu? Bana kimim diye sorduğu zaman evden biri sanıp utanmıştım. Az kaldı Allahaısmarladık deyip gidecektim. Kızla böyle konuşuşunu duyunca buz gibi bir terin sırtımdan indiğini hissettim. Titremeğe başlamıştım. Korkudan değil ha, bilirsin ben hiç korkmam. Üstüne atlıyasım geldi. İlkin sessiz durdum. Elimde sopam falan yoktu, ama sonra,

"Ben kimsem kimim, sen kimsin?" dedim.

"Ağzını kapa da çık git burdan," diye cevap verdi. "Yoksa, kıçın mı kaşınıyor?"

Kız acele ile, "Bırak onu, Achim," dedi.

Bunu duyunca kızgınlığım yok oluverdi.

Adama bakıp, "Demek döğüşmek istiyorsun. Kendini nerde sanıyorsun böyle?" diye sordum.

"İçeri gir aptal!" diye kıza bağırdı, fakat kız yerinden kıpırdamadı. Çocuk döndü ve kolumu kapıp beni itti. Kolumu kurtarıp bütün hızımla bir tane indirdim. Kız çitin arkasından,

"Achim," diye seslendi. "Babamı çağırayım mı?"

Achim'e yavaşça, "Sopam yok. Döğüşten de hoşlanmam ama bugünden sonra Drina ile konuşucam, bundan hoşlanmıyorsan seni nerde bulacağımı söyle. Çünkü, Teican'ın oğlu, kızın beni tercih ettiğini hissetmiştim. Kalbim hızla atıyordu."

Teican'ın oğlu merakla, "Peki, Achim, onu nerde bulacağını söyledi mi?" diye sordu.

"Evet, pazar sabahı çınar ağacının olduğu çayırda. Beni bir daha Drina'nın yakınında görecek olursa kemiklerimi kıracağını söyledi."

Ben kıza, "İçeri gir, Drina," dedim. "Seninle pazar günü Lisanduru Voicu'nun düğününde buluşacağız, gelmemezlik edeyim deme."

"Dinle, Teican'ın oğlu, Achim ile ben yalnız kalmıştık. "Kemiklerini kıracağım," diye söyleniyordu. Ben de "Bakalım kim kimin kıracak" diye cevap verdim. Göreceğiz, Achimlerin Achim. Yarın buluşacağız. Önce yalnız gitmekten korktum, yanına birini alır diye düşündüm. Onun için sana söylüyorum."

"Beraber gidelim, Dugu. İlkin bakalım, birini getirecek mi? Kızla ne yapmayı düşünüyorsun?"

"Ne demek istiyorsun? Kızdan hoşlanıyorum. Dün gece söyledikleri de hoşuma gitti. Achim'in beni döveceğinden korktu anlıyor musun. Eh, kuyuya geldik. Bu akşam yemekten sonra dışarı çıkıcan mı?"

"Evet, niye sordun?"

Atları köye girmeden durdurarak, "Yarın için biraz daha konuşsak mı acaba? diye düşündüm," dedi.

"Yok canım, Çınara senle birlikte giderim. Sabah ge-

lir seni alırım. Merak etme. Hade ben yoluma koyulayım." diyerek, Teican'ın oğlu atlarını çevirip uzaklaştı. Kızı yüzerken gördüğünden beri kendinde değişikliğin ne olduğunu bir türlü anlıyamıyordu. Günler ona daha uzun ve güneşli geliyordu. Rüyada dolaşır gibiydi. Her şey etrafında bir sise bürünmüştü. Şu anda bile sersem gibiydi. Atının boynuna ayağının birini uzatıp köyün tozlu yollarında eve doğru yavaş yavaş ilerledi. Eve yaklaştığında babasının bahçeden gelen sesi daldığı rüyadan çekti aldı onu.

"Hey! Dikkat et de düşeyim deme, atın sırtında uykuya daldın galiba."

Dugu, "Takılmayı bırak şimdi Allahaşkına, baba," diyerek attan aşağı atladı.

Babası, "Neredeydin?" diye sorunca,

"Rataescu'ya gittim. Teican'ın oğlu ile beraberdik," diye cevap verdi.

"Hade yemeğini ye. Sabahtan beri bir şey yemedin."

Çocuk sundurmanın son basamağına oturdu. Sonra birden kalkıp eve girdi. Kendini yatağa atıp kolları başının altında, gözleri tavanda, öylece kaldı.

Annesi mutfaktan seslendi, "Hiçbir şey yemeyecek misin, Dugu?"

"Hayır anne, aç değilim."

Gözleri tavandan pencereye yöneldi. Güneş batıyordu, bahçedeki elma ağacının gölgesi odasının ortasına kadar uzanıyordu.

Çocuk hareketsiz birbirleriyle vuruşan yaprakların çizdiği acaip şekillere dalmıştı. Onların buluşup sonra uzaklaşmalarını seyrediyordu. Ayrılıp sonra birbirlerine sarılışıyorlardı. Şu an daimi bir uğraşa girişmiş, birbirleriyle döğüşen adamları veya hayvanları, kuşları ya da acaip yaratıkları andırıyorlardı. Başını daha iyi görebilmek için çevirince, başı yatağın kenarından aşağı sarkmış, saçları yüzüne inmişti. Alacakaranlık basmıştı.

Akşam yemeğe oturduklarında Dugu arkadaşının önce ıslığını, sonra da seslenişini duydu.

"Dugu, hey Dugu."

Dugu kalktı, kapının arkasından sopasını alarak karanlık bahçeye doğru yürüdü. Teican'ın oğlu, "Achim'i Drina'nın evine giderken gördüm," dedi. "Onunla konuşmaması için tembih etmemiş miydin? Kızların ne şeytan olduklarını bildiğim için soruyorum. İlk gelen erkekle çıkıp konuşurlar."

"O yapmaz," diye Dugu cevap verdi.

"Dinle sen beni, ben ne dediğimi biliyorum."

Dugu yavaşça, "Ona yarın Lisandru Voicu'nun düğününde buluşacağımızı söyledim," dedi.

"Bu akşam ona gideceğini söyledin mi?"

Dugu düşünceli, "Hayır, ne yapacağını bilmek istedim," diye cevap verdi.

"Achim'lerin Achim'le uzun zamandan beri mi konuşuyor acaba?"

"Sanmam, çünkü Achim'lerin Achim askerden yeni döndü."

"Onun için, ne pahasına olursa olsun, onunla bu akşam buluşup buluşmadığını anlamalısın."

"Buluşmayacağından eminim. İddiaya girmek istiyorsan hazırım."

"Ben iddia etmem. Ne zamandan beri tanıyorsun bu kızı?"

Dugu hatırlamağa çalışarak, "Galiba onunla bir kere yanyana dansetmiştik." dedi, sonra ısrarla, "Biliyorum ama, onunla buluşmıyacak."

"Ben oradan geçiyorum, nasıl olsa. Benim kız ormana yakın oturur. Bakar, sabah sana haber getiririm. Sen yatacak mısın?"

Dugu bahçe kapısına dayanıp gerindikten sonra,

"Evet," dedi.

"Peki, gidiyorum şimdi. Sabah seni almıya gelirim atlarla."

Dugu eve doğru yavaş yavaş yürürken köpeğini ıslıkla neşeli bir şekilde çağırdı. Akşam sakindi, günün yakıcı sıcağı çekilmişti. Gök yıldızlarla alabildiğine çivilenmişti, bahçedeki uzun, hareketsiz akasya ağacı karanlıkta çok heybetli gözüküyordu. Az sonra Dugu yattı ve hemen derin bir uykuya daldı.

Ertesi sabah uyandığı zaman önce bir tavuğun kanat çırpışlarını duydu, sonra bunları horozun uzun uzun ötüşü izledi. Birden günün pazar olduğu geldi aklına ve düğünde kızı göreceğini hatırladı. Yataktan camları sarsan bir nâra atarak fırladı. Verandada uyuduğu için, yatağının dibindeki bir tavuk gıdaklayarak kanatlarını telâşla çırpıp oradan uzaklaştı. Verandadaki yatağın bir kenarına babası ilişmiş günün ilk sigarasını sarıyordu.

Merakla, "Bu halin uzun sürer mi?" diye sordu.

Dugu bu soruyu duymadı bile. Beyaz iş pantolonunu üstüne çekip köpeğini çağırarak bahçeye yalınayak koştu.

"Ursu gel, Ursu yakala."

Köpek yakalayacağı şeyi şaşkın şaşkın etrafta arayarak zıplıyor, koşuyordu.

"Yakala adamı Ursu."

Çocuk bahçeye koşarken köpek de önünde koşuyordu. Dugu uzakta bir şeyi gösterip bağırıyordu.

"Yakala onu Ursu, hade yavrum, koş yakala."

Köpek zıplayıp etrafına bir göz attıktan sonra havlayıp koşmağa başladı. Çocuk birden durup kendine yaklaşan köpeği ensesinden yakalayarak havaya fırlattı. Köpek havada bir kavis çizip kıvrılıp yere düştü. Yeniden toparlanıp etraftaki kümes hayvanlarını çil yavrusu gibi dağıtan şimşek gibi bir hamle yaptı. Dugu avlunun ucundan arkadaşını yolu ortasında at üzerinde görünce,

"Teican'ın oğlu, daha çok erken değil mi?" diye seslendi.

Teican'ın oğlu da, "Zarar yok. Hem onu bekletmemelisin. Hadi gidelim," dedi.

Dugu'nun babası sundurmadan, "Kim bekliyor sizleri böyle çoluklar?" diye sordu.

Teican'ın oğlu cevap olarak, "Tavşan avına gidiyoruz, Tudo amca," dedi.

"Yazın tavşan avı ha? Beri bak, Teican'ın oğlu, nereye gidiyorsanız gidin ama başınızı derde sokmaktan kaçının. Bak bir şey olursa, seni sorumlu tutarım, bu genç şeytanı değil, ayağını denk al."

Teican'ın oğlu bir yandan yolun ortasında durdukları için sabırsızlanan atları idareye çalışıyor, bir yandan da gülüyordu. Ama Dugu'nun babasına cevap vermedi. Dugu ayakkaplarını acele ile giydi, ahırdan iki atı çıkardı. üstüne atladıkları gibi fırladılar ileri.

"Hade, Teican'ın oğlu."

"Tamam, yarış başladı," diyen Teican'ın oğlu atını mahmuzladı.

Dugu, "Dur, dur," diye arkadan bağırıyordu. "Dur yoksa bir şeyler devireceğiz. Dün gece evinin önünden geçtin mi anlat bakayım?"

Arkadaşı atını çekip yetişmesini bekledi, cevabını, birarada yavaş yürümeğe başladıkları zaman verdi.

"Söyleyeceğim ama sence cevabım nedir?"

"Onunla çıkmadığını biliyorum."

Teican'ın oğlu, "Aptal," diye cevap verdi. "Niye çıkmasın? Kimin ıslık çaldığını bilmiyordu, değil mi? Sen olabilirdin! Achim bir süre boşuna ıslık çalıp durdu. Sonra yürüdü, biraz dolaşıp geri geldi. Bu sefer başka türlü ıslık çaldı, anladın mı? Kız ilkin, Achim'in geldiğini sandığı için çıkmadı, ikinci defa geleceğini sanmadığı için..."

"Dışarı çıktı mı?"

"Elbette çıktı. 'Hayırlı akşamlar!' dedi ama bahçe kapısını açmadı. Çitin gerisinde durdu. Achim, 'Gelsene buraya, seninle görüşmek istiyorum,' dedi. Kız da, 'Gelmem, bana vurmandan korkarım,' dedi. Ama kurnaz Ac-

him en tatlı sesiyle, 'Ne diye vurayım sana, kız? Deli misin sen? Meretuan'ın oğlu yüzünden sana kızgın mıyım sanıyorsun? Ne zamandan beri konuşmağa başladın onunla?' Dinle bak şimdi cevabını, 'Achim amca, annem geç vakitler dışarda bulunmama için vermiyor. İçeri giriyorum.' Achim kızın onu amca diye çağırmasına deli oldu. 'Amca ha, Allah belânı versin senin gibi sümsüğün.' diyerek kapıyı omuzladı."

Dugu, "Sus, yeter," diye bağırıp atını mahmuzladı. "Kafasını kıracam onun, kafasını kıracam."

Teican'ın oğlu Dugu'nun arkasından yetişmeğe çalışıp, "Dikkat et o seninkini ikiye ayırmasın," diye bağırdı.

Köyü geride bırakıp yokuştan aşağı dört nala gidiyorlardı.

Teican'ın oğlu atların nal seslerinin arasında duyurmak için yüksek sesle, "İkinizin dövüşüp dâvanızı aranızda halletmenize bırakacam," diyordu.

Dugu, "İstersen dönebilir ve eve gidebilirsin," diye seslendi. "Yetişebilirsen gel." Atlar son hızla boyunlarını kırarcasına, arkalarında kalın beyaz bir toz bulutu bırakarak, dört nala gidiyorlardı. Bir süre sonra yoldan sapıp ekini biçilmiş tarlalara daldılar.

İki atlı uzaktaki gök çizgisine yaslanmış haşmetli çınar ağaçlarına doğru hızla yaklaşıyorlardı.

Dugu, "Teican'ın oğlu, az sonra onun işi tamam," diye bağırdı. "Hem bak, yalnız gelmemiş."

Teican'ın oğlu, "Zarar yok, ötekileri haklamak benim işim," diye cevap verdi.

"Kararını ver, yaklaşıyoruz çünkü."

Adamlara yaklaştıkları zaman iki atlı içgüdülerinin itişi ile hızlarını arttırıp çınarın etrafında deli gibi dolanmağa başladılar. Achim-Achim'le öteki iki adam ağacın dibinde ellerinde sopaları sakin sakin iki atlının soytarılıklarını seyrediyorlardı.

Birden durdular ve atlarından atladılar.

"Bak bana Teican'ın oğlu, şimdi ne yapacağım."

Dugu, ucu tokmaklı sopasını elinden yere atarak Achim'e doğru yürüdü. Beriki Dugu'nun yaklaştığını görünce sopasına daha sıkı sarılarak yerinde kıpırdandı.

Dugu yaklaşırken alay etmekten de geri kalmıyordu, "Sopanı da beraberinde getirdin demek ha?" diyordu.

Dugu, Achim-Achim'e bir iki adım kalıncaya kadar yaklaştığında, Achim geriye çekilip sükûnetle Dugu'nun önünde sopasını sallamaya başladı.

Teican'ın oğlu ise biraz ötede durmuş, öteki iki adamı inceliyor, kim olduklarını çıkarmağa çalışıyordu.

Achim-Achim zalimce, "Geriye çekil, yoksa indirecem," diyerek elindeki sopayı sallayarak bir iki adım yaklaştı.

Dugu kımıldamadı. Şapkasını çıkarıp gülümseyerek başını uzattı ve, "Vur bakalım, hade vursana," dedi.

Achim-Achim durdu.

"Niye vurmuyorsun Achim?"

Achim'in arkadaşlarından biri, "Vursana be," diye bağırdı.

Dugu daha da yaklaştı, "Hade vur, hadesene."

Achim-Achim sopasını fırlatıp bir küfür savurdu.

"Korkuyorsun değil mi? Beni yalnız bulacağını sandın, Teican'ın oğlunu da beraberinde getirdin. İkiye bir beni alt edecektiniz, değil mi?" diye bağırdı.

Teican'ın oğlu öteden seslendi, "Dugu, hade gidelim."

"Bir dakka, geliyorum," diye arkadaşına cevap verdikten sonra, yüzünde bir gülümseme ile Achim'e daha da yaklaşıp, "Ne söylersin be Achim?" diye sordu. "Niye vurmadın bana ha, söyle niye?"

Achim-Achim, Dugu'nun kendisiyle alay ettiğini farkedince, "Ya öyle mi?" diyerek Dugu'nun çenesine bir yumruk salladı.

Dugu'nun bu yumruğu beklediği, kenara kaçıp Achim'in koluna vurmasından belli oldu. Achim'in üzerine çullanan Dugu, ensesine bir kesik indirince, Achim yere

yuvarlandı ama toparlanıp yeniden yumruk salladı. Dugu atik davranıp altından girip çelme ile Achim'i yeniden yıktı. Dugu, yerdeki Achim'in üzerine çullanmasıyla, kendini yerde bulması bir oldu, Achim'in saldırısından kendini kurtarmağa ancak vakit bulabilmişti ki, Achim'in arkadaşlarından biri Dugu'yu ensesinden tutmuş kafasına yumruklar yağdırıyordu.

Dugu, "Teican'ın oğlu," diye bağırırken durdu, çünkü arkadaşının Achim'in öteki arkadaşı ile yerde debelendiğini gördü. O sırada kendine yumruk atanın, atlara doğru koştuğunu farketti.

Dugu yerdeki sopasını kaptığı sırada Achim de aynı şeyi yaptı.

Dugu, "Dirseğim kanıyor, Achim. Adam değilim kafanı kırmazsam senin," diye bağırdı.

Dugu Achim'den gelen darbeden sıyrılmağa çalıştı ama durduramadı. Ama sopayı başına yiyeceğine omuzuna geldi.

Dugu, "Daha hızlı Achim, daha hızlı," diye bağırıyordu.

Geriye çekilip artık Achim'in vuruşlarını karşılaması gerektiğini anlamıştı. Çünkü Achim'in kendinden daha kuvvetli, sopasının da daha ağır olduğunu farketmişti. Saldırıya geçerek, durmadan sopasını sallamanın daha akıllıca bir iş olacağını düşündü, böylece Achim'i kendini savunmaya zorlayıp vurmasını önliyecekti. Achim-Achim bu darbelerden de zarar görmeden kaçmasını beceriyor, sopasını sallayarak başını koruyordu. Dugu birden taktiğini değiştirip sopasını eskisi gibi Achim'in başına nişanlayacağı yerde kenara doğru salladı, Achim'in sopasını havada uçurdu. Achim bu beklenmedik darbeye hazırlıksız olduğu için sopasının düşmesine engel olamadı. Bunun üzerine Dugu ileri fırlayıp Achim'in burnuna bir yumruk indirdi, yerden de çevik bir hareketle Achim'in sopasını kaptığı gibi çınar ağacının tepesine fırlattı. Achim-Achim burnunu tutup inleyerek yuvarlandı.

"İşini bitirdim, Teican'ın oğlu," diyip, Dugu atlara doğru yürüdü.

"Devirdin mi?" diye soran Teican'ın oğluna,

Dugu, "Evet, ama o da benim dirseğimi çürüttü. Aptallık edip önce onun vurmasını beklersem böyle olur," dedi.

"Bir dahaki sefere ne yapacağını daha iyi bilirsin."

Atlarına binip ordan uzaklaşırlarken Dugu arkasına seslenmeden edemedi,

"Bana bak, benden kuvvetli olabilirsin ama, bir daha kızın etrafında dolaşırsan kafanı kırarım. Haber vermedi dimeyesin. Caetleşti'den bütün çeteni getirsen bu sefer hepinizi döğerim, Achim'in oğlu. Duydun mu? Hepinizi. Hade Teican'ın oğlu yetiş bakalım bana."

Dugu eve varınca atından indi ama bir süre atının yanında kımıldamadan durdu. İçinden heyecanlar taşıyordu. Bütün benliğini kaplıyan değişikliğin farkındaydı. Sonra hâlâ avluda durup elinde atların yularlarını tuttuğunu gördü. Güneşin kızgınlığını sırtında hissetti, uzun yeşil akasyayı, evi, havayı, bastığı toprağı, yakındaki insanların konuşmalarını farketti. Her yönden gelen mırıltıları duyabilen çok hassas bir kabuklu gibi olmuştu. Gözleri yarı kapalı gölgede yatan köpeğini, kalın beyaz tozlara gömülen at nallarının sesini, kuşların gökte dönerek kanat çırpışlarını, sonsuz mavi gök kubbeyi, ve en güzeli, derin bir huzur hissediyordu. Bütün bunları birdenbire hissetti ve tarifsiz bir mutluluk ve neşe kapladı içini. Atlarından birinin sırtını okşarken yüzü birden aydınlanıverdi. Sanki ondan hep sıyrılıp kaçan bir şey önünde dağılıvermiş, birden ayan olmuştu. Şimdi nereye baksa, düşünceleri nereye kaysa onu görebiliyordu.

"Drina!" diye mırıldandı. Yüzü gene aydınlıklarla doldu. Sonra yavaşça, "Zavallı Achim," dedi, "ama işi bu hale getiren kendisi oldu. Drina'yı gördüm ve tutuldum ona, ne yaparsın. Halbuki o sevmiyor, çünkü sevse..."

"Merhaba, kök mü saldın durduğun yere, kıpırdanmı-

yorsun?" diye babası pencereden seslendi. "Evlenmeyi mi düşünüyorsun ne, söyle bakalım. Allahaşkına bugün yapayım deme, eve falan almam ha, dışarı atarım."

"Bakalım," diyen Dugu hâlâ atlarının yanında kıpırdamadan duruyordu.

"Hele görelim bakalım!" deyip atların sağrılarına vurarak dehledi onları. Sonra dönüp açık bıraktığı bahçe kapısına doğru birçok dertleri olan bir *erkek* gibi yürüdü.

(Çeviren : Bingül GÜLSEVEN)

EUGEN BARBU

(1924 -)

Çağdaş Romen edebiyatında ödül kazanan yazarlardan biri olan Eugen Barbu; romancı, kısa öykü yazarı, şair, oyun yazarı ve gazetecidir. *Onbir* (1956), *Top Yuvarlaktır* (1956), *Altın Üçlü* (1956). *Çunkur* adlı güçlü romanını 1957 de yazmıştır. Burada Bükreş dolaylarındaki bir zamanların yaşamı anlatılır.

Günümüzün Romen romanının en ilginç ve en güzel örneğini vermiştir burada. Fabrika işçilerinin yaşamından esinlenerek meydana getirmeyi düşündüğü romanlar serisinden şimdiye dek yalnız ikisi çıkmıştır: *Kuzey Yolu* (1959), *Başlangıç* (Genesis) (1964).

Kısa öykülerini topladığı *Dalie ve Halkı* (1958), *Tereza* (1961) ve *Haziran Yağmurunun alındığı Pazar Yemeği* (1962) adlı kitaplarının tanıtıcı niteliği modern gergin bir hava ve derli-toplu uslüptur.

YAĞMUR ALTINDA

Dağ, az ilerde, kireçten çıplak bir sırt gibi yükseliyordu. Aşağıda orman, taptaze yeşilliği ile bir vadiye sokuluyordu. Rüzgâr, otları yere yatırarak esiyor ve etraf, sanki binlerce yıldan beri dalgaları kaskatı kesilmiş, azgın bir denizi andırıyordu. Günlerden cumartesiydi, öğleden az önce, tam orak saati. Gökyüzü kimi aydınlanıyor, kimi kararıyordu ve güneş bazan etrafı yakıyor bazan da bulutların arkasında büsbütün kayboluyordu. İşte, o zaman insanların sırtını donduran, rahatsız edici bir soğuk etrafa çöküyordu.

Altı kişiydiler ve artık yorgunluklarını hissetmeğe başlamışlardı. Lisandru, İlie ve Buraliste'le arkada kalmıştı. Buraliste'e bu lâkap harpte yaralandığından kendisine, bir tütün dükkânı açma izni verildiği için konulmuştu. Üçü de kardeştiler. En küçüğü Marin'di - nüfus kütüğünde İlie. O da, kardeşleri gibi, zengin bir adamın tarlasında, gündelikle çalışıyordu. 18 yaşına girmek üzereydi ve ertesi gün evlenecekti. Lisandru, Rebegea diye çağırdıkları üçüncü kardeşleri gibi, cepheye gitmişti. Aralarında, bazan hırslı hırslı bazan da gayet tatlı konuşuyorlardı. Lisandru, az önce konuştuklarını düşünerek:

— Eh, söyle bakalım, Buraliste yoruldun mu? diye sordu.

— Yorulmak mı? Hadi canım!

Sakat adam, başını gökyüzüne kaldırarak,

— Ne pis bir hava! dedi. Güneşin kaçmasile yeniden görünmesi bir oluyor.

Delikanlı, kara sura'lı, uzun boylu ve zayıftı. Yürürken, azıcık sol ayağını sürüyordu. Bilindiği gibi, topalların hisleri öteki insanlara göre, daha çok gelişmiştir. Göz-

lerini, tarlanın üst yanına dikmiş, kadınları bekliyordu. Yemek saatiydi ve adamların yemeklerini getirmeleri lâzımdı.

Lisandru, bir avuç kuru otla orağını temizliyor ve "kuzusu" küçük kardeşine bakıyordu:

— Bana bak, sersem, Pater'i duanı öğrendin mi? Çünkü, yarın paçalarının arasında ne kadar arasan da bulamazsın...

Büyük ağabey, Rebegea:

— Ha, ha, ha! diye güldü.

Marin, ona bakmıyordu. Sessizce ot biçiyordu. Soğuk iliklerine işlemişti, onun için de durmadan çalışıyordu.

Geçen haftaya kadar, bir damla yağmur bile yağmamıştı. Şimdi ise, arkası gelmiyordu. Sabahleyin sağnaklar boşalmıştı. Sonra durmuştu ama, on bire doğru kapkara bir bulut etrafı kapladı ve işte gene yollar göl oldu.

Köylüler, ağaçların altına kaçarken,

— Çocuklar, eğer Saint-Elie ile karşılaşmak istemiyorsanız, ormana gelin, diye üç kardeşi çağırdılar.

Ama berikiler diretiyorlardı: Kendi gururları yok muydu yani!.. Onlar gibi insanlar, bir yağmurdan korkacak değildiler ya! Zaten, ertesi günü pazar olduğundan işlerini bitirmeleri lâzımdı. Islak gömlekleri bazan sırtlarında kuruyor, bazan da kurutmak için çıkartıp sıkmaları gerekiyordu.

Yağmur durmuştu. Daha bir saat önce, tarladaki otlar, rüzgâr altında bir kürk gibi kıpırdıyordu. Şimdi ise, toprak kurumuştu. Ama, gene bulutlar, gökyüzünde alçaklarda toplanmağa ve güneş ışıkları da kara ağaçların tepelerinden koruluğa sızmağa başlamıştı. Yükseklerde şimşekler gürlüyordu.

Sakat adam, yemekleri getirenleri ilk önce görebilmek için kadınların gelecekleri yana bakarak:

— Amcanı, yukarıda duyuyor musun? Şeytan amcan, gene karısını pataklıyor, dedi. Marin durdu ve gözlerini iri iri açarak orağına baktı.

— Neyin var?

Otların arasından yeşil ve kırmızı bir ziba böceği zıpladı.

Kardeşlerin en küçüğü, daha çok kendi kendine söylenircesine:

— Az kalsın onu öldürecektim, dedi.

Buraliste, otları biçmeğe başladı.

— Halimizi görüyorsun ya, işte bir zamanlar, cephede böyle sırılsıklam olmuştuk. Durmadan yağıyordu. Lisandru, beni dinliyor musun?

— Dinliyorum.

— Yağmur, evleri toprağın içine gömercesine yağıyordu. Etrafa, alabildiğine bak, her yerde yalnız çamur görürdün. Ekmeğin üzerine sürülecek gibi, vıcık vıcık çamur.

— Ben, orada iki kış geçirdim...

Lisandru, dişlerini göstererek sırıttı, sonra başını gene gökyüzüne çevirdi. Kardeşlerin en çirkiniydi. O kadar fena yapılı ve zayıftı ki, sanki yemek yerine hava ile doyuyordu. Rebegea:

— Ne söylediklerini duydun mu? diye gene sordu.

— Ne?

— Onların hepsinin topraklarını alacaklarmış...

Lisandru, kardeşine şüpheli şüpheli bakarak ,otları biçmeğe devam etti.

— Bana ne diye öyle bakıyorsun? Geçen pazar Piatra ve Osica'lı gençler Manastırın topraklarını sürmeğe başlamışlardı. Papazlar, hemen gelip, onları afaroz etti. Gençlerin, afarozu nerelerine koyacaklarını bir düşün!

— Peki, jandarmalar bıraktı mı? Umumiyetle ondan bahsetmek bile kâfi. Sanki, şeytanın kendisiymişsin gibi bakarlar hemen ters ters.

— Bu, bir komünist emridir: senin ve benim gibi cepheye gidenler artık bekliyemezler.

— Belki de...

Marin biçmeğe devam ediyor ve kulak kabartıyordu.

Kızmışa benziyordu. Uzaklarda şimşek yeniden gürlemeğe başlamıştı. Beyaz, kireçli dağ, sanki üzerlerine yıkılacaktı. Üçü de başlarını havaya kaldırdılar. Rebegea, sesinde meraklı bir ifade ile:

— Böyle bir havada, belki de kadınlar gelmezler, dedi.

— Gelirler, gelirler. Bu kadar zaman senden uzak kalamazlar, diye kardeşi güldü.

Sonra, oraklarının sesini dinliyerek sustular. Gözlerinin ucu ile otların arasında yılan kolluyorlardı. Topal, bacaklarında acı bir sızı duydu. "Hep bu pis yağmur yüzünden," diye düşündü. Karnı acıkmıştı. İş de bitmek bilmiyordu... Gittikçe gökyüzü karanlıklaşıyordu. Orakların demirleri bile, otlar arasında artık parlamıyordu. Birdenbire bir sessizlik oldu. Rüzgâr durdu. Lisandru:

— Bana bak! Ne yapacağız? Fena yağacak, dedi.

— Merak etme, erimeyiz! Eğer adam geldiğinde, bize fena fena bakmasın istiyorsan, devam et! Durup dururken lâf işitmek istemem.

— Bırak gelsin! Korkmam ondan.

Lisandru tiksinti ile tükürdü ve kayıtsız bir tavırla,

— Eğer, Komünistler başa gelirse, ne olacak Buraliste? diye sordu.

— Adam sende! Gelecekler işte, o kadar...

— Sözde zenginleri çalıştıracaklarmış! Bu onların hiç hoşuna gitmez; o zaman da, onların kemerlerini sıkmaları gerekecek. Hiçbir şeyi olmıyana da ne lâzımsa her şeyi vereceklermiş...

— Aman Allahım! Zavallılar, kemerleri sıkacaklar ha!

Rebegea yalancıktan güldü.

Resmî adı İlie olan Marin, biraz durdu, nefes aldı. Sonra da isteksiz isteksiz biçmeğe devam etti. Topal, neşeli bir sesle:

— Kulak mı kabartıyorsun, kuzum, diye sordu.

— Tabiî, onu ilgilendirir. Zamfira, ona yarın bir fed-

dan toprak getirecek. Onun da bey olabilme düşüncesi ile dönüyor başı. Ne de olsa az buz değil bu drahoma!

Yağmur, birdenbire bastırmadı. İlk önce, orman içinde yapraklara çarpışını duydular. Sonra, sessiz sedasız, yemyeşil parıldıyan otları tam mânasile döverek tarlaları bastırdı. Bu yağmurun böyle daha ne kadar devam edeceğini anlamak istercesine gökyüzüne ve dağa bakan üç adama daha önce ormana giren komşular:

— Ormana gelsenize! diye bağırdılar.

Lisandru, güneşi, yağmuru ile bu koca günü, bu tarlayı, bu tarlada çalışmaları karşılığını onlara bu akşam verecek olan adamı ve üçünün alacağı parayı üst üste koyarak ancak ödiyebilecekleri kardeşinin düğününü düşünerek isteksiz isteksiz:

— Peki, geliyoruz, dedi.

Aslında, küçük kardeşi, ne papaza, ne yemeğe ne de hiçbir şeye verecek parası olmıyan bir zavallıydı. Buraliste:

— Ne yapıyoruz? diye sordu.

— Kalalım. Akşama kadar bütün otları biçmezsek, adam bize bir şey vermez.

Üçü de "adam" lâfını, gizli bir çekingenlik ve aynı zamanda büyük bir tiksinti ile söylemişlerdi.

Geride yıldırımın sağır edici sesi duyuldu, ve yıldırım, ormanda yakınlarda bir yere düştü. Marin korktu. Topal, çirkin bir gülüşle:

— Nen var? Neyin var? diye sordu.

Küçük kardeş cevap vermedi. Yavaş yavaş korkmağa başlıyan Lisandru:

— Korkuyor canım! dedi. Düğünden bir gün önce işini bitirmezse...

Marin, onlara cevap vermek istiyordu ama, işine devam etmeği tercih etti. Gömleği etine yapışıyordu. Ağırlaşmıştı. Islak ot kokuyordu. Ormanda, ağaçların altındaki adamlar onlara:

— Bu yana gelin! diye işaret ediyorlardı.

Buraliste, onların tarafına baktı, sonra gökteki yeni gürültülere kulak vererek:

— Ağaçların altına yıldırım düşecek! diye âdeta gülerek bağırdı.

Etraftaki vadiler, şimşeğin sesini büsbütün gürleştirdi. Hava çınladı. Üç genç, işleriyle o kadar meşguldüler ki yağmuru artık hissetmiyorlardı. Biraz daha işleri kalmıştı ama neredeyse bitmek üzereydi. Yağmur çok sürmez, artık dururdu. Yazın hep böyle olurdu. Bulutlar daha da alçalmış, kireçli dağı kaplamıştı.

Marin sırılsıklam olmuştu.

— Ben ormana gidiyorum, dedi.

— Aptal olma, burada kal! Böyle zamanlarda ağaçların altına sokulunmaz!

— Üşüyorum...

— Biraz bekle, ne olur ki!

— Dayanamıyorum...

Ama gene de gitmedi. Orağın kolu elinden kayıyor, yağmur alnından süzülüyordu. Hem terliyor, hem de soğuktan tir tir titriyordu. Kendi kendine, "Tam da yarın hasta olacağımı düşündükçe," diye söyleniyordu. Lisandru'nun aklına, yolun kenarında bıraktığı paltosu geldi. Kardeşine acıdı, orağını bırakarak, paltoyu almağa gitti. Palto, Lisandru'nun bıraktığı dallar altında yağmurdan ıslanmış, kurşun gibi ağırlaşmıştı. Dönerken: "Yeteri kadar büyük, üçümüz de altında korunabilirdik," diye söylendi.

— Gelin, dedi. Yağmur, yapraklardan bile geçiyor. Orakları kenara koyun da şunun dinmesini bekliyelim...

Buraliste, yapacakları daha ne kadar iş kaldığını tartar gibi çepeçevre etrafına bir göz attı, sonra kardeşlerine döndü. Marin işi bıraktı, onlara yaklaştı. Buraliste, sanki etrafında olanlar ona hiç tesir etmiyormuş gibi, omuzunda kocaman tırpan bıçağı, dalgın dalgın yavaşça ilerledi. Çıplak ayakları, otların üzerinde şıpırdıyordu. Lisandru, "Allahın mübarek topalı," diye söylendi ve al-

nından sızan yağmur damlalarından kaşlarını çatarak, kardeşini bir kere daha yakından süzdü. Tam o anda üçüne birden yıldırım isabet etti ve gözle kaş arasında yere yığıldılar.

Ormana sığınanlar, çok kısa süren ve toprakta kaybolan bir aydınlık gördüler; gençlerden birinin deli gibi çığlığını duydular ve sonra ateşte kızdırılan demirin kumaşı yırtan sesini... ve hemen, yanlarında, bütün orman ve vadiler aynı zamanda ateşe verilmiş gibi bir patlama duydular. Daha sonra, sanki birisi, yalınayak, sola sağa, öne arkaya koşuyormuş gibi, yağmurun otlar üzerindeki sesinden başka hiçbir şey duyulmadı.

★

Yağmur daha seyrelmiş, gelmek için acele eden kadınların telâşı azalmıştı. Yalnız ağlamaları duyuluyordu. Adamlar, yıldırım isabet edenleri, koltuklarına kadar gömebilmek için, yan yana üç çukur kazmışlardı. Elektrik çarpmasına mani olmak için de, onları tahtalarla dürterek çukurlara ittiler. Sonra çukurları, etraftaki topraklarla doldurdular. Rebegea'nın kara suratı soda gibi mavi olmuştu. Lisandru'nun gözleri koskocaman açılmış, ağzı kaskatı kasılmıştı. En gençleri Marin ise, ıslak gömlekleri sırtlarına yapışmış olan, üzgün suratlı kadınlara şaşkın şaşkın başıyordu. Kadınlardan biri:

— Buraliste ölmüş, bakın, dedi.

— Hadi hadi, o kadar çabuk ölmez o!

Mırıltılarını ince ince yağan yağmur örtüyordu. Hava soğuktu. Dolu yemek tencerelerini, otların üzerinde unutmuşlardı. Soğuyan soğan çorbasının ve mısır bulamacının kokusu uzaklardan duyuluyordu. Yağmur suları toprak kâselere akıyor, kadınlar da boşuna bezlerle örtmeğe çalışıyorlardı.

Erkekler, karınlarının acıktığını unutmuşlardı. Korku ile birbirlerine bakıyorlardı. Bu ağır sessizliği biri:

— Nasıl oldu? diyerek bozdu.

— Biz, orada, ağaçların altındaydık. Onları çağırdık, gelmek istemediler...

— Tabiî, aceleleri vardı! Yarın, en gençleri Zamfira'yı kiliseye götürecekti...

— Peki, şimdi o nerede?

— Başka bir köyde çalışıyor. Ancak bu akşam gelecak.

— Anneleri biliyor mu acaba?

— Zavallı, hiçbir şey bilmiyor. O da gelir!

Kadınlar, korku ile üç kardeşe bakıyorlardı.

— Buraliste kıpırdadı galiba...

Hepsi, birkaç saniye sustu. Ama, Rebegea, hiçbir hareket yapmamıştı. Gözleri, korkudan irileşmiş, kaskatı duruyordu.

— Yaşıyor mu diye anlamak için gözlerini açalım.

— Deli karılar, kenara çekilin, ellemeyin! Sonra, size de elektrik çarpar, diye bir ihtiyar ileri atıldı. Kadınlardan biri:

— Peki! Peki! İhtiyar bunak! Böyle şeyleri biz de çok gördük. Akıllılık etmeye kalkma! Üç yıl önce, Balcesti civarında gençlere gene yıldırım çarpmıştı. Bunlar gibi onları da toprağa yarıya kadar gömdüler. İçlerinden biri hâlâ yaşıyor.

Sonra gene uzun bir sessizlik oldu. Yıldırımın çarptığı üç gencin etrafına toplanan kalabalık, acımaktan ziyade merakla onlara bakıyordu.

— Peki, ama neden saklanmadılar?

— Tarlanın ortasında kaldılar, demir de yıldırımı çekti. İşte bu kadar...

Dağ tarafından, bütün kalpleri donduran bir çığlık duyuldu.

— Lisandru, Gheorghe, Marin, evlâtlarım, neredesiniz? Neredesiniz?

Yağmurdan göl olan dar yolda, saçları darmadağın bir kadın koşuyordu.

Kadınlar yana çekilerek ona yer verdiler.

— İşte anneleri! Kenara çekilin!

Çığlıklar durdu. Kadın artık koşmuyordu. Titrek parmaklarının ucunda nemli havayı yoklıyarak, iki eli ileriye uzanmış sanki iyi görmüyormuş veya kaygan bir toprakta yürüyormuş gibi yavaş yavaş ilerliyordu. Tıpkı, oğlu yanıbaşındaymış da onu rahatsız etmek istemiyormuş gibi alçak sesle:

— Lisandru, Lisandru, neredesin? diye seslendi.

Onları görüyordu. Üçünü de, koltuklarına kadar toprağa gömülü olduklarını görüyordu da en son çığlık bir türlü çıkmıyordu.

— Gheorghe, Gheorghe, neredesin Gheorghe?

Kadınlar, çok kuvvetli bir ışıktan kaçarcasına, yana dönüp hıçkırarak ağlamağa başladılar. Otların üzerine düşen yağmurdan başka ses duyulmuyordu.

— Marin, neredesin? Marin, küçüğüm, neredesin?

Yanlarına gelmiş, ayakta dursalar, olabilecekleri yükseklikte onları arıyordu. Göremeyince de, oldukları yere başını çevirmek istemiyordu.

— Küçüğüm, neden bir şey söylemiyorsun küçüğüm?

Kadınların getirdikleri yemeklerin sirke kokusu havaya dağılmıştı. Artık ne ıslak ot kokusu, ne de ormandan gelen kokular duyuluyordu. Birdenbire, kadının çığlığı etrafı çınlattı. Herkes, zaten bu çığlığı bekliyordu. Ama duyar duymaz kulaklarını tıkadılar ve sanki kaçışmak istiyor gibi birkaç adım geri çekildiler.

— Lisandru! Gheorghe! Marin! Orada mıydınız?.

Diz üstü çamurun içine yığıldı. Yapabileceği, en ufak bir harekete mani olmak için dikkatle bekliyen adamlardan en yakında olanlarının pantalonlarına çamur sıçradı. Onu, çocuklarından, ancak birkaç adım ayırıyordu, fakat ayağa kalkmadı. Otların üzerinde yerde sürünerek, onlara doğru ilerledi. Yanlarına gelince teker teker baktı. Sonra, etrafını çevreliyen adamları, sitem ediyormuşçasına ama hiçbir şey söylemeden sessiz ve vahşi bir bakışla

süzdü. Açıklama belki de acıma bekliyordu. Adamların en yaşlısı ona doğru birkaç adım attı, fakat kadın, ellerini kaldırarak:

— Hayır! Hayır! Hayır! diye haykırdı.

Bu çığlıkla, kalbinden vurulmuş gibi adam titredi. Bununla beraber, tetikte, soğuk yağmura rağmen, ter içinde bekledi. Kadın, Buraliste'in masmavi yüzüne, hareketsiz göz kapaklarına dikkatle baktı. Sonra Lisandru'nun bembeyaz suratına doğru sürüklendi. Nihayet, küçük oğlunun açık gözlerini gördü, kuruyan dudaklarını öpmek için ona doğru ilerledi. İhtiyarın eli onu kuvvetle, hırsla geriye çekti ve kadın sırtüstü düştü. Etraftakiler, bir ara ihtiyarın kadını omuzlarından tutup, mani olamıyacağını zannetmişlerdi. Ama, "Bırakın beni! Bırakın beni!" diye bağırınca hepsi üstüne çullanarak, yumruklamağa başladılar.

Kadın kuvvetliydi; birkaç sefer kalktı, yeni açılan çukurlara doğru ilerledi, ama her seferinde geri ittiler. Kendisine anlıyamadığı lâflar söyliyen kalabalıkla başa çıkamıyacağını anlayınca, yana çekilerek, başını toprağa eğdi ve sessizce ağlamağa başladı.

Yarım saat sonra jandarmalar geldi. Omuzunda tüfek, haki bir kaput giymiş olan jandarma çavuşu, birkaç küfür savurup, şişko kalçalarının üzerinde sallanarak yaklaştı. Adamlar, sessizce ona yer verdiler.

— Sizler, doğru durmasını bilmez misiniz? Serseri sürüsü! Saçlarımı ağarttınız. Başıma bir bu eksikti! Zaten kâfi derecede başım dertte.

Dörtte üçü gömülü delikanlıları görünce, durdu, ayaklarını ayırarak, kendini takip eden iki askere döndü ve:

— Bunları biraz geri itin bakayım! İnekler gibi ne diye bakıyorsunuz? Yanımda hiç kimseyi görmek istemiyorum. Hey Allahım! Burası serserilerin ziyaret yeri midir nedir?

İhtiyar adam:

— Çavuş! Bize küfür etmeyin! Herhalde bizim bir suçumuz yok! dedi.

— Nasıl yok! Yağmur altında tarlalara gitmeğe ne lüzum vardı? Hangi şeytan, insanların yağmur altında ot biçtiğini gördü?

Gerilerden biri:

— Ot olunca, biçmek de lâzım! dedi.

— Senin ağzının ortasına! Hepiniz de pek kurnaz oldunuz!

Toplananlara teker teker bakarak, fakat kesin bir şekilde bir tanesine hitap etmeden:

— Nasıl oldu? Ne zaman oldu? diye sordu.

Ormanda bulunanlardan biri, hâdiseyi olduğu gibi, kısaca anlattı. Bu arada askerler, gömülü gençlere bakıyorlardı. Jandarma çavuşu, öğrenmek istediklerini anladıktan sonra:

— Kimse onlara yaklaşmasın! Elektrik geçer! Elektrik çarpması nedir biliyor musunuz?

Hepsine alaylı alaylı baktıktan sonra, adamlara döndü:

— Sizler, benle karakola geleceksiniz. Sizleri hayvanlar gibi sayı ile aldım, onun için zabıt tutacağız. Doktor çağırmak için bir asker göndereceğim. Çünkü doktor yedi kilometre ötede oturuyor.

Bilimeyen bir sebepten dolayı pek sinirliydi, ama, hemen de gidemiyordu. Çamurda yatan ihtiyar kadını gördü, bir küfür savurmak istedi. Sonra kendini toparlıyarak, üç kardeşe yanaştı, hepsine teker teker baktı. Acı ve üzüntülü, ama kesin bir sesle:

— Buraliste ölmüş, başucuna bir mum yakın! Ne o? Sağır mısınız? Hemen koşup papazı da çağırın... Sonra yavaşça: Lisandru akşama kadar dayanır, dedi. Gençlerden biri duyacak diye çekinen ihtiyar:

— Çavuş! Belki de atlatır, dedi. Jandarma çavuşu, kendinden gayet emin:

— Atlatamaz! diye kesip attı. Küçük İlie'ye gelince...

— Adı Marin'dir...

— Olabilir, ama nüfusunda İlie yazıyor. Bak daha kıpırdıyor. Kuvvetliyse yarın öğleye kadar dayanır.

Gençlerin önlerinde iki büklüm duruyordu. Nefesi kesilmişti. Mendilini çıkardı, alnını sildi. Kauçuk paltosu sıcak tutuyordu. Yakasını açtı. İnce yağmur kasketinin üzerinde çatırdıyordu. Orada bulunanlara sert bir sesle:

— Neden bir örtü veya herhangi bir şeyle örtmüyorsunuz? diye çıkıştı.

Oradakilerden biri acı bir gülüşle:

— Eğer yağmurun hâlâ onları rahatsız edebileceğini sanıyorsanız! dedi. Jandarma çavuşu cevap vermedi. Etrafın sessizliği içinde yıldırım çarpanlara birer birer baktı, sonra avucu ile tüfeğinin namlusuna vurarak:

— İşte Buraliste! İşte Lisandru! İşte İlie! Toprak istiyordunuz! İşte, şimdi gırtlağınıza kadar toprağınız var. Tiksinti ile tükürdü, ve omuzunun üzerinden arkaya doğru bağırdı: Herkes evine gitsin! Burada gürültü patırdı istemiyorum! Yoksa benden çekeceğiniz var!- Onları yalnız bırakın. İçleri sıkılmaz. Sizler de zabıt için peşimden gelin.

Fakat kalabalık dağılmadı ve çağırdıklarından hiçbiri peşinden gitmedi. Arkasından gelmediklerini anlayınca öfkeyle geri dönerek:

— Sağır mısınız? diye bağırdı. Kimse cevap vermedi.

— Hey! Oradakiler, elektrik çarpması zabıtını imzalamak için merkeze gelin.

Adamlardan biri, istemiyerek:

— Siz gidin çavuş, dedi. Biz peşinizden geliriz.

★

Yağmur yağmağa devam ediyordu. Hava gitgide daha soğudu, akşam oldu. Buz gibi soğuk rüzgâr, daha biçilmemiş otları yere yığıyordu. Uzakta, yağmur tabaka-

ları ve sisler ardında dağ görünüyordu. Gheorghe'nin baş ucunda beş tane mum yanıyordu. Kadınlar, o mumları elleri ile rüzgârdan saklıyorlardı. Islak otlara sızan erimiş mumlar cızırdıyor, sönmek üzere olan alevler de rüzgârda sallanıyorlardı. Un çuvalına girmiş gibi birdenbire beyazlaşan ihtiyar kadın, oracıkta, diz üstü çömelmiş, yavaşça söyleniyordu. Sırtına bir atkı atmışlardı.

— Mihalake, neredesin? Gırtlaklarına kadar toprakla örtülü evlâtlarını görüyor musun? Neredesin? Neredeeee? Ama, sen de öldün gittin, beni yapayalnız bıraktın. Onları tek başıma büyüttüm de şimdi!.. Çam yarması gibiydiler de, ancak külleri kaldı.

Kadınlardan biri:

— Böyle şeyler söylemeyin, diye yalvardı.

Ama ihtiyar kadın, hiçbir şey dinlemek istemiyor, ıslak topraktan avuç avuç ot koparıyordu.

— Mihalake, onları cepheye götürdüler, İsa'ya yaptıkları gibi eziyet çektirdiler, büyük oğlumuzun ayağı kötürüm oldu, sakat kaldı. Kurtuldu. Evine döndü. Hey Allahım! Allahım! Ya, öbürü Mihalake? Lisandru sapasağlam dönmüştü, küçük oğlumuz...

Elleriyle mumların titrek alevlerini saklamaya çalışan bir kadın:

— Susun! diye yalvardı.

Eriyen mumlar otların üzerinde cızırdıyor ve acı bir duman kokusu yükseliyordu.

— Ya, sen Marin! Bu işi nasıl yapabildin? Evladım, yarın kendi evine gidecektin, kendi evine, ama şimdi bu deliğin içinde, toprakla örtülüsün! Allahım, beni de al, Allahım beni de öldür!

Karanlık gittikçe ilerliyordu. Mum ışığında Buraliste'nin korkunç yüzü daha da mor gözüküyordu. Sakalları uzamıştı, onun için kalabalıktan biri:

— Belki de ölmemiştir, çavuş yanılmıştır. Bakın yanaklarındaki sakallar fırça gibi olmuş! Bakın dostlar, bakın! Bir seslenin bakalım...

Kimse yaklaşmadı, ama diz çökerek, herkes kardeşlerin en büyüğüne bir şeyler söyledi:

— Hey! Gheorghe! Gözlerini aç. Tütüncü dükkânını açma iznin geldi.

— Buraliste, bana bir paket sigara versene! Duydun mu? Canım sigara içmek istiyor.

— Rebegea, Bükreş'ten, şu büyük boyalı çinko kutudaki pipolardan getirtsene! Bize satmak için sigara ile doldurursun. Kazandığın parayı, han sahibi görürse, kıskançlıktan çatlar.

Adamlar, aralarında ilk önce acı acı şakalaştılar, sonra usandılar. İçlerinden biri:

— İşte, papaz geliyor! dedi.

— Yavaş yavaş geliyor. Ölüden çıkarı yok, onun için acele etmiyor.

Papaza yol vermek için aralandılar. Papaz, uzun siyah bir elbise giymişti, ayakkabıları çamur içindeydi. Kulağının üzerindeki kırçıl saçları elleriyle düzelterek:

— İyi geceler! Dostlarım! dedi.

Sanki, tarlanın ortasında ne bulacağını bilmiyormuş gibi: "Ne oldu?" diye sordu.

Karanlık gitgide daha da bastırıyordu. Kadınlar biraz çekildiler ve papaz da gömülü kardeşlerin yüzlerini gördü. Gheorghe'nin yüzünde mumların ışıkları oynaşıyordu. Papaz, bunu yadırgamadı. Şimdi tamamen karanlıklara bürünen dağa doğru başını kaldırarak cebinden kara kaplı bir kitap çıkardı, karanlıkta açtı. Okuyormuş gibi ezberden söylemeğe başladı: "Karalar ve korku ona aittir. Yükseklerdeki sükûnet onun sayesinde hüküm sürer. Ona bağlı olanlar sayısızdır. Işığı kimi aydınlatmaz ki! İnsan Allahın huzurunda nasıl doğru olacak? Kadından doğan nasıl kusursuz olur? Bak! Ay bile onun yanında soluktur, yıldızlar parlaklıklarını kaybetmişlerdir. Kendi bir kurt, oğlu da kurt yavrusu olan insan için ne demeli ki!.."

★

Zamfira ancak papaz gittikten sonra geldi. Marin'in yanına oturdu ve ona baktı. Yağmur artık dinmişti ve kadınlar üç gencin yanına lâmbalar getirmişlerdi. Lisandru da gitgide morarıyordu. Gözlerini kapamıştı. Jandarma yanılmamıştı: gecenin 11 ine doğru öldü. Sessizce, etrafında mumlar yakıldı. Gece güç geçti. Soğuk ve rüzgâra rağmen kimse kıpırdamıyordu. Islak otlar çiğnenmişti ve etrafa bir yanık kokusu dağılıyordu. Bir mumdan diğeri yakılıyordu. Zaman zaman, annenin hıçkırıkları duyuluyordu, sabaha doğru onlar da kesildi.

Gökyüzü aydınlandı, güneş çıktı. Yağmurdan ıslanıp da şimdi rüzgârdan kurumuş elbiseleri içinde kadınlar, kazık gibi aynı yerde kıpırdamadan duruyorlardı. Hepsi de, sis kalktığı için, dağın eteğinde görünen evlerine bakıyorlardı. Zamfira'nın evi, orada bir düzlüğün üzerindeydi. Marin, gözünü açınca, düğün şerefine beyaza boyanan duvarı, kapıya asılan küçük çam ağacını gördü. Birdenbire konuşmağa başladı. Etrafındakiler bir mucize olmuş gibi etrafına toplandılar.

— Zamfira! Dinle Zamfira!..

Genç kız, yanına diz çökmüş duruyordu. Öbür kadınlar onu tuttuklarından daha çok yanaşmıyordu.

— Ne var?

— Uzakta görünen, bizim düğün çamımız değil mi?

— Evet, o...

Bir dakikalık sessizlik oldu. Yeni başlıyan bu günün sabah rüzgârının uğultusundan başka bir şey duyulmuyordu.

— İyileşecek..

— İyileşti bile..

— Hey! Marin, yaşıyor musun?

Annesi sağır olmuş gibiydi. Oğluna bakıyor, bir şey demiyordu. Biraz geriye çekilmişti. Birkaç saniye sonra, ümitsizce kendini toprağa attı, bağırıyor, yüzünü ıslak toprağa sürtüyordu.

— Marin! Küçük Marin'im!..

Birkaç kişi:

— Doktor! Doktoru getirtmek lâzım, dediler. Fakat jandarmalar doktoru bulsalar ve arabalarıyla getirseler bile, öğleden önce gelemezlerdi. İhtiyar adam, kardeşlerden en küçüğünün etrafını saran, meraklı kadınları itiştirerek:

— Ne hissediyorsun? diye sordu.

Oradan biri:

— Onu rahat bırakın, dedi. Marin bitkindi. Gözlerini yeniden kapadı. Belki de düşünüyordu. Çünkü nihayet:

— Ne soğuk, ne de sıcak duyuyorum. Yalnız kendimi kazık gibi hissediyorum, diyebildi.

— Biraz daha böyle gömülü kal toprakta. İçindeki fenalık çıkıp gidecek.

Annesi yaklaştı, öpmek istedi. Etrafındakiler onu zor tutuyorlardı.

— Rahat dur! Deli misin? Yoksa yaşamaktan mı bıktın?

Sanki derin bir uykudan uyanıyormuş gibi, Marin etrafına baktı. Yanan mumları ve mürekkep gibi mosmor olan kardeşlerini gördü. Korku ve belki de ufak bir ümitle:

— Neyiniz var? diye alçak sesle sordu. Hey! Gheorghe! Hey! Lisandru! Bir şeyler söylesenize! Anne, Lisandru ve Buraliste'ye ne oldu öyle?

Yanındakilerin gözlerinin içine bakmak istedi. Ama herkes yere bakıyordu. İşte, o zaman genç adamın yüzünde bir korku ifadesi belirdi.

— Zamfira, bana doğruyu söyle, öldüler mi?

Genç kız, saçları gözlerinin üzerine düşmüş, hiçbir şey söylemeden duruyordu. Birdenbire vahşileşti. Sessiz ve şaşkın, sanki deli gibiydi.

Marin, derin bir uykuya daldı, adamlar onun öldüğünü zannettiler ama, o hafifçe nefes alıyordu. Böylece iki saat aralıksız uyudu. Güneş, kireçli dağın tepesinde yükselmiş, yeşil vadileri aydınlatıyordu. Otlarda haşin

bir serinlik vardı. O gün, köyden kimse hayvanları otlatmaya götürmedi. Çocuklar da gelmişlerdi; büyüklerin çocukları eve göndermeleri, onların meraklarını daha da kamçılamıştı. Komşulardan biri, kıyı boyundaki yoldan, köyün tabutçusuna gidip, iki tabut ısmarlamıştı. Kimseye bir şey söylememişti. Şimdi geri dönmüştü ve boş gözlerle, bu kısmen gömülü adamlara bakıyordu. Hem uykusuzluktan bitkin hem de yaptığından memnundu. Biraz sonra çekiç sesleri duyuldu, herkes biribirine mânalı mânalı baktı, ama kimse bir şey söylemedi. Günlerden pazardı. Tabutçu dindar adamdı. Hiçbir zaman pazar günü sipariş almazdı ama, şimdi bu şartlarda...

Orman, küçük ve kara bir gölge gibi görünüyordu. Kadınların elbiselerinden hafif bir buhar ve aynı zamanda ıslak kumaş kokusu yükseliyordu. Tencereler devrilmiş, sirkeli çorba ve ince kesilmiş soğanlar etrafa dağılmıştı. Delikanlıların tarlasında hesabına çalıştıkları adam, başka bir köydeydi. Eğer burada olsaydı, herkes ona beddua edecekti. Ancak, siyah başörtüsünün bir ucu ile yüzünü kapıyan karısına, ters ters bakıyorlardı. Kadınlar sanki "ölümlerine sebep sizsiniz" demek istiyorlardı.

Hava çok sıcak olmuştu. Aynı zamanda rutubetli ve boğucuydu. Gökyüzünde bulutlar, gene tebeşir damarları gibi bembeyaz, koskocaman toplanmağa başlamışlardı. Âyin saatini hatırlatmak için kilisenin çanı çaldı. İhtiyar anneye görünmeden, kadınlar ıstavroz çıkardılar:

— Allah günahlarını af etsin! dediler.

Marin uyandı, şaşkın şaşkın etrafına baktı. Gördüklerine alışması için bir hayli zaman lâzımdı. Umumiyetle o kadar hareketli olan çocuklar bile ses seda çıkarmadan toprağa gömülü adama bakıyorlardı. Marin:

— Zamfira, Zamfira, kilisenin çanını duydun mu? dedi. Bizim için çalıyor. Kiliseye gitmeliyiz.

Genç kız hıçkırmağa başladı. Genç adam, çukurdan dışarı fırlıyabilmek için, uyuşmuş kollarını oynattı. Fakat kollar ona itaat etmedi. Vücudun iki tarafında, en

ufak bir hareket yapamadan, aşağıya sarkık kaldılar. Marin, mosmor tırnaklı, kaskatı ve sararmış ellerine baktı. Kendi kendini kandırmağa çalıştığı bir ümitle:

— Buradan çıkacağım, dedi. Buradan çıkacağım, duyuyor musun? Tiz bir sesle etrafındakilere: Dinleyin beni! Buradan çıkacağım. Çıkmam lâzım. Evleneceğiz, diye bağırdı.

Sonra, adamların korkulu bakışları altında, bitkin, uykuya daldı.

Öğleye doğru, kalabalık dağılmağa başlamıştı. Jandarma eri, şahitleri götürmeğe gelmişti ama, doktor olmadan zabıt tutulamıyacağını biliyordu. Kadınları, tüfeğinin namlusu ile itiştirerek, ceza keseceğim diye korkutarak oradan uzaklaştırdı. Bazıları acıkmışlardı. Papaz da ahaliyi kiliseye çağırttı. Çünkü o gün, kimse âyin için kiliseye gitmemişti. Askerler, çocukları yamaca doğru kovaladılar. Kalabalık biraz dağılmıştı. Hava, tıpkı fırtınadan önceki zamanlar gibi bunaltıcıydı. Kapkara bulutlar, ormanın üzerinde dolaşıyor, fakat tarlaları son ışıkları ile aydınlatan güneşi tamamen kapıyamıyordu. Ot kokusu baş döndürücüydü. Yeni başlıyan gün, sessiz, sedasız pırıl pırıl bir bayram havasına bürünmüştü.

Marin uyanmış ve yanıbaşında dua eden annesini uzaklaştırmıştı. Sonra:

— Zamrifa, burada, yanımda kal, dedi.

Zamfira uysal uysal:

— Kalıyorum, diye cevap verdi.

— Herkes evine gitsin, beni rahat bıraksın!..

Kadınlar, erkekler uzaklaştılar. Otlar kurumağa başladığı halde yere oturmadılar. Yorgunluktan bitkindiler, ama biraz uzaklaşırlarsa, her ne pahasına olursa olsun mani olmak istediklerinin meydana gelivermesinden korkuyorlardı.

İki genç yalnız kaldılar. Kilisenin çanları duyuldu. Marin, gözlerini gökyüzüne kaldırarak:

— Zamfira, saat kaç? diye sordu. Genç kız, sanki

başkalarının duymasını istemiyormuş gibi kelimeleri geveliyerek:

— Öğle olmalı, diye cevap verdi. Ama, zaten herkes uzaktaydı ve kimse duyamazdı.

— Geç kaldık...

Zamfira, ilk önce anlamadı. Marin'in kaçırdığını zannetti. Cevap vermedi.

— Zamfira, hâlâ benle evlenmek istiyor musun? Zamfira şaşkınlıkla baktı, sonra başını öne eğdi.

— Zamrifa, artık benle evlenmiyecek misin?

Birkaç dakikalık sessizlikten sonra:

— Ne diye seninle evlenmiyecekmişim? diye sordu.

— Annen, izin vermez artık...

— Ona ne?

— Annen nerede?

— Evde ağlıyor. Gelip, seni görmek istemedi.

— Çalgıcıları getirecek...

— Bir bu eksikti...

Genç adamın gözlerinden birkaç damla yaş yanaklarına süzüldü.

Cansız kollar, delikten çıkmak için bir kere daha gerildi, sonra birdenbire karar vererek:

— Git, papazı çağır! dedi. Sesi sertleşmişti.

— Ne için?

— Bizi evlendirsin!

Zamfira, ona gene delirmiş bu adam der gibi baktı.

— Sakat oldum diye belki beni istemezsin.

— Sakat değilsin. Geçecek. Mademki konuşabiliyorsun, demek ki tehlikeyi atlattın.

Toprağa gömülü adamın gözlerinde bir umut ışığı belirdi; bunda çapkın bir erkek ifadesi de vardı.

— Bir gün daha bu delikte kalacağım, sonra sapasağlam çıkacağım. Anlıyor musun? Ve seni öyle bir saracağım ki, anneni çağıracaksın imdadına.

Genç kız kızardı. Etrafına bakındı:

— Sus, duyacaklar! dedi.

— Duyarlarsa ne olur? Bana nasıl geldiğini göreceğim: tertemiz mi yoksa etrafı sürttükten sonra mı?

Marin, acaip bir fikirle coşmuş gibiydi: Bu delikten çıkıp genç kıza söylediklerini hemen ispat etmek istiyordu.

— Göreceksin, yeniden kuvvetleneceğim ve seni ezeceğim. Bak, yalnız bu kadar söylüyorum.

Zamfira, artık duyacaklar diye korkmuyordu. Belki de içinden, adamcağızın böyle konuştuktan sonra kendini daha iyi hissedeceğini sanıyordu. Ancak, Marin'in anlıyabileceği bir tonla:

— Amma da konuşuyorsun! dedi.

Konuşmak için Marin yavaş yavaş kelimelerini ararken, birdenbire sessizliğin ortasında tabutçunun çekiç sesleri duyuldu. İlkönce anlamamazlıktan geldi. Sonra, mosmor suratlı, sakalları uzamış olan kardeşlerine bir göz attı. Gözlerinin ta derinlerinde saklıyamadığı bir sevinç ifadesi belirdi. Buna rağmen, çekinerek:

— Kim çalışıyor bu mübarek günde? diye sordu.

Bu soruyu herkes duydu. Çünkü toprağa gömülü adam, yüksek sesle konuşmuştu.

— Herhalde bir çocuk tahtalara vuruyor...

Marin, kulak kesilmiş dinliyordu. Bu sessizlikte en ufak bir hışırtı yankılanıyordu. Sesler, kireçli dağa çarpıyor, sonra tarlalara dağılıyordu.

Sesleri ayırt etmeğe alışık kulakları, tahtaya çekiçle vurulduğunu anladı. Kine bürünen gözlerini irileştirerek, hırçın bir sesle:

— Bana taht hazırlıyordur herhalde, değil mi? diye sordu. Yok! Ölmek istemiyorum! Papazı çağırın, hem de çabuk. Zamfira, sen de git anneni çağır; benimki zaten burada. Bana papazı çağırın. Burada, kararlaştırdığımız gibi, şimdi evleneceğiz. Anladınız mı?

Kimse kıpırdamadı.

Kendini tutmak istiyenlere aldırmadan oğluna doğru sürüklenen anne, yavaşça:

— Marin... demeğe çalıştı.

— Git, anne! Papazı getir. Sen de Zamfira, annensiz gelme; parmaklarımıza geçireceğimiz yüzükleri de getir! Çalgıcıları da çağır, duydun mu?

İki kadın, etrafındakilerin şaşkın bakışları altında kalktılar, ürkek ürkek yamaca tırmanmağa başladılar.

★

Papaz gelmeği kabul etmemişti. Günün yarısı zaten geçmişti. Hava çok sıcaktı, akşam olmak üzereydi. Güneş görünmüyordu, her an yağmur bekleniyordu. Orman tarafından, soğuk bir rüzgâr esmeğe başladı. Marin, çukurundan küfürler savuruyordu. Aklından geçen en çirkin küfürleri sıralıyordu. Annesi, boynu bükük ,alçak sesle yalvarıyordu:

— Yeter Marin, günah işliyorsun!..

Etrafı tehdit eden bulutlara korku ile bakan üç çalgıcı çingene ve annesiyle Zamfira geldi. Genç adam, annesine benzeyen ihtiyar kadına dönerek, biraz daha sakin:

— Ha! Nihayet gelebildiniz! dedi.

— Evet, geldim işte.

— Düğün yemekleri hazır mı?

— Hazır...

— Davetliler?

— Herkes burada. Hepsini de davet etmiş değildim zaten...

Önliyemediği bu felâkete orada toplananları şahit tutmak istercesine onlara bir baktı.

Marin ise ona bakmaktan vazgeçti, ve:

— Zamfira, ne diye ikram etmek için bir şişe rakı getirmedin? İçki dağıt, yemekleri ver, sonra da çalgıcılardan bir şeyler çalmalarını rica et.. Papaz bizi evlendirmek istemese de, benim düğünüm bugün yapılacak. Buradan çıkınca da kilisesini ateşe vereceğim... Hey! Çalgıcılar, daha yakınıma gelin, bir şeyler çalın. Böyle şaşkın şaşkın bana bakmağa değmez, hadi...

Çalgıcılar, yapmacık bir neşe ile, birbirlerinin arkasına saklanarak ilerlediler. Genç kız, yiyecek, içecek getirmeğe gitmişti. Annesi de onu takip etmişti. Zaten, düğün için hazırlanan yemekleri ne yapacaklardı ki! Zamfira'nın evi uzakta değildi. Yarım saat sonra, ellerinde büyük bir yemek sepeti ile geri döndüler. Bu arada, çamurlu yoldan, jandarmanın arabası ile doktor da gelmişti. Arabanın önünde atı kamçılayan asker ve doktorun yanında da yolda aldıkları jandarma oturuyordu. Adamlar arabadan indiler. Jandarma kalabalığı dağıttı, şaşkın şaşkın çalgıcılara baktı ama bir şey söylemeden doktorun peşinden gitti. Doktor, gençlerin ne zamandan beri orada gömülü olduklarını soruyordu. Aslında ne olduğunu biliyordu, çünkü jandarma gelirken yolda anlatmıştı.

Marin, iyileşme şansını doktorun yüzünden okumak istiyor, onu süzüyordu. Müthiş bir sessizlik oldu. Keskin bakışlı, yırtıcı bir atmaca alçaklardan uçtu. Kadınlar, sanki sırtlarından itilmişler gibi ileri doğru yaklaştılar. Erkekler onları zorla tutuyorlradı.

Doktor bir şey söylemiyordu. Lisandru ve Gheorge'ye şöyle bir baktı.

— Nasılsın bakalım? diye Marin'e sordu.

— Toprak beni çok sıkıyor.

— Karnın aç mı?

— Hayır.

— Bir yerin ağrıyor mu?

— Hayır.

— Vücudun tamamen kaskatı mı, yoksa biraz kıpırdanabiliyor musun?

— Ellerimde hiç takat yok.

Marin, biraz ümitle uyuşuk parmaklarına baktı, ama onları kıpırdatamadı.

— Bunalıyor musun?

— Biraz.

— Kalbinden mi, yoksa sıkıştıran topraktan mı?

Gömülü adam:

— Topraktan, dedi. Kendi de sebebini bilmeden yalan söylüyordu. Kalbinin daha yavaş attığını hissetmişti bile.

Doktor kalktı, delikanlının morarmağa başlıyan yüzüne bir kere daha baktı. Sonra, meraklı insan kütlesinden sıyrılarak, jandarma eri ile ilerledi. Jandarma alçak sesle:

— Yaşama ümidi var mı? diye sordu.

— Ancak kalbi dayanırsa...

— Yapılacak bir şey var mı?

— Geceye kadar ölmezse, yarın hastaneye kaldırırız...

Doktorla jandarma arabaya binmek istediler ama karşılarına kalabalık, koskocaman bir duvar gibi yükseldi. Hiç kimse bir şey sormuyordu ama doktor, akıllarından geçeni anladı:

— Bu akşama kadar onu rahat bırakın, iyileşecek...

İlkönce erkekler inanmadılar ama, sonra onlar da ümitlenerek sevindiler. Gömülü adam, biraz neşe ile:

— Dostlarım, ben size ne diyordum? Haydi çalgıcılar, haydi çingeneler! Çalmak için ne bekliyorsunuz? Kadınlar ne diye içkilerle gelmiyorlar? Anneciğim, herkese içki ver. Akşamdan evvel tamamen iyileşeceğim. Dostlar, artık tehlikeyi atlattım! Çünkü, orağım elimde değildi de yıldırım bana isabet etmedi...

★

Bütün şişeler boşalmıştı. Erkekler şimdi üzüntülü bir sarhoşluğa bürünmüşlerdi. Kadınlar, hâlâ yere otların üzerine oturmak istemiyorlardı. Hava, gene yağmurlu ve sıkıcıydı.

Toprağa gömülü adam, iç burkan bir tatlılıkla:

— Zamfira, sana ne dedimdi, diye inledi.

Zamfira:

— Kıpırdama. Doğru dur'dan başka bir şey söyliyemiyordu.

Çalgıcılar, adamakıllı içtikten sonra keman ve santurlarından acayip sesler çıkarmağa başladılar. Oradakilerden bazıları bir şeyler söylemek istiyorlardı ama, bu şenlik o kadar yersizdi ki! Koltuklarına kadar gömülü iki ölüye ve gitgide moraran üçüncü kardeşe bakıyorlardı. Bazıları, hava karardığı için, yüzün mor göründüğünü sanıyorlardı. Kadınlarsa korku ile yamaca bakıyor ve gittikçe daha yüksek sesle konuşuyorlardı. Biri gelip tabutçunun tabutları bitirdiğini ve ne yapacağını bilmediğini söyledi.

İki ihtiyar kadın, Marin'in kurtulup kurtulmıyacanı öğrenmek için doktorun arkasından koşmuşlardı. Bu kadar saat bekledikten sonra, şimdi, müthiş bir tevekkülle akıllarını başlarına toplamağa çalışıyorlardı. Marin, çukurundan çalgıcıları tersliyor, Zamfira ile konuşuyordu:

— Kiliseyi ateşe verince, bakalım kim cesaret edip de beni suçlıyacak. Hep beraber gideceğiz. Zenginlerin topraklarını alıp aramızda paylaşacağız. Toprak sahibi olunca da hiçbir şeye ihtiyacımız kalmıyacak. Kendimiz için çalışacağız.

Tıkandığını hissetti, birdenbire takatsız kaldı, ama belli etmekten korkuyordu. Halbuki genç kız, onun da morardığını görüyordu. Marin, birkaç saniye sonra Zamfira'nın yüzündeki ifadeden her şeyi anladı. İçinde, bütün bu insanlara karşı sonsuz bir kin hissetti, son bir defa ellerini oynatmağa çalıştı. Şimdi, kendi içinde bir şeyler aranıyordu. Bir ara, ayaklarını oynatabileceğini sandı. Sevinçten bir ter boşandı. Ama, birdenbire derin bir umutsuzluğa kapılarak kendi kendisiyle birkaç saniye mücadele etti. Çalgıcıları çağırdı, küfür etti. Etrafındakileri sarhoş olmuş, kendisiyle alay ediyorlar sandı. Tıpkı ilkönce, yüzünde maske olduğunu zannettiği zaman gibi, çene kemiklerini kaskatı hissetti. En soğuk günlerdeki gibi

üşüyor, dondurucu soğuğu da hissetmemek için abuk sabuk konuşuyordu. Ağabeylerinin yüzüne baktı, sonra Zamfira'ya:

— Çabuk söyle! Ben de morarıyor muyum? diye sordu.

Saniyeden saniyeye korkusu artan genç kız:

— Hayır, morarmıyorsun, diye yalan söyledi.

— Zamfira, yalan söylüyorsun...

— Söylemiyorum...

— Zamfira, kalk oyna, burada yanıbaşımda!

Çingeneler şaşkınlıktan dona kalmışlardı. Marin kızarak:

— Söylediğimi duymuyor musunuz? diye çıkıştı.

Birdenbire âni bir neşeye kapıldı. Bir kere daha çalgıcıları çağırdı. Gene çalmalarını istedi. Genç kızı tersledi.

Kadınlar ağlamağa başladılar, alkol kokuları etrafa yayıldı. İki ihtiyar bir türlü gelemiyordu ve yağmur, yeniden ince ince yağmağa başladı.

Marin:

— Zamfira, dans et! diye emretti. Duymuyor musun? Sonra, ölen kardeşleri, Lisandru ve Gheorghe'ye doğru bakarak: Düğünüm için çalan kemanları duyuyor musunuz? diye seslendi.

Genç kız kıpırdamıyordu. Aklı darmadağın, hıçkıra hıçkıra ağlıyordu. Takatı bitince ayağa kalktı ve olanca gücü ile kaçtı. Yağmur taneleri gitgide irileşiyordu. Büsbütün moraran Marin'in yüzünü yağmur yıkıyordu. Mumlar cızırdıyarak sönmüştü. İşte, ancak o zaman Marin müthiş bir korkuya kapıldı. Zoraki çalan çalgıcılar, bu işin bir sonu gelsin diye etrafa, yalvararak bakıyorlardı. Santur ve kemanları su ile dolunca onlar da dayanamadılar ve bomboş, kaskatı dağa doğru deliler gibi koştular.

(Çeviren : Turan ÇİPRUT)

FRANCİSC MUNTEANU

(1924 -)

İlk gençliğinde ve savaş yıllarında pek değişik işlerde çalıştı: Çilingirlik, firma sahibi bir ressamın yanında çıraklık yaptı, sonra, denizci oldu ve gemilerle dünyayı dolaştı, böylece, ileriki yıllarda yazacağı hikâye ve romanlarını besliyecek görgüler, bilgiler ve tecrübeler edindi. Kurtuluşun ilk yıllarında ressamlık, tiyatro dekoratörlüğü, gazete muhabirliği yaptı. *Mureş Kasabasında* (1954) adlı romanıyla *Çayır Kuşu, Mahzunluk Oteli* (1956) ve *Gökyüzü Üçüncü Katta Başlar* (1958) isimli hikâye kitapları yayınlandı ki, konularını savaş yıllarındaki olaylardan almaktadır. 1959 da *Hikâyeler* adlı yapıtını yayınladı. 1962 de *Dostum Adam,* onu da *Siena Toprağı* adlı yapıtı işledi.

Birkaç yıl sinema senaryosu yazarlığı ve rejisörlüğü de yaptı. Devlet edebiyat ödülünü almıştır.

GÖKYÜZÜ ÜÇÜNCÜ KATTA BAŞLIYOR

Karım, kıskanç bir kadın değildir. Tam tersine, iyi niyetli, neşelidir, her işe en kıymetli sermayesini, yani güveni yatıran bir kadındır. Pek tabiî olarak da en çok bana inanır. Bu, benim bütün söylediklerime, Kitab-ı Mukaddes'in kelimelerine inanır gibi inanır demek değildir ama, hareketlerimin iyi taraflarını görür, inanır ve kontrola kalkmaz. Pek seyrek olarak bana, bazan şüpheli, asık suratla bakar, ve işte o zamanlar ona da, kıskançlık denen hastalığın bulaştığını, anlarım. Kıskançlık sahneleri yapmaz, ağlamaz, yalnız ciddî ciddî karşımda, sessiz, put gibi durur. Onu yatıştırmaya hiç çalışmam: çünkü kıskançlığın bir tek çaresi vardır: zaman. Zaman ilerledikçe, şüpheler azalır, kuşkular hafifler ve hırslar da unutulur.

Pek tabiî, şüphe yaratacak bir duruma meydan vermemek daha iyidir, ama ben de bir melek değilim: bazan gezintilerimin gecenin geç saatlerine kadar sürdüğü olur, bazan da bir kitap almak için çıkarım da ertesi gün eve bir yıldırım telgraf çekerek: "Tesadüfen Cluj'da bulunduğumu" bildiririm. İsabet ki mezaretim imdadıma yetişir: Bazı işler takip etmek icabetmiştir de...

Bütün bunları, geçenlerde karımı gözyaşları içinde bulduğum için itiraf ettim, halbuki, aile efradından hiç kimsenin vefat etmediğini, oğlumuzun yıl sonu notlarının iyi olduğunu çok iyi biliyordum, bana gelince, ben de bu gözyaşlarına yol açacak bir şey yapmamıştım.

Neden ağladığını sordum. Cevap olarak, bana Bratislava damgalı bir zarf uzattı. Adresteki harflerin yuvarlaklığından bunun bir kadın yazısı olduğunu anladım.

Mektup açılmıştı. Karımın, bütün hareketlerimi dikkatle incelediğini bildiğim için, hiç umursamıyormuş gibi okudum. Gerçi, sayfanın üzerine sıralanan satırlar, gelişigüzel şeyler değilse de gene de sesim titremeden okuduğumu hatırlıyorum:

"Sevgili Frantizhek,

Sana böyle hitap ettiğim için beni affet, ama çok sevinçliyim. Doktorun müdahalesi çok iyi netice verdi ve her şey yoluna girdi.

Çok çok öperim seni.
LİNDA"

Genellikle böyle bir mektup alınca, açıklamaya kalkışmak imkânsızdır. Daha ne ilâve edilir veya neden dem vurulabilir ki? Yazanın kim olduğundan veya satırlar arasında beliren ayrıntılardan mı?

Linda'yı tanırdım. Ondan hiçbir zaman böyle bir mektup beklemezdim. Gözlerimi karıma kaldırdım. Kıpırdamadan bana bakıyordu. Bu mektup, onu etkisi altına alıp ezmemişti, daha çok üzmüştü.

Yalan söylemek âdetim değildir: Kendi kendime saygım olduğu için söylemem.

Linda'yla ilişkilerimden söz açmak isteyip istemediğini sordum. Adını bile duymak istemiyordu; merakının gururunu yenip Bratislava'lı kız hakkında soru sorması için aşağı yukarı iki gün lâzımgeldi.

— Ama, kısaca, diye ısrar etti.

Bana lâyık olmıyan hareketleri duymak istemiyordu.

Söyliyeceklerimin uzun süreceğini, ona anlatmak için büyük bir fincan kahve istedim, telefonu prizden çıkardım. Herhalde yapacak bir işi yoktu karımın. Kahveyi getirdi, karşıma oturdu, fakat görünüşte her şeyi anlatacağıma inanır bir hali yoktu.

Bakalit kahve fincanından yükselen sıcak buhara, örtünün işlemelerine ve karımın boyalı küçük tırnakları-

na bir hayli zaman baktım. Karım, sırtını pencereye vermişti ve yarı karanlıkta yüzünün hatları pek iyi görülmüyordu.

Hiç konuşmak istemiyordum ve esasında Linda'yla ilişkilerimi ortaya koymak, tiyatro salonunda öksürüğe tutulanların saygısızlığı gibi bir şeydi. Ama artık iş işden geçmişti. Müphem ve acayip karanlıklar arasında Linda'nın yüz hatlarını canlandırmağa çalışarak, yavaş yavaş anlatmağa başladım.

— Linda'yı geçen yıl Bratislava'da tanıdım. Hatırlıyor musun, o zaman "Slavia" Yayınevi davet etmişti beni.

— Şimdiye kadar ondan hiç bahsetmemiştin.

— Öyle, ama sana bahsetmediğim daha birçok şeyler olduğunu biliyorsun. Zaten sen de hiç ısrar etmedin.

— Peki, devam et.

Bu "devam et"i gayet kaba bir şekilde kesip atmıştı. Ben ise, aynı tonla, sıkıcı ve yeknesak bir sesle devam ettim:

— Bir gün bir toplantıya çağırıldım. Orada konuşacaktım. İlk defa edebiyat hayatımın başlangıcında Bratislava'yı ziyaretimi ve sonra bu şehre nasıl alıştığımı anlattım.

— Bana, Linda'dan bahset.

— Geliyorum oraya. Şehrin havasının güzel olduğunu söyledim. Bu toplantıya birçok kız ve erkek Üniversiteli genç davet edilmişti. Ama onların daha çok, konferanstan sonraki dans için geldiklerini sanıyorum.

— Konudan uzaklaşma.

— Hayır. Konuşmadan sonra, birkaç müzisyen geldi, öğrenciler iskemleleri yan odalara dağıttılar. Oradan birisi, dansa katılmam için rica etti. Ama bütün bu gençliğin tepindiğini görünce, orada işim olmadığını anladım. Bu alanda pek becerikli olmadığımı bilirsin. Tam salondan çıkmağa hazırlandığım sırada, bir genç kız bana yaklaştı, kendini takdim etti ve pek iyi anlıyamadı-

ğım bir şeyler söyledi. Değişik lehçeli bir Almanca konuşuyordu. Ne söylediğini anlamam için bir hayli gayret sarfetmem icabetti. Nihayet isminin Linda olduğunu ve bir fakültede, galiba Edebiyat Fakültesinde öğrenci olduğunu anladım.

— Yani, öyle, birdenbire mi sana yaklaştı?

— Evet, öyle, birdenbire. Sonra neden gitmek istediğimi sordu. Yeni dansları bilmediğimi söylemeğe utandım da gelişigüzel bir bahane uydurdum, ne bileyim ben, gençlik hakkında... şey hakkında...

— Anladım... Gençlik hakkında...

— Evet. Bana düşünmek için birkaç dakika izin versen, söylediklerimin hepsini hatırlarım. Herhalde buna benzer bir şeyler olacak:

— Bakın, aziz Matmazel - evet tam bu kelimelerle aziz Matmazel - dedim, şu aynanın yanında kravatını düzelten genç delikanlıya bakın... ve aynanın önünde kravatını düzelten genç bir çocuk gösterdim. Kravatının düğümünün onun için ne kadar önemli olduğunu görüyor musunuz? Bu delikanlı ne pahasına olursa olsun alnına bir tutam saçın düşmesine tahammül edemez. Orkestranın yanındaki başka bir delikanlıyı işaret ederek - başka bir Üniversiteli öğrenci gösterdim - pantalonunun kemerine, avuçlarını bakın nasıl siliyor. Aman ne iğrenç şey! Neden yapıyor biliyor musunuz? Ellerinin terlediğini genç kızların anlamaması için. Bu salondakiler için danstan daha kıymetli bir şey yok. Emekli bir adam için akşam duası ne kadar önemliyse, onlar içinde dans o kadar kutsal. Ne yazık ki, Matmazel, artık gençlerin hoşuna giden eğlenceler beni sarmıyor. Meselâ, saçlarımı güzelleştirmek için taramıyorum da alıştığım için tarıyorum. Anlıyor musunuz, aziz matmazel, sık sık ütülenen pantalonun ne olduğunu bilmem.

Genç kız, bana, sanki bu teoriyi ilk defa ortaya ben koymuşum gibi şaşkınlıkla bakıyordu.

— Gidişinize üzüldüm, dedi. Buraya yalnız sizin için gelmiştim. Sizinle, o kadar tanışmak istiyordum ki!

Mübalâğa ediyor gibi geldi bana.

— Yahut da sen mübalâğa ediyorsun.

— Hayır. Edebiyat yapmıyorum. Ona, buraya gelmeden önce, benden bahsedildiğini duyup duymadığını sordum.

— Evet, dedi. Pek tabiî evet. İsminizi pek iyi bilirim. İsminiz takma bir addır değil mi?

Bu soru, her ne pahasına olursa olsun konuşulmak istendiği zaman başvurulan en iyi çareydi. Seninle nasıl tanışmıştık, hatırlıyor musun? Seninle, daha evvelce bir yerde daha karşılaştığımızı söylemiştim. Şaşırdın. Nerede? diye sordun. Ne söyliyeceğimi bilemedim, bocaladım. Ama, ne olursa olsun muvaffak olmuştum. Tanışmıştık ve iki eski dost gibi de ayrılmıştık. Hatırlıyor musun?

— Evet, ama bununla Linda arasında ne münasebet var? Yoksa sana yaklaşmak için bir bahane olduğunu sandın da yüz mü vermedin?

— Hayır. Tam doğrusunu söyledim, dedim ki: İşte, aziz matmazel, bugün kullandığım ad, benim tek adımdır, dedim, ve biraz da alaylı bir tavırla ekledim: Yanılmıyorsam nesillerdenberi de ailemin adında değişiklikler de olmamıştır.

— Yazık. Adınızın takma olduğuna emindim. Mutlaka gitmek istiyorsanız, benim de sizinle gelmeme izin verir misiniz?

— Benimle mi? Neden? Aziz matmazel, kendi başıma, yalnız kalmayı o kadar çok isterdim ki! Nedense, bu salondaki neşe bende aksi bir tesir uyandırdı. Fena bir hüzün değil ama, ne de olsa üzdü. Kafayı çekmek istiyorum.

Genç kız, bana şaşkınlıkla baktı, sonra benimle gelmek için ısrar etti.

Bu söz üzerine karım, başıyla "anlıyorum" der gibi bir hareket yaptı. Anlaşılan, onu pek inandıramamıştım.

— Seninle gelmek için, o kadar ısrar mı etti?

— Evet, çok istiyordu. Bir yazarın, sarhoşluğu nasıl olur, görmek istiyorum, diyordu.

O zaman, ilk defa dikkatlice baktım ona: Yuvarlak bir yüzü vardı, teni esmerdi, zeytin rengi bir şeydi. Belki esasında zeytinimsi değildi de, fazla yanmıştı. Erkek gibi kısa kesilmiş saçları, kara ve kıvırcıktı. Bütün bunlar, ona, sıhhatli bir hayvanın sağlam havasını veriyordu. Gözlerinin rengine gelince, ne o akşam, ne de daha sonra anlıyamadım.

— Sonraları da oldu demek?

— Evet. Lâmba ışığında kestane rengi oluyorlardı ama, gözlerini kıstığı zaman siyah olduklarına yemin edebilirdim. Vücuduna yapışık, çizgili bir elbisesi vardı. Hoş bir kız denebilirdi, belki de çok hoş. Tek kelimeyle, sokaktan geçerken başları döndüren kadınlardandı. Dans salonundan beraberce çıktık. Gece serin, gökyüzü açık ve yıldızlıydı. Gökteki Küçük Ayı, sanki gotik kilisenin çanına asılıydı. Birkaç adım attıktan sonra, koluma girebilmek için izin istedi.

— Bakıyorum, sadede gelmeye başlıyorsun.

— Öyle gibi. Senin ne düşündüğünü anlıyorum da, oraya geliyorum, diyorum. Kolkola gidiyorduk. Vücudunun hararetini hissediyordum. Arada yan gözle bakıyordum. Reklâmların titrek neon ışıkları altında teni inanılmıyacak kadar duruydu. Eteği dar olduğundan küçük adımlarla ilerliyordu. Ben de adımlarımı onunkilere göre ayarladım. Uzun topuklar giydiği halde, ancak omuzlarıma kadar geliyordu. Yaşını sordum, on sekiz yaşındayım, dedi. Ama daha fazla görünüyordu. Olgun bir kadın gibi.

— Yani, tam mânasiyle bir kadın?

— Öyle. Bu tabir kullanılır ama, benim tarafımdan

karşılıksız olarak. Bu dostluktan ne yapacağımı bilemiyordum.

— Sarhoş olmak istiyorum demiştin.

— Niyetim öyleydi ama, üzerimde yeteri kadar para yoktu. Biraz ufaklık ve taksiyle otele dönebilecek kadar birkaç kuron.

— Demek otele götürdün?

— Yok canım! Sokaklarda, gayesiz, konuşmadan dolaştık. En sonunda hâlâ sarhoş olmak mı istediğimi, yoksa bir lokanta mı aradığımı sordu. Ona, verdiğim karardan, para meselesi yüzünden, ister istemez caydığımı söyledim. Herhalde önünde sarhoş görünmekten çekindiğimi, yahut da sarhoşluğu övünmek için söylediğimi sanmıştır. Sahiden parasız olduğuma kanaat getirince de, durdu, para çantasını karıştırdı. Ne yazık ki, parası yoktu.

— Bir öğrenci kızın cep harçlığıyla sarhoş olacak kadar düşecek miydin?

— Öyle olacaktı galiba. Dedim ya. Kabalık edecek kadar üzüntülüydüm. Neyse, dolaşmağa karar verdik. Şehir ıssızdı. Sokaktan pek seyrek geçenler sık adımlarla ilerliyorlardı. Hemen hemen yalnızdık. Küçük Ayı, gotik kilisenin tepesinde hâlâ asılı duruyordu. Nelerden bahsettiğimi bilmiyorum. Önemsiz şeyler. Halbuki, onun benden her an akıllıca sözler, nükteler beklediğini biliyordum, ama ancak mânasız mânasız konuşabiliyordum. Yanyana sokaklarda avâre dolaşmaya başlıyalı galiba yarım saat olmuştu ki bana, Bratislava'da, kapısında, mermer bir tabelâ üzerinde, adım yazılı olan bir evin bulunduğunu biliyor muyum diye sordu. Yani adımın Slovakçası! Frantizhek Munteanu (Çekoslovakya'da, vatan için ölen kahramanların evlerinin kapılarına, mermer tabelâ üstünde adları yazılır).

— Adınız yazılı olan mermer tabelâ Stefani sokağında bulunuyor.

— Stefani sokağı? 22 numarada değil mi?

Çok şaşırdı.

— Nereden biliyorsunuz? diye sordu. Aklı sıra, bana hiç bilmediğim bir şey söylüyordu, yahut da bir sürpriz yapmak istiyordu.

— Biliyorum, aziz matmazel, dedim. Çünkü Stefani sokağı 22 numarada yazılı Frantizhek Munteanu benim.

Bana nasıl baktığını tasavvur edersin. Beni deli sandı, yahut da onun gibi bir şey. Çünkü hemen kolumdan çekti elini, bir adım geri attı, gülmeğe devam ettim ve beni Stefani sokağı 22 numaraya götürmesini rica ettim. Aslında götürmeğe ihtiyaç yoktu. Yolu çok iyi biliyordum. Savaş yıllarında birçok defalar gidip gelmiştim.

Stefani sokağındaki 22 numaralı ev, yüksek kışla gibi bir binaydı. Kapıda bir mermer levha vardı ve üzerinde adım yazılıydı. Frantizhek Munteanu. Bu adın altında iki ad daha vardı: Ottokar Stolar ve Jiri Slivatchek. Oracıkta, ne kadar şanslı bir adam olduğumu düşündüm. Çünkü, olaylar bambaşka bir yola dökülebilir ve kapıda yazılan gerçek olabilirdi: Yani hayatta artık olmazdım da, ancak bir ad, bir hâtıradan ibaret olabilirdim. Mermer tabelâ üzerine yazılı bir ad. Geç kalan kiracılara kapıyı açan kapıcının, hafifçe, bazan başını eğdiği bir ad. Herhalde fena üzülmüştüm ki, Linda kolumu sıktı ve beni sürükledi.

— Ne düşünüyorsunuz Bay Frantizhek?

— Ne mi?... Size kesin cevap veremiyeceğim, aziz matmazel. Sarhoş olmayı o kadar isterdim ki!

Çok acayip hisler içindeydim. Az bir adamın kızarmış et kokusu karşısında hissettiklerini duyuyordum. Hiçbir zaman, alkole böylesine ihtiyaç duymamıştım. Linda koluma girdi ve frenküzümü şarabını sevip sevmediğimi sordu.

— Aziz matmazel, şu anda ne olursa olsun isterim. Ne olursa olsun, yalnız mümkün olduğu kadar çok alkollü olsun.

— Öyleyse sizi evime davet ediyorum. Daha iki şişem var. N'olur hayır demeyin.

— Peki, aziz matmazel. Ama anneniz, babanız böyle bir yabancıyla gelmenize ve ona içki ikram etmenize ne derler?

— Annem, babam yok. Yalnız oturuyorum. Rica ederim kabul edin!

O anda, sesinde basit bir davetten çok daha mânalı bir ifade sezdim.

— Böyle bir daveti reddetseydin çok şaşardım doğrusu.

— Öyle. Genellikle davetleri geri çevirmem. Gidelim, dedim. Bana çıkmak için merdivenleri gösterince de çok şaşırdım.

— Burada oturuyorum, dedi. Üçüncü katta.

— Bu evde ve üçüncü katta mı? Çok tuhaf. Tam gökyüzünün başladığı yerde oturuyorsunuz.

— Anlamadım.

— Çok eskiden bilirim bu evi. Üçüncü kattaydım. Aslında dördüncü kata çıkmak istiyordum ama, dördüncü kat yoktu. Bombalanmıştı. Bir doktor aramağa gidiyordum.

— Ama bulamadın. Oysa bu mektubundan anlaşıldığı üzere, hem bulmuş, hem de "müdahalesi çok iyi netice vermiş".

Karımın alaylı sözleri üzerinde durmadım. Buna karşılık, ayrıntılara da eskisi gibi girmedim. Kısaca, ona Linda'ya ziyaretimi anlattım. Aslında da, ancak böylece mektup meselesine girmiş oldum. Üçüncü kata çıktık. Linda, orada, yalnız başına zevkle döşenmiş bir dairede oturuyordu. Eşyalar üzerine ve köşe bucağa defterler ve ders kitapları atılmıştı. Kütüphanesinde, kitaplarımdan "Alouette"in Almanca çevirisini gördüm. Okuduğunu söyledi. Fikrini sormadım bile. Zaten vaktim yoktu. Linda bir koltuğa oturmamı işaret etti ve bana şarap getirdi. Sonra da, yapmacık bir serbestlikle, karşıma, halının ü-

zerine oturdu. Herhalde daha samimî bir hava yaratmak istiyordu. Bizim "Nationale"lere benziyen çok sert Çek sigaralarından ve bir kadeh şarap ikram etti. Hoş lezzetli, biraz buruk bir şarap. Şaraptan iyi anlar geçinirim: bizim fıçılarda, dört beş yıl bekletilmiş moldav şaraplarına benziyordu. İlk kadehten sonra sarhoş olacağımı anladım. Zaten, istediğim buydu: hem aşağıdaki mermer tabelâ üzerindeki ad yüzünden, hem de Linda hoşuma gitmeğe başladığı için sarhoş olmak istiyordum. O zeytunî renk, yalnız yüzünde değil, aynı zamanda omuzlarında da gözüme çarptı. Sigaramı yakmak için eğildiğinde, yakasının aralığından küçük ve yuvarlak göğüsleri gözüme çarptı. Elbisesinin altına korse giymemişti. Acaba, beni içmeğe bunlar mı teşvik ediyordu? Bu, çok tuhaf bir ziyaretti. Birbirimize bakarak susuyorduk. Almancayı hiç iyi konuşmam. Ama susmama sebep bu değildi. Ona ne anlatabilirdim ki? Kapıdaki mermer tabelâdan başka ortak bir yanımız yoktu. Bir ara, gitmek için kalktım bile. Linda, bana şaşkın şaşkın baktı ve herhalde evinden memnun kalmamış olacağımı söyledi.

— Memnunum, kızım, dedim. - Mahsus aziz kızım demedim - Kendimi burada çok iyi, ama çok da tuhaf hissediyorum. Seni tanımıyorum, kim olduğunu bilmiyorum ama, karşında eski bir dost gibi oturuyorum. Daha kalırsam omuzlarını okşamıyacağıma söz veremem. Sahiden kalmamı istiyorsan, senden, halının üzerinden kalkıp yanımda bir iskemleye oturmanı rica edeceğim.

Linda, tam karşıma bir iskemle yerleştirdi. Aslında deminkinden de yakındı bana, ama hiç değilse duruşumuz teklifsiz değildi o kadar.

— İskemlede oturmamdan daha mı memnun kalıyorsunuz? dedi.

— Evet.

Aslında daha memnun değildim. Karşı karşıyaydık ve anlatacak hoş bir şey bulamıyordum. Yazardım ,nük-

teler yapmam, onu oyalamam lâzımdı. Şaşkınlığımın herhalde farkına vardı ki, gülmeğe başladı:

— Mutlaka bir şeyler söylemek lâzım değil ki! Ev sahibi benim, ve sizi oyalamam gerek. Ama galiba canınızı sıkıyorum?

— Hayır, kızcağızım.

— Neden, aziz kızcağızım demiyorsunuz?

— Sana aziz kızcağızım demek, omuzlarını okşamak gibi bir şey olacak.

— Anlaşıldı. Aklınız omuzlarıma takıldı. Elbisemi değiştireyim mi?

— Hayır, aziz kızcağızım. Tam aksine. Böyle çok iyi. Bana, bir kadeh daha doldur.

Sokaktan, ince perdeler arasından hafif bir ışık sızıyordu. Sustuğumuz zamanlar, saatin tik-tak'ından başka, sokaktan pek seyrek geçen otomobillerin klâkson sesleri ve bir Slovak şarkısının bazı parçalarını söyliyen bir baritonun mırıldanışı duyuluyordu.

Genç kız, durmadan gözlerimin içine bakıyordu. Tesadüf müydü, yoksa bir çocukca oyun mu? Anlıyamadım. Bu sessizliğe bir son vermek için:

— Beni görmeye geldiğinde, herhalde aklında bir şey vardı. Söyler misin neydi?

— Evet. Size söyledim ya. İlk önce adınızın takma olduğunu sanmıştım. Öyle olsaydı, size bazı şeyler soracaktım. Sonra, takma ad olmayınca biraz üzüldüm. Biraz diyorum, çünkü yanınızda kendimi çok mesut hissediverdim.

— Yeni bir itiraf mı?

— Çok daha az: samimiyet.

— Linda, gene halıya oturmanı rica etsem, kızar mısın bana?

— Hayır, dedi. Gördünüz mü, benim tertibim daha iyiydi.

Tertip derken neyi kasdettiğini pek iyi anlıyamadım. Oturuş şeklini mi, yoksa akşamı tertipleyişini mi?

Şu var ki, hiçbir şeyin farkına varamadım. Oturduğum koltuktan güneş yanığı omuzlarını görebiliyordum ve Linda da kendisini onun için halıya oturttuğumu anlamıştı. İki parmağıyla yakasını kapattı ve çenesini göğsüne indirdi. O dakikada hissettiklerimi geçiştirmek için ben de halıya oturdum. Pek yakınına. Burnu dibine. Saçlarının ve teninin kokusunu duyuyordum. Eğilip omuzlarından öptüm. Geri çekilmedi, ama hafifçe titredi.

— Yabancısınız ama, buradaki adamlardan farksızsınız.

— Bir ihtar mı?

— Evet, kendi kendime bir ihtar. Bir nevi kendimi tenkid. Zaten, sizi o salonda görünce çekingen bir adam olduğunuzu anlamıştım. Çok hoşuma gitmiştiniz. Sarhoş olma arzusunu da, çekingen bir kimsenin bir nevi kaçışı saymıştım. Sizinle gelmek için ısrar ettim. Ancak, merdivenden çıkarken, bu davetin nasıl karşılanabileceğini düşündüm. Ama, geri de dönmek istemedim.

Ayağa kalktım. Çok tedirgindim. Kadehime elimi uzattım. Boştu. O zaman da artık içmek istemediğimi anladım. Elimi geri çektim. Kendimi pek acayip hissediyordum. Linda, yerde, ayaklarımın ucunda kalmıştı.

— İçki getireyim mi?

— Evet.

Bir kadeh daha içtim. Sonra diz çöktüm, omuzlarından yakalayıp gözlerinin içine baktım.

— Öyle pek çekingen de değilsiniz.

Hiç sebep yokken gülmeğe başladı. Güzel, bembeyaz dişleri vardı. Herhalde, ona pek acayip görünüyordum. Kendime çekidüzen vermek için, eğildim ve onu öptüm. Şaşılacak şey, Linda'nın ancak, dişlerini sıkacak kadar vakti oldu.

Odadaki bir dolabın cilâlı kapısına ikimizin gölgesi aksediyordu.

— Korkuyor musun? Aziz kızcağızım?

— Biraz.

— Gitmemi istiyor musun?

— Bilmem ki. Ama şimdi giderseniz pişman olurum gibi geliyor. Bu, başka türlü olamaz mı, söyleyin n'olur?

— Hayır, aziz kızcağızım. Ama, madem ki samimî davrandın ben de samimî olacağım. Evliyim. Bir de oğlum var. Senin boyunda. Bratislava'da en çok daha iki üç gün kalacağım. Sonra gideceğim. Belki de bir daha asla karşılaşmayız. Asla da az şey değildir. Bu, ancak benim için kolay olur. Çünkü ben, hercainin biriyim. Anlatabildim mi? İyi düşün.

— Artık bahsetmiyelim bundan n'olur.

— Öyleyse, gene de gitmem gerekiyor.

— Hayır. Artık geri dönmek istemiyorum. Zaten, bir yabancı olmanız da daha iyi. Çünkü, belki de sonra bir daha yüzünüze bakmak istemem. Böyle daha iyi. Rica ederim, kalın. Şimdi arkanızı dönün bakalım.

Duvara doğru döndüm. Bir fermuarın açılışını, sonra da elbisenin aşağı doğru kayışını duydum. Bütün kan beynime çıkmıştı. Israrla duvara bakıyordum. Kireçli, süt rengi bir duvardı. Boyadan da anlarım. Bir zamanlar, binalarda boyacılık yapmıştım. Elektrik düğmesinin hizasında, çerçeveli bir resim vardı. Linda'yı düşünmemek için resme bakıyordum. Ama, aklımı, tam toplıyamıyordum. Jartiyerlerin şıkırdamasını, ayakkabılarını halı üzerine atışını duydum. Fotoğraf eskiydi, birkaç yıllıktı, sepya rengindeydi: Saçları kırkılmış bir adamın kafasıydı. Yüzünde iki derin çizgi ve uyuşuk gözleri olan orta yaşlı bir adam. Bu adamı nerede görmüştüm ki!

— Sahiden mi benim boyumda bir oğlunuz var?

— Evet Linda.

— Size benziyor mu?

— Galiba.

— Hayat ne tuhaf değil mi?

— Felsefe yapıyorsun, Linda.

— Hayır. Ne aptalım ama, değil mi?

— Değil, Linda.

— Rica ederim, lâmbayı kapayın.

Düşünmeden düğmeyi çevirdim ve gece karanlığında halının üstünde adımların sonra da kanapenin gıcırtısını duydum. Yaklaştım, oturdum, ellerimi Linda'ya doğru uzattım, omuzlarından yakaladım, sonra da yüzünü ellerimin arasına aldım. Islaktı.

— Linda, ağlıyor musun?

— Hayır, ağlamıyorum.

— Duvardaki asılı resimdeki adam kim Linda?

— Babam.

"Dudaklarının kenarında iki derin çizgi ve uyuşmuş gözler..."

— Senin adın ne, söylesene?

— Şimdi, o kadar önemli mi?

— Evet. Adın ne?

— Linda.

— Soyadın?

— Hofmann.

Başucundaki lâmbayı yaktım. Beline kadar çıplaktı. Küçük ve yuvarlak göğüsleri titriyordu. Onu örttüm. Dikkatle baktım ve yüzünde aynı o iki çizgiyi gördüm. Evet, onun da gözleri daha çok küçük ve uyuşuktu.

— Neden yaktınız? Yahudi olduğum için mi?

Yüzüne iki tokat attım. Ağlamadı. Beni süzdü, süzdü, sonra da bir yastığa burnunu sokuşturdu.

— Giyin!

Kalktım. Duvara, fotoğrafa döndüm.

— Giyin dedim!

Jartiyer ve fermuarın kapanması ve elbisenin etinin üstüne kaymasını duyana kadar, gene hareketsiz bekledim.

— Hazır mısın?

— Evet, ve derhal gitmenizi rica ediyorum.

— Hayır, aziz kızcağımız, şimdi ne zaman gideceğime ben karar vereceğim. Demek sen Hofmann Armin'in kızısın?

— Evet. Nereden tanıyorsunuz babamı?

— Bu evde tanıdım. Seni de tanıdım. O zaman kucağında tüysüz küçük bir ayı ile dolaşırdın. Tek gözü yoktu. Şimdi çok iyi hatırlıyorum. Küçük sarı bir ayı. Hâlâ ayın var mı?

— Hiç oyuncak ayım olmadı.

— Sevgili kızcağızım, hatırlamıyorsun. Bir kadeh daha şarap koy ve halıya otur. Evet, gözyaşlarını da silebilirsin. Ağlamamalı.

— Çok acayip bir adamsınız.

Karım bu tarife pek inanmamıştı. Sordu:

— Sana bula bula bunu mu söyledi?

— Evet, bunu.

— Peki, öyleyse doktor hakkında sana yazdığı ne oluyor?

— Lûtfen dinle de, lâfımı kesme. İlk defa Bratislava'ya 43 de gitmiştim. O zaman karanlık ve sıkıcı bir şehirdi. Her gün bombalanıyordu. Denizciydim. Mavnalarda seksen vagon cephane taşıyordum. O zaman denizci olmak kolay şey değildi.

— Linda'nın mektubuyla ne alâkası var bunların?

— Var. Innsbruck veya Viyana'dan gönderilen yirmi mavnadan ancak dört-beşi Bulgaristan'a varabiliyordu. Öbürleri ya bombalanıyor, yahut da mayına çarpıyordu. Benim mavnalarımda seksen vagon cephane vardı demiştim ya. Onları mıknatısa karşı koruyucu tedbirler almak için Bratislava'da durmam icabediyordu. 24 saatlik bir izin aldım. Şehre gidip içmek pek tabiîydi. Yapılacak başka şey yoktu. Param boldu. Aylığımdan başka ton ve kilometre başına prim de alıyordum. Limandaki Slovak memurlar bana bir izin kâğıdı imzaladılar. İsmim Slovakça yazılıydı. Cebimde paralar ve izin kâğıdımla limanın bütün meyhanelerini dolaştım, sonra da uçak akınları gece liman üzerine yapıldığı için, daha iç taraflardaki meyhanelere gittim. Akşam altıya doğru zil-zurna sarhoştum. Bu kılıkta, Almanlar beni yakaladılar. İzin kâ-

ğıdımı, sonra da adresimi sordular. Şöyle, gelişigüzel bir ev gösterdim. Bu kışlayı andıran evi neden gemiye benzettiğimi bilmiyorum. O evin bodrumuna götürdüler ve karşılarına ilk çıkan adamın alnına tabancayı dayıyarak:

— Hey! Sen, Yahudi suratlı, dediler. Bunu tanıyor musun? Burada oturuyormuş, doğru mu?

Tavanı göstererek:

— Yukarıdaki odada, dedim.

Adam, bana ürkek ürkek baktı. Sonra da herhalde karşısında bir sarhoş olduğunu anladı. O zaman neden korktuğunu bilmiyordum: gerçekten yahudiymiş. İsmi Hofmann Armin'di, Maidanek'e yapılan bir sevkiyattan kaçmıştı. Yanında üç dört yaşlarında bir kız vardı. Onun da saçları kırpılmıştı ve köşede tüysüz, küçük bir ayı ile oynuyordu.

— Linda mı?

— Evet Linda. Küçük ve zayıf bir çocuktu. Orada saklanan öteki insanlar da benden, şeytandan korkar gibi, korkuyorlardı. Şişko bir Alman kadın vardı. Dikkatimi çekti. Hâmileydi, sancıları tutmuştu. Yere, tam halıların üzerine uzandım. Bu İran halıları kiracılardan birinindi. Ne kadar uyuduğumu bilmiyorum. Hâmile kadının çığlıkları ile uyandım. O kadar feci ve korkunç çığlıklar atıyordu ki uyumağa imkân yoktu. Hava akını devam ediyordu. Hâmile kadının yanında bulunan bir doktor, birinin gidip dördüncü kattaki muayenehanesinden ameliyat âletlerini getirmesini rica ediyordu. Ama kimse gitmek istemiyordu. Bu çığlıklardan kurtulmak için, ben kalktım. Titreyen merdivenlerden yukarı çıktım. Bir alçı kokusu duydum ama o kadar sarhoştum ki ne olduğunu anlıyamadım. Üçüncü kata gelince tepemde yıldızları gördüm. Bir adım daha atarsam, yıldızları tutabileceğimi sandım. Gökte, saman yolunda dolaşıyormuş gibiy-

dim. Sonra, çok yakın bir yerde bir patlama oldu. Uyandım. Aşağıya indim ve oradakilere bu acayip evde gökyüzünün üçüncü katta başladığını söyledim. Sarhoş olduğuma emindiler. Beni rahat bıraktılar. İhtiyar doktor, âletlerini almağa gitti ve hemen döndü, dördüncü katın artık kalmadığını söyledi.

Hâmile kadın hâlâ bağırıyordu. Doğurmak üzereydi. Doktor aramağa gitmek istedim. Oradakiler, sarhoş olduğumdan hiç dönemiyeceğimi ileri sürerek mani oldular. Hofmann Armin'i seçtiler. Ama izin kâğıdı yoktu. Ben de ona benimkini verdim. Cebine koydu. Dışarı çıktı. Bir daha da dönmedi. Ertesi gün, kapının önünde vurulmuş gördüm. Göğsü delik deşikti. Elindeki ameliyat âletlerini bağrına basmıştı. Üzerinde de bir karton vardı: *Gece baskınlarında hırsızlık yapanları bekliyen netice budur,* yazıyordu.

Bana gelince, hemencecik, orada Slovak polisler tarafından yakalandım, yalvara yakara beni limandaki komiserliğe götürmelerini sağladım. Ancak orada kimliğimi bildirdim ve mavunama gidebildim. Üç hafta sonra, Bratislava'dan geçerken Stefani sokağı 22 numaraya uğradım Hofmann'ın kızını merak etmiştim. Kızılhaç almış ve onu bir çocuk kampına vermişti. İşte, Linda'nın hikâyesi.

— Peki.. sana yolladığı mektup ne oluyor?

— Evine gittiğim o akşam, eski kiracıları aramağa koyulduk. Hayatta yalnız doktor kalmıştı. Olayı pek iyi hatırladı. Belediyeye başvurarak mermer levhanın üzerindeki adın düzeltilmesine çalışmasını rica ettik. Müdahalesinin iyi sonuçlar verdiği anlaşılıyor. Çok çok öpmesine gelince, o kadarını da hak ettim sanırım. Şimdi de, n'olur bana bir fincan kahve daha getir. Büyük olsun kabilse. Çok hoşuma giden bir kızın hayatını yazacağım.

(Çeviren : Turan ÇİPRUT)

POP SİMİON

(1930 -)

45 inci Paralel ve *Yıl 15* adlı kitaplarında biraraya getirilmiş parlak gazete röportajlariyle dikkati çektikten sonra Pop Simion, kendini hikâye ve romana verdi. Toplum kaynaşmalarını kavrayıp yansıtmaktaki yeteneği küçük hikâyelerini güçlü kılar. *Sıcak Saatler* (1962) sosyalist yaşamın günümüzdeki gerçeklerini ele alıp işler. Son eseri olan *Üçgen*'le Simion, günümüz Romen edebiyatında kendine şerefli bir yer sağlamıştır.

Pop Simion bugün Romen Yazarlar Birliği'nin ikinci başkanıdır.

ELMALAR

Gidiyorlardı.

Toplanacak pek çok döküntüleri vardı. Toplama işi bütün gün sürdü. Kendini kaybeden Fritz'in âsabı bozulmuştu, şiddetli emirler yağdırıyordu sağa sola. Bu telâşa kendilerini kaptırmış şoförler, sigaralarını tüttürüyorlar, yola çıkmaya hazır motorlarını kontrol ediyorlar, konvoyda iyi bir yer kapabilmek için direksiyon başına koşma ânını tetikte bekliyorlardı. Kocaman furgonlarda, gözle görülmeden veya dokunulmadan etrafa yayılan kokusundan ne olduğu anlaşılan birtakım şeyler taşıyorlardı.. Bu, kaba, sert, benzin, kauçuk, tüfek yağı, köpek derisi çizmelerin kokusu değildi. Furgonlardan bir ticaret eşyası kokusu geliyordu. Tencere, tabak, Zeiss gözlükleri, bayatlamış ekmek yığınları arasında arjante tilkiler, parfümler, kurumuş balık varilleri. Kısacası sivillere mahsus eşyalar. Vakit öldürmeye yarayan şeyler, sigaralar, iskambil kâğıtları, rakı, kahve ve Kolonya'da basılmış güzel çıplak kadın albümleri. Bu resimlere baka baka askerler Onan'ın kollarında dertlerini unutuyor, kendilerinden geçiyorlardı. Çukurlaşmış gözleri akşamları veya geceleri, fenerlerin ışığında, bu renkli, çekici resimlerin üstüne eğilmiş, eksikliğini duydukları kadınlarla hayallerinde sevişerek geçirdiklerini gösteriyordu.

Hava dokunaklıydı. Vakitsiz bir donun sararttığı ormanlar eski renklerine kavuşabilmek için yakınır gibiydiler. Kullanılacak yazlar daha pek çoktu, insanların yararlanmadığı yazlar pek çoktu daha. Ama güz birdenbire bastırmış, oysa "yeni silâh" üstünlüklerini daha gösterememişti; bir lâboratuar oyuğunda boyuna geciktikçe geciki-

yordu. Can çekişme devresine giren Hitler, yeşil ordularını Berlin'e doğru geri çekiyordu.

Bu durumda sevinç duyan Valea Mumii köylüleri, Alman askerlerinin geride hazırlanmış mevzilere çekilişini seyretmek için yola dökülmüşlerdi. İyi gıda alamamaktan hepsi iğne ipliğe dönmüştü, çitlerin altından topladıkları kuzu kulağı filizlerini çiğniyorlardı. Parmaklarının ucuyla yoğuruyorlardı önce, çünkü kuraklık hepsini kurutmuş ve sertleştirmişti, sulu özü çıkarabiliyorlardı böylelikle. Bu hafif acımsı tad, ağızlarını sulandırıyor, bakışlarına bir rahatlık veriyordu, olaylardan uzaklaştırıyordu onları.

★

Léontina hemencecik kalın kumaştan robunu sırtına geçirdi, başörtüsünü örttü, koşa koşa Belediye Dairesine gitti, orada bir şeyler olup bitiyordu, ne olduğunu anlamıyordu. Kadınlar toplanmışlardı, bir önsezinin, bir tutkunun, kesin bir gereklilik duygusunun elindeydiler, köyün öteki ucundan kocalarının, oğullarının, bu mucize sonucunda çıkagelmelerini sağır bir umut halinde duyuyorlardı içlerinde. Bu duygu onları öylesine eline geçirmişti ki, bekleyişlerinin boşuna olabileceğini düşünecek gücü bulamıyorlardı, ne de bu umuda nasıl ve niçin kendilerini kaptırdıklarını anlayabiliyorlardı. Boşuna bekliyorlardı, o meydanda dolaşarak, her yana birden bakarak, ya da vücutlarının varlığını duymak istercesine ikide bir elbiselerini yoklıyarak.

Almanların çekilip gittiğini artık herkes biliyordu. Kadınlar gözlerini ufuk çizgisinden ayıramıyorlardı, öylesine yoğun bir dikkatle bakıyorlardı ki, gözleri yoruluyor, her şey karmakarışık bir hale giriyordu. O zaman bakışlarını Almanlara çeviriyorlar, neler yüklediklerini, neler bıraktıklarını görmeye çalışıyorlardı. Uğradıkları paniğin şaşkın davranışlarla ortaya çıkıp çıkmadığını anlamak

istiyorlardı. Yoktu öyle bir şey: Almanların telâşları hesaplı, âhenkli, yöntemliydi. Savaş Tanrısının yönetimi altında hareket eden makinelere benziyorlardı.

Léontina bir "brandt"ın hangi parçalardan kurulduğunu gördü. Temizlemek, yağlamak için bütün parçalarını ayırmışlardı, sonra yeniden onları birleştirmişler, eski haline, yani toprağı çelik taneleriyle kirletecek hale sokmuşlardır. Topçulardan biri, kadına yaklaştı, karamelâlar uzattı. Kadın ellerini entarisinin kıvrımları arasında gizledi. Komşu kadınlar başladılar kışkırtmaya:

— Alsana, salaklık etme!

— Gebe bırakmaz seni, korkma!

Léontina kızardı, yirmi dört yaşına rağmen, yüzünün kızarmasını önleyemiyordu. Karamelâları gülerek, gevezelik ederek emdi, içine tatlı bir rahatlık geldi, dudaklarının kenarlarında silmediği, hafif bir köpük birikti.

Kadınlar topluluğunun arasında Belediye Yazıcısı Bumbuşca kendine yol açıyordu ,elindeki kâğıdı afiş tahtasına asacaktı. Mısır fiyatını, yasaları, vergi kararlarını buraya hep o asardı. Bumbuşca alelâde, iddiasız bir adamdı, başlıca özelliği, en küçük soruya bile karşılık vermemesiydi. İlkin göğe bakar, ıslık çalar, sonra: "Evet, olabilir," derdi. Takılmalar karşısında başını sol omuzuna doğru eğer, öksürüğe veya havlamaya benzer, garip sesler çıkararak gülerdi. Görevli olduğu saatler dışında hastabakıcılık yapmasını severdi, vantuzlar çekerek soğuk algınlıklarını giderir, adale ağrılarını iyi ederdi. Kadın diye bir şey bilmezdi, cinsel yasalardan çok uzaktı. Kadın vücudu ıslık çalarak ellerini üzerinde gezdirdiği bir piyano gibi bir şeydi. Vücudun duyabileceği zevkleri tanımazdı hiç.

— Bumbuşca yan tarafım ağrıyor, bir vantuz çek bana!.. diye inildedi şakacı bir kadın olan Luşka.

— Olabilir, dedi adam, bir ıslık çaldı.

Kadınlar başladılar alaya, ortalık canlanıverdi. Kadınlar çılgıncasına gülüyorlardı. Sinirli bir gülüştü bu.

Bumbuşca kara tütünden bir sigara tüttürüyordu. Ufak tefek vücuduna rağmen, kadınlara sanki yukardan bakıyor, onların neşesine acıyor, hepsini küçümsüyor gibiydi. Luşka yeniden bir atılış yaptı, çılgınca gülüşler yükseldi. Yazıcı yeniden ıslık çaldı, sonra o güne kadar yapmadığı şekilde bağırmaya başladı:

— Susun, cehennemin dibine gidin hepiniz.

Kadınlara kötü kötü bakarak yanlarından ayrıldı, kemik hastalığı yüzünden sürüklediği ayaklarıyle oradan ayrıldı. Belediye'nin kapısına gelince ceplerini aradı, gırtlağını temizlemek için öksürdü, sonra afiş tahtasına kâğıdı yapıştırarak, gevşek bir sesle:

— İşte, bakın... ölülerinizi öğrenin, dedi.

Kadınlar gülüşlerini yuttular, hızla o yana döndüler. Yazıcının sözleri bir kâbus gibiydi, Belediye binası tepelerine yıkılacakmış ya da raylarından çıkmış çılgın bir tren köyün ortasından, tarlaların içinden üzerlerine doğru gelecek, aşka susamış vücutlarını parçalayıp toz haline getirecekmiş gibiydi. Kadınlar yavaş yavaş afişin önünde toplandılar. Asılan kâğıtta tek bir satır yazı, ardından o köyün erkeklerinden bazılarının adları yer almıştı:

"Cepheden haberler:
Tudor Leah, Ekaterinoslav'da öldü
Aurel Canabuna, öldü
Victor Kina, öldü
Silc Vasile, öteki adıyla Laurlui, kayıp
Ion Kirula, Don'da öldü
Simion Ziman ve Iliuta Ziman, öldüler."

Herkes başkalarını rahatsız etmemek için dudaklarını büzerek heceliyordu yazıyı. Bazıları sonuna kadar okuyabiliyorlardı, sonra saçlarını elleriyle yokluyorlardı, sonra gözlerini. Daha sonra da çekilip yerlerini başkasına bırakıyorlardı, ölümün kanadı henüz onlara değmemişti. Ötekiler ise kekeleye kekeleye okumalarını birdenbire ke-

siyorlar, bir kelimeyi tamamlamadan bırakıyorlar, boğucu bir hıçkırığı yutuyorlardı. Dudaklarını, ellerini yokluyorlar, sonra bıçaklanmış gibi çığlığı basıyorlardı. Koltuklarına başka kadınlar giriyor, gözyaşlarını yutarak oradan uzaklaştırılıyorlardı.

Léontina afişi okudu, Kirila'nın, erkeğinin adını görmedi önce orada. Öteki kadınlara bir çeşit gururla baktı, hattâ onları küçümsercesine. Onları azarlamak bile geçti içinden. Yazıyı yeniden okudu, birden Don kelimesini farketti, elini ağzına götürdü, dünya birden karışıverdi. Haberi âhenkli ve derin dalgalar halinde benliğine sindiriyordu, duygularının içine girmesine fırsat veriyordu. Sonra ağzı açık, kollarıyla havayı dağıtarak rastgele yürüdü. Yolu kesen bir söğüdün gölgesi onu durdurdu. Umutsuzluğun vücuda yaydığı o iç tembelliğine kendini bırakarak oturdu. Söğüt, gölgesini, saat içindeki yelkovan gibi hendeğe düşürüyordu. Yularından tuttuğu bir tayla bir çocuk göründü. Rüzgâr köye, suya batırılmış kenevirlerin acı kokusunu getirdi. Taylı çocuk ilerlemeğe çalışıyordu. Yaklaştı; "Elinizi öperim, teyzecik" dedi, aptal aptal bakarak. Léontina'nın içindeki umutsuzluk çevresindeki sesleri, gürültüleri farketmesine engeldi. Çocuk tekrarladı: "Elinizi öperim teyzecik". Léontina selâmını karşılamak için ona doğru eğildi, ama korkan çocuk, tayıyla birlikte gerilediı.

Léontina ayağa kalktı, yürümesine devam etti. Dünyanın seslerine kulak vermek için atkısını çözdü. Atkı ardısıra yerlerde sürünüyordu, sonra atkı yere düştü. İki adım kala Alman'ı ve onun "spazier" dediğini farketti. Bu, karamelâ veren Almandı. Alman topuklarını vurdu, iki parmağını kepine götürdü, kadının yaldızlı bakışları önünde eğildi.

— Danke, dedi ve kolundan tuttu. Çavuştu, Almanlar savaşta at kullanmamalarına, hepsinin otomobili olmasına rağmen, üstünde bir ahır kokusu vardı. Kırmızımsı suratı, kalın kalçaları, dudaklarının kıvrımlarında cinsel

isteklerin açlığı duyuluyordu. Fakat bütün bunlar şişmanlık hastalığının belirtileriydi, erkekliği de öyle güçlü değildi. Gençliğinden beri sidik torbasında bir hastalıktan acı çekmekteydi. Bu yüzden de hiçbir zaman doğru dürüst sahip olmadığı kadınları seviyor, sevmediği kadınlarla yatıyordu. Daha açıkçası, aşkı besleyecek, keşfedecek vakti bir türlü bulamıyordu, hastalığının iyi devreleri umulmadık zamanlarda oluyor, o da bu zamanlardan kısa sürelerden yararlanıyordu, piyangoyu ve şansı zorlamak isteyen umutsuz bir kumarbaza benziyordu. Şu anda da çavuşun yararlanmak istediği iyi anlarından biriydi, Léontina'nın huzur verici, rahat kadınlığıyla değerlendirmek istiyordu. Bu basit köylü kadını, toprak kokulu köylü kadınını seyretti uzun uzun, onun tahrik edici bayağılığına kendini bırakmak fikri hoşuna gitmişti. Kadının genç hayvanlarınkine benzeyen yumuşak hareketleri, anlaşılmayan susuşu, Valak köyü kadınlarına karşı duyduğu tiksinti, hepsi arzusunu arttırıyordu. Süt gibi boynu eğilerek öptü.

Kadın onu itmedi geriye. Daracık sokaklar boyunca yürüyüşüne devam etti, elleri entarisinin kıvrımları arasındaydı. Gözlerinde şaşkına dönmüş bir anlam vardı. Hafif, tıknaz vücudu, soluk renkteki elleri, omuzları, saat rakkası gibi sallanan örgülü saçları artık onun olmaktan çıkmıştı. İnce dudaklarının değdiği hava onundu ancak. Bu havada ilerliyordu.

Haber saman alevi gibi birden yayıldı. Pencerelerde salkım salkım biriken köylüler, dünyanın tersine döndüğünü sanıyorlardı. Bu anlaşılmaz görünüşü seyretmeye doyamıyorlar, hafif sesle küfürler basıyorlardı.

— Dişi köpek, diye mırıldandı biri.

Sokaktan Raşel'in geçtiğini söyliyerek kızlarından birini kolundan tutup eve aldı bir kadın.

Kızlar soruyorlardı:

— Kim geçiyor anne?

— İncil'deki lânetlenmiş kadın, kocasını başka erkekle aldatmıştı.

— Ya, bu? Ne demek bu?

— Çeneni tut! Ne sersem kızlarsınız siz, haydi gidin inek sürüsü!

Batan güneş Léontina'nın gözlerini körleştiriyordu, elleriyle koruyordu gözlerini. İnsanlar: "Utanıyor dişi köpek!" diyorlardı. Ama Léontina utanmıyordu hiç, sokaktan geçip gidiyordu öylece, ne acılı, ne sevinçli...

Almanı evine götürdü. Yolda başındaki atkıyı çıkarmıştı. Evde bir şey söylemeden ateşi tutuşturdu, kibriti tutan elinin titreyip titremediğine baktı. Sonra parmakları entarisine yapışmış olarak odanın ortasında durdu. Almana bakıyordu, o zaman Alman'ın kirpiklerinin olmadığını farketti, belki de vardı, ama soluk renklerinden ötürü görülmüyorlardı. Gözbebeklerinde küstahça bir canlılık parıldıyordu. Odayı, en küçük ayrıntısına kadar gözden geçirdi. İkonun önünde durdu.

Léontina birdenbire Almana sordu:

— Adın ne senin?

— Was?

— Adın ne? Adın...

— A mein Name. Johann Kempe, diye bağırdı Alman.

Léontina kendini tutamadan: "Demek senin de adın Jean!" dedi. Alman elini yakaladı, kadını kendine doğru çekmek istedi. Yorgun bir hareketle Almanı itti, aynaya yaklaştı, bir tarak aldı, kapkara gür saçlarını taramaya başladı.

Sonra geri döndü, kuru bir gülüşle güldü.

Alman beline sarıldı, yatağa atmak istiyordu. Bu anda da Léontina bir heyecan duymadı. Durdu ve bahçedeki kulübeyi işaret etti. Transilvanya'da benzeri çok görülen, işe yaramaz birçok şeyleri, mevsimlik âletleri, meyvaları saklayan tahta bir kulübeydi bu.

Adamı ceketinin kolundan işveyle çekti, Alman o küçük barakada sevişeceklerini anladı.

— Jawohl, diye kabul etti ve dışarı çıktı.

Kadın gizlenerek onu izledi. İncecik ay onu büyülemiş gibiydi. Fakat ay birden hilâl şekline girdi, sonra bir genç kız yüzüne benzedi, daha sonra uzadı bir ekmeğe döndü, bir çan gibi tostoparlak oldu, bir at nalına, sonra bir yüzüğe benzedi, daha sonra yuvarlandı üç parçaya ayrıldı.

Léontina'nın Almanı götürdüğü kulübe Nuh'un gemisi gibi bir yerdi: her şey karmakarışıktı burda, soğan hevenkleri, bal kabakları, kürek sapları, buğday dolu fıçılar, bir bileyi taşı, üstüpü, koyun, tavşan, vahşi sincap derileri, farelerin yediği eski şapkalar, bir sözcükle her şey vardı orda. Ama en çok bulunan şey elmaydı, dağ gibi yığılmış elmalar birdenbire Almanın cansız vücudunun üstüne yıkıldılar.

Kadın, uzun bir saç iğnesiyle bir tavuğu şişlercesine öldürmüştü. Fakat adam hemencecik ölmedi, çırpınıyor, kadına doğru yürüyordu, sonunda elmaların üstüne devrildi, daha doğrusu elmalar onun üstüne devrildiler, rastgele uzanmış eli, sonra kirpiksiz kötü bir düş görmüşe benzeyen gözleri elmaların altında ezildi.

Palaskayla sıkılmış gövdesi, çizmeleri elmaların üstüne çıkmaya çalıştı, sol elinin parmakları bir sigaranın üstüne bastırarak kaskatı kesildi.

Ölüm çok kolay olmuştu, elmalar doğanın bütün tadını, hayatın bütün güzelliğini taşıyorlardı. O, savaş adamı ise artık yaşamıyordu, elmaların altına gömülü kalmıştı, elmaların kokusu onun uykusunu aşamıyordu. Birden inanılmaz bir şey oldu: elmalar sağlamdılar, gözalıcı derecede parlaktılar, buna rağmen kurtlar belirdiler birden, yavaş yavaş ilerlediler, kendilerine sunulmuş ava doğru güvenle yaklaşmaya başladılar.

Kulübeden çıkan kadın, geceyle başbaşaydı, Kirila'ya karşı kutsal ödevini yerine getirdiğinden memnundu,

dudakları kâğıtlar gibi hışırdıyordu: "Şimdi, Tanrım cezalandırır beni," dedi.

Dışarda incecik bir yağmur sisi ardı sıra yaklaşıyordu. Yağmur duyulmuyordu, daha çok hissediliyordu. Léontina vadiyi geçti, ıslak kumaşlar altında omuzları çıplaktı. Köyü geride bıraktı, başı dimdik yukarda tarlalardan geçti, ıslaklığın gittikçe arttığı entarisinin kıvrımlarına saklamıştı ellerini. Saçları karmakarışık şekilde yüzüne, omuzlarına, göğsüne düşüyordu. Léontina bir bataklıktan çıkmışcasına nemliydi.

Otlağın çitlerine varınca V harfine benzeyen yalağıyle köy çeşmesini gördü, hayvanlar susuzluklarını gideriyorlardı. Bir saman çöpü kopardı, birden ineğini hatırladı, doğurmak üzere olan Joina'yı. Önü sıra sanki hayvanı itiyor, yağmuru elindeki saman çöpüyle döğüyordu:

"Sütlü olsun inek
Besleyici olsun çeşme"

Soğuk iliğine işliyordu, kendini sıcak bir bardak ıhlamur içerken düşündü, şarkı söylemeğe başladı, kelimelerin anlamı birbirine karışıyordu:

"Bu akşam ay ışığında
Bekle sevgilim beni korulukta."

Elmaların yıkılmasının çıkardığı sesi duydu, avuçlarının içindeki nemi hissetti. Yağmur yağmalıydı, gerçek bir yağmur. Sahiden de başladı istediği yağmur. Kadın kollarını açarak karşıladı onu. Ormanları görünceye kadar koştu, ilk ağaçlarla hızını daha da arttırdı. Büyük ormana daldı, gökyüzünden boşanan sular parmaklarının arasından akıyordu.

(Çeviren : O. AKBAL)

ALECU IVAN GHILIA

(1930 -)

Romanlar da yazmıştır, ama daha çok kısa hikâyeleriyle ün sağlamıştır. Gerçekçi bir açıdan görür gündelik hayatı. Canlı ve hareketli konuları zeki bir anlatışla gözlerimizin önüne serer. Birçok film senaryosu da yazmıştır.

NEGOSTİNA

Savaş sona erer ermez başlamıştı akın.

Haziranın sonlarından başlıyarak temmuz, ağustos ve bütün kış boyunca genç adamlar hastanelerden, esir kamplarından, dünyanın bir ucundaki yabancı kasaba ve köylerden akın akın evlerine dönüyorlardı. Kimi sakat, kimi dinç ve sağlam ya da öyle olduklarını sanarak, kimi gittikleri günden bu yana bir iki yaş almış, kimi tanınmayacak kadar çökmüş olarak geri geliyorlardı. Hepsi yeni bir hayat tarzını sırtlayıp getirmişlerdi beraberlerinde. Ama hepsinde çalışmaya karşı önüne geçilmez bir arzu vardı. İlk geldikleri andan başlıyarak tarlalarına koştular. Karanlık basıncaya kadar topraklarından kendilerini alamıyorlar, evlerine ancak gecenin geç saatlerinde dönebiliyorlardı.

Yalnız içlerini asıl kemiren, huzursuz kılan sanki toprakları, zenginlikleri değil de kimsesizlik ve yalnızlığın insanlarda uyandırdığı karşı cinse karşı susuzluk ve açlıktı. Okşamalarında doymak bilmezcesine hırslanmış bu erkekler duygularında yumuşamışlar, çocuksu olmuşlardı.

Savaşın, her gün ölüm ve günah dolu bir dünyaya saldığı bu bir sürü genç, nice yerler dolaşmış, her çeşit ve ülkeden kadınlar tanımıştı. Daha genç ve şanslı olanları bu kadınların kollarında aceleye gelmiş bir iki teselli dakikası bulabilmişler ama bu, onların yalnızlık ve açlığını daha da artırmış, sanki beklenmiyen, birdenbire basan bir kuraklığın toprağı yalayıp yutması gibi tüm benliklerini kasıp kavurmuştu.

Bundan ötürü de patlayan bombaların, dikenli tellerin, asker kamplarının hayalleri gözlerinden henüz silinmemişken, içlerindeki ölüm korkusunun şiddeti unutul-

mamışken, Negostina'nın güzel yüzüne ve vücuduna vurulmuşlar, büyülenmişlerdi. Negostina, Cringaş adlı kuyu kazıcının karısıydı. Negostina Caragin'di genç kızlık adı. Kocası hayatta olmadığı için bu adla anılıyordu.

Cringaş'dan geriye onlara yolların üzerindeki kuyularla (bunların da bir kısmı terkedilmiş, tuğlaları kırılmış, ağızları çökmüştü) karısı, güzel Negostina kalmıştı. Olduğundan daha da güzelleşmiş ve gençleşmişti. Sanki ne savaş olmuş, ne de kocası ölmüştü. Zaman bütün değişiklikleri ve felâketleri arasında ona dokunmadan geçmişti. Bazılarını zaman o kadar insafsızca etkilemişti ki ne beklediklerini, hattâ niçin beklediklerini dahi bilmeyecek duruma düşmüşlerdi.

İşte bu arada Negostina'nın eskisinden de daha güzel ve özellikle yalnız oluşu erkeklerin arzularını büsbütün kamçılıyordu. Talihli kuyu kazıcı, bir zamanlar köyün en gururlu genciydi. Ama şimdi işin bu yanı artık onlara batmıyordu. Hiç değilse kanları en çok kaynıyanlardan Octav Parasca ile Ghita Şindrilen böyle düşünüyorlardı. Kuyu kazıcı ortalara çıkmadan önce, Negostina'nın sevgisini kazanma yarışında birbirlerine rakip olmuşlardı. Ama kuyu kazıcı daha talihli çıkmıştı. Kimbilir belki de Cringaş daha cesur, daha ısrarlı, daha güçlü bir erkekti herhalde ki rakiplerini alt etmiş, burunlarının dibinden kızı alıvermişti. Günün birinde tellâlın herkesi düğüne çağırdığı zaman farkına varmışlardı işin. Haber, erkek gururlarını sarstığı için de damada ihtarlar göndermişlerdi. Octav ile Ghita da bu haberleri gönderenler arasında olmalıydı.

Bu uyarmalara sadece omuz silken kuyu kazıcı, gülüp geçmiş, "aldırmadığını" söylemişti. Gerçekten de aldırmamıştı. "Yaa, demek korkmuyorsun. Biz sana gösteririz", diye kuru sıkı sallamışlar, hiçbir şey de yapamamışlardı, ama muhakkak olan hepsi de damadı temizlemeyi bir kerecik olsun düşünmüşlerdi. Savaş patlak verene kadar hınçları devam etmesine rağmen herhangi bir

olayın söylentisi dahi duyulmamıştı. Zaten kuyu kazıcı mutluluğunu korumak için, herkesten uzaklara taşınmıştı. Beline kadar çıplak, kızgın güneşin altında yanarak bütün gün ve gece deliler gibi çalışarak bir ev yapmıştı. Negostina ona yemeğini getirdiğinde Cringaş'ın kazdığı toprağın hemen dibine çöktüğü, bir yandan karısını okşarken bir yandan da yemeğini yediği, sonra da rutubetli toprağın üstüne Nebostina'nın çizgilerini nakşedene kadar onunla sevişti ğini söyliyenler vardı.

Yazın ortasında bahçesindeki kuyuyu kazıp bitirmişti. Suyu bulmak için yirmi kulaç dibe inip kaynağın suyunu avuçlarının içinde yeryüzüne çıkarmış, Negostina'ya uzatmıştı, o da güzel yüzünü buz gibi soğuk suya daldırıp kocasının avuçlarına dudaklarını değdirmişti. Sular taşıp dökülmüş, toprakta yeniden kaybolmuştu. Kuyu Negostina'nın Kuyusu olmuştu.

Sonra savaş patlamıştı. Cringaş ötekiler gibi savaşa gitmişti. Köy delikanlılarının hepsi Negostina'nın duru, buz gibi suyunu çoktan unutmuşlardı ama Negostina'yı asla. Zaman zaman bir yabancı kadının yatağında onun hayali ile sevişirlerdi. Erkekler savaştan eskisinden de daha arzulu döndüklerinde Negostina'yı bıraktıklarından daha da çekici, genç ve güzel - üstelik de yalnız - bulunca âşık olmaktan da ötede bir saplantıyla ona teslim olmuştular. Bu öyle bir teslim oluştu ki bulaşık hastalık gibi yayıldı; civardaki kadınları, ihtiyar, çirkin yapıp erkeklerin gözünden düşürdü. Daha doğrusu güzellik birimi Negostina'ydı, ancak onunla ölçülüyordu her kadın. Öyle bir güzellikti ki bu, sıcak yaz günü gölgeli ama yasak bir bahçeyi ya da çok sıkı korunmuş serin bir kaynağı andırıyordu. Düşlerinde Negostina egemendi, hayalleri Negostina ile süslüydü. İncelmekte olan buzlar üstünde yürüyen tazılar gibi peşinde dolaşıp onun kendilerine yönelen bir bakışını görebilmek için çırpınıyorlardı. Ama kaya gibi bir karşı koyuş buluyorlardı her zaman. Belki de onları umutsuzluğa düşmekten koruyan, savaşta bütün

zorlukları yenmesini öğrenmiş olmalarıydı. Ama zamanla kızmağa başladılar, bu kaya gibi dayanışı, Negostina'nın ılık yatağını paylaşan bir erkeğin varlığına bağlıyor. lardı.

Cringaş, 1943-44 kışında ölmüştü. Nerde, nasıl, kimsenin kesin bir bilgisi yoktu. Ya vurulmuş, kaçmağa çalışırken donmuş, ya da kurtlar tarafından parçalanmıştı. Yoksa bugüne kadar ne yapar yapar karısına dönerdi. Negostina gibi bir kadını bırakacak bir erkek değildi o. Bir sürü kocalar eşlerine dönmemişlerdi zaten. Savaş savaştı ama Cringaş muhakkak gelirdi. Avuçlarından susuzluğunu gideren Negostina bırakılacak kadın değildi, üstelik de erkeklerin etrafında pervane olduğu bir kadın bekletilir miydi?

Hemen bütün köy halkı Negostina'nın hayatında bir erkeğin olduğu kanısındaydılar. Kimliği ve neden ortalara çıkmadığını merak edip duruyorlardı. Çünkü "Negostina benimdir" derken övünmeyecek bir erkek olamazdı. Üstelik böyle bir fırsata kim karşı koyabilirdi. Tozlu yollarda bir kez yanınızda kalçalara doğru yuvarlaklaşan kumru gibi zarif bacakları ile yürüdü mü, bilekleri belki fazlaca inceydi ama gene de insanı köpek gibi inletirdi. Bir adama bakması, bütün kadınların o adamın gözünden silinmesine yeterdi.

Negostina köye pek seyrek inerdi. Peşini bırakmıyan gözlerden sıkılıp çabucak ayrılırdı. Bir geyiğin süzülüşü gibi çevresine hiç bakmadan başı dik, asabi, onu izleyen ateşli bakışların alevinden yangın yerine dönmüş bir harabenin perişanlığı ile serin ve sakin mabedine çekilirdi. İçine sızılması imkânsız, sanki taşlaşmış iç âleminde yaşıyor, köyde olup bitenlere ilgisiz kalıyordu. Bu da köylüleri büsbütün çileden çıkarıyordu. Nihayet Octav Parasca ve Grita Şindrilaru'nun kararı ile Negostina'nın evini köycek gözetleyip ilişki kurduğu adamı keşfedecekler-

di. Özellikle geceleri gözlemeye karar verdiler, çünkü gündüzleri Negostina çalışmaya giderdi. O arada bir işlerin dönmediğine kanı getirmişlerdi. Ama geceleri olup bitenlerden habersizdiler. Ne yapıyordu? Onu görmeye gelen kimdi? Kimin için geç vakitlere kadar oturuyordu. Bir akşam, tam gün ışımasından biraz önce öfke ve şaşkınlıkları arasında bir adamın evden çıktığını gördüler. Demek ki şüpheleri doğruydu. Umutları ve hayalleri bir anda ezilivermişti.

Adam uzun boylu, geniş omuzluydu. Omuzları kalkık, hafif kamburu çıkık duruyordu. Bir şeyden ürkmüş gibi bir hali vardı. Negostina arkasındaydı. Yavaşça yürüyüp verandanın kapısını açtılar. Adam bir sigara yaktı, kibritin alevinde sakalla kaplı yüzünü seçemediler. Sigarasını içine çekip topal, ya da içkili bir insan gibi sendeliyerek yürüdü. İçkili olması en akla uygun geleniydi. Başka bir şeye ihtimal dahi vermediler. Öyle ya Negostina'nın evinden çıkan kişi ona sarılıp, Negostina da aynı şekilde sigarasını içine çekmek ister gibi adama sokulunca insanın aklına içkili olmalarından başka ne gelebilirdi?

Bu keşiflerinden o kadar şaşırmışlardı ki, bir an hareketsiz kaldılar. Ormanın paslı sessizliğinde içeri girip kapılarını kapattıklarını, sürmenin sesini duyduklarında farkedip kötü bir düş görmüş gibi silkindiler.

Işık etrafa açık gri demetler saçarak, ağaç gövdelerini koyu koyu belirtinceye kadar sabırsızlıkla beklediler. Sonra şaşkın ve perişan, karar verdiler. Octav Parasca, aralarında en zeki olanı, muhtardan haber getirdiğini söyleyerek kapıyı çalacaktı. Haber, Çekoslovakya'da hastahanede yatan kocasından, dönüşünü müjdeleyen telgraf olacaktı. Bütün bu yalanların nedeni de şuydu: Parasca eve girecek, sakallı adam kaçamıyacak, böylece kimliği anlaşılacaktı.

Pencerelerden birinde bir ışık gözükünce Parasca çalılıktan çıkıp evin kenarından ormana daldı. Bir iki da-

kika sonra eve ıslık çalarak, elindeki fındık dalıyla yaklaştı.

"Negostina, hey Negostina!" diye seslendi. Kapıda durup sopası ile bir iki krağı tanesini dağıtıp bekledi.

Kapının hemen açılmıyacağını tahmin etmişlerdi ama hemen açıldı. Negostina geceliği üstünde, çıplak ayak, saçları arkasında gelişi güzel bağlanmış olarak gözüktü. Negostina'yı gözliyenler o anda aynı yerde olsalardı, tokat yemiş gibi kanlarının beyinlerine çıktığını, soluklarının kesildiğini duyacaklardı. Octav, Negostina'nın arkasından içeri girdi. Bundan sonra olanlar soluklarını durdurup şaşkınlıklarını büsbütün arttırdı.

Octav Parasca dışarı fırladığında yüzüne bir kova kaynar su yemiş gibi kıpkırmızıydı. Çalılıklara doğru koşarken içerde hiç kimsenin olmadığını bağırıyordu.

"Kör olayım, Allah canımı alsın, kimseler yok," diye yeminler ediyordu. Ötekiler etrafına toplanarak, "Yalancı, susman için ne aldın Negostina'dan?" diye sıkıştırıp duruyorlardı.

"Sırrı ortaya çıkmasın diye bu gece de seni mi çağırdı?"

Octav, "Kör olayım, Allah canımı alsın böyle bir şey söylediyse," diye kıvranıyordu, "yalansam şuracıkta öleyim."

"Yemin etme, çarpılırsın."

"Yemin ediyorum yahu, yalan söylüyorsam bir daha Negostina'yı görmiyeyim, dokunmayayım ona, Allah beni kör etsin, ellerimi yamutsun, ayaklarımı kırsın, yürüyemez olayım!"

"Peki peki, ona inanmak zorundayız," diye Şinduri, Octav'ın yeminlerini yarıda kesti.

İçlerinden biri atıldı, "Ama bu kendi gözlerimize inanmamak olur, hepimiz de kör olmadık herhalde."

"Kimbilir, belki de olduk."

"Olacak iş değil be!" Bunu Octav'ın kendi söylüyor-

du. Birden durup hepsine hırsla bir bir baktı ve yanlarına vurarak:

"Ben adamın içeri girdiğini gözlerimle gördüm. Büyülenmedim ya!" dedi.

"Kimbilir, belki de cadıdır da hepimizi büyülemişti," diye Sandrilaru söze karıştı. "Şimdi de hepinize gülüyordur. Gene gelelim bu akşam. Papaz çok ihtiyardır gelemez beraberimizde, kayyumu alalım."

İlk iki akşam hiçbir fevkalâdelik olmadı, ama üçüncü akşam sakallı adam yeniden gözüktü. Artık bu işin gizli kapaklı yanı kalmamıştı. İkisinin sarmaş dolaş sundurmaya çıktıklarını, hareketsiz ve sessiz birbirlerine yakın durduklarını hep birlikte gördüler. Yüzleri sundurmanın direğinin gölgesinde, ormana dönük durmuşlardı.

Birden bir dişi geyiğin hıçkırığını izleyen bir öpücük sesi duyuldu. Bunun üzerine adamlardan biri yere tükürüp savaştan kalma pis bir küfür savurdu. Emir almış gibi hepsi de bunun üzerine harekete geçip eve doğru yürümeğe başladılar.

Yaralı hayvanın ağlayışı devam ediyordu. Verandadaki adam bir iki adım atarak sundurmanın önüne geldi. Elinde silâh olmasından korktukları için ağızları kuru, sinirleri gergin, karanlıkta durdular. Sundurmadaki adam bir iki adım daha atınca makinalı tüfek ateşine tutulmuş gibi sallanıp kollarını kaldırdı.

Önce - karanlıkta - onu tanıyamadılar.

Negostina'nın peşinden eve koştular: Negostina saçları darmadağınık, gözleri yaşlı, her zamankinden daha güzel ve çekiciydi. Ne yaptıklarını bilmeden, olanlardan şaşkın ve Negostina'nın ağlamasından heyecanlanmış olduklarından adama saldırdılar. Adamın hortlağı andıran şeffaf bir varlığı vardı. Ölüm maskesi takmış gibi içine çökük gözleri, sakalları gibi ağarmıştı. Bir yabancıydı sanki. Verandadan odaya, elleri yukarda, yuvarlanırcasına soktular onu. Duvara mıhlanmış gibi dayalı, gözleri bir

noktaya takılı, nefes nefese, "Götürmeyin beni, vurmayın beni!" diye yalvarıyordu.

"Korkma, seni götüren yok," diye Negostina'nın dışardan gelen sakin sesi duyuldu.

Adamlar Negostina'nın sesinin geldiği yana döndüklerinde Octav Parasca'yı Negostina'ya hücum etmiş görünce yabancıyı içerde unutup ite kaka dışarı çıktılar. Yabancı bu arada pencereden atlayıp kaçabilirdi ama duvara mıhlanmış gibi elleri başının üzerinde olayları izlemekten âciz, "Götürmeyin beni, vurmayın beni," diye sayıklıyordu.

İçlerinden biri ona dikkat etmiş olsaydı, adamın ölüden farksız olduğunu anlamakta gecikmezdi. Ayakta kalışı, duvara dayalı oluşundan ileri geliyordu. Korku, direnç gücünü boşaltmış, kof bırakmış. Dokunsalar düşecekti.

"Bekle beni İon, korkma İon. Kimse sana bir şey yapmıyacak, seni almak için gelmediler," diye Negostina içeri sesleniyor, bu arada da Octav'ın sarılmalarından kurtulmak için yerde adamların ayakları dibinde yuvarlanıyordu.

Octav hırsla yerden kalktı. Negostina'yı adamların ayaklarına doğru itti. Negostina debelenmeyi bırakmıştı. Yüzü sakin, kireç gibiydi. Sanki kendinden ve içinde bulunduğu zamandan uzaklaşmıştı. Dudakları sımsıkı, gözleri kapalı içerdeki adama, düşteki bir gölgeyle konuşur gibi yumuşak ve sakin seslenebilmek için çabalıyordu.

"Dur İonica, korkma. Kimse seni almıyacak. Kimse seni vurmıyacak. Sana fenalık etmek istemiyorlar. Onlara seni saklamak için ördüğüm duvarı gösterebilirsin."

Negostina'nın bu sözlerini şaşkınlık, korku, pişmanlık karışımı tuhaf bir iç buruntusu ile dinliyorlardı. Arzularının esiri olduklarını farkedince gözlerini öbür tarafa çevirdiler. Soğuk ve çirkin bir şeyin ruhlarında dolaşıp geçtiğini anladılar. Bu arada Negostina onları düşün-

celeri ile başbaşa bırakarak aralarından sıyrılıp içeriye süzüldü. "İona, İonica!" diye mırıldanıyordu.

Sakallı adam ellerini ileriye doğru uzatıp bir iki adım atarken öne doğru sendeledi.

Titrediler birden! Negostina'nın gerçek güzelliğinin farkına vardılar.

Sakallı adamın İon Cringaş, kuyu kazıcının ta kendisi olduğuna şüpheleri kalmamıştı. Negostina'ya açılmış elleriyle uzanışından, görmediğini farkettiler. Yıllarca örülü duvarın içinde kalmaktan kör olmuştu. Negostina ona koştu, ince zarif kollarıyla, titreyen vücudu ile kocasına destek olmaya çalışıyordu. Kendini korumaktan âciz bir halde acı gözyaşları içinde kocasını korumaya çalışıyordu.

Hayalleri kırılmış, artık eskisi gibi onu düşünememenin yoksulluğu içinde, değişmiş, ama gene de onu sevmeye devam ederek oradan ayrıldılar.

(Çeviren : Bingül GÜLSEVEN)

TEODOR MAZILU

(1930 -)

Yazarın *Cep Faresi* (1956) ve *Palavracılar Galerisi* (1957) adlı yergi denemelerini toplayan iki kitabı, onun ahlâk kavramlarının da karıştığı komedi alanındaki ilk çalışmalarıdır.

Çok çeşitli ortamlarda alaydan güldürüye kadar varan denemelerle Teodor Manzilu, işlerin başındakilerde yerleşmiş, sosyal ilişkilere aykırı davranış ve durumları insafsızca yermektedir.

Demiryolu Geçidi (1959) romanından sonra, faşizme karşı savaştan etkilenerek, Manzilu, yergi yapıtları dizesine, âdeta bir ilginç portreler sergisi olan *Bu günler ve bu geceler* (1962) romanını ekledi.

1964 de deneme ve hikâyelerini topladığı *Kayıkla Bir Gezi* ve 1966 da *Verandada Yaz* kitapları yayınlandı. Aynı yıl *Uyuşuk Macera* adlı piyesi oynandı.

SOĞANLA PEYNİR

Üstü renk renk konfetilerle kaplı, düğmeleri baştan aşağı açık duran gömleğinde şarap ve çikolata lekeleri var. Biri kemerine kırmızı bir fes takmış, kılıç gibi, bir kabadayı edasıyla sallayıp duruyor.

Sofadaki aynada kendine baktı, aynanın gösterdiği manzaraya kızıp konfetileri bir bir toplamağa başladı.

— Bak hele şu halime!

Gömleğindeki lekeleri yeni görebildi ancak, büsbütün kudurdu.

Giyim kuşamında keşfettiği her yeni acaiplik onurunu okşuyor gibi.

— Dur hele... gömlek de...

Şiddetli bir hareketle kemerindeki fesi çıkarıp ayakları altına aldı. Derken yerden aldı ve olduğu gibi yamyassı kafasına koydu.

— Deli miyim ne!.. Doğru, pek normal de sayılmam hani...

Durmadan gevezelik ediyor, söylediklerinin akıllıca, yerinde şeyler olduğunu sanıyor, acayip hareketler yapıyor.

— Ya sen? Söylesene ne yapıyordun?

Cevabını beklediği yok; benim söylemek istediğim şeyi benim yerime kendi söylüyor.

— Okuyordun... Bir iki sayfa okumadan uyuyamazsın... Uykusuzluk çekiyorsun sen... Kitap nasıl? İlginç. Birinci bölüm ikincisinden daha iyi... Öyle uzun uzun tasvirler var ki, tâ sonuna kadar öyle gidiyor. Bazı karakterler iyi çizilmiş... Öyleleri de var ki, hiç, boş... Sonra kendini bilen bir kadının sanat okulu profesörüne âşık olması olacak şey mi? Olur a, bal gibi de olur.

İyi ki düşüncesi çabuk gelişiyordu, az önce tabiî ve espri dolu gibi gördüğü şey, biraz sonra boş, saçma gibi geliyordu... ya da bunun tersi oluyordu.

— Ne oluyor bana anlamıyorum... Gittikçe şapşallaşıyorum... bunun farkına varınca, üzülüp kendini koltuğuna attı, ayaklarını da yazıhaneme uzattı.

— Bir lokma peynirin var mı?

Muzafferane bir hareketle büfeyi gösteriyor. Derken kalkıyor ve mucizeyi seyretmek için ayak uçlarında yürüyor. Peynir mi? Dostça göz kırparak zevkten gülümsüyor. Peynir mi? Alâsı! Gözlerine inanamıyor. Büfenin camlı kapağını açıyor, biraz çöpleniyor ve zevkten biterek yalanıyor.

— Soğanın da var mı acaba? diye soruyor dostum ümitsiz bir halde.

— İstediğin soğan olsun, ondan bol ne var?

Gülümsüyor ve inanmıyormuş gibi aval aval bakıyor bana.

— Sende soğan ha, Georget! Dalga mı geçiyorsun kuzum? Sen, Georget soğan ha! Beni tanımıyorsun galiba!

Resmen temin etmeme rağmen, inanmıyor bana. Bir peri ülkesinde sanıyor kendini. Dediğime inanmıyor. Alay ediyorum sanıyor. Soğan bulacağını hiç ummamıştı. Peynir, haydi neyse, bir bakıma tabiî sayılır. Ama soğan? Demek peynirle soğan bir efsane değilmiş! Onun zihninde zaten bunlar birbirinden ayrılmıyacak şeyler.

Peynirle soğan yemek nimetini daha aklı almıyor. Yemek dolabını peynir ve soğanla doldurmuş olmam beni gözlerinde yükseltiyor birden, tam değerimi takdir etmesine sebep oluyor, görünüşü bir yana bırakıp, esas karakterimin ne olduğunu anlıyor. Arkadaşı Georget'nin tanıdığını sandığı kimse olmadığını görünce hakkımı vermek için can atıyor.

Soğan için yemek dolabına gidiyorum... Her hareket, aleyhine olabilecek bir durumda, benim yanımda gelmek

için ısrar ediyor, geçtiği yerde ne varsa dayanarak ilerliyor.

— Bir de bakarsınız sulu cinsinden olanı da vardır, diyor dostum. Yakınmasından utanıp kızararak. Daha büyük mutluluk olmaz bundan.

Şimdi, ikimiz yanyana, istediği soğanı arıyoruz soğan yığını içinde.

Ne var ki istediğimiz soğan bir türlü gözümüze görünmek istemiyor.

— Bu değil, bu yabani sarımsak! diyor dostum, çünkü ruhunda esen fırtınaya rağmen henüz ayrılıkların farkına varacak durumda.

Buraya geliş, keyfini yerine getirdi.

Bu fırsattan istifade pratik bilgilerini ispatlamağa çalışıyor.

— Georget şu lahana değil mi? Evirip çeviriyor inceliyor, bilgisizliğinin onu ne kadar sempatik yaptığını iyi göreyim diye göz ucuyla da bana bakıyor. "Demek sen lahanasın? Şu da bir yabani kereviz, öyle değil mi? Şu sümüklü böcekler kolonisi de karnıbahar değil mi?"

Soğanı kesmeğe hazırlanıyorum. Günah işliyormuşum gibi, öfkeyle bıçağı elimden kapıyor.

— Hey, soğan kesilir mi hiç!

Bıçağı büfenin üstüne koyuyor.

— İnsan senin hiç köyde bulunmadığını düşünecek nerdeyse... Soğanın yumrukla ikiye bölündüğünü bilmiyor musun?

Soğanı yumrukla ikiye bölmek fikri ona zevk veriyor. Çelişmelerin tedirgin ettiği adam mucize gibi kayboluyor, yerini kollarını sıvayan, gücünü toplayan ve soğanı ezen bir adam alıyor.

— İşte böyle yenir soğan... Bir yumrukla ezilir! Basit olalım Georget!

— Bravo Georget... problemin olmadığı için mutlusun... dedi dostum gıpta ile, bir yandan da gözleriyle tuz-

luğu arayarak... Sizler basit ve dolaysız tepkilerinizle talihlisiniz...

Dostum odada geziniyor, bir elinde soğan, bir elinde peynir.

— Kabahat bende Georget... benim kabahat... Saçma sapan şeyler söylüyorum... bilirsin sen, saçmalamağa başladığım zaman, şeytanın kendi çıksa karşıma engelleyemez beni.. Senin bir biletin vardır, sinemaya gidersin, bir düşman görürsün, maskesini düşürürsün, bir kıza âşık olursun, evlenirsin, bir bir daha iki eder. Hiç de budala değilsin Georget... emin ol kurnazsın, inan bana. Basit bir adamsın Georget... basit ve pırıl pırıl açık bir adam. Ah bir kitap okur gibi ruhumu okusalardı keşke... işte bütün hülyam. Durgunluk, esmer köy ekmeği, tahta masa, mısır unu çorbası, verimli bir kadın, bir gaz lâmbası!

Divanın üstünden bir yastık alıyor ve yere yatıyor.

— Niye bu kadar tuhafım ben? Tuhafım değil mi? Nerden geliyor bu tuhaflık bana Georget? Kendi kendimi inceleyip diyorum, yokluyorum oramı buramı, konuştuğumu duyuyorum, aynada kendime bakıyorum bir şeycik anlamıyorum. Ne oldu bana?.. Sen, sen tanırsın beni, aynı sınıfta okuduk, bütün oğlanlar gibi ben de cam kırıyordum... tabiî idim... Baltan var mı?

— Ne? Delirdin mi sen?

— Daha akıllıca cevap verebilirdin ama ziyanı yok, gerçekleri hesaba katarım ben. Şakacı olman için elinde az mı imkân vardı, ama hepsini boşladın. Az mı traş yuttururdun! Az mı espri yapardın! Ne tatlı gerçekler!.. İnan ki niyetim öldürmek değil seni... Taklit ediyorum, ben de saçmalıklar söylüyorum... maddî bir işe vereceğim kendimi.

Fiziksel çalışma fikri iyi bir iş yapma isteğiyle pek iyi uyuşuyordu.

— Büyük odun parçaların var mı? Burada yalnız yaşayan, odununun kırılmasını isteyen ihtiyar var mı hiç? İşte benim için gerekli olan. Birkaç ağaç gövdesi, yaşlı bir

kadın, yapyalnız... Oğlu bir entelektüel olmuş, anasından söz edilmesini istemiyen biri... Yaşlı bir kadıncağız, dindar, kendi halinde biri. Her yerde böyle bir hikâye yaşanır. Odununu yarıvermek istiyorum. İyi bir iş yapmak istiyorum!

Canlı bir hareketle ayağa kalktı.

Onu kızdırmak istemedim. Dışarı çıkıp baltayla bir saat odun kırdı. Ter kan içinde, yanakları kıpkırmızı olmuş geldi.

— Bedenle çalışma insanı sağlamlaştırıyor. Tolstoy zamanın değerini biliyordu... Bambaşka bir adam oldum çıktım Georget... İnan bana, "nitelik sıçrayışında" bulundum. Odun yardım da, Çiçek Bozuğumu unuttum.

— Çiçek Bozuğu da kim?

— Georget'im benim, sensin!

Bana doğru gelip, kucakladı beni.

— Aferin Georget! Seni öyle seviyorum ki! Cinaslarda bulunmayan ilk insan sensin. Baştan çıkmayan ilk kimsesin. Kötü bir kelime oyunu yüzünden öfkeye direnmenin ne olduğunu biliyor musun? Georget, öyle seviyorum ki seni! Georget, sana bir şeyler oldu, bu korkunç ilerleyişi başka türlü açıklayamıyorum! Saçma bir alayda bulunma imkânını görür görmez aptal kimseler kargalar gibi üşüşürler hemen... Kurt sürüleri gibi akarlar, espri yapmak için. Zavallılar... ne yapacaksın! Çiçek Bozuğu mu kim? Şimdi kelime oyununa karşı direndiğinden anlatayım sana. Çiçek Bozuğu, cadı bir karısı olan bir eczacı! Birtakım işler çevirir kendi... Ne yaparsın yaşamak gerek! Çiçek Bozuğu dostumdur! Evinde iyi yenip içilir... havyar mı dersin, sülün mü dersin, efendime söyleyeyim tavşan mı dersin, piliç mi, daha neler neler, portakallı dondurmalar, İtalyan vermutları, Yunan adalarından gelen şaraplar... Budalalık... Ama gelgelelim serserinin biri kendi! Hey Çiçek Bozuğu dedim bir gün ona, beyninden geçenleri doğrusu bilmek isterdim... nasıl çalışıyor şu beynin merak ediyorum... ancak sen bana budalalığın biyo-

lojik süreçini açıklayabilirsin! Ama gününü gün eden cinsten. Felemenkli tüccarların tabiîliği var onda. Karısına gelince! Entelektüel geçinen ukalânın biri. Bana gelip ne diyor biliyor musun: "Mösyö Kristesko şimdi akıllıca bir şey söyleme sırası sizde, haydi bakalım." İşin içinde bir iş var gibime geliyor... Birtakım işler döndürüyorlar, paraları bol aptalların. Karıdaki surata da diyecek yok doğrusu, ablak, yusyuvarlak bir yüz... Budalalar ne olacak! Şeytan bilir nerden bulduklarını, bir Yunan şarapları vardı, midenizi döndüren tatlı şaraplardan. İnsanın midesini bulandıracak pis bir hava! "Haydi gidip sokakta içelim - dediler bir ara. Her on metrede bir bardak şarap, tâ dünyanın sonuna kadar..." Şeytan alsın götürsün cehenneme!.. Şapşal avanak burjuvazi! Gerici fıkralarıyla kulağımı hırpaladılar - doğrusu tokat hakeden kimseler bunlar - barim iyi kimseler olaydılar. Hepsi birbirinden avanak... Bir de sürmüş sürüştürmüş bir karı vardı orada... kültürlü bir sevgili... Sanat dalında gelişmiş kimselere musallat olan cinsten. Tutup bir de fikrini beyan etmenizi isterler! Fikirsiz yaşayamazlar, pis orospu!..

Dostum tiksintiyle dolu.

— Dünyanın bütün sülünlerine peynirli soğanı tercih ederim! Daha da sıhhî üstelik...

Divana uzandı, uyumağa çalışıyor. Ama gözlerini kapıyamıyor, gözleri eczacının evinde hüküm süren havayla pek meşgul.

— Kutsal bildikleri bir şeyleri yok bunların... inan ki mübalâğa etmiyorum... Kendim en erdemli kişi diye geçinmiyorum, ama her şeyin bir sınırı var. Belli bir seviye... Bir şeye doğru yöneliş...

Soğanlı peynir onu düşünmeğe, hayatını incelemeğe zorluyor.

— Ben basit bir insan olmak istiyorum Georget... Ne diye bu kadar telâş, karmaşıklık! Köye gidip öğretmen olacağım... Başım dönünceye kadar köylü dansları edece-

ğim, bir köylü kızı alacağım, şöyle sağlam bir taze, altı yedi çocuk doğurur bana, pazarları kültür evine gider boşinançlarla savaşırım... Tarlalarda çalışırım, yolda bana, "Hey hemşehrim, tırmığını acık ödünç versene..." derler.

Bir ara sessizlik oldu. Uyudu sanıyorum, ben de uyuyayım diyorum, derken yeniden daha ateşli olarak nutkuna başlıyor.

— Hayır, artık sevemem! Belki de yaşlandım. Âşık olan sizlere bakıp da gıpta ediyorum doğrusu. Niye ben de bir kız tarafından sevilmiyeyim? Niçin, tutku dolu bir aşk mektubu ele geçirdiğimde canım sıkılıyor da sonuna kadar bile okuyamıyorum? Canımı sıkıyor beyim, bu durum hiç de hoşuma gitmiyor... Bu, sunî böbrek üstüne çevrilmiş kısa dokümanter bir filmden daha da beter. Niye ben de, hiç olmazsa bir kere, şöyle kendimden geçmiyorum? Ne diye tuhafım? Tuhafım değil mi? İnsanların ne yapabilecekleri aşağı yukarı bilinir. Örneğin senin on yıl sonra da ne düşüneceğini biliyorum, kendi gelişimini toplumun gelişimini hesaba katsak da. Dolayısıyla canımın sıkılması tabiî. Basit bir şey söylesene bana, biliyorum ne diyeceğini, ama kendi ağzından duymak istiyorum, bir delikanlıyı seven genç bir kızdan söz et. Kızın elini alıp yanağına koyduğunu söyle... O anlarda ne mutlu olur kişi...

Uyur gibi yapıyorum; onun içini boşaltmasını engellemiyor bu.

— Ya Georget, sen sık sık şantiyeye gidersin değil mi? Aferin be sana... Orada gerçek erkekler var, fabrikada çalışan, bunlar gibi domuz cinsinden değil... şu sersem eczacı gibi değil. Şantiyede gördüğün yakışıklı bir adamdan bahsetsene azıcık. Neler düşünürler? Haydi, ne olur! Seni dinliyorum... Yenilik getiren biri, seçkin bir iş adamı, gerçek bir erkek... Hayatta neler oluyor bitiyor an-

lat azıcık, çünkü yaşadığın hayat gerçek hayat... eczacı, eşşoğlueşşeğin biri... Bana basit bir şey anlat...

★

Bay ve Bayan Çiçek Bozuğu ile eğlenmeğe her gidişinde, artık bana uğrayıp soğanla peynir yemeyi ihmal etmiyor.

(Çeviren : Ender GÜROL)

DUMİTRU RADU POPESCU

(1933 -)

Romanya'nın ünlü ve pek değerli genç yazarlarındandır. 1958 yılında yayımlanan ilk kitabı *Kaçış*'da çağımızın yaşantılarından esinlenen hikâyeleri toplanmıştır, ki eleştirmenlerce pek değerli bulunmuştur.

Dumitru Radu Popescu, sonra romana geçti. *Haftanın Günleri* (1950), *Oltenyalıların Yazı* (1964) ünlü romanlarıdır. Aynı dönem içinde piyesler ve senaryolar da kaleme aldı. Fakat onun asıl yetenek ve değeri hikâyeciliğindedir.

Güneş Şemsiyesi (1962) kitabıyla, bizlere, karmakarışık duyguları olağanüstü bir ustalıkla tahlil eden en seçkin hikâyelerini sunmuştur.

Güneyli Kız (1964), *Toprağın Uykusu* (1965), *Yurt Özlemi* (1966) ustaca eserlerdir.

Dumitru Radu Popescu, Romanya Yazarlar Birliği'nin 1964 yılı "nesir" ödülünü kazanmıştır.

Güneşin alnında ilerliyordu ve başaramazsa sonunda ölüm olduğunu çok iyi biliyordu. Başaracağına emindi, başarması da şarttı. Işık pek fazla ve kuvvetliydi. Irmağın yatağında taşlar görünüyordu, ırmak kurumamış olsaydı taşların üzerinden sular akardı. Taşlar, yuvarlak kemiklere benziyorlardı, sıcaktan kavrulan, büzüşen diz kapağı, kafatası gibi yuvarlak kemiklere. Bisiklet, ırmağın yamacından köprüye doğru ilerliyordu. Kilisenin çanı saat ikiyi çaldı: tam iki.

Sağında, dinlendirilmeye bırakılmış bir bahçe gördü. Geçen yıldan kalma izlere bakılırsa, o zamandan beri kimselerin bu bahçede çalışmadığı anlaşılıyordu. Bahçenin ucunda, yolun öbür yanında, bu bahçe gibi dinlendirilmeye bırakılmış, ayrıkları sökülmemiş mısır tarlasında, deve benzer bir şey gördü: çocukların oyun olsun diye koydukları bir korkuluk. Kafası, kile büyüklüğünde bir bal kabağından yapılmıştı. Üzerine, göz, ağız ve burun çizmişlerdi. Çakı ile de lâzım gelen oymaları yaparak insan yüzüne benzetmeğe çalışmışlardı. Kafasına, daha doğrusu bal kabağının üzerine eski bir şapkayı da yanlamasına yerleştirmişlerdi. Korkuluğa, pantalon niyetine çuvallar geçirmişler, eski paçavralardan da elbise giydirmişlerdi. Omuzlarından aşağı, eski bir palto sarkıyordu. Bütün bu yapmacık elbiselerle süslenen korkuluk o kadar tuhaftı ki, uzaktan görenler gülmekten kırılıyorlardı. Tozlu yolda, bisikleti ile daireler çizerek korkuluğa daha yakından baktı, sonra da ıslık çalarak uzaklaştı. Güneş ortalığı kavuruyordu, bu yaz sıcağında her taraf fırınlanmış toprak gibi pişiyordu. Hava ağır ve boğucuydu ama aldırdığı

yoktu. Üzerinde kısa kollu, geniş yakalı, beline kadar açık bir gömlek vardı. Gömleğin iki tarafındaki yırtmaçlar poturunun üzerine düşüyordu. Pabuçlarını bisikletin arkasındaki torbaya koyduğundan yalınayak pedallara basıyordu.

Küçük şehri, bisikleti ile çepeçevre dolaşmıştı. Hiçbir şey düşünmemek için oralarda gezmişti. Her şey hazırdı ve saatin beş olmasını beklemekten başka yapacak şey yoktu.

Köprüye yaklaşınca susadığının farkına vardı. Aslında iki köprü vardı. Biri kara yolu, öteki ise tren yolu içindi. İkisi o kadar birbirlerine yakındılar ki uzaktan bir tane gibi görünüyorlardı. Herkes de köprü derdi. Şehir köprü ile başlar ve orada biterdi.

Köprünün karşısında bisikletten indi, su pompasına doğru yöneldi. Bisikleti dayadı ve manivelâya bastı. Su akmadı. Köprüdeki nöbetçiler su olmadığını bildikleri için gülüştüler. Bundan evvel birçok defalar buradan geçmişti, hemen hemen her gün geçmişti ama hiç susamamıştı. Tükürdü ve gömleğinin yırtmaçlarını poturunun içine soktu. Sonra, ayakkabılarını çıkarmak için torbayı açtı. Nöbetçiler ayakkabılarını giydiğini görünce gene güldüler. Yıkanmadan dönerken, hep suların geldiği taraftaki dirsekte birikerek meydana getirdikleri düzlükte durur, otların üzerine oturup ayakkabılarını giyerdi. Şehire yalın ayak girip de tanıdıklarla karşılaşmaktan korkardı. Nöbetçiler bütün bunları, hattâ ayakkabılarını giydikten sonra elleri ile saçlarını bile düzelteceğini biliyorlardı. Gerçekten öyle yaptı, sonra da ıslık çalarak köyün yolunu tuttu.

Yollar tenhaydı. Zaman zaman sokaklarda çizme sesleri duyuluyordu. Ortodoks Kilisesine doğru Birlik sokağına girdi. Bu sokak kalabalıktı, hattâ insanları çiğnememek için klâkson bile çalmak lâzım geliyordu. Binanın iç avlusuna bisikleti bırakarak birinci kata çıktı. Kapıyı beş kere çaldı, sonra beş kere daha. Kız gelip kapıyı açtı.

Uzun bir sabahlık giymişti. Herhalde annesinin sabahlığıydı. Karşısına oturup, "Ah!" diyene kadar ses çıkarmadı.

— Bana bir bardak su ver, rica ederim.

Kız bir dolu testi getirdi. Bir solukta içti. Testiyi geri verirken:

— Teşekkür ederim, dedi. Ne yapıyordun?

— Tarih çalışıyordum.

— Ha! diye güldü.

Tarihten ikmale kalmıştı, yaz bitmek üzereydi ve sonbahar dönemi imtihanları pek yakında yapılacaktı. Harıl harıl çalışması lâzımdı.

— Ama, sen ne yapıyorsun?

— Bisikletle gezdim...

— Sonra susadın ve bana bir bardak su içmek için geldin.

— Hayır, ne yaptığını görmek için geldim...

— Tarih çalışıyordum. Bak işte, dedi ve Bismarck bölümünde açılmış kitabı gösterdi.

İri, kocaman gözleri vardı ve sabahlıktan yuvarlak gencecik omuzları görünüyordu. Mavi gözler. Adının İona olduğunu hatırlıyarak güldü. Menekşe rengi gözleri için ona Violet'ten Viorica demeyi tercih ederdi. Violet'in bilimsel adı "viola odorata"dır. Ah! Gene ne saçmalıklar düşünüyorum, diye kendi kendine söylendi. Uzun uzadıya genç kıza baktı ama o farkına varmadı. Dolaptan radyoyu çıkardı. Üstündeki örtüyü açtı, radyoyu prize koydu. İzin verildiği kadar, en hafifinden bile olsa ses çıkmıyordu.

Bahçede çocuklar el çırparak oynuyorlardı. Bahçede bir kestane ağacı vardı ve yuvarlak bir gölge yapıyordu. Çocuklar, öğleden sonra dinlenme uykusunu çoktan unutmuşlardı. Hem el çırpıyor, hem de şarkı söylüyorlardı.

Küçük mendilimi kaybettim
Annemden dayak yiyeceğim
Bulan varsa bana versin
Koca bir öpücük alsın.

Düğmeleri çevirirken:

— Radyo niye çalmıyor? diye sordu.

— Bilmem, bozulmuştur.

Evirip çevirip baktı.

— Bozuk değil.

Delikanlının müziğe ihtiyacı yoktu ama son haberleri dinlemek istiyordu. Oda, apartmanın ta dibinde olduğundan koridordan bir şey duyulmazdı. Genç kız müzik severdi. Belki de onun için, hiçbir zaman delikanlıyı adiyle çağırmaz ona hep Beethoven derdi. Herkeste olmıyan bir kulağın var senin, derdi. Bu, onun düşüncesiydi ve genç adam da karşı gelmezdi. Bir yerde, hayranlığın sevgiden ileri geldiğini okumuştu. Onun, kendisini Beethoven diye çağırması hoşuna gidiyordu. Uzakta iki el silâh atıldı. Çocuklar, oyunlarına ve el çırpmağa devam ediyorlardı. Bunlar da pencereden bakıyorlardı. Üçüncü katta oturan terzinin kızı Angela, dansa girme sırasını beklerken onları güldürüyordu.

— Beethoven! Baksana bu radyonun nesi var, çalmıyor.

Lâmbalara, tellere baktı, her şey tamamdı. Birdenbire saat beşi hatırlayınca, içinden kanının çekildiğini hissetti. Sarardığını gören kız:

— Neyin var? diye sordu.

— Bir şey yok...

— Sapsarı kesildin, dedi kız, ve elini alnına koydu.

Şimdiye kadar, elini hiç alnına değdirmemişti. Delikanlı rüyadan uyanır gibi irkildi ve gülmeğe başladı.

— Güneşte çok kaldın. Belki de güneş geçmiştir.

— Hayır, sararmadım. Sana öyle gelmiştir.

Sanki dünyada her şey yerli yerindeymiş gibi çocuklar, umursamadan oyunlarına devam ediyorlardı. Her zamanki gibi kestane ağacı bahçeyi gölgeliyor, güneş de yoluna devam ediyordu. Çocuklar da el çırpıyorlardı.

Şimdi teker teker sesleri tanıyabiliyordu.

— Ne düşünüyorsun?

— Bu, Sanda'nın sesi. Duyuyor musun? Bu da, küçük şeytan Marin'in. Bağıran o. Amma da bağırıyor!

— Küstah bir çocuk.

— Sevmiyor musun?

— Seviyorum. Hem de en çok onu.

O, hiç küstah olmamıştı. Şimdi bile küstah olmaya cesaret edemiyordu. Ne yapacağını pek bilmiyordu. Ne yapmalıydı? Sinemada olduğu gibi, kızın ellerini okşayıp öpmeli miydi? Ondan korkuyordu. Karşıdan yüzüne bakmaktan bile korkuyordu.

Kız, mutfağa doğru gitti, arkadan adımlarının sesini dinliyordu. Terliklerinin şıpırtısını. Belki de bu sesleri artık hiç duymıyacaktı. Ama, iki saati vardı. Yanında geçirebileceği iki saat. Saat beşte esir olabilirdi. Yahut da başaramazdı. Ya da başarır da kaçarken vurulurdu. Belki de başarır ama kaçamaz, esir düşerdi. O zaman hiç çıkar yol yoktu. Bir yandan da, her şeyin, daha önce düşündüğü gibi geçeceği içine doğuyordu. Noktası noktasına. Başarması lâzımdı, kız ikmalini verdikten sonra kendisini lisenin kapısında beklemesi lâzımdı.

Düşmanlar, hiç affetmiyeceklerdi, her şeyi söylerse affedeceklerini vaad edip işkence yapacaklardı. Hiçbir şey söylemiyecekti. Çünkü her şey noktası noktasına başarılacaktı. İşkenceden sonra nasıl olsa idam edilirdi. Ağzından bir tek kelime çıkarmıyacağından emin olmak için, gömleğinin yakasına zehir dikmişti. Sol kenarına. Ellerini bağlarlarsa ağzıyla alabilmesi için. İskenceden sonra, uyurken konuşmaktan korkuyordu. Gömleğinin yakasına koyduğu zehiri ondan başka kimse bilmiyordu. Gene de saniyelerin, hesapladıkları gibi, tıkır tıkır işleyeceğinden emindi.

— Ah!

Radyonun neden işlemediğini anlamıştı. Eğildi, telleri biribirlerine bağladı. Radyodan bir alaturka hava duyuldu. Mutfaktan, neşeli bir ses bağırdı:

— Nesi varmış?

— Hiç, diye gülerek cevap verdi.
— Biraz daha kıs.
— Oldu.
— Şimdi gel de sana bir şey göstereyim.
— Gelemem.
— Niye?
— Çünkü, ben toprağım.
— Ne, toprak mısın?
— Evet. Toprağım. Yoksa radyo çalmaz.

Toprakla bağlantı yapmağı unutmuşlardı. Onun için de radyo çalmıyordu. Uzun zamanlar, evdeki radyoyu gizlemişlerdi, kâh bodrumda, kâh tavan arasında. En sonunda radyo dinlemeği bile unutmuşlardı. Şimdi de çok seyrek dinliyorlardı. Korkuyorlardı. Toprak telini atmışlardı. Genç kız da onu hatırlamamıştı. Şehirde olup bitenleri, Bismarck bahsinde açık duran tarih kitabını unutmak için, onunla müzik dinlemek istemişti.

Elinde, küçük beyaz bir kedi ile geri geldi kız.

— Şuna ne ad koyayım, bilmiyorum.

Kediyi, mutfakta kendi kutusunda göstermek istemişti.

— Güzel, değil mi?.
— Güzel.

Küçük kedinin boynunda bir kordelâ vardı ama asıl kızın kediyi kolları arasında tutuşu hoşuna gitmişti.

— Biraz yakına gelsene...
— İmkânsız. Ben toprağım, diye güldü.

Sahiden, uzaklaşıp kontağı bırakamazdı. Hiçbir şey duyulmazdı. Mademki kız müzik seviyordu, o da yerinden ayrılmazdı. Ve kıpırdamadan, kalktı. Kız yaklaştı, tüylerini okşaması için kediyi yanaştırdı. Sıcak ve yumuşak tüyler.

— Kuzey kutbuymuşsun gibi kıpırdamadan duruyorsun. Sanki dünyanın kuzey kutbusun. Omuz silkerek, belki de güney kutbu, diye ilâve etti. Tam istediği kelimeyi bul-

muş olmaktan şüphe ediyordu. Saçmalıyor muyum? diye ciddi ciddi sordu.

— Hayır.

— Terbiyelisin de ondan öyle konuşuyorsun...

— Peki, öyleyse saçmaladın.

— Şimdi de kötüsün, ya da kötü olmaya çalışıyorsun. Bak, ne düşünüyordum, biliyor musun? Sen bir kutupsun, anten de öbür kutup. Deminki saçmalığı söylerken işte bunu düşünüyordum. Bu iki kutup olmadan da müzik dinlemek imkânsız... İstasyonu değiştirsen, bu alaturka müzik insanın içini kapıyor.

Bütün radyo istasyonları cepheden haber veriyordu, yalnız Türkiye'de müzik vardı.

— Almanlar Kuzey-Doğuya doğru çekiliyorlar...

— Ordularımız...

— Sovyetler...

Radyoda söylenenlerin hepsini şehirde duymuştu. Almanlar daha gitmemişlerdi. Yarın yahut öbür gün ayrılacaklardı. Bir kısmı gitmişti, bir kısmı da geçiyordu. Hakim olan şaşkınlıktı.

Türkiye radyosunda alaturka müzik devam ediyordu.

Kediyi gene okşadı. Esir treninden bahsetmedi. Hiçbir şeyden. Köprüden bile.

— Beethoven, tarihi seviyor musun? Ben sevmiyorum. Bana çok zor geliyor.

Bir sürü tarih, devletler, imparatorlar, kral aileleri, harpler; krallar, kraliçeler, yıllar, aylar, günler, çok çok tarihler, çok ve yüklü değil mi? Nefret ediyorum bunlardan.

— Ama, öğrenmen lâzım, yoksa sınıfta kalırsın.

— Kalmıyacağım, kalmak istemiyorum.

— Bu bir irade meselesi. Esas olan da bilmendir. Bir kere iyi öğrendin mi sınıfta kalmazsın. Aynı sınıfı iki defa okumamalı değil mi? O da değil mi demişti kız gibi.

Taş köprü yıkıldı
Su aldı götürdü
Yeniden yaparız
Daha sağlam ve güzel.

Dinlemek için sustular. Onlar da, küçükken bu şarkıyı söylemişlerdi.

Esnedi ve yorgunluğun yavaş yavaş bütün vücudunu kapladığını hissetti. Sanki her yanı dayak yemiş gibiydi. Uykudan kırpışan gözleri alev gibi yanıyordu. Kalbi de ağrıyordu. Sol tarafında kalbini hissediyordu. Gizli bir çanın vuruşları gibi kalbinin ağır ve sık sık atışlarını duyuyordu. Dinlendiği şu dakikalarda bile müthiş bir yorgunluk ve susuzluk duyuyordu. Bir bardak daha su istedi ama bu içinde yanan ateşi söndürmek imkânsızdı. Saatine bakarken elinin hafifçe titrediğini gördü. Kendi kendini kandırmak boştu: korkuyordu. Korkusunu yenmek için yeniden kediyi okşamaya koyuldu. Yalnız, bu yumuşak, ipek gibi beyaz tüyleri düşünmek istiyordu. Ama aklı başka tarafa kayıyordu.

— Saatini bana verir misin?

Saatini göstermek için kolunu uzattı.

— İyi işliyor, tam, dedi.

— Daha dün ayarladım. İkisi de iyi saat, çünkü aynı zamanda aynı saati gösteriyorlar...

— Yarına kadar bana ödünç verir misin onu?

— Saati mi?

— İyi işliyor mu diye ben de bakayım.

Elini, sonra kolunu tutar, saati çıkarmak için sözde yardım edebilirdi ona. Hiçbir şey yapmadı. Kız da, saati uzatarak:

— Al, dedi.

Kızın ellerine dokunmadan, nazikçe saati kayışından tuttu, kendi saatinin üzerine sol bileğine taktı. Saniyeler beraber işliyorlardı. Sanki duymuyormuş gibi saatleri kulağına götürdü. İki kalp gibi atıyorlardı. Ayrı seslerle

ama aynı zamanda. Kızınki daha boğuk ses çıkarıyordu.

— Bir randevun mu var? diye sordu kız. Saatin durursa geç kalmaktan korkuyorsun değil mi? Genç kızları bekletmek hoş kaçmaz. Bir genç kızla randevun var değil mi?

— Evet.

— Anladım. Zaten anlamak da zor değil. Böyle zamanlarda oğlanlar pek dikkatlidirler, hep saatinde gelirler. Ama, ya kız gelmezse?

— Doğrusunu istersen, gelmesini istemiyorum. Oraya yalnız gitmek istiyorum, o da yolunu kaybetsin...

— Amma da tuhafsın! Bunu randevunun kendisini rahatsız ettiğini belli etmemek için zoraki bir gülüşle söylemişti. Sevgilisi ile bir randevudan başka ne olabilirdi ki? Şimdiye kadar kendisini sevdiğini ima edecek tek kelime söylememişti çocuk. Karşılıklı hep biribirlerinden çekinirlerdi. Ancak çok iyi arkadaştılar. Kız da ona hiçbir itirafta bulunmazdı. Bu dostluğu bozmamak için elinden geleni yapardı. Oğlanın kendisine hususi bir alâkası yoksa bir itiraftan sonra bu dostlukları devam etmiyebilirdi. O zaman kızcağız için çok fena olacaktı. Bu dostluğu kaybetmek istemiyordu. Aslında hisleri çok daha başka türlüydü ama dostluk perdesi altında saklamayı tercih ediyordu. Onu üzmüş olan bu randevudan keşke hiç bahsetmemiş olsaydı. Aslında bu randevu işine pek inanmıyordu ama doğruymuş gibi kabul etmiş olmasına içerliyordu. Kendini tutamadı ve:

— Kız güzel mi? diye soruverdi.

— Çok çirkin, ama gelmiyecek.

— Nerden çıkardın bunu?

— Çünkü beklediğim o değil ,o kıza randevu vermedim.

— Öyleyse geleceğini nereden biliyorsun?

— Aptalca bir tesadüf neticesinde olabilir. Bugün için imkânsız hiçbir şey yok. İstemediğin zaman kimlerle karşılaşmazsın ki!

Saatin yuvarlak kayışında hâlâ kızın sıcaklığı vardı. Sanki devamlı olarak el sıkışıyorlardı. Hep onun elinden tutuyormuş gibiydi.

Geç kalmamak için saatini istemişti. Beşteki iş, saniyesi saniyesine hesaplanmıştı. Kendi saati duracak olursa kızınkine bakardı. Yoksa her şey bozulurdu. Ölüm saniye meselesiydi. Başarmak da. Sokukkanlılık da lâzımdı tabiî. İnanca gelince, onun için böyle bir mesele yoktu bile. O kabul ediyordu. Yakasındaki zehiri, korktuğu için değil de, herhangi bir zaaf anı için koymuştu.

— Ama, sakın bozma, onu babam vermişti, dedi kız.

— Merak etme, hiç bozar mıyım?

Pencerenin yanında, masanın üzerinde babasının bir resmi vardı. Ondan kalan tek hatıra bu resimdi. Belki, saat beşten sonra, o da masa üzerinde duran bir resimden başka bir şey olmıyacaktı. Yaşayabilecekken yok oluvermek ne gülünç şeydi. Bir saniye içinde, birdenbire, olduğundan bambaşka bir şey oluvermek.

— Kız mız yok senin anlıyacağın, dedi. İçinde bir şüphe bırakmak istemiyordu. Oturduğu yerde doğruldu ve, sana söz veriyorum, diye ilâve etti.

O da inandı.

— Saatini, ikimizin saatlerinin beraber, yan yana olmaları için aldım. Sonra belki biraz ileri gittiğini düşünerek, Tıpkı masallardaki gibi, diye ilâve etti. Gene ısrar etmeğe ihtiyaç kalmadığı halde:

— Hiçbir sevgili ile randevum yok, diye ilâve etti. Pek yakında, eğer o da bir hatıra olarak kalacaksa hiç olmazsa iyi bir hatıra olmak istiyordu. Eğer büsbütün giderse ona hatırasından başka bırakacak bir şeyi yoktu. Sevgiden bahsetmekte mâna yoktu. Zamanı değildi. Hem de epeyi geçti.

Birdenbire, aklına, kurutulmuş ot koleksiyonu geldi ve neşeleniverdi:

— Bak, unutuyordum, dedi.

Sahiden de unutmuştu. Çantasından ot koleksiyonu-

nu çıkardı. Bu bir hatıra olabilirdi. Tabiat bilgisini çok sevdiğinden bu koleksiyon onun için pek kıymetliydi. Bitki ve çiçeklerini topladığı her yeri hatırlıyordu.

— Ot koleksiyonumu al. Bakmasını sevdiğini biliyorum. Benim artık ihtiyacım yok. Büyüdüm de... .

Kıza uzattı - mavi karton kabı ile. O da kırmızı bir kalemle ilk sahifesine: Beethoven, diye yazdı. Sahifeleri çevirirken hem kızardı hem de:

— Bayıldım, dedi. İlk etiketi okudu: Buğday: *Triticum vulgare.*

Sarı buğday tanesine bakarken, saatli bombayı düşünüyordu. Bomba patladığı saniyede o, nehrin dirseğini geçip Belediye lâğım borularına girmiş olacaktı.

— Yıldız çiçeği, diye okudu: *Dahlia variabilis.*

Bomba yerleşir yerleşmez, uzaklaşmak lâzımdı. Taşların üzerinden koşmak. Kolaydı. Nehrin suları çekilmişti.

— Lahana, diye güldü. *Brassica oleracea.*

Gezer gibi köprüden geçmesi lâzımdı. Her gün saat beşte değirmene doğru giderdi. Köprünün ortasına gelince öbürleri nöbetçilere ateş edeceklerdi. İki uçtan, aynı zamanda. Köprünün ayaklarından aşağıya doğru kaydığını görür gibi oldu, yeniden susadı. Sanki bombayı şimdi elleriyle tutuyordu. Dudakları kupkuruydu.

— Krizantem, havuç. Beethoven, sen bunları sıralamamışsın. Beethoven, ne söylediğimi duyuyor musun? Sana bunları gelişigüzel koymuşsun diyorum. Sırasız..

— Belki de... öyledir...

— Şu yosuna bak! Ne güzel bir yeşil! Hayır ne kadar tatlı bir yeşil! Onu nerede bulmuştun?

— Eskitaş korusunda. Sahiden de gayet körpe bir yosun ve bambaşka bir yeşil. Bak, bir çilek fidanı. *Fragaria elatior.* Yapraklarında gümüş gibi damarlar var. Çilekleri sever misin?

— Çok. Ahududuyu da çok severim.

— Ahududu ağacım da var. Bak! Ne kadar uzun kökleri var.

— Ya patates! Ne kadar da kaba! Kuru olduğu zaman hiç de güzel değil.

— Canlıyken bütün bitkiler güzeldir. Kuru yahut da ölmüş bir patatesten ne beklenir ki? *Solanum tuberosum!* Herhangi bir yabani ottan farkı yok. Ne koku, ne de şekil. Saçma değil mi?

— Hayır, senin ot koleksiyonun çok güzel... Ay çiçeğine bak: *Helianthus annuus!*

Kendisinin hoşuna gittiği kadar, kızın da, koleksiyon hoşuna gittiği için pek memnun oldu. Otlar iyi seçilmişlerdi. Çiçek açtıkları zaman. Zaten o zaman güzel ve renkli oluyorlardı. Çiçek mevsiminde bütün bitkiler zariftir, diye aklından geçirdi.

— Ah, bak işte menekşe: *Viola odorata!*

— Ya maydanoz! Ya kestane ağacı! Hele kiraz ağacı: *prunus cerasus!* Ne de ince çiçek yaprakları var!

Bahçenin bütün çiçekleri sanki odayı doldurmuşlardı, oda ilkbahar kokuyordu. Masanın önünde, yan yana iskemlelere oturmuşlar acele ile yaprakları çeviriyorlardı.

— Kardelen çiçeği! *Galanthus nivalis.* Çan gibi küçük ve güzel yaprakları ile küçük çiçek! Ya bu kereviz, *Opium graveolans!*

Teker teker, kolaksiyondaki bütün çiçeklere bakıyorlardı. Yüzlerindeki üzüntü ifadesi silinivermişti. Saatin beş olabileceğini tamamen unutmuştu.

— Ya ayva! *Cydonia vulgaris.* Beethoven ayvaları sever misin?

— Hem de nasıl! Hele şarapla pişince. Sen sonbaharda, hiç şarapla pişmiş ayva yedin mi?

— Hayır.

— Bak düşündükçe ağzım sulanıyor, ya lezzeti, hele kokusu... Yerken insan sarhoş oluyor...

— Ben, külde pişirilmiş ayva yedim. Beethoven, sana da öğretirim... Küçük kömür parçalarından kocaman

bir ateş yakarsın. Ateşin söndüğü yere ayvaları gömersin, pişene kadar bırakırsın... Kararırlar ve yer yer kabukları çatlar, bilmem nasıl diyeyim, öyle yersin işte. Bundan güzel bir şey olmaz, Beethoven! İnsan bin yıl yaşıyabilir! bin yıl, hem öylesine güzel bir hayatla! Cennetteymiş gibi, Beethoven. Pişmiş ayvalar... Ama, şarapla da pek güzel olabileceklerini kabul ediyorum. Ayva olduktan sonra... Bu sonbahar külde pişmiş veya şarapla yiyeceğiz. A, bak sende sarmısak da var...

— Soğan da, pırasa da, sebzecilerde ne ararsan hepsi var... Sonra frenk maydanozu da... Frenk maydanozu öyle lezzetlidir ki... Yalnız yemeklerde değil, bahçeden taze toplandığı zaman da...

— Bak, sarı yonca da, *Meliothus albus*...

— Ya hindiba, *Taraxacum officinale*...

— Ama, niye bunlara adlarını yazmadın?

— Vaktim olmadı. Bazıları yeni, çoğunun da adı yok.. Yahutta adlarını bilmiyorum... Sen tamamlarsın... Hiçbiri adsız kalmasın...

— Onların Lâtince adlarını bile ararım, yazarım. Ama daha boş sayfalar da var... Hepsini doldurana kadar otları toplıyacağım. Öyle bir koleksiyon olacak ki gösterince sen bile tanımıyacaksın...

— Tanırım, hem de nasıl tanırım. Her çiçeği nerede topladığımı biliyorum. Onları topladığım günleri sanki arka arkaya görür gibiyim. İnan bana bütün günlerimi onlarla hatırlıyabiliyorum. Onlara bakınca her şeyi, yaptıklarımın hepsini hatırlıyorum. Kendi kendime bakıyormuşum, kendi kendimi buluyormuşum gibi oluyor. Niye gülüyorsun?

— Bak! dedi ve gene güldü. Bana veriyorsun da. Peki, öyleyse neden bana veriyorsun?

— Dedim ya, artık büyüdüm...

Gözlerinin içine baktı. Şimdi kendisini sevdiğinden emindi. Yoksa koleksiyonunu vermezdi. Böyle bir koleksiyon herhangi bir arkadaşa verilmezdi. Kendi kendine ha-

yır, hayır bin kere hayır, diye tekrarladı, herkese verilmezdi. Bütün günleriyle, bütün sevgisiyle o koleksiyonu ona hediye ediyordu.

— Beethoven...

— Ne var?

— Hiç... hiç... Yalnız adını söyledim.

Nasıl tanıştıklarını hatırladı. Bir öğleden sonra, akşama doğru. Bir sınıf arkadaşından dönüyordu. Tek kelime anlamadan tarih çalışmışlardı. Bir türlü tarihleri hatırlıyamıyordu, onun için hiçbir şey anlamıyordu. Hoca da tarih sıralarına ehemmiyet veriyordu. Yol boyunda boğuşmalar duydu. İleride birkaç kişi döğüşüyordu. Polisler iki üç kişiyi bir kapıdan içeri sokmak için sürüklüyorlardı. Yoluna devam ederken, bir yandan da belki sarhoşlardır diye düşünüyordu. Sokak lâmbaları sönük sönük yanıyordu. Düdük sesleri havayı çınlatıyordu. Korkmuş, adımlarını sıklaştırmıştı. Harp zamanıydı ve gece gezmeleri yasaktı. Evin kapısını açıp merdivenleri çıkmağa başladığı sırada, sokak kapısı hızla açıldı, biri girdi. Korkmuştu. Bir hırsız mıydı? Koridorda ışık yanmıyordu ve akşam karanlığında bu koridor soğuk ve ürkütücüydü. Acele etmişti. Yeni gelen ona birinci katta yetişmişti. Bu evde başka çıkış kapısı olup olmadığını soruyordu. Yoktu. Aldırmazdı ama, tanımadığı bu genç adam kan içindeydi. Bütün yüzü sanki maske giymiş gibi kana bulanmıştı. Yalnız gözler kana bulanmamıştı ve bu gözlerden de yüzün gençliği meydana çıkıyordu. Orada, dona kalmış, nefesi boğazına tıkanmış, şaşkın şaşkın duruyordu. O anda, hayalinde büyüttüğü doktor olabilme arzusu siliniverdi. Bu yüz çok korkunçtu. Sokakta düdük sesleri yaklaşıyordu. Delikanlının gözlerinde korku belirdi. O dakikada birdenbire cesaretlenerek, delikanlıyı çocuk gibi elinden tuttu. Onu korumak, evet, anne gibi müdafaa etmek istiyordu. Düdük sesleri, havayı, kulakları çınlatıyordu. Saçlarını örten başörtüyü çıkardı, bu kanlı yüzü kapadı, kan görmek istemiyordu. Belki de onu sakla-

mak için yaptı. Peşlerinden gelenler yırtıcı, azgın aç köpekler gibi düdükleriyle onları takip ediyorlardı. Düdük sesleri binadan içeri girdi, merdivenlerden yukarı çıktı ve tavan arasına kadar sanki bütün merdivenleri inletti. Kız, kapı önünde bir yandan titrek ellerle anahtarı arıyor, bir yandan da başörtüsü ile kanayan yüzü saklıyabilmek için bağrına basıyordu. Kapıdan girdiklerinde merdivende adımlar duyuldu bile. Kapıyı kitledi ve kapının arkasında nefes bile almadan kaldılar. Hem sus demek, hem de cesaret vermek için o yüzü kendine doğru çekti. Düdük sesleri kesilince, bitkin, biribirlerine baktılar ve mutfaktaki iskemlelere çöktüler. İşte o zaman ilk olarak oğlanın güldüğünü gördü. Kız anlamadan baktı. O hâlâ gülerek, parmaklarıyla kızın bulûzunu gösteriyordu. Üstüne bakınca şaşakaldı: bulûzunun bütün sol tarafında, göğsünde kıpkırmızı lekeler ve beyaz lekeler vardı. Bunlar ağız, burun, gözler, yanaklar ve çenenin izleriydi. Kanlı yüzün kalıbı bulûzuna çıkmıştı. Dudakların, gözlerin ve burnun izleri daha belirliydi. Sağ tarafta da leke vardı, başörtüde de. Ama oradaki kırmızı ve karışık bir leke halindeydi, yalnız gözlerin izi gözüküyordu. Kız da güldü ve üstünü değiştirmeğe gitti. O günden beri bu bulûz ve eşarbı yıkamamıştı, yıkamaya niyeti de yoktu. Ot koleksiyonunun üzerine ellerini koydu ve o bulûzun bu yüzü her zaman canlandıracağını düşündü. Darılsalar bile onu muhafaza edecekti. Oğlana baktı ve:

— Beethoven, hiç kavga edecek miyiz? diye sordu.

— Kimbilir? Sonra birdenbire acele ile ilâve etti: ,

— Kavga etmiyeceğiz. Niye edelim ki! Pazar günü seni sinemaya davet ediyorum.

— Gelmezsem, kavga eder miyiz?

Sustu. Bir şey kaybetmiş gibi sıkıntılı bir hali vardı. Müthiş bir sessizlik oldu. Gittikçe daha kuvvetli atan saatlerin tik taklarını duydu. Vakit çok az kalmıştı ve o unutmuştu. Saatlere baktı, gitme zamanıydı.

Kulağını kabart
Bilecek misin bakalım
Sana seslenen kim
Hadi, çabuk ol, bil bakalım...

Bu şarkı durmadan kulağında çınlıyordu. Çocuklar biribirlerini çağırıyor, kestane ağacının arkasından, önünden geçip koşuyorlardı.

— Marin...

— Angela!

Bilemedin, bilemedin
Yum gözünü yandın...

İkisi de çocukları dinliyorlardı ve odada saniyelerin vuruşları duyuluyordu. Bu seslerin hepsini tanırdı.

— Nicoa!

— Değil!

— Vasilie!

— Değil!

— Viorica, Nico, Angela, Vasilie, Viorica...

Teker teker kestane ağacının arkasından geçiyorlardı. Oyun devam ediyordu, şarkı da. Marin sesini o kadar iyi değiştiriyordu ki, kimse onu tanıyamıyordu. Fakat o, kızın odasından o sesi o kadar çok duymuştu ki seçebiliyordu. Kıza baktı sonra bahçedekileri göstererek,

— Ne güzel hava, dedi.

Mânasız lâf, ama bir şey demek lâzımdı. İnkâr da edilmezdi, hava gayet güzeldi. Gökyüzü masmavi.

— Gitmeliyim, dedi. Geri geri kapıya doğru gitti, onu biraz daha görebilmek için. Körpe dudakları kıpkırmızıydı. Onları hiç öpmemişti ve şimdi giderse hiç de öpemiyecekti. Kapıya doğru bir adım daha attı. Göğüslerinin şekillerini düşünüyor, nefesini görüyor gibi oluyordu. Ve giderse, bir daha nefesini duyabilmek için başını göğsü-

ne dayıyamıyacaktı. Kapıya yaklaşırken saniyeler de gidiyordu.

Ben kimim bil bakalım
Hadi, çabuk söyle bakalım.

Ama, onu kim çağırıyordu? Kendi kendine düşündü, kim çağırıyor? Kalmak o kadar kolaydı ki. Ölümden kaçmış olurdu. Burada, onun yanında hiçbir tehlike yoktu. Hayat, şüphesiz buradaydı. Hayat onu bırakmak istemiyordu. Bunu hissediyordu... Giderse de, onu oraya, ölüme çağırmağa devam edecekti. Güldü. Ölümün çağırmış olduğunu düşünmek ne büyük aptallıktı. Hiçbir şey yoktu. Yalnız, saat beşte orada olması lâzımdı.

— Niye gülüyorsun? diye sordu.

— Hiç... Sinemaya gelecek misin?

— Evet. Ama yarın da uğra...

— Gelirim, sana filmin ismini söylerim.

— Beklerim.

Elini tuttu. Tanıştıklarından beri ilk defa olarak. Şaşırıp kaldı: Ne kadar da küçük bir eldi. Ne kadar da hafif. Avucunun içine baktı: Çocuk eli gibi çizgisiz, yalnız besbelli üç çizgi vardı. O avucu yüzüne götürmek istedi, cesaret edemedi. Saniyeler vuruyor, onu çağırıyordu. Gayet üzgün, gözlerinin içine baktı. Bir daha görebilecek miydi? Ne aptallık! Kendi kendine cesaret vermek için güldü:

— Yarın görüşürüz...

Uzun uzadıya avucunun içini öptü. Avucundaki üç çizgiyi öptü ve sanki bu, bütün hayatına yolladığı bir öpücüktü. Çingene falcıların dedikleri gibi bu üç çizgi, hayat ve talih çizgileriydi. Avuç, ateş gibiydi ve kızın bütün vücudunun titrediğini hissetti. Sonra çıktı. Dışarı çıkar çıkmaz bisikletle Birlik sokağına doğru gitti. 7 nu-

maralı kapıda durdu ve sırtındaki çantayı başka bir çanta ile değiştirdi. Bir adam onu orada beklemişti. Saniyeleri sayarak köprüye doğru ilerliyordu. Her şey yerli yerinde gidiyordu. Bomba, sırtından sarkan çantadaydı. Hafif gibi geldi. Onu düşünmüyordu bile. Islık çalıyor ve gezinir gibi keyifli keyifli bisikleti sürüyordu. Aklına kız geldi. Geçen yıl, ikisi de köprünün öbür yanında, yolda dolaşmışlardı, tarlaların ortasında dolaşırken kar bastırıvermişti. Kar taneleri iri iri, pamuk gibi üzerlerine düşüyordu. Karın üzerinde tembel tembel bisikletle ilerliyor ve birbirlerine bakıyorlardı. Kar taneleri üzerlerine düşüyor, bembeyaz elbise gibi onları sarıyordu. Kar, yüzlerine yapışmıyordu. Düşer düşmez eriyordu. Bu uzun gezinti onları kızıştırmıştı, yüzlerine düşer düşmez eriyen kar tanelerini hissetmiyorlardı bile. Yanakları kıpkırmızı olmuş, gülüyorlardı. Delikanlı zaman zaman, kar tanelerine ağzını açıyordu, o da, can ve gönülden gülüyordu. Noel Baba gibi, yüzlerinden başka tepeden tırnağa, karla bembeyaz bir halde köprüye gelmişlerdi. O anda, kıza daha da âşık olduğunu anladı. Belki de karın yüzünden. İri kar taneleri ağır ağır düşüyordu, onlar da bisiklet üzerinde yan yana gülüşüyorlardı. Büyük Sahra'dan bahsediyorlardı. Kız, coğrafyadan yazılı imtihan olmuştu, mevzu hoşuna gitmediği için de hiçbir şey yazmamıştı. Zaten haritada Sahra'yı görünce içine hüzün çökerdi. Onun için de bu çöllerin sonsuzluğu, toprağın verimsizliği, bu hayat olmıyan, yeşillikten yoksun uçsuz bucaksız toprak hakkında bir şey yazmak istememişti. Yalnız iyi bir not almak için, sevmediği bir mevzuu yazamazdı: çöl! Onun için Sahra diye bir şey yoktu. Bu bitkisiz, insansız, hayatsız çölün ne olduğunu öğrenmeğe değmezdi. Su yoktu! Bu yokluk da her şeyi boğuyordu. Oğlan ona boşu boşuna, Sahra'yı insanların muayyen bir zaman için terk ettiklerini, uğraşmadıklarını, fakat esasında bütün çöllerin görünüşte çöl olduklarını, yoksa suyun da, hayatın da çöldo de var olduğunu, ve bu kuvveti kimsenin ezemiyeceğini

anlatmaya çalışmıştı. Sahra, herhalde eski zamanlarda bilinmiyen bir sebepten dolayı kuruyuvermiş, sonra da öyle kalmıştı. Ama su, mutlaka vardır. Okumuştu bir yerde ya nerede? Şimdi unutmuştu ama, çöllerin altında muazzam su tabakalarının bulunduğunu okumuştu. İnsanların vazifesi de, bu gizli serveti bulup meydana çıkarmak, toprağı canlandırmak, yeşertmekti. Her şey insanın çalışmasına bağlı demişti. İnsan girdiği yerde ormanlar yeşerir, kuşlar öter ve varlıklar canlanır. Kız, ama çöl öldürür, demişti. İtiraz etmişti. Çöller göründükleri gibi değildirler. Aslında görünüşleri de sathi ve belli bir zaman içindir. Toprak su ile doludur, su ise, peri masallarında olduğu gibi her zaman vardır.

Kar taneleri düşmeye devam ediyordu, kız, vazifesini yapmadığına şimdi pişman olduğunu söylemişti. Sahiden kâfi derecede düşünmemişti, akıl edememişti ki insan gayreti çölleri de yenebilir, hangi çöl olursa olsun, Afrikadaki kurak çöller, böyle sonsuzluğa kadar sürüp gitmiyecek ve zamanı gelince, su onlara da hayat verecekti.

— Bir iki alacağım, diye içini çekti.

— Hiçbir şey yazmadın diye belki de üç verirler...

— Beethoven, alay etme benimle, seni döverim!

İçinden, keşke dövse diye dua etmişti ve kahkahalarla gülmüştü.

Sokaklar bomboştu, sanki şehirde veba salgını vardı. Acele acele gidip gelen Alman askerlerinden başka kimseler görünmüyordu ortalıkta. Almanların eskisi gibi sokaklarda dolaşmaya vakitleri yoktu. Ortada değişen bir şey vardı. Şehir mi değişmişti, zaman mı daralmıştı? Uzaklarda, ötede beride patlıyan bombalar duyuluyordu. Cephe yaklaşıyordu. Belki yarın erken saatlerde Rumenler şehre girmiş olacaklardı. Onun için öbürleri, ağızlarında sigara, istedikleri gibi sokaklarda dolaşamıyorlardı. Hızlı, muntazam olmıyan adımlarla yürüyorlardı. Genç oğlan da, onlara bisikletinin tepesinden bakıyordu. Bir-

denbire farkına vardı ve pek şaştı, Almanlar dedikleri kadar sarışın değildiler.

Sincai Lisesinin karşısına geldi. Bu kendi lisesiydi. Buluşacağı arkadaşlarını, geçerken gördü orada. Azdılar ama yeterdi. Onlar, köprüye kendisinden önce Eminiseu sokağından geleceklerdi. Köprü pek büyük değildi ama havaya uçurmak lâzımdı. O zaman Almanlar şehirden istedikleri gibi açık kapıdan çıkar gibi çıkamıyacaklardı ve hele esirlerin trenini de götüremiyeceklerdi. Ömürleri de bir gün daha azalacaktı.

Saatler aynı anda vuruyorlardı. Zamanları biribirine bağlıydı. Saniyeler beraber çalışıyordu. Yolun ucunda beton köprü, yanı başında tren yolunun madenî köprüsü. Yaklaştıkça köprü gözünde büyüyordu, hiç görmediği kadar büyüyordu. İki ucunda nöbetçiler nöbet tutuyorlardı. İkişer ikişer. Köprünün nihayetinde, başka iki nöbetçi de ters istikamete bakıyorlardı. Bütün yol boyunca kimsecikler yoktu. Ama delikanlı biliyordu ki, arkadaşları şu köşedeki evde tavan arasındaydılar ve onu bekliyorlardı. Daha ileride de demircilerin evinde. Demirciler öbür yakadaydılar. Arabalar köylerden gelince atları nallarlar, tekerlekleri sıkıştırırlardı. Ama harpten beri demirciler iş yapmıyorlardı ve çoğu da cephelerde çürüyordu.

Şimdi artık hiçbir şeyi düşünmemesi lâzımdı, ne demircileri ne de hattâ kızı. Dikkatli olmak lâzımdı. Korkmuyordu. Köprüye gelince bir volta vurdu, sonra yavaş yavaş köprünün üzerinde ilerlemeye başladı. Her şey kolaydı, gayet kolay. Sırtında ancak bir ağırlık hissediyordu. Bomba ağırlığı değil de bambaşka bir ağırlık, bütün sırtını saran bir ağırlık. Köprünün ortasına gelince ilk tüfeğin sesini duydu.

Hemen bisikletini yolun kenarına bıraktı, hattâ attı bile. Köprünün iki ucundan ateşler püskürüyordu. Köprünün ayağından aşağıya indi, demiryolu köprüsünün altına gitti, ayağına bombayı bıraktı, fitili ateşledi. Tüfek sesleri susmuştu. Koşmaya başladı, kuru nehrin yatağın-

dan, taşların üzerinden, lâğımların döküldüğü dirseğe koşuyordu. Oraya geldi, saklandı, bekledi. Lâğım kokusu berbattı. Tükürmek istedi, tükürdü. Ama boğuluyordu. Ağzında acı tadlar vardı. Kusmaya başladı. Kusarken de patlamayı duydu. Patlama korkunçtu ve sanki sessiz sedasız, onu bağrında saklıyan lâğımın ağzındayınış gibi yakındı. O ise, ağzında acı bir safra tadı, kusmaya devam ediyordu. Sonra sessizlik oldu, ve lâğımdan dışarı sürüklenince, yıkılmış, ikiye ayrılmış, parçalanmış köprüyü gördü. Kararlaştırıldığı gibi, mümkün olduğu kadar çabuk buralardan uzaklaşmak için koşmaya başladı. Mısır tarlasına girdi. Temiz hava onu canlandırdı ve ağzındaki acı tadı da unuttu. Ancak o zaman bisikletini hatırladı ve içi sızladı.

Almanların motosikletlerini duydu. Seyrek, birkaç el silâh sesi. Gömleğinin yakasını kopardı ve attı. Köprünün öbür tarafından, yol boyunca gürültü, patırtı ile 3 motosiklet geliyordu. Belki ona yetişmek istiyorlardı. Otomobille kaçtığını mı düşünüyorlardı? Yoksa ne zannediyorlardı. Mısırların arasında koşarken dikenli otlar bacaklarına batıyordu. Sıyrılan diz kapaklarından kanlar akıyordu.. Üç motosiklet daha geçti, ardından üç tane daha.

Bomboş bahçedeki korkuluğun yanına gelmişti. Yolda her şey sakindi ama mısır tarlasında sesler duydu. Almanca konuşuyorlardı. Peşindeydiler. Mısır tarlasında durmak tehlikeliydi. Birdenbire aklına, korkuluğun elbiselerini giyip adamlar uzaklaşana kadar öyle durmak geldi. Başka çıkar yol yoktu. Yapılacak tek şey, tahtalara dayanıp etraftaki şaşkınlığın geçmesini beklemekti. Bu fikir ona cesaret verdi. Gene kulak kabarttı. Geliyorlardı. Birkaç adımda korkuluğun yanına geldi. Çuvaldan pantalon paçalarının içine girdi, hırkayı sırtına geçirdi ve kafasını da kocaman bal kabağının içine yerleştirdi. Kollarını omuz hizasına yana açarak, orada kazık gibi durdu.

Almanları nefes nefese, öfkeyle aranırken görüyor-

du. Onları sessiz film seyreder gibi yol boyunca, köprü kenarında, şehre doğru, her yerde üniformalar içinde, küfür ederek, elleriyle hareketler yaparak aranırken görüyordu. Bazıları oturak gibi çirkin demir kasklarını kafalarına geçirmişlerdi. Onları öyle gördükçe her şey daha ne kadar çok kolay görünüyordu. İzini kaybetmişlerdi. Nehir boyundaki değirmenden kaçışan fareler gibi şaşkınlık içindeydiler. Geçen yıl rahat rahat okumak için değirmencinin oğlu ile tavan arasına çıkmışlardı. Öğleye doğru boş kalan değirmenin arka avlusunu fareler istilâ etmişti. Avlu bir taş duvarla çevriliydi ve duvarda da delikler vardı. Değirmencinin oğlu delikleri tıkadı. O zaman kaçmak isteyen farelerin hali görülecek şeydi. Korkunç bir manzara. Fareler şaşkına dönmüşlerdi. Deliklere koşuyorlar, kapalı görünce kendilerini oraya buraya atıyorlardı. Duvarlara tırmanmak istiyorlar, kayıyorlardı, birbilerini ezerek düşüyorlardı. Korkunç sesler çıkarıyor, birbirlerini ısırıyorlardı. Bir yandan öbür yana, kocaman kuyrukları ile kaçamadan koşuşuyorlardı. Kurtulmaları için ancak uçmaları lâzımdı. Almanların şimdiki şaşkınlıkları da bunu hatırlattı ona. Motosikletleri vardı, bazıları sarışındılar. Nazlı nazlı yürüyüşleri ve küstah halleri kaybolmuştu. Yolları kapanmıştı ve üniformalarına, kasklarına rağmen çırılçıplak görünüyorlardı. Zayıflamışlar, şaşırmışlar, ufalmışlardı. Dakikalar artık onları korumuyordu. Zaman da, ellerinden kaçıyor, onlara karşı çalışıyor ve yerle gök arasında yapayalnız bırakıyordu.

Balkabağının göz oyuklarından yolu görebiliyordu. Başarısından memnun, gülmeye başladı. Küçükken birkaç kere korkuluk olup oyun oynamıştı ama, hiç böyle direklerin üzerinden bahçeyi dikiz etmemişti. Başındaki bal kabağı ile güneşi fazla hissetmiyordu. Kendi kendine işte şapkam bile var, dedi. Üç motosiklet daha yoldan geçti. Bin tane bile geçse saklandığı yerde onu bulamazlardı. Kızı, pazar günkü filmi düşündü. Tabiî, artık sevdiğini söyliyecekti. Söyliyeceğim, diye kendi kendine yemin etti.

Seni seviyorum. İşte bu kadar, söyliyecekti. Seni seviyorum ve o kadar. Sonra, akşam üzeri porselen fabrikasının yanında birlikte gezeceklerdi. Kestane ve ıhlamur ağaçlarının altında kimseler onları görmezdi ve belki de...

Birdenbire bunaldığını hissetti. Balkabağı onu fena sıkıyordu. Alnından, yanaklarından, boynundan terler akıyordu. Ağır ağır ve tuzlu. Ya ölseydi? Ya köprünün üzerinde vursalardı? Nöbetçinin yanından nasıl da o kadar sakin geçebilmişti. Başına gelebilecekleri düşündükçe içini bir korku aldı. Ancak şimdi, olanları düşündükçe korkmaya başlıyordu. Çene kemikleri biribirine vuruyordu, kâh titriyor, kâh terliyordu. Alından, sırtından, bacaklarından terler akıyor ve soğuktan da titriyordu.

Biraz sonra kendine geldi. Her şey yolunda gitmişti. Arama telâşı geçmişti. Şimdi, gölgesini yerde epey ileride gördüğüne göre, akşam olmalıydı. Kocaman, iri bir kafası vardı, kolları da İsa'nın çarmıha gerildiği gibi iki tarafa uzanıyordu. Alman motosikletliler yavaş yavaş şehre dönüyorlardı. Aramalar boşa gitmişti. O ise, çifte saatin vuruşunu duyuyordu. Burnunu silmek istedi ama yoldan geçenlerin dikkatini çekecek en ufak bir hareket dahi yapmamalıydı. Gölgesi yolda uzanıyordu, yere sızmış su gibi.

Galiba motosikletlilerin işleri bitmişti. Son motosiklet de geçiyordu. İçinde iki Alman vardı, konuşmaları duyuluyordu. Tam yanına geldikleri zaman motosikletin sepetinde oturan, arkadaşına durması için işaret etti. İndi, hendeği geçti, güneşe karşı gitti, su döktü. Öbürü de onu taklit etti. Akşam sessizliğinde konuştukları duyuluyordu. Motorun sesine alışık olduklarından zaten bağırarak konuşuyorlardı.

Almancayı lisede öğrenmişti. Fazla bilmezdi ama yağmurdan bahsettiklerini anladı. Biri, yarın yağmur yağacak mı diye soruyordu, öbürü de romatizma ağrıları çekmediğinden, yağmurlu havaları daha evvelden kestire-

mediğini söyledi. Bu lâf, ikisinin de pek hoşuna gitti, sonra da pantalonlarının düğmelerini iliklediler.

İşte, o zaman adamlardan biri korkuluğu gördü. Parmağının ucu ile gösterdi ve gülmeye başladı. Sonra motosikleti kullanana: Bahse girerim ki şunun kafasına dört kurşun da sıksan isabet ettiremezsin. Hem de nasıl, diye öbürü cevap verdi. Hayır, vuramazsın, çünkü motosiklet kullanmaktan elin titriyor, titrer, Hadi bakalım, dedi, beş şişe birasına. Ve tabancasını çıkardı.

İlk kurşun mısırlara düştü. Sonra müthiş bir sıcaklık hissetti. O kadar. Sonra, gene üç defa bu sıcaklığı hissetti, ve gökyüzünün devrildiğini hissetti. Dünya üzerine yıkılıyormuş gibi yüzükoyun yere düştü. Su gibi bir şeyin yanıbaşında aktığını hissetti. Bahçedeki lâhanaların yemyeşil büyüdüğünü, bahçedeki çiçeklerin açtığını gördü. Toprağa avuçlarıyla sarıldı, sanki bütün toprağı bir elma gibi avuçları içinde tutuyordu.

— Beethoven, duyuyor musun?

Karnı acıktı. Kocaman, olgun domatesler büyümüştü, biberler de, uzun ve yemyeşil hıyarlar da, karnıbahar da. Maydanoz, frenk maydanozu. Allahım bu frenk maydanozu ne kadar da güzel kokuyor.

Kulağını kabart
Bilecek misin bakalım
Sana seslenen kim
Hadi, çabuk ol, bil bakalım.

Şarkıyı duyuyor ve "Beethoven..." diyen kızı görüyordu. Motosiklet çoktan gitmişti. Avucunun içinde sıkı sıkı toprağı tutuyordu. Başka bir şey duymuyordu. Yalnız birlikte işleyen iki saat. Kızın saati ve kendi saati. Saniyeler, sakin sakin akşam sessizliğinde işliyor, zamanı, kendi zamanını, kızın zamanını alıp uzaklara götürüyorlardı.

(Çeviren : Turan ÇİPRUT)

VASİLE REBREANU

(1934 -)

Kısa yazılarının toplandığı *Gün Işığı* (1959) adlı kitabında manzum, nesir ve kısa öyküleri *Şafaktan Önce* ve *Aç Ülke* Vaslie Rebreanu'nun Romen edebiyatındaki şiirsel katkısını yansıtır. Bu tür yazılarında İkinci Dünya Savaşı sırasında Nazilerin giriştiği canavarlıklar, çirkin davranışlar karşısında kalan çocukların gözüyle yankılanır. Köy yaşamını ele aldığı *Ev* (1962) de Rebreanu geniş çapta bir destan üslübuna başarıyla geçmiştir. Kısa öykülerinin toplandığı *Güz Sabahı*'nda ilk kitabındaki konuları, yeni bir teknikle ele almıştır. Köy yaşamını çeşitli yönleriyle işlemiştir burada.

YERYÜZÜNÜN ÇİMENİ

Sahibinin ayak seslerini işitince at başını kaldırdı. Kişnedi kısa kısa. Sonra yine otlamaya koyuldu. Ana uzandığı yerden fırladı. Babasına doğru seğirtti, sessizce. Ormanın içinde uzanan yolun öbür yanına geçerken ışık düştü incecik yüzüne. İri iri bir sürü çil parıldadı yanaklarında. Işıldadı külrenkli eşarbından fırlamış incecik, kısa kızılımsı saç örgüleri. Bir süre tüm vücudu ışıktan bir hayal gibi göründü. Sonra gölgede yine eski donukluğuna büründü. Ormanda hâlâ makineli tüfek sesleri yankılanıyordu. Büyük topların gümbürtüsü de uzaklardan geliyordu.

Adam Buga atı çözdü. Yola koyuldu kolan elde. Yürüyordu, at peşinde, küçük kız da yanıbaşında. Ormanın bitimine varınca durdu. Gözledi düzlüğü uzun uzun. Görünürlerde kimsecikler yoktu.

"Yakalıyamazlar beni," diye söylendi kendi kendine. Kızı oturttu atın pırıl pırıl sırtına. Gözleriyle tekrar taradı düzlüğü. Sonra kendisi de atladı atın sırtına. Hayvan Adam'ın ağırlığından sarsıldı. Toynaklarının yerini değiştirdi. Hafifçe karnına dokunulunca da ileri atıldı gürültüsüzce.

Düzlük bomboştu. Kupkuru mısır tarlalarına güz altın ışıklarını dökmüştü.

"Yakalanmam ben kolay kolay! Doğruca arka bahçeye geçerim. Atı orada bırakırım. Tüm erzakı sırtına yükler, dönerim yine ormana. Yok canım, nasıl olsa yakalıyamazlar beni."

"Lak, lak, lak..." nal sesleri duyuldu. Kaldı gerilerde bir toz bulutu ve orman. Paslı, puslu orman...

Tepelerinden bir uçak filosu geçiverdi, sağır edici bir

uğultuyla. Ana, sıçradı birden. Atın kara yelesine yapıştı iyicene.

"Ürktü yavrucak," dedi adam içinden. Yatıştırmak için konuşmağa başladı. Aralarında sık sık oynarlardı bu söz oyununu.

"Korkma, yavrucuğum."

"Korkmuyorum ki, baba! Hem ben 'yavrucuk' da değilim."

"Peki, nesin öyleyse?"

"Senin ceylânın."

"Ceylânlar korkak olur, galiba..."

"Sonra ben yeryüzünü örten çimenim."

"Öyle mi?" Baba yapmacık bir şaşkınlık gösterdi.

"Çimenden başka nesin bakalım?"

"Gecenin yıldızları. Ya! Ben oyum işte!" dedi küçük kız kıvançla.

"Sonra, mısır tarlalarıyım bir de..."

Köye iyice yaklaşmışlardı.

"Atı arka bahçede bırakırım," diye söylendi Adam kendi kendine.

"Gelseler bile atı göremezler. Aman canım, nasıl olsa bir yolunu bulup sıvışırım. Ben öyle kolay kolay düşmem ellerine.

"Daha başka neyim ben, baba?" Küçük kızın sorusuyla adamın düşünce zinciri bozuldu.

"Sen başka nesin, öyle mi?" Hımm... Daha ne olasın...? Altın!.. Bir tanem, altınsın."

"Başka neyim?"

"Güneş, yavrum."

"Peki, daha başka neyim, ben?"

"Bilmem ki," dedi adam yalancıktan.

"Bilmez olur musun hiç..."

"Tarlalardaki çiğ de sensin, Ana."

Kız kıkırdadı. Arkaya dönmek istedi. Dengesi bozuldu ve yana kaydı. Adam hemen atılıp yakaladı. Yerine oturttu yine kolundan sımsıkı tutarak. Uzun uzun baktı

kıza. Kısa, incecik kızıl saç örgülerine, çöp gibi boynuna, sıska, çilli yüzüne.

"Bu kız güzel değil diyorlar ya," dedi içinden. "Bütün suç güneşin olsa gerek."

Güzel çirkin, seviyordu onu. Hem de sözcüklerle anlatılamıyacak kadar...

Adam Buga'nın uzun bir süre çocuğu olmamıştı. Karısı bu mutlu haberi kulağına fısıldadığında, çoluktan çocuktan çoktan umudunu kesmişti. Doğumun beşinci günü kaybetmişti karısını.

Kızı Adam büyüttü, bildiğince, elinden geldiğince. Bir çingene emziriyordu onu. Kendisinin de yeni çocuğu olmuştu Kimsecikler inanmamıştı 'Babacan Adam'ın çocuğu olduğuna da, yavrunun yaşayacağına da. 'Babacan' derdi herkes ona, taa gençliğinden bu yana.

Adam atı bahçenin alt başındaki çite bağlarken,

"Ya evde Almanlarla burun buruna geliverirsek!" diye titredi Ana, ve iyicene sokuldu babasına.

"Ortalığı bir kolaçan et bakalım. Kuşkulanırsan hiç yaklaşmayız."

Faşist ordusundan küçük topluluklar komşu köyde konaklamışlar, kaç gündür talan etmedik ev, tarla bırakmamışlardı. Atları alıyorlar, ele geçirdikleri kimseleri de siper kazmağa gönderiyorlardı. Uzaklara, geri hattından çok ötelerde bir yerlere... Adam Buga da kaçıp ormana sığınmıştı, herkes gibi. İşte şimdi de Ana'yı elinden tutmuş usul usul avluya yaklaşıyordu.

"Şuraya," diye söylendi içinden, yemliğin gerisindeki ot yığınına şöyle bir göz atıp, "Ya, silâhları oraya saklamıştım. Evi aramışlardır, mutlaka..."

İki, evet tam iki hafta önceydi. Horthy'nin Faşist orduları köyde karargâh kurmuşlardı, aralarında bir sürü Transilvanyalı asker vardı. Bunlardan ikisini barındırmak da Adam'ın payına düşmüştü. Hemen birbirleriyle kaynaşmışlar, canciğer dost oluvermişlerdi. Ayrılmazdan bir gece önce askerler Adam'dan sivil esvapları istemiş-

lerdi. Sonra da kaçıp gitmişlerdi, her şeyi, silâhlarını, el bombalarını, daha bir sürü şeyi bırakarak. Adam da onları güzelce saklamıştı.

"Paslanmıştır hepsi," diye düşündü bahçe kapısını açıp avluya girdiğinde.

Köy gergin bir sessizliğe gömülmüştü. Kapıyı açıp içeri girdi. Vurdu yüzüne serinlik, mis gibi toprak, lâvanta kokusu. Ana elini babasının vucundan kurtardı, attı kendini yatağın üzerine, sevinçle. Eşarbını gevşetti. Kollarını uzattı, gerindi, yumdu gözlerini bir süre. Sonra derin derin içini çekti. Bakındı etrafına. İçersi, serindi, rahattı.

Ana'nın ev burnunda tütmüştü hep. Buradaki mis koku, sessizlik, serinlik.. Adam baktı uzun uzun, onun keyfine. Sonra şapkasını kanapenin üstüne koydu, dışarı çıktı. Kilere girdi. Uzun bir süre bakındı etrafına yabancılar gibi. Bir köşede koşumlar asılıydı. Üstünden kirli çaputlar sallanıyordu. Yerde birkaç buğday çuvalı, onların hemen yanında da şarap fıçısı.

"Bir mahzen gerek oldu, artık. Burası şaraba göre değil." Merdivenlere tırmandı tavan arasına çıktı. Buradan sokaktaki sesler açık seçik işitiliyordu. Çocuklar bağrıştı. Birden bir tüfek patladı. Arkasından da bir köpek havladı acı acı.

Biraz sucuk kesti. Aşağı indi. Kilerden geçti. Sofada tavuklar gıdaklıyordu.

"Yem istiyorlar," diye söylendi.

Odaya girince Ana yüzünü çevirdi kapıya, göz kapakları yarı açık.

"Uykun mu geldi, yoksa?"

Kız başını salladı. Baba sucuğu masanın üstüne koydu ve Ana'nın yanına gitti. Yatağın ucuna ilişti.

"Yeryüzünün çimeni nasıl bakalım?"

"....."

"Ceylânımın uykusu mu gelmiş?"

"Hı!"

"Güneşin de mi..?"

"Evet. Ayın da... Bahar meltemlerinin de... Dağ yamaçlarındaki altınların da, babacığım."

"Daha başka nelerin?"

"Geceleyin uçuşan ateş böceklerinin..."

"Demek sen ateş böceğisin de!.."

"Öyle ya..."

"Daha başka ne?"

"Buz gibi bir kaynak."

"Başka?"

"Bahçemizdeki yaz elması..."

"Başka?"

"Kırlangıçlar, dağlar, orman..."

Derken uyuyakaldı. Adam kalktı. Parmaklarının ucuna basarak bahçeye çıktı. Sokak kapısına yöneldi. Kapıdan bakınca, üç adam gördü, külrengi giysili. Gorea Simii'nin evinden çıkıyorlardı. At, insan bulmak için her yanı talan eden Nazilerdendi bunlar. Tertemiz tıraşlı yüzlerini, apoletlerini iyicene görmüştü. Hepsi de subaydı ama rütbelerini seçememişti.. Birisi gözlüklüydü.

Adam hemen eve seğirtti. İçeri daldı. Eşikte şöyle bir duraladı. Kızı uyandırmayı düşündü, ama hemen bir karar veremedi.

"Birden uyandırırsam, korkar mutlaka. Ağlar, bağırıp çağırıp ortalığı ayağa kaldırır belki de..."

"Uyandırmadan yanıma almağa kalksam... Avludan geçerken mutlaka yakalarlar bizi. Ancak ben tek başıma olursam kolayca kaçabilirim. Çok yakındalar. Nerdeyse buraya da damlarlar. Bir Nazilerin eline düşersek!.. Peki onu evde bıraksam, nolur? Çocuğu da siper kazmağa gönderecek değiller ya! Ben hemen dönerim. Öyle pek uzun bir süre yalnız kalmayacak, nasıl olsa. Birazdan hava kararacak, dönerim o zaman buraya. Dönerim hemen...

Kararını verdi. Tek başına gidecekti. Avluya seğirtti. Sonra da arka bahçeye geçti. At, alt uçtaydı. Oraya da vardı. Hayvanın sırtına atlayıp ormanın yolunu tuttu.

Ağaçlık başlar başlamaz durdu. Yere atladı. Bir tutam ot kopardı, kocaman eliyle, kan ter içindeki hayvanı okşadı. Ağaçların arasına girip atı kösteklediği. Ormanın derin sessizliğinin etkisi altında yere oturdu. Sırtını bir ağaca dayadı. Atına bakmağa başladı. Derken geçmiş günler canlandı gözlerinin önünde...

Ormanlar, ah ormanlar! Aradan kimbilir kaç yıl geçmişti? O zaman otuzunda vardı herhalde. Sırım gibi incecikti ama gücü kuvveti yerindeydi. Çamları kesip devirmede bir eşi daha yoktu. Suratında bir karış sakal olurdu çokluk. Hiç gülmezdi de arkadaşları onun için, "Bu adamın dişlerini ancak bir şey yerken görebiliyoruz." derlerdi.

Ay sonunda ilk aylıklarını aldılar. Umduklarından çok azdı ellerine geçen. Durumun öbür aya düzeleceğini sandılar ama ertesi ay para daha da azaldı. Üçüncü ay metelik vermediler. Sonradan öğrendiler işin iç yüzünü. Kendilerini tutan yabancı, şirketin başı oydu mutlak, kaçıp gitmişti. Hem de paraları da alarak. O binbir güçlükle kazandıkları paracıkları, evde bekleşen bir sürü açın tek dayanağı olan paracıkları...

Bu kötü haberi duyunca, herkes şaşkınlıktan dilini yuttu sanki. Adam her şeyi daha dün olmuş gibi, açık seçik hatırlıyordu. Hattâ, o sırada gökyüzünde dolanan kartallar bile gözlerinin önüne geldi.

Adam da ağzını açıp bir tek söz etmedi. Yalnızca yükseklerde kabadayılık gösterileri yapan kuşları seyrediyordu. Bir yerden bir kara kuş çıkıverdi, dişi bir atmaca. O da ormanın üstünde dolanmağa kalkıştı. Birden kartallar yuvarlana tekerlene aşağılara süzüldüler. Hayvancağızın başına üşüştüler. Kısa bir süre sonra da tekrar yükselmeğe bşladılar, gökyüzünde gittikçe genişliyen, yükselen halkalar çizerek.

Adamlar hırsızın peşine düşmeyi kararlaştırmışlardı. Yola koyuldular. Karanlık çöküyordu. Rüzgâr ağaçlar arasında ıslıklar çalıyordu. On kişiydiler. Ormana girmişler,

boyuna yürüyorlardı. Ancak gece yarısı moda verdiler. Ateş yaktılar.

İçlerinden biri dedi ki:

"Ele geçirince gebertelim herifi."

Kimse daha fazla bir şey söylemedi.

Yine yola koyuldular. Giderlerken biri,

"Gözlerini oymalı," dedi.

Birkaç saat sonra başka biri daha düşündüklerini açığa vurdu.

"Parmaklarını uçuralım. Sen tutarsın, ben de elini şöyle omzuma dayarım. Bir vuruşta kesip atıveririz."

"Ayaklarını da doğrarız, hem de ağır ağır."

Ormanı aradılar, koca bir gün. Ertesi gün de, daha ertesi gün de, ondan sonraki gün de...

Başka biri daha düşündüklerini dile getirdi.

"Tırnaklarını sökelim."

"Ellerini kökünden keselim."

"Gebertelim," diye bağırdı bir başkası.

Aradan bir gün daha geçti. Bir daha ve bir daha. Bu arada herkes içindekileri dökmüştü. Bu yüzden artık sus pus olmuşlardı. Kalakalmışlardı kırgın, küskün, elleri bomboş.

"Dönelim artık."

"Nasıl olsa bulamayız, dönelim."

Babacan Adam da konuştu bunun üstüne:

"O alçağı bulmalıyız mutlaka. Eski, paslı kör bir bıçağım var. Parça parça doğrıyalım onunla. Hem de yavaş yavaş. Bütün gün. İşkence ede ede. Öyle ki her lokmasının acısını duymalı."

Adam ormanda vakit geçirmeğe çalışıyordu. Anılarının bu kısmı gözlerinin önünden geçerken kızı aklına geldi. İçi burkuldu. Kararıyordu hava artık. Gökyüzünde yıldızlar göz kırpıyorlardı. Hafif bir rüzgâr çıktı. Mis gibi taze ot kokusunu da beraberinde getirdi. Adam atını çözdü. Sırtına atlayıp evinin yolunu tuttu. Rüzgâr, tarlalarda rüzgâr. Yıldızlar, yükseklerde yıldızlar...

İlkin bahçedeki elma ağacını gördü. Sonra bir ateş böceği. Evde bir şeyler oluyordu ama ne?.. Işıklar niye yanıyordu?.. Bu sesler kimindi?

Usul usul iyice yaklaştı, kedi gibi. Bir kedi adımı daha attı. Çıplak ayaklarının altındaki kumlar da niye böyle çıtırdıyor? İçerdeki adamlar neden bağrışıp çağrışıyorlar? İnşallah kızın bir şeyi yoktur. Çocuğa da kötülük yapacak değiller ya... Kahkaha, patırtı, gürültü... Konuştukları dil Romence de değil, galiba. Artık iyice seçebiliyor içerdekileri. Santim santim yaklaşıyor. Bir kedi adımı daha. Masanın üstü de görünüyor artık. Şarapla, salam var üstünde. Demek şarabın yerini bulmuşlar... Şarabı... Ekmeği de, demek ekmeği de... Öff! Gülmekten katılacaklar nerdeyse! Gözlüklüsü en çok yaygara edeni.

Az daha yaklaştı. Ayağına bir şey takıldı. Esvap gibi, ceset gibi bir şey. Ne!.. Ana'nın vücudu bu! Elleriyle yokladı. Kan... Daha sıcacık kanı. Evin tüm çevresini dolandı, kestikleri başı bulmak için. Üstünde bir tek saç kalmamış. İncecik, kızıl örgülerini yakmışlar hep...

★

İlkin ahırı aradılar. Bir şeycikler bulamadılar. İçeri girdiler. Kilerdeki şarabı keşfettiler. Odada mışıl mışıl uyuyan bir de çocuk vardı.

Saçları alev alev tutuşmuş bir çocuğun uyanışı gerçekten eşsiz bir görüntü olacaktı. Gösteri gibi bir şey. Hem de birinci sınıf bir gösteri!

İşte Adam'ın sonuna yetiştiği oyun böyle başlamıştı. O korkunç, iğrenç oyun!

★

Ertesi gün yeni bir haki esvaplı topluluğu daha geldi, insanları atları toplayıp götürmeğe. Üç Nazi subayının ölüsünü de onlar buldular, bahçe içindeki evde.

(Çeviren : Gülen OLUT)

İÇİNDEKİLER

Ion Slavici (1848-1925)
Afacan 6

Ion Luca Caraigiale (1852-1912)
Düşkünlükler Zinciri 15

A. Bratescu-Voineşti (1868-1946)
Palavracı Niculaita 22

Mihail Sadoveanu (1880-1961)
Bir Eski Öykü 50

Ion Agîrbiceanu (1882-1963)
Laklaklaga 57

Liviu Rebreanu (1885-1944)
Ahmaklar 68

Cezar Petrascu (1902-)
Dostum Jan 77

Zaharia Stancu (1902-)
Leylâk Zamanı 93

Alexandru Sahia (1908-1937)
Haziran Yağmuru 107

Marin Preda (1922-)
Kırlarda Döğüş 121

Eugen Barbu (1924-)
Yağmur Altında 136

Francisc Munteanu (1924-)
Gökyüzü Üçüncü Katta Başlıyor 162

Pop Simion (1930-)
Elmalar 180

Alecu İvan Ghilia (1930-)
Negostina 190

Teodor Mazilu (1930-)
Soğanla Peynir 199

Dumitru Radu Popescu (1933-)
Çöllerin Altında Denizler Var 209

Vasile Rebreanu (1934-)
Yeryüzünün Çimeni 234

İÇİNDEKİ YAZARLAR

(Soyadı sırasıyla)

Agîrbiceanu, Ion 56
Barbu, Eugen 135
Bratescu-Voineşti A. 22
Caragiale, Ion Luca 14
Ghilia, Alecu Ivan 189
Mazilu, Teodor 198
Monteanu, Francisc 162
Petrescu, Cezar 76
Popescu, Dumitru Radu 208
Preda, Marin 120
Rebreanu, Liviu 67
Rebreanu, Vasile 233
Sadoveanu, Mihail 49
Sahia, Alexandru 106
Simion, Pop 179
Slavici, Ion 5
Stancu, Zaharia 92

{kutupyıldızı kitaplığı}
455

VARLIK YAYINLARI

BÜYÜK ESERLER (4 lira, * 6, ** 8, *** 10 lira)

1. * Gustave Flaubert: *Madame Bovary*
3. * Dostoyevski: *Ezilenler*
5. * Homeros: *İliada* (A. C. Emre - 3. bas.)
6. * Homeros: *Odysseia* (A. C. Emre - 2. bas.)
7. * Alberto Moravia: *Romalı Kadın* (2. bas.)
11. Anatole France: *Penguenler Adası*
12. Luigi Pirandello: *Gölge Adam*
13. Orhan Veli: *Bütün Şiirleri* (10. bas.)
14. Cengiz Dağcı: *Korkunç Yıllar* (2. bas.)
16. Alphonse Daudet: *Sapho*
17. * Oscar Wilde: *Dorian Gray'in Portresi*
18. * John Steinbeck: *Uğurlu Perşembe*
19. Goethe: *Genç Werther'in Acıları*
20. * Albert Camus: *Veba*
21. C. Sıtkı Tarancı: *Otuz Beş Yaş* (10. bas.)
22. Jean Giradoux: *Bella*
23. Ernest Hemingway: *Ya Hep, Ya Hiç*
24. *Yeni Şiirimiz* (Antoloji)
25. Alberto Moravia: *Diktatörün Kadını*
26. Guy de Maupassant: *Ölümden Beter*
27. Marcel Proust: *Swann'ın Aşkı*
28. Erskine Caldwell: *Penceredeki Işık*
29. E. M. Forster: *Hindistanda Bir Geçit*
30. * John Steinbeck: *Yukarı Mahalle*
32. * Honore de Balzac: *Eugénie Grandet*
33. Dostoyevski: *Kumarbaz*
34. * Balzac: *Goriot Baba*
35. Montherlant: *Bekârlar*
36. Emile Zola: *Thérèse Raquin*
38 John Steinbeck: *Bilinmiyen Bir Tanrıya*
40. * Knut Hamsun: *Açlık*
41. André Malraux: *İnsanlık Durumu*
42. Cahit Sıtkı Tarancı: *Sonrası*
43. Dostoyevski: *Ebedî Koca*
44. John Dos Passos: *Önemli Adam*
45. Gogol: *Ölü Canlar*
46. William Faulkner: *Kutsal Sığınak*
47. * Balzac: *Vadideki Zambak*
48. * Ernest Hemingway: *Silâhlara Veda*
50. *** Jack London: *Martin Eden*

51. André Gide: *Kalpazanlar*
52. * Charles Dickens: *Oliver Twist*
53. Nathaniel Hawthorne: *Kızıl Damga*
54. Panait Istrati: *Arkadaş*
55. Sami N. Özerdim: *Bayraklaşan Atatürk*
56. Alexandre Dumas Fils: *Kamelyalı Kadın*
57. Mevlâna *(Haz.: Abdülbaki Gölpınarlı)*
58. Falih Rıfkı Atay: *Roman*
60. John Steinbeck: *Cennet Çayırları*
61. Ernest Hemingway: *Güneş de Doğar*
62. Aldous Huxley: *Yeni Dünya*
63. Orhan Kemal: *Avare Yıllar*
64. Dostoyevski: *Netoçka Nezvanova*
65. Montherlant: *Genç Kızlar*
66. William Saroyan: *İnsanlık Komedisi*
67. Falih Rıfkı Atay: *Zeytindağı*
68. Erskine Caldwell: *Tütün Yolu*
69. Orhan Kemal: *Murtaza*
70. Mark Twain: *Misisipi'de Hayat*
71. Gogol: *Eski Zaman Beyleri*
72. Panait Istrati: *Akdeniz*
73. Orhan Kemal: *Bir Filiz Vardı*
74. E. M. Remarque: *Garp Cephesinde Yeni Bir Şey Yok*
75. Yakup Kadri: *Millî Savaş Hikâyeleri*
76. André Maurois: *Sonbahar Gülleri*
77. Vercors: *Soysuzlaşan Hayvanlar*
78. Yakup Kadri: *Hep O Şarkı*
79. Dostoyevski: *Öteki*
80. Yakup Kadri: *Anamın Kitabı*
81. Ernest Hemingway: *Irmağın Ötesi*
82. John Steinbeck: *Bir Savaş Vardı*
83. Daninos: *Tanrı Babanın Hatıra Defteri*
84. * Orhan Kemal: *Müfettişler Müfettişi*
85. *Panait Istrati:* Kira Kiralina
86. Varlık Şiirleri Antolojisi
87. ** Hemingway: *Çanlar Kimin İçin Çalıyor*
88. Gogol: *Taras Bulba* (Nurullah Ataç)
89. Orhan Kemal: *Cemile*
90. Dostoyevski: *Stepançikovo Köyü*
91. André Gide: *Vatikanın Zindanları*
92. Panait Istrati: *Uşak*
93. C. Dağcı: *Yurdunu Kaybeden Adam*
94. Montherlant: *Kum Gölü*
95. Dostoyevski: *İnsancıklar*
96. André Gide: *Sapık Sevgi*
97. Panait Istrati: *İş Bulma Kurumu*
98. O. Henry: *Yaşayan Görür*
99. Mahmut Makal: *Bizim Köy*
100. André Gide: *Kadınlar Okulu*
101. Haldun Taner: *Konçinalar*

102. Türk Hiciv ve Mizah Antolojisi
103. André Maurois: *Aile Çevresi*
104. * Alain Fournier: *Adsız Köşk*
105. Panait Istrati: *Minka Abla*
106. * Jean-Paul Sartre: *Bulantı*
107. Jack London: *Ateş Yakmak*
108. John Steinbeck: *Fareler ve İnsanlar*
109. Anton Çehov: *Memurun Ölümü*
110. Miodrag Bulatoviç: *Kırmızı Horoz*
111. * André Malraux: *Kantonda İsyan*
112. İvan Turgenyev: *Kaderci*
113. * Zaharia Stancu: *Ölümle Oyun*
114. * Ignazio Silone: *Bir Avuç Böğürtlen*
115. * André Maurois: *İklimler*
116.** *Türk Hikâye Antolojisi*
117. Bertolt Brecht: *Canavar*
118. Panait Istrati: Kodin
119. O. Henry: *Kuklalar*
120. Panait Istrati: *Angel Dayı*
121. Kafka: *Ceza Sömürgesi*
122.** Jean-Paul Sartre: *Akıl Çağı*
123. Orhan Kemal: *Baba Evi*
124. Dostoyevski: *Amcanın Rüyası*
125. Aleksey Tolstoy: *Korku Haftası*
126. Tevfik Fikret: *Son Şiirler*
127. Orhan Kemal: *Sarhoşlar*
128. Necati Cumalı: *Yağmurlu Deniz*
129. Oktay Akbal: *Günlerde*
130.** Kafka: *Dâvâ*
131. Çehov: Besleme
132. Panait Istrati: *Perlmutter Ailesi*
133. Maksim Gorki: *Bozguncu*
134. * Dino Buzzati: *Tatar Çölü*
135. John Steinbeck: *Ay Battı*
136. Orhan Kemal: *Ekmek Kavgası*
137. André Gide: *Ayrı Yol*
138. Yordan Yovkov: *Ince*

Pek çok küçük ulusun sanat hayatını tanımadığımız gibi Balkan ülkelerinin edebiyatı da son zamanlara kadar bize hemen tümüyle yabancı kaldı. Oysa, bir vakitler kader birliği etmiş olduğumuz bu ulusların tanınmaya değer büyük yazarları olduğu gibi bize çok yakın gelen bir yaşayışları, gelenekleri vardır. İşte bu düşünceyledir ki Blkan ülkelerinden size eserler sunmaya başladık bir iki yıldır. Bu sefer de Romanya hikâye sanatını özetliyen bir kitapçıkla karşınıza çıkıyoruz. Çağdaş Romen hikâyeciliğini temsil edecek nitelikte olan bu kitapta gerçekten canlı, değişik hikâyeler bulacak ve seveceksiniz.

8 lira